payel

DİL VE DİN

3. basım

CENGİZ ÖZAKINCI

PAYEL YAYINLARI : 129
Bilim Kitapları : 45

ISBN 975-388-108-8

Dizgi : Payel Yayınevi
Dizgi operatörü : Nuray Yaşar
Düzelti : Birgül Kılıç
Kapak filmleri : Ebru grafik
Kapak baskısı : İpomet Matbaası
Cilt : Esra Mücellithanesi

1954 yılında Kırklareli'de doğan Cengiz Özakıncı, ilkokulu Isparta, Antalya, Burdur ve İzmir'de, ortaokulu Kütahya'da, liseyi İstanbul'da okudu ve Amerikan School of Modern Photography'den sanat eğitimi aldı. Görsel sanatların resim, grafik, fotoğraf alanlarında yapıtlar veren ve sergiler açan Özakıncı'nın sanat felsefesine ilişkin kuramsal yazıları ve sanat eleştirileri, Gösteri, Argos, İn Vivo, İkibine Doğru gibi dergilerde yayımlandı. 1979'da yazdığı ve basımdan önce el konulan *Marksist Açıdan Kemalist Devrim* kitabı ve yayımladığı "Yeni Demokratik İşçi Birliği" imzalı bildiriler nedeniyle 12 Eylül'de yargılanıp 5 yıl tutsak kalan Cengiz Özakıncı, özgürlüğüne kavuştuktan sonra görsel, yazılı, sözel iletişim, dil ve felsefe üzerinde yoğunlaşmış olup, Arap, İbrani, Grek, Latin, Göktürk yazı ve dilleri üzerinde çalışmaktadır. *Dil ve Din*'den başka, toplatma istemiyle yargılanan *İletişim Çağında Aydın Kirlenmesi; Nomos ve Aydın* adlı bir kitabı, çeşitli dergi, gazete, radyo ve televizyonlarda yayımlanmış pek çok yazı, söyleşi, röportaj ve konuşmaları vardır.

Yapıtın adı: Dil ve Din

•

Yayın hakları © : Cengiz Özakıncı

•

Üçüncü basımın yayın hakları © : Payel Yayınevi

•

Birinci basım: Kasım 1994 (Bellek Yayınevi)

•

İkinci basım: Temmuz 1995 (Bellek Yayınevi)

•

Üçüncü basım: Haziran 1998

Kapak resmi: Domenico Zampieri
"Hz. İbrahim ve kurban"

CENGİZ ÖZAKINCI

DİL ve DİN

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

İÇİNDEKİLER

Üçüncü Basıma Önsöz 9
Giriş 23

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK DİLİNİN BOZULMASI VE DİN

I. Kutsal Sayılanın Gülünçleştirilmesini Önleme Kaygısı 29
II. Arap Dilini Kutsallaştırma Çabaları 38
III. Bilgiçlik, Seçkinlik, Üstünlük Taslama 47
IV. Kur'an'daki Kavramların Türkçede Karşılığı Yoktur Savı.. 52
V. Dilde Yabancılaşma ve Düşünce Üretme Yetisi 83

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK YAZISININ BOZULMASI VE DİN

I. Arap Yazısının Kutsallaştırılması 159
II. Arap Yazısının Türkleri Birleştirdiği Savı 188

SONUÇ 209

ÜÇÜNCÜ BASIMA EKLER

Babil Kulesinden Son Türk Dil Kurultayı'na 215
Öztürkçecilik Çağdaş Uygarlığa Karşıt Değildir 220
"The Türkçe" 224
TDK Başkanı Prof. Dr. Hasan Eren'e 230
Kur'an'da Kadınları Dövün Buyruğu Yok 234
Bizim Dede Korkutlarımıza Ne Oldu? 244
Kurtuluş Savaşı'nı Osmanlıcayla Değil Türkçeyle Kazandık 249

BASINDA ÇIKAN YAZILARDAN SEÇMELER 255
Kaynakça 261
Dizin 277

Sevgili "für Elise"
ve canım kızım Bengü'ye

Sorun'un özü din değil dildir
K. Atatürk

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

DİL ve din ilişkileri konusundaki çalışmalarıma, 1989 yılında, dinağalarının örgütlü biçimde ülke yönetimini ele geçirmeye aday oldukları; dinsömürücü yayınların görülmemiş ölçüde arttığı; yığınların artan bir ivmeyle dinsömürücü örgütlerin çatısı altında toplanıp, öbek öbek dinağalarının güdümüne girdikleri; tıpkı geçmişte İran'da komünist TUDEH'çilerin dinağası Humeyni'yle işbirliği yaptıkları gibi, bizdeki birtakım solcuların da dinağalarıyla işbirliği yapmaya başladıkları; Humeyni'nin İran'daki başarısına öykünen yerli dinağalarının, solu da, bölücüleri de yanlarına çekerek, yönetimi ellerine geçirmek üzere oldukları; ülkenin geleceğinin gerçekten karardığı bir ortamda; susmanın ihanetten başka bir şey olmadığını kavrayarak, ulusumuzu bu karanlık gelecekten ancak bilimsel usyürütmenin kurtarabileceğini düşünerek, ortaya yığınları dinağalarının karanlık güdümünden kurtarıcı nitelikte bilimsel çalışmalar koymak, onları din konusunda bilimsel usyürütmenin ışığıyla aydınlatmak ve dinağalarının kendilerini sürüklediği karanlık sondan uzaklaştırmak dileğiyle başlamıştım.

Kitabımı oluşturduğum 1989, 1990, 1992, 1994 yılları arasında, dinsömürücü yobazlar kendi görüşlerine karşıt görüşler savunan aydınlarımıza yönelik kanlı saldırılarda bulunuyorlar; ülkemizi Cezayir'e, İran'a dönüştürecekleri yolunda, ürkü estiren yayınlar yapmaktan çekinmiyorlardı. Savaşım çizgileri bana göre yanlış olsa da, yazılarında karşılaştığım bilime aykırı kimi görüşlere katılmıyor ve eleştiriyor olsam da, dinsömürücülüğüne karşı yayınlar yapan aydınlarımızdan Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Uğur Mumcu, Bahriye Üçok ve Turan Dursun, hep o yıllarda öldürülmüş; Sivas'ta 37 aydınımız yine o yıllar-

da, üstelik güvenlik güçlerinin gözleri önünde, dinsömürücülerce kışkırtılan yobazlarca yakılmıştı. Üçüncü baskısı elinizde olan kitabım, 1989'da başladığım çalışmanın bir ürünü olarak, 1992'de işte böyle bir ortamda yazılmış; 1994'te yine böyle bir ortamda yayımlanmış ve ancak şimdilerde (Milli Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat 1997 toplantısında açıklanan Yeni Ulusal Savunma çizgisinde, dinsömürücülüğü bölücülükle birlikte başdüşman sayıldıktan ve ordu dinsömürücülere karşı kılıcını kınından sıyırdıktan sonra) güven içinde korkusuzca tartışılmaya başlanan "din dilinin Türkçeleştirilmesi" konusu, bugünkü görece güvenlik ortamından dört yıl önce, o karanlık ortamda, bu kitabımda ortaya konmuştur.

1994 Kasım ayında yapılan birinci basımı 02.03.1995 günlü Yeni Yüzyıl gazetesinin çok satan kitaplar listesinde onuncu sırada yer alan kitabımın, ikinci basımı 1995 İlkbaharında yapılmış ve bu iki basımı gerçekleştiren önceki yayınevinin içsorunları nedeniyle üçüncü basım gerçekleştirilemediğinden, 1996'dan bu yana çok sorulan fakat baskısı bulunmayan kitaplar arasına girmişti. 1997'nin son aylarında "Türkçe ibadet" konusu kamuoyunun tartışma gündemine oturunca, kitabım daha da aranır oldu; kitabımı duyan fakat kitapçılarda bulamayan kimi okuyucular, doğrudan beni arayıp, bana ulaşarak, kitabımı nereden ve nasıl edinebileceklerini benden sorar oldular. Kitabımın üçüncü basımına yazdığım bu önsöze, okuyucuların yoğun ilgisine ve üçüncü basımı gerçekleştiren Payel Yayınevi'ne teşekkür ederek başlamak istiyorum.

Kitabımın ilk basımı yayımlandıktan sonra, tanıtıcı yazılar yazarak, benimle paneller, söyleşiler, televizyon konuşmaları yaparak, kitabımın ve görüşlerimin yayılmasına çok emekleri geçen değerli aydınlarımızın çalışmalarını da burada saygıyla anmak istiyorum:

*Cumhuriyet gazetesi yazarı, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-Televizyon Fakültesi öğretim üyelerinden, Sayın Prof. Metin Erksan, 19 Kasım 1994 günlü Cumhuriyet'in ikinci sayfasında yayımlanan köşe yazısında, *Dil ve Din*'i "Cahil, gafil, karayobaz ve karaaydınların yerden mantar biter gibi çoğaldığı ve Türk toplumunu zehirlediği bu zamanda, bir panzehir gibi algı-

lanacak; vazgeçilmez, zorunlu, kesin bir başucu kitabı," olarak değerlendirdi.

*Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Sivil Toplum Kuruluşları Birliği Girişim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Sayın Türkan Saylan, Cumhuriyet Kitap Eki'nin 07.09.1995 günlü sayısında yayımlanan "Cengiz Özakıncı'dan ilginç bir çalışma" başlıklı yazısında *Dil ve Din*'i tanıttı; Atatürk'ün dil ve yazı devrimlerini anlamak isteyen herkese ve özellikle gençlerimize önerdi.

*Eski Kültür Bakanlarımızdan Beyaz Nokta Vakfı Başkanı Sayın Tınaz Titiz, *Dil ve Din*'i Türk insanının sorun çözme yetisini geliştirici, ezbersiz eğitime yönelik değerli bir çalışma olarak selamladı. 05.06.1995 günü Kanal 6'da katıldığı bir söyleşide konunun "*Dil ve Din*" okunmaksızın tartışılamayacağını vurgulayan Sayın Tınaz Titiz, Türkiye Bilişim Vakfı'nca yayımlanan 12.04.1996 günlü *BT Haber* dergisinde "Hedefe Taşıyıcı Bir Proje" başlıklı köşe yazısında, bir kez daha *Dil ve Din* üzerinde durdu.

*İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü Türkçe Birimi Öğretim Görevlisi, değerli dilcimiz Sayın Yusuf Çotuksöken, *Gösteri* dergisinin Ocak 1995 sayısında yayımlanan yazısında, aydınlarımızın dikkatini *Dil ve Din*'e çekti ve onu "1994'te yayımlanan en ilginç kitap," olarak değerlendirdi.

*Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi, Yard. Doç. Dr. Sayın Mustafa S. Kaçalin, *Dil ve Din*'i öğrencilerine yardımcı kitap olarak önerdi.

*Antropolog yazar Sayın Nevval (Çizgen) Sevindi, 02.02. 1995 günlü *Yeni Yüzyıl*'da yayımlanan "Kültürel Kimliğe Yabancılaşma" ve 30.03.1995 günlü *Cumhuriyet Kitap Eki*'nde yayımlanan "Cengiz Özakıncı'dan ilginç bir kitap: Kültürel kimliğine yabancılaşan Türk dilinin öyküsü" başlıklı iki yazısıyla, *Dil ve Din*'i tanıtıp okurların dikkatine sundu.

*Eylül Psikiatri Derneği, 27.03.1995 günü, *Dil ve Din* üzerine bir söyleşi gerçekleştirdi.

**Hürriyet Gösteri Dergisi*, Haziran 1995 sayısında, *Dil ve Din*'e ilişkin bir röportaj yayımladı.

*27.09.1995 günlü Çorum Haber Gazetesi'nde *Dil ve Din* tanıtıldı.

*29.01.1996 günü Pimapen Kültür Evi'de gerçekleştirilen "Dilin kemiği yok" konulu söyleşide *Dil ve Din* üzerine bir konuşma yaptım.

*30.01.1996 günlü Sabah gazetesi, *Dil ve Din* üzerine yaptığım konuşmaya yer verdi.

*30.01.1996 günlü *Yeni Günaydın* gazetesi, *Dil ve Din* konusundaki görüşlerime yer verdi.

*31.01.1996 günlü Gazeteciler Cemiyeti yayın organı *Bizim Gazete*, *Dil ve Din* üzerine konuşmamı aktardı.

*Beyaz Nokta Vakfı'nın 01.02.1996 günü Dedeman otelinde yapılan toplantısına çağrıldım ve *Dil ve Din* üzerine bir konuşma yaptım.

**Matbuat* dergisi, 18.02.1996 günlü sayısında beni *Dil ve Din* dolayısıyla "ayın yazarı" seçerek kitabımla ilgili uzun bir söyleşi yayımladı.

*Flaş TV., 17.03.1996'da Bahadır Tokmak ve Turgay Yıldız'ın *Dil ve Din*'le ilgili olarak benimle gerçekleştirdikleri bir saatlik söyleşiyi yayımladı.

*30.03.1996 günü çağırılı olduğum Gençlik Kitabevi Kültür Sanat Platformunda *Dil ve Din* üzerine bir konuşma yaptım.

*Beyaz Nokta Vakfı'nın 01.04.1996 günlü bülteninde *Dil ve Din*'den alıntılar yayımlandı.

*03.08.1996 günü, Hür FM'de *Dil ve Din*'le ilgili bir saatlik bir söyleşiye katıldım

*Sayın Yaşar Bağ, Çiviyazıları'ndan Ocak 1997'de yayımlanan *Kültür Din Tanrı* adlı kitabının 133 ve 134'üncü sayfalarında, *Dil ve Din*'den alıntılar verdi.

*Sayın Zehra Kurttekin'in 19.01.1997 günü TRT-2'de yayımlanan "Boşluğa Dokunmak" adlı yapımında *Dil ve Din* üzerine konuştum. Bu konuşma 17.05.1997'de TRT-3'te bir kez daha yayımlandı.

*02.06.1997 günü Kanal E'de yayımlanan, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sayın Nükhet Güz'ün yönettiği "7 üstü 7" programında, *Dil ve Din* tanıtıldı ve benimle yapılan bir konuşma yayımlandı.

* 13.07.1997'de Kent TV.de Mehmet Ali Yula, hazırlayıp sunduğu "Koltuk" programında, benimle konusu *Dil ve Din* olan bir saatlik bir söyleşi yaptı.

*18.07.1997 günü Kanal E'de yayımlanan bir programda, *Günaydın* gazetesi köşe yazarı Sayın Hüseyin Movid, *Dil ve Din*'i tanıttı.

* 23.07.1997 günlü *Radikal* gazetesinde, *Dil ve Din*'den alıntılar verildi.

*25.08.1997 günü, Capitol FM'de yapılan bir saatlik söyleşide, *Dil ve Din* üzerine konuştum.

*30.12.1997 günlü *Akşam* Gazetesinde yayımlanan köşe yazısında, Sayın Birsen Altıner *Dil ve Din*'i tanıttı.

**Yeni Hayat* dergisinin Ocak 1998 günlü 39. sayısında, Sayın Hanifi Altaş, *Dil ve Din*'den alıntılar verdi.

*26. 01.1998 günü Kanal E'de İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sayın Nükhet Güz, "7 üstü 7" programını bir kez daha "Türkçe İbadet" konusuna ayırarak, benimle *Dil ve Din* üzerine bir saatlik ikinci bir söyleşi gerçekleştirdi.

*02.02.1998 günlü *Akşam* gazetesinde Sayın Birsen Altıner, köşe yazısında yeniden *Dil ve Din*'e değindi.

* Şubat 1998'de, *Dil ve Din* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi lisansüstü öğrencileri için kaynak kitap olarak benimsendi.

* *MK.* Dergisinin Mart 1998 sayısında, Sayın Fikret Otyam, *Dil ve Din*'den alıntılar aktardı.

Dil ve Din'e ilişkin gazete, dergi, televizyon ve radyo yayınlarıyla, panel ve söyleşilerin bir dökümünden oluşan bu dizini, *Dil ve Din*'in lisansüstü öğrencileri için kaynak kitap olarak gösterilmesi ve ileride konuya eğilecek araştırmacılara yardımcı olacağı düşüncesiyle yayımlıyor; gericiliğin gemi azıya aldığı bir dönemde yobazlıkla savaşımda *Dil ve Din*'i tanıtıcı yayınlar yapan tüm bu değerli, yürekli aydınlarımıza saygılar sunuyor ve kendilerine yürek dolusu teşekkürler ediyorum.

Dokuz yıl önce araştırma gündemime aldığım ve dört yıl önce yayımlanan kitabımla toplumumuzun dikkatine sunduğum "din dilinin Türkçeleştirilmesi" konusunun, bugün aydınlarımız arasında birçok yandaş bulmuş, savunuluyor olmasından mutluyum. Sayın Cemal Kutay'ın 1997'nin son aylarında yayımladığı *Türkçe İbadet* adlı kitabından sonra, basın yayınımızın "din dilinin Türkçeleşmesi" konusunu ülke gündemine alıp tartışmaya açması; Sayın Hulki Cevizoğlu'nun Kanal 6'da yayımlanan "Cevizkabuğu"nda konuyu değerli tarihçi Sayın

Cemal Kutay ve İşçi Partisi Başkanı Sayın Doğu Perinçek'le tartışması, ardından Sayın Ali Kırca'nın Atv.'de yayımlanan bir "Siyaset Meydanı"nı bu konuya ayırması, çok yerinde, dinsel aydınlanma açısından çok gerekli ve sevindirici gelişmelerdi. Ancak, bu yoğun tartışmalardan sonra "din dilinin Türkçeleştirilmesi" yönünde birtakım somut adımlar atılamamış olması, Türkçeleştirmenin ne denli gerekli olduğu konusunun bu tartışmalarda topluma yeterince inandırıcı biçimde kavratılamadığını düşündürmektedir. Sanırım ulusal dilde ibadet konusunun yeniden gündeme getirilmesi ve bu kez bilimsel, kuramsal düzeyde tartışılması gerekiyor.

Sayın Birsen Altıner, 02.02.1998 günlü *Akşam* gazetesinde yayımlanan "Dinde reform tartışmaları" başlıklı köşe yazısında, din dilinin Türkçeleştirilmesi konulu tartışmalarda ortaya çıkan değişik görüşleri dört öbekte toplayarak, şöyle özetlemişti:

> Anadilde ibadet konusunda gözlemlediğim kadarıyla dört farklı görüş oluştu. Birincisi Cemal Kutay'ın; her yerde ve her şekilde anadilde ibadet yapılmasının gerekliliğini savunan görüş. İkinci görüş ise bu konuya ılımlı yaklaşan Yaşar Nuri Öztürk'e ait. O, Türkçe ibadetin dinin daha kolay anlaşılması ve öğrenilmesini sağlayacağını, Arapça'yı yanlış kullandığı için hata yapabileceklerini düşünenlerin ibadetlerinde Türkçe dualar okuyabileceğini ama, bu işin eğitimini alan sözgelimi cami imamlarının böyle bir hata yapması söz konusu olmadığı için Arapça dualar okumalarını ve cemaattekilerin de imama uyması gerektiğini söylüyor. Üçüncü görüş, değil anadilde ibadeti kabul etmek, bu konuda konuşmanın bile günah olduğuna inanıyor.
>
> Gelelim dördüncüsüne: Bu görüş Atv'de Ali Kırca'nın sunduğu Siyaset Meydanı'nda yer almayan Cengiz Özakıncı'ya ait. Cengiz Özakıncı, Kanal E'de yayımlanan "7 üstü 7" programında, sadece dinin değil, felsefe, bilim, hukuk ve düşünce dilinin de Türkçe olması gerektiğini söyleyerek olaya bilimsel bir açıdan yaklaştı.

Sayın Altıner'in "din dilinin Türkçeleştirilmesi" konulu tartışmalar sırasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarına ve benim bu görüş ayrılıklarındaki yerime ilişkin saptamaları doğrudur. Gerçekten de, kitabımda, din dilinin Türkçeleştirilmesinin niçin gerektiğini, önce dilbilimsel, anlambilimsel verilere, sonra da dinsel verilere dayanarak açıklarken; konuyu yalnızca din alanıyla sınırlı tutmayıp, tüm düşünsel alanlarda

kullandığımız dilin ve özellikle de yabancı kökenli kavram adlarının Türkçeleştirilmesini savundum. Önceliği din dilinin Türkçeleştirilmesine vermiş olmamın, ülkenin o yıllarda hızla dinsel bir karanlığa sürükleniyor olmasından başka, ülke bu durumda olmasaydı bile bana bu kitabı yazdırtacak çok özel ve çok önemli bir nedeni vardır. Şöyle ki:

Hegel; "Din, var oluşunu felsefeye borçlu değildir, felsefe yokken din vardı; fakat felsefe var oluşunu dine borçludur, din olmaksızın felsefe var olamazdı," derken, bir gerçeği dile getirmiştir. Gerçekten de, din ve felsefe, aynı soruyu yanıtlamayı amaçlayan iki düşünsel alandır. Ortak soruları şudur:

"Evren nasıl olup da var oldu? Bir zamanlar ortada evren diye bir şey yoktu, sonsuz bir hiçlik vardı da, bir süre sonra evren bu sonsuz hiçliğin içinde mi var oldu; yoksa evren zaman içinde bir başlangıcı olmaksızın hep var mıydı?.."

Gerek din, gerekse felsefe, işte bu soruyu yanıtlamayı amaçlar. Bu soru, kişisoyunun en önemli sorusudur; çünkü insan, böyle bir soruyu sormakla yeryüzündeki öteki canlı türlerinden en kesin bir kopuşla ayrılıp insan olabilmiştir. Gelgelelim yeryüzünde kendi kendilerine bu soruyu hiç sormadan yaşayan, "evren nasıl var oldu" demeyen, yaşamlarını böyle bir sorudan uzak, salt gündelik geçim sorunlarıyla geçiren milyarlarca insan vardır; bunlar biçimsel olarak insan görünümündedirler, fakat düşünsel olarak daha insan olamamışlardır. İşte din ve felsefe, insanı öteki yaratıklardan en kesin biçimde ayıran, insanı insan yapan bu can alıcı soruyu, "evren nasıl var oldu" sorusunu tüm insanlığın beynine sokmaya ve yanıtlamaya adanmış iki kardeş gibidir. Dini de felsefeyi de doğuran aynı soru olduğu için, kullandıkları kavram adları da ortaktır. Felsefe alanında kullanılan kavram adlarının neredeyse tümü, önce din alanında doğmuş, bin yıllarca din alanında kullanılmış, sonra felsefede yer almıştır. Demek ki, dinsel kavramların ulusal dile çevrilmesi başarılmaksızın, felsefe dilinin ulusallaşması da sağlanamaz ve dolayısıla ulus felsefe alanında tıkanır. Felsefe alanında tıkanan bir ulusun bilim ve sanat alanında ilerleyemeyeceği de apaçıktır. Çünkü bir toplumun ne kadar çok sayıda üyesi "evren nasıl var oldu" sorusunu kendi kendisine sorarsa, o toplum o denli sürülükten çıkar, bilime, felsefeye, sanata ilgi duyan bilinçli insanlar toplumuna dönüşür. Çağı-

mızın en önemli bilginlerinden Albert Einstein, kimi yazılarında, bu gerçeği şöyle vurgulamıştır:

Duyabileceğimiz en güzel şey, hayatın esrarlı yanıdır. (Evren nasıl var oldu, sorusudur.-eb.) Sanatın ve gerçek bilimin beşiğinde bu ana duygu vardır. Onu bilmeyen, dünya karşısında şaşkınlık ve hayranlık duymayan kimse, ne de olsa ölü ve gözü kapalı gibidir. Hayatın sırlarıyla karşı karşıya gelmek, korku ile de karışarak dinleri yaratmıştır... Ulaşamayacağımız bir şeylerin var olduğunu bilmek, ancak en ilkel bir biçimde anlayabileceğimiz en derin aklın ve en parlak güzelliğin belirtilerini görmek, bu bilgi ve bu gerçek dindarlığın ta kendisidir. İşte bu anlamda, ve yalnız bu anlamda, derinden dindar olan insanlara katılıyorum... Hayatın sonsuzluğundaki sır ve gerçeğin akılları aşan kuruluşuna bakış, bir de tabiatta kendini gösteren aklın, ne kadar küçük olursa olsun bir parçacığını kavramak için göstereceğimiz o içten çaba yetiyor bana. (Albert Einstein, *Dünyamıza Bakış*, Alan yayıncılık, 2. basım, Mart 1987. Çevirenler: S. Eyüboğlu, A. Erhat, V. Günyol, İ. Öztürk, Y. Anday. s. 6-11, Dünyayı nasıl görüyorum.)

(Evren nasıl var oldu, diye soran) İnsanoğlu, insan isteklerinin ve amaçlarının boşluğunu, tabiatta ve düşünce dünyasında kendini gösteren o aklı durduran düzenin yüceliğini görür. Hayat ona bir çeşit zindan gibi gelir ve anlam dolu bir bütün olarak hayatı toptan kavramak ister. Bu "kozmik din duygusu"nun ilk izleri, dönüşümün ilk basamağında, örneğin Davud'un bazı mezamirlerinde ve bazı peygamberlerde bulunmaktadır. Kozmik din duygusu, budizmde ve hele Schopenhauer'in eşsiz yazılarında ağır basar. Bütün çağların dinsel dehaları,. "kozmik din duygusu" ile kendilerini göstermişlerdir... Bütün çağların sapkın denilen insanları arasında bu yüce din duygusuyla yüklü olan ve çok kez çağdaşlarınca dinsiz, kimi zaman da ermiş sayılan insanlar vardır. Demokritos, Assisi'li Francesso ve Spinoza bu bakımdan birbirlerine yakındırlar. "Kozmik din duygusu", insandan insana nasıl geçebilir? Bence bu duyguyu, ona yatkın olanlarda uyandırmak ve diri tutmak, sanatla bilimin en önemli görevidir... Böylece, dinle bilim arasında alışılagelenden başka bir ilişki düşüncesine geliyoruz. Tarihsel açıdan insan bilimle dini anlaşmaz iki kutup olarak görebilir... Ama ben, "kozmik din duygusu"nun bilimsel araştırmada en güçlü ve en soylu itme gücü olduğuna inanıyorum. Yalnız büyük çabaların ve hele fedakarlığın (ki onlarsız yeni yollar açan bilimsel yaratma gerçekleşemez), yalnız bunların değerini bilenler gündelik kaygıları aşan bir çalışmayı doğuran duygu gü-

cüne (kozmik din duygusuna) önem verebilirler. Kepler'le Newton'un uzun yıllar tek başlarına çalışarak, gök mekaniğinin işleyişini aydınlatabilmeleri için, dünyanın kuruluşundaki akılsallığa derin bir inançları olması, ve bu aklın dünyadaki yansısını olsun yakalamak yolunda ne ateşli bir istekleri olması gerekirdi!.. Ancak hayatını böylesine yüksek amaçlara adayan kimse, bu büyük insanları coşturan ve onları, sayısız başarısızlıklara rağmen, amaçlarına bağlı tutan gücün ne olduğunu anlayabilir. Bu türlü güçleri "kozmik din duygusu" cömertçe verir insana. Bir çağdaşımız haklı olarak şöyle demiştir: En ciddi bilginler, içlerinde derinden derine bir dinsel duygu taşıyanlardır...(*a.g.y.*, s. 13-18, *Bilim ve Din*)

Bilimin derinlerine inerseniz, kendince bir dinselliği olmayan bir bilim kafasına zor rastlarsınız. Ama bu din duygusu, basit insanlarınkinden apayrıdır.. Onun din duygusu, tabiat yasalarının düzeni karşısında şaşkın bir hayranlıktır. Bu duygu, bütün çağlarda yaratıcı din adamlarının içini dolduran duygunun benzeridir. (*a.g.y.*, s. 19, Din duygusu ve araştırma.)

Bir bilim adamı olan Albert Einstein'ın bu saptamaları, çok ilginç bir biçimde sanatçı Andrey Tarkovski'nin şu sözleriyle örtüşmektedir:

Kısa bir süre önce bir toplantıda ve daha sonra, bu düşüncelerimden söz etmiştim. Sonra da basında "Ne kadar garip, Tarkovski tinsellikten söz ediyor!" diye yazdılar. Doğal olarak onlar için bu çok garip; çünkü neden söz ettiğimi anlayamıyorlar. Çünkü ben insanın neden yaşadığını bilmesi gerektiği anlamında bir tinselliği düşünüyorum; insan, yaşamının anlamı üstüne kafa yormak zorundadır. Tüm bu sorunlar üstüne düşünmeye başlamış bir insan, zaten içindeki ışıkla belirli bir biçimde aydınlanmış demektir; artık bu sorun, onun her an aklındadır, yola koyulmuştur bir kez. Buna karşın, böyle bir soruyu kendine hiç sormamış olanlar, tinsellikten yoksun olarak yaşarlar; pragmatik bir biçimde, tıpkı hayvan gibi. Bir gazeteci benim bu sözlerim karşısında şaşkınlığa düşüyorsa eminim ki şöyle düşünüyordur: madem ki Tarkovski tinsellikten söz ediyor, o halde sözünü ettiği Ortodoks kilisesidir, klerikalizm gibi bir şeydir. Bu gazeteci benim insan ruhu sorununu ya da insanın tüm yaşamı boyunca harcaması gereken manevi çaba sorununu ortaya atabileceğimi düşünemiyor."

Bilgin Albert Einstein ve Sanatçı Andrey Tarkovski'nin bu açıklamaları, dinin insanlığı geriletmekten ve kandökücülüğü kışkırtmaktan başka bir işe yaramadığı biçimindeki önyargıların yanlışlığını apaçık

ortaya koymaktadır. Evet, din duyguları kötü amaçlarla sömürüldüğünde boğazlaşmalara, gerilemeye yol açabiliyor; fakat insanı insan yapan, felsefeyi, bilimi, sanatı ve yargıyı doğuran çabaların başında da, felsefeden önce tüm dinlerin ortak konusu olmuş olan ve daha sonra felsefeyi doğuran "evren nasıl var oldu" sorusu gelmektedir. Bir toplumun düşünsel bir sıçrama yaparak bilimde, sanatta ve felsefede ilerleyebilmesinin önkoşulu, bütün dinlerin ortak sorusu olan ve insanı insan yapan "evren nasıl var oldu" sorusunun, topluma alabildiğine yayılmasıdır; çünkü bir toplumda bilime, sanata, felsefeye ilgi, bu sorunun o topluma yayılmasıyla başlar.

İşte, benim için din dilinin Türkçeleştirilmesi de bu bağlamda can alıcı bir önem taşımaktadır. Din dilinin ve özellikle de düşünsel birer düğüm oluşturan dinsel kavram adlarının Türkçeleştirilmesi, insanı insan yapan "evren nasıl var oldu" sorusunun ulusumuzun tüm bireylerine yayılmasına yol açacak ve böylelikle ulusumuzda, bu soruya yanıt arayan diğer alanlara, bilime, felsefeye, sanata da ilgi artacaktır. Düşünsel kavram adlarının Türkçeleştirilmesine din alanında kullanılan Arapça kavram adlarından başlanması, ulusumuzun felsefe, bilim, yasa, yargı ve sanat alanlarına yönelik ilgisini ve kavrayışını derinleştireceği içindir ki, ben önceliği din dilinin Türkçeleştirilmesine veriyorum. Biliyorum ki, ülkemizde yasa ve yargı dili de en az din dili denli, belki din dilinden bile daha ağdalı, daha anlaşılmaz bir Arapçaya boyun eğmiş durumdadır. Türkiye'deki Arapça yoğunluklu yasa ve yargı dilini, neredeyse yargıçlardan ve avukatlardan başka kimse anlayamaz durumdadır.

"Bu ne biçim laik yasa ve yargıdır ki, kullandığı dil ancak dinsömürücülerinin anlayabileceği türden ağdalı Arapça dinsel kavram adlarından oluşmaktadır?! Laik yasa ve yargı, irtica diliyle bağdaşır mı?.."

Bu soruyu, ilk kez 13.07.1997 günü Kent tv.'de Sayın Mehmet Ali Yula'nın gerçekleştirdiği söyleşimde dile getirdim. Canlı yayın sonrası aldığımız telefonlar bu çarpıklıktan çoğu yurttaşlarımızın da yaka silktiklerini ortaya koydu. Görüşümce ulusumuzun felsefe, bilim, sanat, yasa ve yargı gibi düşünsel alanlarda ilerleyebilmesinin önkoşulu, din dilinin Türkçeleştirilmesinden geçmektedir. Bu yolun doğru bir yol olduğunu Alman deneyiminde görebiliyoruz. *İncil*'in Luther tarafından

Alman diline çevrilmesinden önce, Alman Felsefesi neredeyse yok gibiydi. Ne zaman ki İncil Alman diline çevrildi, işte ondan sonra Alman Felsefesi doğdu.

Evet, Türkiye'de *Kur'an* yıllar önce, yüzyıllar önce, bin yıl önce Türkçeye çevrilmiş bulunuyor. İlk Kur'an çevirileri bin yıl önce başlamıştır. Fakat bunların halka yayılması söz konusu değildi ve ilk çevirilerde çok yüksek olan Türkçeleştirme oranı, giderek gerilemiş ve çevirilerin kendileri yoğun Arapça, Farsça sözcüklerle dolmaya başlamıştı; düğümsel önem taşıyan kavram adları bu çevirilerde hiç Türkçeleştirilmeksizin Arapça olarak bırakılıyordu. Oysa, *Kur'an*'da geçen Arapça dinsel kavram adları en yetkin biçimde Türkçeye çevrilmedikçe, bu çeviriler kendilerinden beklenen yararı sağlayamayacaktır. Başta din dilini Türkçeleştirmeden, toplumumuzun felsefeye, bilime ve sanata yoğun ilgi duyan, sağlıklı düşünceler üreten bir ulusa dönüşemeyeceğini savunuyorum. Bu yüzden dil çalışmalarımı, "dil ve bilim", "dil ve felsefe", "dil ve sanat", "dil ve yasa" konularında sürdürmekteyim.

Üçüncü basımdan önce, kitabımı dizgi yanlışlarını düzelterek yeniden okurken, anlama güçlüğü doğuran ya da akıcılığı bozan kimi tümceleri elden geçirip düzelttim. Kimi yerlerde karşıt görüşlere sert sayılabilecek, iğneleyici, acıtıcı eleştirilerde bulunduğumu biliyorum. Ancak, kitabımın ilk baskısının üzerinden dört yıl gibi uzunca bir süre geçmiş olmasına karşın, o görüşlerin savunucuları bu eleştirilerimi henüz yanıtlamış değildirler. Televizyon konuşmalarımdan sonra telefonlar ederek öfkelerini sunacaklarına, onlar da benim görüşlerimi eleştiren yazılar yayımlasınlar, düzeyli bir tartışma ortamı doğsun isterdim; olmadı.

Kitabımı yazarken, anlatacaklarımı yabancı kökenli sözcükler kullanmadan anlatmaya özen gösterdim. Din, bilim, düşün, sanat, yasa ve yargı dillerinin Öztürkçe olması gerektiğini, bunun olanaklı olduğunu savunan bu kitabımın doğrudan kendisi, yüzde 98'lere varan Öztürkçe sözcük oranıyla, savımı gerçekleyen başlıbaşına bir örnektir. Olabildiğince yabancı kökenli sözler kullanmaksızın yazılmış pek çok kitapta, bu amaca ulaşılırken anlaşılırlığın ve akıcılığın yitirildiğini üzüntüyle görüyoruz. Öztürkçe sözcük oranı yüksek, buna karşılık anlaşılırlık, akıcılık oranı çok düşük pek çok yapıt var. Ben, elinizdeki kitabımda

hem Öztürkçe oranı yüksek, hem anlaşılırlığı, akıcılığı olan bir yapıt vermeyi amaçladım. Ne olursa olsun Öztürkçe değil; herkesin dil kurumu sözlüklerine bakmaksızın anlayabileceği bir "yaşayan Öztürkçe"yle yazmaya yöneldim; öyle ki, hem konunun uzmanı olan dilbilimciler, hem de dil konusunda hiçbir uzmanlığı olmayan okuyucular kolayca anlayabilsinler. Türkiye'de aydınlarla yığınlar arasındaki dil kopukluğunun ancak "yaşayan Öztürkçe" ile aşılabileceğini; dil devriminin amacının bu olduğunu ve dil devriminin bu amaca artık ulaştığını, yazdığım bu kitapta kullandığım dille göstermek istedim. Bunu büyük ölçüde başarabildiğimi sanıyorum.

Kitabımı üçüncü baskı öncesi gözden geçirirken, bölümlemeyi yeniden yaptım; ilk baskılardaki bölüm başlıklarını çok uzun bularak kısalttım ve arabaşlıklar ekledim. *Dil ve Din* konusunda çeşitli dergilere gönderdiğim kimi yayımlanmış kimi yayımlanmamış yazılarımı ve basında yayımlanmış kitabımla ilgili değerlendirme yazılarını sona ekledim.

Bu kitabımda, konuyu ne denli dil ve din ilişkileriyle sınırlı tutmaya çalışmış olsam da, Türk, Arap, İbrani, Grek ve Latin dillerine yönelik kökbilimsel araştırmalarım beni oldukça önemli bulguların eşiğine dek getirdi. Kitabımın beşinci bölümünde, dil ile düşünce arasındaki bağlantıyı şöyle açıklamıştım:

Bir ulusun dilindeki şu ya da bu sözcük kökünün, kendisinden türetilen sözcüklerle arasındaki anlam bağlantısı, gerçekte o dili yapanların, bu (kökdeş) sözcüklerle adlandırdıkları gerçek olguları da birbirleriyle bağlantılı saydıklarını ele vermektedir.

Sözcükler arasındaki kökdeşlik; bu (kökdeş) sözcüklerin adı oldukları olgular arasında bir kardeşlik, kandaşlık, soybağı düşünüldüğünün göstergesidir. Şimdi:

1 — Somut, nesnel olgular arasında düşünsel bağlantılar kurma çabası "düşünce üretmek" anlamına geliyor ise.

2 — Dil alanında bir kökten kökdeş sözcükler türetmek demek; düşünce alanında bu kökdeş sözcüklerin ad olarak verildiği olguları da birbirleriyle bağlantılı görmek demek ise.

3 — Bu durumda, bir ulusun dilindeki kökdeş sözcükler, o ulusun gerçek yaşamda hangi nesnel olguları birbiriyle ne biçimde bağlantılı saydığının da bir göstergesidir, demektir.

Sonuç olarak; bir dili konuşan toplumun "sözcük türetme yetisi" ile o dili konuşan toplumun "düşünce üretme yetisi", biri ötekiyle belirlenen bağlantılı olgulardır. Birinin gerilemesi, ötekinin de gerilemesine; birinin gelişmesi ötekinin de gelişmesine neden olacak denli yapışık kardeşlerdir bunlar.

Bir ulusun öz dilinin sözlüğü incelemeye alınır; bu sözlükteki sözcük kökleri seçilip ayrılır; bütün bu kökler kendilerinden türetilen sözcüklerle birlikte ayrı ayrı öbeklenir; her bir kök kendisinden türeyen sözcüklerle ayrı bir ağaç olarak dikilir; sonra da kökdeşlikle birbirlerine bağlı olan bu sözcüklerin ad olarak verildiği gerçek olgular bir bir ortaya çıkartılır ise; o ulusun gerçek yaşamdaki hangi olguları birbirleriyle hangi yönden bağlantılı gördüğü: dolayısıyla da, o ulusun nasıl bir düşünce üretme biçimi olduğu ortaya çıkarılmış olur... Ben buna "Masabaşı Antropolojisi"

Şimdi, kitabımın beşinci bölümünde eşiğine vardığım bu alana "Masabaşı Antropolojisi" demek yerine "Linguistik Antropoloji" (Dilbilimsel İnsanbilimi) ya da "Semantik Antropoloji" (Anlambilimsel İnsanbilimi) demenin daha doğru olacağını düşünüyor ve dil konusundaki çalışmalarımı bu doğrultuda sürdürüyorum.

22 Şubat 1998, Mecidiyeköy

Cengiz Özakıncı

GİRİŞ

Biz cehaletimiz yüzünden dini bu hale getirdik; din de bizi bu hale getirdi

M. Akif Ersoy

DİL, kişioğlunun en önemli organıdır.

Varsayalım, bir anda yeryüzündeki tüm kişioğullarının dilleri tutulsun. Böyle bir durumu gözünüzün önüne getirin. Bu bir karabasan olacaktır kuşkusuz. Çünkü uyurken yaşadığımız karabasanların pek çoğu da, olanca gücümüzle bağırdığımız, ancak sesimizi kimselere duyuramadığımız düşlerdir. Kan ter içinde uyanır, gördüğümüzün bir düş olduğunu anlayınca, seviniriz.

Meryemana'nın yaşadığı toplumda oruç (baçağ) yalnızca gün boyu yemekten içmekten kesilerek değil, gün boyu hiç kimseyle konuşmamak biçiminde tutuluyordu. Oruçlu kişi, dilini yok sayıyor; deyim yerindeyse dilini yutuyordu. Meryemoğlu İsa da, "Kişiyi kirleten ağzından girenler değil, ağzından çıkanlardır," demiş. Bu da onun ağızdan çıkan sözlere, dile verdiği önemi gösteriyor. Ağızdan çıkan sözcükler, kişinin kirlenmesine neden olabiliyor. Dil, en kaba tanımıyla, bir iletişim aracı. Duyguların, düşüncelerin başkalarına iletilmesinin aracı. Ancak, elinizdeki incelemede, bir dildeki sözcük türetiminin "bir tür düşünce üretimi" olduğu konu edilmektedir.

Dilin, kişioğlunun tüm düşünsel üretiminde, bilimde, dinde, tüm düşünsel etkinliklerde başgörevi üstlendiğini; dilin bulanıklaşmasının, düşünsel gerilemeye; dilin açık-seçikliğinin ise düşünsel gelişmeye yol açtığını, bu çalışma boyunca göreceğiz.

Uzun dönem süren dil bulanıklığı, ulusumuzun düşünsel ortamının da bulanmasına neden olmuştur. Ulusumuzun dilini bulandıran etkenlerin başındaysa, köklü yerli sözcüklerin atılarak, yerlerine köksüz yabancı sözcüklerin konulması gelir. Ulusumuzun dili, öteki ulusların dil-

lerinden alınan çok sayıda yabancı sözcükle bulanmıştır. Bu olgu, hangi dönemde nasıl başladı, nasıl bugünlere gelindi, dilimiz nasıl bozuldu? Bu sorulara yanıt ararken, gördük ki, dilimizin bulanmasında ilk büyük etki, geçmişte Arapça, Farsça sözcüklerin dilimizde yaptığı bozgunculuktur. Arapça, Farsça sözcüklerin dilimize neden, niçin doluştuğunu; bunun yol açtığı sonuçları irdelediğimizde, gördük ki, dinin yararına denilerek yapılan kimi Arapça, Farsça sözcük alımları, dini anlamanın önünde engel oluşturmuştur.

Bu araştırma, dil ile dinin karşılıklı etkileşimini; bir ulusun dili bulandıkça, o ulusun dinsel yanılgılara da düşeceğini; bu nedenle, eğer dinsel bozunumlardan korunmak isteniyorsa, en başta ulusumuzun dilinin arılığının yeniden sağlanması gerektiğini göstermeye çalışacaktır.

Son yıllarda (1986-1992) Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlayan ulusal öbeklenmeler, dil ve din sorununu sıcak bir biçimde gündeme getirmiştir. Ulusallık ve dinsellik kabaca birbirinin karşısına konularak, eğer bir toplum, ulusal değerlere dayalı bir düzen kurarsa, dine aykırı bir yola sapmış; yok eğer dinsel değerlere dayalı bir düzen kurarsa, ulusal değerlere aykırı bir yola sapmış sayılıyor. Bu yargı bir ölçüde doğrudur. Ancak, görüşümüz odur ki, ulusal değerlere dayalı bir düzen kurmakla, bir toplumu dinden çıkarmak olanaklı olmadığı gibi; dinsel değerlere dayalı bir düzen kurmakla, toplumu ulusal değerlerden bütünüyle yoksun bırakabilmek de olanaklı değildir. Yalnızca birine yaklaştığınızda diğerinden biraz uzaklaşmış olursunuz; hepsi bu... Gerçek buyken, Dağılan Sovyetlerdeki Türk toplumlarının geleceğiyle ilgili olarak, iletişim organlarından yayılan bilgilere bakınca görüyoruz ki; eğer bu toplumlardan herhangi biri Arap yazısını kullanmaya geçecek olursa, o toplum Araplar'ın, İranlılar'ın gözünde dini seçmiş, ulusçuluğa sırtını dönmüş sayılıyor. Azerbaycanlı dinağalarından Allahaşükür Paşazade, 16 Ocak 1992 günlü *Milliyet* Gazetesinde yayımlanan demecinde, sanki Arap yazısı ulusçuluğu olanaksız kılan büyülü bir yazıymış gibi; "Latin yazısı şeytanın yazısıdır. Arap yazısı *Kur'an*, Allah yazısıdır. Latin yazısına geçmeyin. Arap yazısına geçin." diyor. Görüleceği üzere, yazı seçimi bile, dinsel bir zorunlulukmuş gibi, Tanrı buyruğuymuş gibi ele alınmaktadır. Arap yazısına kutsallık yükleyenler, Arapça sözcüklere de kutsallık yüklemekte, bir ulusun dilindeki köklü

yerli sözcükleri o ulusun dilinden atıp, yerlerine Arapça sözcükleri sokmayı, sanki bir Tanrı buyruğuymuş gibi göstermektedirler.

Araştırmalar sırasında, ulusumuzun dilinin dinsel kaygılarla bozulduğunu; bozulan dilin, başta din olmak üzere bütün alanlarda düşünsel kavrayışı bozduğunu görüyoruz. "Dil dinden gitti; din dilden gitti," sonucuna varıyoruz. Öyle ki; bir din sorumlusu, eğer dini yanlış anlamalardan korumak istiyorsa, dilimizden Arapça Farsça sözcüklerin atılıp yerlerine Öztürkçelerinin konulması için çalışmalıdır. Türklerin Müslümanlığı beyinlerinde kavrayıp yüreklerinde duyumsayabilmelerinin önündeki biricik engel, Türk diline sokulan Arapça, Farsça sözcüklerin ta kendileridir, diyoruz.

Bunun nasıl böyle olabildiğini, incelememizin sonunda birlikte göreceğiz. Burada yalnızca bir giriş tadımlığı olarak, Türklerin kimi Arapça sözcüklere yanlış anlam yüklemekten dolayı din anlayışlarının da bozulduğu saptamasını, Mehmet Akif Ersoy'da da gördüğümüzü belirtelim. Ülkemizdeki tüm din öbeklerinin dine bağlılığını onayladıkları Müslüman bir düşünür olan Mehmet Akif, şunları söylüyor:

Biz Müslümanlar, ben öyle görüyorum, Allah ile pek laubaliyiz! Zannediyoruz ki, Cenab-ı Hak oturduğumuz yerden isteyivermekle hatırımız için ilahi kanunlarını değiştirir. Zavallı bizler. Sana emeksizce yaşamak, çalışmaksızın amacına erişmek hakkını, böyle bir ümidi kim veriyor? Müslümanlık galiba. Belki. Öyle ya, Müslümanlar Allah'ın sevgili kullarıdır. Hani Müslümanlık bir uhuvvet (kardeşlik) husule getirecekti? Nerede? Bugün Müslümanlar kadar müteferrik (dağınık), müteşettit (katılaşmış) bir millet var mı? Her tarafta Müslümanlık cehalet, Müslümanlar ise sefalet içinde mahvolup gidiyor... Müslümanlık bize dünya için bir hayat-ı tayyibe (temiz ve yüksek bir yaşam düzeyi) vaad ediyordu. Niye vermedi? İşte hep bizim cehaletimiz yüzünden. Müslümanların hepsi cahil; Arab'ı cahil, Türk'ü cahil, Kürd'ü cahil, Arnavud'u cahil, hepsi cahil. Hepimiz igvaata (kışkırtmaya) kapılıyoruz. Hani, müminler kardeş idi? O halde nedir Müslümanların bu hali? 350 milyon mu, 400 milyon mu, cihanda bu kadar Müslüman var; şarkta var, garpta var, şimalde var, cenupta var; hepsi hirman içinde yaşıyorlar. Biz diyoruz ki; "Müslümanız o halde Allah bize tevfik (üstünlük, başarı) vermelidir". Demek sen Müslümanlığınla Allah'ı minnet altında bırakmak istiyorsun. Ne kadar cüret. Ne kadar hamakat (ahmaklık). Doğrusu, dünya dünya olalı, gafletin cehaletin, körlüğün, sağırlığın bu mertebesi ne görülmüş ne işitilmiştir. Doğrusu, cehlin bu derecesi de

mutlaka tahsil ile elde edilmek lazım gelecek. Ah, biz alık Müslümanlar. Nasıl olmuş da bu kadar azim bir kitlenin umumu birden kötürümler gibi, hisden, hareketten mahrum kalmış?[1]

Görüleceği üzere, Mehmet Akif'in Müslümanlara söylediği bu sözler, öyle yenilir yutulur türden değildir. Üstelik Akif, şimdiki din eleştirmenleri gibi, diyeceklerini kitaba yazıp, kendisi saklanan türden biri değildir. Yukarıdaki sözler, onun camilerde cemaatin yüzüne karşı yaptığı konuşmalardan alınmıştır. Akif, Müslümanların yüzyıllarca süren bir uyuşukluk içinde alıklaşıp kaldıklarını, Müslümanların yüzlerine karşı, üstelik camilerde haykırmıştır. Akif, bunun neden böyle olduğunu da anlamaya çabalamış; nedenlerden birini sezgileriyle yakalamış; ancak yeterince üzerine gidememiştir. Bakın neler söylüyor:

"Kanaat"i, "tevekkül"ü, "sabır"ı, hepsini yanlış anladık. "Sabır" nedir? Bize göre "sabır", suret-i mutlakada "katlanmak" demektir. Neye katlanmak? Her şeye. Daha doğrusu katlanılmayacak şeylere. Mesela zelil (aşağılık) olmaya, hakaret görmeye, dövülmeye, sövülmeye; özetle insanlık onurumuzu lekeleyecek musibetlerin hepsine. Aman yarabbi. *Kur'an* ne söylüyor, biz ne anlıyoruz. "Sabır" katlanmak değil, göğüs germektir. Neye göğüs germek? Sonunda katlanılmayacak acılara katlanmak ıztırabına mahkûm olmamak için, önceden her türlü şedaide (zorbalıklara), her türlü mezahime (sıkıntılara), mertcesine, insancasına göğüs germek. Hele "tevekkül" hiç bizim anladığımız mahiyette mi? "Tevekkül", *Kur'an*'ın gösterdiği, Hadis'in gösterdiği "tevekkül", bütün esbaba sarıldıktan (tüm yolları denedikten) sonra olan tevekküldür. Biz cehaletimiz (bilisizliğimiz) yüzünden dini bu hale getirdik. Din de bizi bu hale getirdi. İslam dini bir miskinlik (uyuşukluk) dini oldu.[2]

Akif'in son sözleri, üzerinde oldukça düşünülmesi gereken somut bir gerçeğin dile getirilişidir:

"Dini bizler bu hale getirdik, Din de bizi bu hale getirdi."

Mehmet Akif'in çığlığında, dinin dille karşılıklı etkileşiminin yol açtığı bozunumlar, *Kur'an*'da geçen kimi sözcüklerin anlamının süreç içerisinde kaymaya uğramasının dini yanlış anlamaya yol açtığının

[1]Abdulkerim Abdulkerimoğlu: *Mehmet Akif'in Kur'an'ı Kerimi Tefsiri; Mev'ıza ve Hutbeleri*, s. 117 vd.

[2]Mehmet Akif Ersoy, *a.g.y.*

vurgulanması var... Ben de, "Dilimizi din bilgiçleri bozdu, din ise bozulan dilimiz yüzünden bozuldu," diyorum... Elinizdeki bu araştırma, önce dilimizin bozulma sürecini ve bu bozulmaya yol açan etkenleri konu edecek. Sonra da dini doğru anlamanın, ancak dili özleştirmekle, sağlığına kavuşturmakla gerçekleşebileceğini, somut belgeleriyle ortaya serecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DİLİNİN BOZULMASI VE DİN

I — *Kutsal Sayılanın Gülünçleştirilmesini Önleme Kaygısı*

BÜTÜN toplumların dillerinde, ilişki kurdukları toplumların dillerinden sözcükler bulunur. Sözgelimi, kimi İngiliz denizcilik terimleri, bu dile Arapçadan geçmiştir. Endülüs Emeviler dönemindeki Arap-İngiliz ilişkileri bize bu gibi sözcük alıntılarını açıklar. Ancak, İngiliz anne-çocuk ilişkilerinde Arapça sözcüklere yer yoktur.[1] Türkiye'de ise, Arapça, Farsça sözcükler, Türk anne-çocuk ilişkilerine değin girmiştir. Bu durum, sözcük alışverişinin yalnızca küçük oranda kalmadığını, Araplarla ilişkileri sonucu Türklerin dilinin önemli oranda yabancılaştığını düşündürmektedir.

Kişi, durup dururken yabancı sözcükleri kendi diline doldurmaz. Tersine, kişi, yabancı dilleri önce küçümser. Kendi dili ona yeryüzünün en sevecen, en sıcak, en kolay, en doğru dili gibi gelir. Eğer çevresinde anlayamayacağı bir dille konuşulmaya başlanırsa, kişi ilk elde bunu doğaçtan yadırgar; itici, sevimsiz bulur. Tepkisini, bu yabancı konuşmaları abartılı öykünmeler yaparak gülünçleştirmek yoluyla dışavurabilir. Sözgelimi: "Fang, fing, fonglar!" der. Ya da kızar. Anlayamadığı bir dille konuşulmaya başlanıldığında, o ortamdan sıkılır. Bunun içindir ki; yabancı sözcükler bir toplumun anne-çocuk ilişkilerine kolaylıkla giremez. Anne çocuk ilişkilerinde doğaçtanlık egemendir ki, hiçbir ana yabancı sözcüklerle doğaçlama yapmaz.

Bir toplumun anaları, kendi öz çocuklarını yabancı bir dilden almış sözcüklerle sevip okşamaya başlamışlarsa, bu durumda, yabancı toplum ile ilişkiler, anadilde, annenin dilinde bir yabancılaşmaya yol aç-

[1]Sir Stephen Runciman, "Avrupa Medeniyetinin Gelişmesi Üzerindeki İslami Tesirler". *Şarkiyat* mecmuası-III, İst. 1959.

mış demektir. Bir Türk kadını, çocuğuna, Türkçe yaramaz diyeceği yerde, Arapça haylaz diyor ise; Türk evinde konuşulan sözcükler önemli ölçüde Arapça, Farsça ise; bu durum yalnızca uluslararası alışverişle, ya da inanç birliği ile açıklanamaz. Çok doğru yapıp başlangıçta Müslüman olmayı Arap olmaktan ayrı sayan Türkler, Müslüman olur olmaz Araplaşmış değillerdir. Corci Zeydan, "*Medeniyet-i İslamiye Tarihi*"nde şöyle der:

Türkler (başlangıçta) daima Türkçe konuşurlardı. Bazen Arapçayı öğrenirler, fakat tekebbür saikasıyla (büyüklük taslayarak) Arapça konuşmak istemezlerdi. Hatta Türkler kendi dillerini Araplara öğretmek için sözlükler bile meydana getirmişlerdi. Abbasiler Devrinde, anası Türk olan Halife Mu'tasım'ın çağrılısı olarak Bağdat'a gelen Türklerin, kısa bir zamanda erklerini artırarak egemenliği sağlamaları, Türk Dilinin sürümünü artırmış, Araplarda, Farslarda Türklere yaranmak için Türkçeyi öğrenmek isteği uyanmıştır.[2]

Gerçekten de Türklerin Araplarla ilişki kurdukları ilk dönemde, ulusal kişiliklerini korumaya özel bir önem verdikleri görülür. Dillerini koruma konusunda oldukça duyarlıdırlar. Öyle ki bir Türk boyu, öteki Türk boylarının dillerinde bulunmayan yabancı bir sesi (H) kendi dillerine kattılar diye, Türk sayılmamaya başlanmıştır: Bunu Kaşgarlı Mahmud'un *Divan*'ından öğreniyoruz:

Xotanlılarla Kençekliler, kelimenin önünde bulunan "E"leri "H"ye çevirirler. Türk dilinde bulunmayan bir harfi kattıkları için, biz onları Türk saymıyoruz![3]

Diğer Türkler "baba"ya "ata" derken, bunlar kalkıp "hata" demeye başlamışlar. Bu nedenle, öteki Türkler bunları Türklükten atıvermiş. Türklerin, uzak geçmişte ulusal kişiliklerini, dillerini bu ölçüde koruyan bir toplum oldukları kesin olduğuna göre, Müslüman olduktan sonra bile uzun yıllar bu davranışlarını sürdükleri bilindiğine göre; nasıl

[2]Corci Zeydan, *Medeniyet'i İslamiye'tarihi*, Zeki Magamiz çevirisi, İstanbul, İkdam basımevi, 1328, c 3, s. 302 Aktaran: Agâh Sırrı Levend , *Tarih Boyunca Türk Dili*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten, 1965. s. 128

[3]*Divan'ı Lûgat-it Türk*, c. 1, s. 32, *çev*: Besim Atalay, TDK: 521

olup da sonradan analarının dilleri bile Arapça, Farsça egemenliğine girmiş bir topluma dönüştükleri, üzerinde durulmaya değer bir konudur. Nasıl olup da Türk anası, kendi çocuğunu Arapça, Farsça sözcüklerle sever, okşar, oynatır, uyutur olmuştur?

Burada, bir dilden öteki dile olağan düzeyi aşmayan ölçüde bir sözcük karışımı değil, "ananın dilinin yabancılaşması" gibi önemli bir dönüşümden söz ediyoruz. Bunu yalnızca "Arapların dinsel inançlarının Türklerce benimsenmiş olmasının doğal sonucu" olarak göremeyiz. Nedeni şu ki, yapılan ilk Kur'an çevirilerinde Arapça, Farsça sözcük oranı neredeyse yüzde yarımdır (250'de 1). Türkler, benimsedikleri dinin Arapça kutsal yazılarını, neredeyse bire bir oranında Türkçeye çevirmişlerdir. 1000 yıllarında yapıldığı uzmanlarınca saptanan bir Kur'an çevirisi, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinde 73 numara ile korunmakta olup, Karahan Türkçesiyle bütün eksiksiz bir çeviridir. Kur'an'daki bütün Arapça dinsel terimler, deyimler, bu çeviride Türkçeleştirilmiştir.[4] Bu Türkçeleştirmenin ne ölçüde başarılı olduğu değil, salt Türkçeleştirilmiş olması konumuz açısından önemlidir. Demek ki Türkler, benimsedikleri dinin Arapça kutsal yazılarını en başında kendi dillerine bütünüyle Türkçe sözcüklerle çevirecek denli, kendi dillerine de, benimsedikleri dini anlamaya da önem vermiş kişilerdi. İyi de, sonra neler olmuş olabilir ki Türk analarının dili bile Arapçaya, Farsçaya dönmüştür!

Bunun kaynaklarını, nasıl gerçekleştiğini anlayabilmemiz için bir ipucu olabilir düşüncesiyle, 1050 yıllarında Araplara Türkçe öğretmek için yazılan *Divan-ı Lûgat-it-Türk*'ten bir alıntı veriyorum. (Böyle

[4] *Bkz.* Abdülkadir Erdoğan: *Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri* Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları. TTK basımevi, Ankara, 1961. s. 47, 48.

Bu *Kur'an* çevirisinde; Allah=izi, Rahman=Bağırsak, Secde=Yüğünmek, Kadir=Oğan, Şeytan=Yak, Şahadet=Tanukluk, Nefs=Öpöz, Ayet=Belgü, Cennet=Uçmağ, Cehennem=Tamu, Kitab=Bitik, Dünya=Acun, Mevta=Ölük, İman=Girtgünmek, Sadık=Çınsözlü, Nur=Yarukluk, Kariye=Kent, Kalb=Göngül, Zalim=Güçkılmak, Nebi=Yalvaç, gibi Öztürkçe sözcüklerle, Kur'an'ın bütünü Türkçeleştirilmiştir. Verilen Türkçe karşılıkların, verilebilecek biricik ya da en doğru karşılıklar olup olmadığı tartışılabilirse de, önemli olan Kur'an'daki bütün Arapça sözcüklere Türkçe karşılıklar verme tutkusu ve çabasıdır. Bu da bize, Türklerin Müslüman olduktan iki yüz yıl sonra bile dillerinin katıksızlığını koruma eğiliminde olduklarını kanıtlar. İslam olmayı başka, Araplaşmayı başka saydıklarını gösterir ki, doğrusu da budur.

"yüz kızartıcı" bir alıntı seçtiğim için bağışlayınız, konumuz bunu gerektiriyor.)

Sik: Erkeklik aygıtı... Mahmud der ki: Tanrı'nın kitabına karşı saygı ve ululama olmak üzere — Türklerden bilgisiz erkek ve kadınlar yanında — Kur'an okuyan kişi; "ve atet külle vahidetin minhünne sikkiynen...", "ma yefteh Allahü lilnasi min rahmetin fela mümsike leha ve mayümsikü..." ayetlerini okurken, sesini kısmalıdır. Çünkü, onlar bu ayetlerin anlamını bilmediklerinden, kendi dillerindeki anlama alırlar ve gülerler. Bu yüzden günaha girerler. Yine bunun gibi: "in haza illa ehtılakun" ayeti okunurken dahi sesin kısılması gerekir; çünkü Türk dilinde "tılak" kadının kadınlık aygıtıdır. Bunculayın —bilgisiz— Oğuzlar yanında: "min el müzki am nahnü..." ayeti okunurken, Arapçada soru edatı olan "am" kelimesi de yavaş sesle okunmalıdır. Çünkü onların dilinde "am", kadınlık organıdır. Kelimenin anlamına vakıf olanlara nasıl okunursa okunsun, zararı yoktur." (1. cilt, s. 334)

Burada, açıkça, "kutsal sayılanın gülünçleştirilmesini önleme kaygısı" görülmektedir. Kutsal ortamda kullanılan şu ya da bu sözcüğün, gülünç ya da utanç verici anlamda kullanılan başka sözcükleri çağrıştırması, yalnızca kimi Arapça sözcüklerin Türkler üzerinde yaratacağı bir etki değildir; Kur'an'da geçen kimi sözcükler, doğrudan Arapların kendilerine de kullanım amacından başka gülünç ya da yüz kızartıcı yan anlamlar çağrıştırabilir. Bu durum, bütün dillerde yaşanır. Kişi gülünçleştirmek isterse, buna nasıl engel olunabilir? Kişioğlu yeryüzünün neresinde olursa olsun, nece konuşursa konuşsun, gülünçleştirmek istediği kişinin "ağzına öykünerek" onun konuşmalarını gülüşme konusu yapabilir. Ortaoyununda sıkça yapılırdı bu. Meddahlar, konuşma biçimlerini abartarak, gülüşmeyi sağlıyorlardı. Günümüzde bile böyle yapılıyor. Demek ki bir Türk, benimsediği dinin Arapça kutsal yazılarını okunurken duyduğu kimi Arapça sözcükler kendisine Türkçedeki kimi gülünesi, kimi utanılası sözcükleri çağrıştırdığında, gülebilir; kutsal ortamı bozabilir; ancak bu durum, o Türk'e, bu Arapça yazıların Türkçe çevirisi okunurken de ortaya çıkabilir. Bu, din görevlileri açısından olduğu ölçüde, inanırlar açısından da istenmeyen, önlenmesi gerekli sayılan bir durumdur. Son kertede doğal bir kaygıdır. Kimse, kutsalıyla dalga geçilsin istemez. Bu, yalnızca din alanında değil, başka alan-

larda da böyledir. Öğretmen öğretirken; öğrenci, öğretmenin sözlerini gülünçleştirirse, öğretmen doğal olarak karşı çıkar; böylesi bir durumun oluşmaması için önlemler alır. İşte, Türkler Müslümanlığı benimsedikleri ilk yıllarda, Arapça kutsal yazıların bütününü Türkçeye çevirmiş olmalarına karşın; sonraki yıllar içerisinde giderek bu çevirilerdeki Arapça, Farsça sözcük oranının artması, bir ölçüde, "kutsal sayılanın gülünçleştirilmesini önleme kaygısı"nın da bir rolü olsa gerek. Kur'an'ın sözcük dağarcığı, Kur'an sözlüğündeki sözcük sayısı, 2500'e yakındır. İlk çevirilerde bu 2500 Arapça sözcüğün 2490'ına Türkçe karşılık bulunmuşken, bu sayı, süreç içerisinde yavaş yavaş azalmış, Kur'an çevirilerindeki Türkçe kökenli sözcük sayısı, yüzde 99'lardan yüzde 20-30'lara düşmüştür. Bu durumu açıklamak üzere birçok nedenler sayılmıştır. Söz konusu ettiğimiz neden üzerinde pek durulmamıştır. Ben, bunun da bir neden olduğu düşüncesindeyim.

Bir sözcük, güldürücülerin dillerine dolanmaya görsün. O sözcük artık erdem öğretilerinde, kutsal konularda kullanılamaz olur. İşte, ilk Kur'an çevirilerinde kullanılan pek çok Öztürkçe sözcük, Türk toplumsal yaşantısının doğal akışı içerisinde, Türk güldürücülüğünün ya da Türk sövgücülüğünün özel deyimleri konumuna girmiş; bu sözcükler giderek yalnızca o alanlarda kullanılır olmuş; sonuçta artık Kur'an çevirilerinde ya da erdem öğretilerinde kullanılamaz olmuştur. Bu olguya örnek olarak, 15.nci yüzyılda yapılmış bir Kur'an çevirisinden şu alıntıyı verebiliriz:

Dakı ol vakit kim yarak eyledi anlara yaraklarıyla..."[5]

O yüzyılda Türkçeye çevrilmiş bir başka dinsel erdem öğretisinden:

Bes Resul Aleyhisselam çeri yarağın yidi, ashap külli yaraklandılar."[6]

Yine o yıllarda yazılmış başka bir dinsel öğretiden:

[5]"XV.yy. başlarında yapılmış Kur'an *tercümesi*". *Muhammed bin Hamza*. Hazırlayan: Dr. Ahmet Topaloğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları: 300, 1978. C. 2; s. 635 (sure 12, ayet 59)

[6]İznik'li Musa Bin Hacı Hüseyin'in yaptığı "Tefsir'i Hazini" çevirisi: "Enfes ül Cevahir" Bursa Ulucami kitaplığı: (63-397, 64-398) s, 234 Akt: Türk Dili Tarama sözlüğü: c. VI; s. 4320.

"Her kimse kim müezzin avazın işitse, ana cevap tizcek verip andan yana varmağa yaraklanmasa..."[7]

O, yıllarda, camilerde namazdan önce el, yüz, ayak yıkanan yerlere de "namaza yaraklanma yeri" deniyordu.[8] Demek ki bu sözcük, bin yılı aşkın bir süre boyunca — 18. yüzyıla değin — Türkler arasında en ufak bir utanç verici çağrışım dahi uyandırmıyordu. Türk, bu sözcüğü duyduğunda, başka yüz kızartıcı nesneler düşlemiyordu. Bu sözcük temizdi, 18. yüzyıla dek de temiz kaldı. Ancak, günümüzde bu sözcük Kur'an çevirilerinde, erdem öğretilerinde, gündelik konuşmalarda kullanılamaz olmuştur. Çünkü, bu sözcük Türk sövgücülüğünün özel bir deyimi olup çıkmıştır. Bu nedenle eskiden bu sözcüğün kullanıldığı durumlarda, biz şimdi Arapçasını kullanıyoruz: Hazırlık, teçhizat.

1000 yıl önceleri, secde etmek anlamına gelen Öztürkçe "yükünç" sözcüğü, kimi Türklerce "yükünç etmek" kimi Türklerce "yükünç kılmak" diye söyleniyordu. Oğuzlar "kıldı" demiyorlar. Çünkü "kılmak" Oğuzlarca kadınlarla çiftleşmek anlamına da kullanılıyor. Bu nedenle Oğuzlar, "yükünç kılmak" (Namaz kılmak) demiyorlar; "yükünç etmek" diyorlar. Bir Oğuz'a "yükünç kıl" denildiğinde, utanıyor, yüzü kızarıyor; "yükünç et" denildiğinde ise, kutsallık bozulmuş olmuyor. Gelgelelim, öteki Türklerdeyse durum tam tersi. "Kılmak" sözcüğü Oğuzlardan başkalarınca kadınlarla çiftleşmek anlamına kullanılmadığı için, öteki Türkler, "kılmak" sözcüğünü dinsel alanda da kullanabilmektedirler. (*Bkz*: *Divan'ı Lugat-it Türk*-c.I, s. 171)

Benzer biçimde, Türkler kendi dillerindeki kimi sözcükleri dinsel alana özgü sayıp onu başka alanlara bulaştırmamak gibi bir eğilimi, "yalavaç", "yalafar" sözcüklerinde de göstermişlerdir. Arapça "resul" sözcüğü, genel anlamda "elçi", "gönderilmiş" anlamlarına geliyor. Kur'an'da "resul" sözcüğü, yalnızca dinsel alana özgü bir deyim olarak kullanılmıyor; çoğu tümcelerde Tanrı'nın elçisini adlandırdığı gibi, kimi tümcelerde kişiler arasındaki elçiliği nitelendirmek üzere de kullanılıyor. 1000 yıl önceki Türklerse, kendi dillerinde kişinin kişiye

[7]"Münebbih ür-Rakidin" Nuruosmaniye Kitaplığı no: 2611, Akt: Türk Dili Tarama Sözlüğü, c. VI; s. 4320.

[8]Türk Dili Tarama Sözlüğü. C. VI; s. 4321.

gönderdiği elçi anlamına gelen "yalavaç" sözcüğünü, Tanrı'nın kişioğullarına gönderdiği elçilere de ad olarak kullanmaktan çekinip, kutsal sayılan ile kutsal sayılmayan arasındaki nitel ayrılığı dilde gösterebilmek üzere, kişiden kişiye elçiler için "yalavaç", Tanrı'dan kişioğullarına gönderilmiş elçiler için ise "yalafar" sözcüğünü kullanmışlardır. Türkler "yalafar" sözcüğünü, sonradan kendi öz dillerinden —kutsal kavram gereksinimiyle— türetmişlerdir. Bu tek örnek değildir. Yine o yıllarda Türk dilindeki "kırgag" sözcüğü, hakanların elleri altındaki görevlilere kızmasını dile getiriyordu. Türkler Tanrı'nın kullarına kızması ile bir hakanın çevresindekilere kızmasını birbirinden ayırdetmek üzere, Tanrı'nın kızmasını "kargag" sözcüğüyle adlandırmış; kutsal olan ile olmayan arasında gözettikleri ayrımı, kutsal alanda kullanılmak üzere özel yerli sözcükler türeterek, dillerine yansıtmışlardır. (*Bkz*: *a.g.y.*, c. 11, s. 288)

Demek ki Türkler, bin yıl önceleri, kutsal alana özgü deyimleri, kutsal alana özgü kavram adlarını Arapçadan, Farsçadan almayıp, kendi dillerinden türetebiliyorlardı. Kutsal alana özgü deyimleri Arapçadan ya da başka dillerden almak için özel bir çaba içerisinde değillerdi. Şimdi ise, kutsal alana özgü bütün sözcükleri Arapçadan, Farsçadan edinmiş durumdayız. Bu ise, belli bir dönemeçten geçirildiğimizi gösterir. Dilimize tutkunluğumuzun, bir evrede, bir biçimde yıkıldığını gösterir.

Gündelik alanda çok örselenen kimi sözcüklerin kutsal alanda kullanılmasının yakışık almadığı durumlar, bütün dillerde yaşanabilir. Böyle bir durum Tanrı elçisi Muhammed'in başına da gelmiştir. Kur'an'da Bakara suresinin 104. ayeti şöyledir:

Ey Tanrı'ya bağıtlananlar; elçiye seslenirken "Bize rai!" demeyin "Bize unzur!" deyin ve dinleyin.[9] (Çeviri benim)

[9]Bakara suresi 104. ayetinde geçen bu uyarının nedenleri üzerinde birçok yorumcu çeşitli açıklamalar yapmışlar. Bir kesimi, Yahudilerin dilinde "raina" sözcüğünün kötü bir anlama geldiğini, Araplar "raina" dedikçe Yahudilerin bu sözcüğü kendi dillerindeki anlama çekerek gülüştüklerini, uyarının bu nedenle yapıldığını ileri sürmektedirler. Ancak, "raina" sözcüğünün Arapçada da, hayvanlarla ilgili olarak kullanıldığı zaman "gütmek" anlamına geldiği, bu anlama çekilerek gülmece konusu edilebileceği gerekçesini savunanlar da çıkmıştır. Burada "bu nedenlerden doğru olanı şudur," gibi bir görüş getirmemekle birlikte; bir sözcüğün kutsal söyleme uygun bulunmayarak, yerine yakın

Arapça "rai" ve "unzur" sözcükleri, Türkçedeki "görmek" ve "gözetmek" sözcükleri gibi yakın anlamlıdırlar. Kimi yorumculara göre, "rai" sözcüğü, kutsal sayılanı gülünçleştiricilerce aykırı bir anlama çekildiği için, Kur'an'da onun yerine yakın anlamlı başka bir Arapça sözcüğün (unzur) kullanılması buyurulmuş; ancak başka, (yabancı) bir dilden sözcük önerilmemiştir. Öyleyse, Türkler niye Kur'an çevirilerinde aykırı anlama çekilebilecek bir Türkçe sözcük yerine, yakın anlamlı bir başka Türkçe sözcük koymamışlar da, gidip Arapçasını koymuşlar? Kim bilir, Arapçası koyulursa, bu Arapça sözcükler sövgücülerin dil kemirgenliğinden korunabilir, diye düşünmüşlerdir. Ancak, şurası kesin ki, "yarak" sözcüğü yerine "donatım" ya da "gereç" gibi Türkçe sözcükler değil de, kalkıp "hazırlık" ya da "teçhizat" gibi Arapça sözcükler kullanmamızı, bize Araplar buyurmuş değildirler.

Savımızı tanıtlayan bir başka olgu, başına benzer bir iş gelen "bağırsak" sözcüğümüzdür. "Bağırsak" sözcüğü, 1000 yıllarındaki Kur'an çevirilerimizde, erdem öğretilerimizde, Arapça "merhamet", "rahmaniyet" kavramlarının eşanlamlısı olarak, son kertede yaygın biçimde kullanılıyor, yaşıyordu. O yıllarda, biri "bağırsak", öteki "bağursuk" olmak üzere, söylenişleri benzer, anlamları ayrı iki sözcük vardı. "Bağursuk", bugün bağırsak diye söylediğimiz sindirim aygıtının adıydı.[10] "Bağırsak" ise, ana karnındaki çocuğu besleyen göbek bağı, yaşam bağı kavramlarıyla da, göğüs, bağır (bağrına basmak) olgularıyla da ilintili bir sözcüktü ki, Arapların "rahm", "rahiym" sözcükleri de işte bu kavram alanını dile getirmektedir. Arapça "rahim" sözcüğü, yüzyıllar

anlamlı kutsal söyleme yakışan bir başka sözcüğün önerildiğini görüyoruz. İbrani dilinde:

(R+A)= Kötü, şeytanca, günahlı, pis.

(R+A+Y)= Otlatmak, çobanlık etmek, kılavuzluk etmek anlamına geliyor.

Yazılışları, söylenişleri arasında küçük bir ayrım olan bu iki sözcüğün anlamları arasında büyük bir uçurum vardır. Dolayısıyla dil oyunu yapmaya çok açıktır. Demek ki sorun İbrani dili için de vardır. Kur'an'ın 4/46. ayeti, bu dil oyununu Yahudilerin Müslümanları aşağılamak için yaptığını göstermektedir.

Kur'an'da Hz. Muhammed'in elçiliğini benimseyenler ile yadsıyanlar arasında karşılıklı söz atışmalarının olduğu, bu atışmalarda, yadsıyıcıların gülünçleştiricilikle ortaya çıktığını okuyoruz. Yadsıyıcıların Kur'an'a karşı çıkarken gülünçleştirici sözcük oyunlarına başvurdukları Kur'an'da sıkça belirtilir.

[10] *Bkz. Divan'ı Lugat-it Türk*, c. IV, "bağırsak", "bağursuk" sözcükleri.

öncesinin Türkçesindeki "bağırsak" sözcüğüyle anlamdaş olarak; bebeğin ana karnındaki yaşamını göbek bağı yardımıyla, güven içinde sürdürdüğü yere gönderme yapan, türev bir sözcüktür. Ayrıca "bağrına basmak" ile de ilintilidir. "Bağırsak kişi" deyimi, "merhametli insan" anlamıyla, 1000 yıllarında yazılmış Türk erdem öğretilerinde çok kez kullanılmış, erdem alanına özgü kılınmış, özel bir deyimdi. (*Bkz*: Kutadgu Bilig).[11] İlk Kur'an çevirilerimizde de bu sözcük "Bismillahirrahmanirrahiym"in Türkçe karşılığı olarak kullanılmıştır: "Ol bağırsak Tanrının adıyla." Sonraları bu sözcük, Kur'an çevirilerimizden de, erdem öğretilerimizden de yok oluvermiştir. Kanımızca bunun nedeni, "bağırsak" sözcüğünün, benzer tınılı kötü anlamlı "bağursuk" sözcüğünü çağrıştırması; bu çağrışımın da "kutsal sayılanı gülünçleştirici" bir işleve açık olmasıdır. Bugün artık "bağursuk" sözcüğü unutulmuş, sindirim aygıtını nitelemek üzere "bağursuk" yerine "bağırsak" sözcüğünü kullanır olmuşuz; bu yüzden artık Arapça "merhamet"in eşanlamlısı olan "bağırsak" sözcüğünü bir erdemsel kavram adı olarak kullanamamaktayız. Ancak, bunun yerine de başka, yakın anlamlı bir Türkçe sözcük bulmak ya da yeni bir Öztürkçe sözcük türetmek yerine, gidip Arapçasını almışız. Böylece erdem alanının özel deyimlerini kapıp onları kendi alanlarına özgü kılan dil kemirgenlerinden korunmuş bir sözcük edinmişiz: Merhamet..

İşte, böyle böyle Arapça, Farsça sözcükler Türk analarının bebekleriyle ilişkilerine değin sokulmuştur. Artık Türk anası, bebeğinin mamasını "yarak"layamaz; olsa olsa-Arapça bir biçimde "hazır"layabilir. Türk çocuğu, sınavlarına Türkçe bir biçimde "yarak"lanamaz; olsa olsa Arapça bir biçimde "hazır"lanabilir. Türk anası, öz çocuğuna karşı-Öztürkçe bir biçimde "bağırsak" olamaz; Arapça bir biçimde "merhamet" gösterir..

Sonuç olarak: "Türkler İslamiyeti benimsedikten sonra, salt İslamiyetin etkisiyle, salt bu dış etkiyle, Arapça, Farsça sözcükler Türkçeye bol bol girmiştir," gibi bir açıklama, üstünkörü, yüzeysel bir açıklamadır. Çünkü bu açıklama "nasıl" sorusuna yanıt vermez. "Ne oldu?" sorusu, "nasıl oldu" sorusuyla art arda gelir. Nasıllık bilinmeden, olgu çözümlenmiş sayılmaz...

---

[11] *Bkz*. Kutadgu Bilig, TDK yayınları, "Bağırsak" sözcüğü.

Sözcüklerin de bir yaşamı vardır. Sözcüklerin de başlarına iyi ya da kötü şeyler gelebilir. Gençliğinde el üstünde tutulan kimi sözcükler, yaşlandıklarında itilip kakılmaya başlanabilirler. Başlangıçta seçkinlerin dudaklarında dolaşan sözcükler, sonraları yalnızca ayaktakımının diline düşebilir. Nasıl "hayatı kayan" insanlar varsa, işte öyle "anlamı kayan" sözcükler de vardır. Bir sözcük, seçkinlerin konağında yaşarken, günün birinde dilenci çetelerince kaçırılıp, eli kesilir, gözü oyulur; sonra da dilendirilebilir. Gözlerini seçkin konağında açan bir sözcük, yaşamını Hacı Hüsrev'de ya da Sulukule'de sonlayabilir. Kendi doğdukları ülkede görklü olmayan sözcükler; yabancı bir ülkeye gittiklerinde, yıldızları parlayabilir; yabanellerde en büyük saygıyı görebilirler.

Sözcüklerin yaşam çizgisinin değişmesinde; güldürücülerin, sövgücülerin azımsanmayacak bir etkisi vardır. Bunlar kendi amaçlarına uygun özgün sözcükler yaratmak yerine, anlarının dillerinden kimi arı sözcükleri aşırır; sonra da bu sözcüklere anlarının yüzleri kızarmaksızın kullanamayacakları başka anlamlar yükler; sonunda anlarını artık bu sözcükleri kullanamaz duruma düşürürler. Onların aşırıp kirlettikleri kimi sözcüklerin yerine, başka arı sözcükler bulma işi, inanın hiç kolay değildir. Bulunan arı sözcüğün yeniden kirletilmesini önleme kaygısı da vardır. İşte bu kaygı, kirletilmiş Türkçe sözcükler yerine Arapçalarının alınıp konulmasında etkili olmuş olabilir.

Dilimize sokulan bunca Arapça, Farsça sözcüğün tümü de bu kaygı ile dilimize alınmış değildir; bunu biliyoruz. Bunun birçok nedeni var; bunları da az sonra işleyeceğiz. Ancak, bu nedenlerden biri şimdiye dek gizli kalmışsa, bunu açığa çıkarmak da görevimizdir.

II — *Arap Dilini Kutsallaştırma Çabaları*

Ayı, yavrusunu severken, vura vura öldürürmüş. İşte kimi ulusçuların ulus sevgisi de böyle, ayının yavrusunu severken öldürmesine benzer.

Bağnaz ulusçuluk, ulusların kimi üyelerinde görülen bir tutarık, bir manyaklıktır. Bu kişiler kendi uluslarını öteki uluslardan yüce, kutsal sayarlar. Böyle kişiler için, kendi uluslarının dili de, öteki ulusların di-

linden yücedir. Bunu kanıtlayabilmek için didinirler. Yapay gerekçeler uydururlar. Kendi dillerinin en eski, en yetkin, en engin dil olduğunu kanıtlama çabasına düşmüş Türkler olduğu gibi, Araplar da vardır.

Aşırı Arap Ulusçuları, Arapçanın öteki dillerden yüce bir dil olduğunu kanıtlayabilmek için; "Tanrı'nın kişioğullarına —özellikle!— Arap diliyle seslendiğini" öne sürerler. Bu onların "en sağlam" (?) gerekçeleridir. Öteki uluslardan çoğu Müslümanları da, bunun doğruluğuna kandırmışlardır. Doğaldır ki ancak kandırabileceklerini kandırmışlardır; hepsini değil! Örneğin Müslüman Türk bilgin Biruni, Arap dilinin, yazısının yüceliğini yadsımıştır. Ona göre Arap yazısı, bilim dili olarak kullanılamaz niteliktedir. Çünkü bir matematik kesinlikten yoksundur.[12] Ben, Biruni'nin bu gerekçesini doğru bulmuyorum. Arap diliyle bilim yapılabileceği, Arap yazısıyla bilimsel yapıtlar verilebileceği, verildiği kanısındayım. Ancak, benim açımdan önemli olan, Biruni'nin sağlam bir Müslüman olmasına, öyle sayılmasına karşın, Arap dilinin, yazısının diğer yazılardan, dillerden daha kutsal, daha üstün, daha yüce olduğu savına inanmayışıdır ki, ben de bu kanıdayım.

Gerçek şu ki; "Tanrı'nın kişioğullarına Arap diliyle seslendiği, bu nedenle de Arap dilinin kutsal bir dil olduğu" düşüncesine kapılmak için, Arap ulusçusu olmak dahi gerekmez. Bilinç düzeyi yetersiz bütün Müslümanlar böyle bir düşünceye saplanabilirler. "Bilinç düzeyi yetersiz müslüman" nitelemesini özellikle kullanıyorum. Çünkü, eğer bilinç

---

[12] *Cumhuriyet* Gazetesi, *Bilim Teknik* eki, Vehbi Belgil: "Yabancı dil nasıl öğrenilmez?" Kay: İslam Ansiklopedisi, "Biruni" maddesi.

Biruni: "Arapçanın bir güçlüğü bitişik harfleridir. İkincisi sesli harfi olmayışıdır Doğulu uluslarda dikkatsizlik genel bir beladır. Bu üç neden, Arapçanın ciddi ve bilimsel işlerde kullanılmasını güçleştirir. Bu dilin bu güçlüğü yüzünden, Oreibasius, Galanos, Paulus ve Discorides gibi Yunan yazarlarının yapıtlarındaki Yunanca adlar Arapçaya doğru aktarılamamıştır. Bu durum bilim açısından büyük bir eksikliktir. Eski yunan yapıtları yanlış ve eksik aktarılmıştır. Böylece Arapçaya çevrilen yapıtları bilip bilmemek arasında çok bir ayrım yoktur."

Biruni bu eleştirilerinde yalnız değildir. İlhanlıların sarayında bir bilimler akademisi kurmuş olan Reşüddin Tabib de aynı biçimde düşünmektedir. Hamza İsfahani ise konuyu daha geniş incelemiş, Arap harfleriyle yazılmış bir sözcüğün iki yüz biçimde okunabiliceğini bu yüzden bilimsel kavramların ancak yaklaşık olarak öğrenilebileceğini açıkça yazmıştır". (*A.g.y.*)

Bence bu eleştirilerde abartı vardır. Eleştiriciler kendi anlama yetilerinin sınırlı kaldığı durumda, anlayamadıkları dili kötülemektedirler.

düzeyleri yeterli olsaydı, bağlandıkları kutsal bildirgede, Kur'an'da böyle bir niteleme bulunmadığını bilirlerdi. Müslümanlığın kutsal bildirgesi Kur'an'da, Tanrı'nın pek çok topluluğa, çok çeşitli dönemlerde, pek çok elçi gönderdiğini; Tanrı'nın bu elçilere özel bir dille değil, kendi uluslarının o yıllarda kullanageldikleri dille bildirimde bulunduğunu, bilirlerdi. Tanrının elçisi Musa, Arapça konuşmuyordu. Tanrı'nın elçisi İsa, Arapça konuşmuyordu. Tanrı'nın elçisi Yusuf, Arapça konuşmuyordu. Tanrı'nın elçisi Nuh, Arapça konuşmuyordu. Tanrı'nın elçisi İbrahim, Arapça konuşmuyordu. Tanrı'nın elçisi Muhammed, Arapça konuşan ilk, tek elçi olduğuna göre, öteki elçilerin tümünün dilleri başka başkaydı. Tanrı, son elçisi Muhammed dışındaki bütün Elçilere, içinde yaşadıkları toplumların konuştuğu Arapçadan başka dillerle bildirimde bulunduğuna göre; Tanrı'nın Arap dilini diğer dillerden daha üstün, diğer dillerden daha kutsal saymadığı apaçıktır. Dinsel bilinç düzeyi yeterli bütün müslümanlar, bu gerçeği bilmektedirler.[13] Ancak, yine de Arap yazısının, dilinin kutsal olduğu; kişioğlunun Tanrı'ya yalnızca Arapça seslenmesi gerektiği; eğer Tanrı'ya Arapçadan başka bir dille seslenirse, bağışlanması olanaksız bir suç işlemiş sayılacağı düşüncesi, bilgisi yetersiz Müslümanlarda egemendir. İşte, Türk diline Arapça sözcüklerin girmesinin bir nedeni de bu yanlış inanış olmuştur.

Bir önceki bölümde, Türklerin öz dillerini korumaya Müslüman olduktan sonra bile özel bir önem verdiklerini; Müslümanlığı benimsemelerinin üzerinden iki yüzyıl geçtikten sonra XI. yüzyılda bile, dillerinin arılığını büyük ölçüde korumuş olduklarını; benimsedikleri dinin kutsal bildirgesi Kur'an'ı bütünüyle Türkçeye çevirdiklerini belirtmiştim. Türklerin yabancı dilleri benimsemeye karşı yadırgayıcı tutum içinde olduklarını da sergilemiştim. "Sonra ne oldu ki bugün Türklerin dilleri böylesine yoğun bir biçimde Arapça-Farsça sözcüklerle doldu?"

[13] Kur'an'da : "Biz hiçbir elçiyi kendi kavminin dilinden başkasıyla göndermedik ki, onlara apaçık anlatsın" denilmektedir (14/4). Demek oluyor ki, Tanrı'nın bildirdikleri, bütün uluslara kendi dilleri ile iletilmelidir. Bir ulusun Arapça bilen üyeleri, Arapça bilmeyen üyelerine, Tanrı'nın Arapça buyruklarını, ana dillerine çevirerek onlara duyururlar. Bir ulusun din gerekçesiyle dil değiştirmesi gibi bir yaptırım, Tanrı buyrukları arasında yoktur. Kendilerine bilmedikleri bir dille buyruklar verilen kişilerin, o buyrukları yerine getirmemekten dolayı sorumlu tutulamayacağı, çok açıktır. Yabancı dildeki sözlerin anlaşılmasının çeviriden başka bir yolu yoktur.

sorusunun yanıtlarından biri de, Türklere Arapçanın kutsal bir dil olduğu savının benimsetilmesidir. İlginçtir, bu benimsetme işinde Araplardan çok, Türk seçkinlerinin etkisi büyük olmuştur. Sözgelimi ünlü Türk dilcisi Ali Şir Nevai, Türkleri Arap dilinin üstünlüğüne inandırmaya çalışmış kişilerden biridir.

Ali Şir Nevai'ye göre:

> Arap dili, seçkinlik ve yükseklik bakımından dillerin en ilerisidir. Bu nokta üzerinde hiç kimsenin aykırı düşündüğü ve aykırı bir dava güttüğü yoktur. Çünkü Tanrı, Kur'an'ı bu dille indirmiştir; peygamberlerimizin hadisleri gene bu dil ile söylenmiştir; büyük velilerin, din ulularının ileri sürdükleri gerçek ve değimli düşünceler gene bu dil ile meydana gelmiştir.[14]

Ali Şir Nevai, Farsçanın biricik yazı dili olarak benimsendiği bir dönemde tüm gücüyle Farsçayı kötüleyip, Türkçeyi yüceltmeye çalışmış; ancak söz Arapçaya gelince Farsçaya karşı dikilen boynu, Arapça önünde eğilmiştir. Arapça deyince, akan sular durmuştur. Nevai, Arap dilinin üstünlüğünü benimsemesine bir gerekçe olarak, Kur'an'ın bu dille yazılmış olduğunu söylemektedir. Ancak Arapların başlangıçta Kur'an ayetleri kendilerine okunduğu zaman, bu kutsal buyruklara da, Tanrı'nın elçisi Muhammed'e de, yine o Arap diliyle sövdüklerini unutuvermiştir. "Peygamberimizin hadisleri bu dil ile söylenmiştir." derken, dinden dönenlerin de yine o Arapçayı konuşan Araplar olduğunu unutuvermiştir. Nevai, bir yandan Farsçanın üstünlüğünü yadsıyıp, Türkçenin üstünlüğünü savunurken; öte yandan Arapçanın Türkçeden de, bütün öteki dillerden de üstün olduğunu söylemiştir. Biruni ise, tersini düşünmektedir. O, "Arapçanın kötülenmesini, Farsçanın yüceltilmesine yeğ tutmaktadır."[15] Arapların öteki uluslara, Arapçanın öteki dillere üstünlüğünü ileri sürüp buna inanmayanları cahillikle (bilisizlikle), kâfirlikle (Tanrı'ya bağıtlanmamakla) suçlandıran İbn Kuteybe'ye karşı çıkan Biruni, gerçekte Arapların daha cahil (bilisiz) olup,

[14] A. K. Boronkov: "Özbek yazı dilinin kurucusu Ali Şir Nevai" *çev*: Rasime Uygun, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, Belleten, 1954. İkinci baskı: 1988 s. 59-65.

[15] Prof. Dr. Günay Tümer, "Biruni'ye göre dinler ve İslam dini", Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 1986. s, 35.

İslam'a ayak diremede öteki uluslardan daha şiddetli olduklarını, Kur'an'dan alıntılarla kanıtlamıştır.[16] Biruni'ye göre, ulusların birbirlerine üstünlük taslamaları, boş bir davranıştır, kötüdür.

Gelgelelim, yanlış düşünceler, bilgisiz kişileri çabuk etkiliyor. Ne denli uygar, ne denli ileri olursa olsun, bütün toplumlarda aydınlar azınlıkta, bilgisizler çoğunlukta oluyor. Bütün öteki toplumlar gibi çoğunluğu bilgisizlerden oluşan Türkler de, Arap dilinin kutsal olduğu gibi yanlış bir düşünceyi, dinbilgiçlerinin dayatmasıyla, süreç içerisinde benimsemişlerdir. Sonuçta, Türkler, pek çok Arapça sözcüğü dillerine dolamış, bu sözcükleri kullanırken kutsal bir iş yaptıklarını sanarak sevinmişlerdir. Kendi dillerinde var olan kimi yerli sözcükleri atıp, yerine Arapçasını getirmişlerdir. Anlamını bilerek, yüreklerinde duyumsayarak kullandıkları: "Ol bağırsak Tanrı'nın adıyla!.." sözünün yerine; anlamını içlerinde o denli duyamadıkları, kendilerine bir tekerleme gibi gelen, salt kutsal bir anlamı olduğuna inandıkları için söylenmesinde yarar olduğunu düşündükleri "Bismillahirrahmanirrahiym" sözünü kullanmaya başlamışlardır. Türkler, kendi dillerince; "Yaratgan, türütgen, bağırsak Tanrı" dediklerinde; evreni yaratan, nesneye yaşam veren; kişioğluna da, yaşayan bütün canlı varlıklara da özdevinim gücü veren; onların yaşaması için bütün gereksinimlerini sağlayan; ana karnında bebeğin tüm yaşamsal gereksinimlerini karşılayan göbek bağı gibi, yarattıklarını besleyen, büyüten, türeten bir Tanrı'yı düşünüyorlardı. Bu Türkçe sözlerin yerine Arapça "Rahman, Rahiym Allah" sözlerini geçirince, Türk'ün imgeleminde bir boşluk oluşuyor, kökü belleğinde bulunmadığı için düşünü de kuramadığı bu Arapça sözlerin, yalnızca kutsal olduğuna güvenerek avunuyordu. Kutsal, ancak yabancı; imgelemde etkisi yok... Bir Arap, "Rahiym Allah" dediğinde, bu sözcüklerin kökü onun belleğinde imgeler olarak var bulunduğu için anlamı anında gözünde düşleyebiliyor; gelgelelim, bu sözlerin kökleri Türk'ün söz dağarcığında olmadığı için "Rahiym Allah" sözleri Türk'ün imgelemini devindirmiyor, ışıldatmıyor, sisle kaplıyor; Türk, Tanrı'nın Arapça seslenişlerden sevinç duyduğuna inandırılmış olduğu için, Arapça söylemekle Tanrı'ya kendini beğendirdiğini sanarak, göneniyor.

[16] *A.g.y.*, s. 34.

900 yıl önce, Türkler, kendi öz dillerindeki "idhi" sözcüğünü kullanırken; imgelemlerinde "eğitici", "öğretici", "bildirici", "buyurucu" "doğru yolu gösterici", "ana-babaların kendi çocukları üzerine titrediği gibi kişioğlunu kötülüklerden uzaklaştırıp iyiliklere yönelten" soyut bir varlık ışıldıyorken; Türkler bunun yerine Arapça "rab" demelerinin Tanrı'yı sevindireceğine kandırıldıktan sonra; "idhimiz yarlığı" diyecekleri yerde; "rabbimizin fermanı" demeye başlamış; ancak, Arapça "rab" sözcüğünü kullandığında, Türk'ün düşünde, öz dilindeki "idhi" sözcüğünün çağrıştırdığı anlam yüklü imge uyanmamıştır. "Rab" sözcüğünü duyduğunda, Arap'ın imgeleminde oluşan kesin anlam; "rab" sözcüğünü duyunca Türk'ün imgeleminde oluşamıyor. Çünkü Türk'ün dilinden kendi öz sözcüğü olan "idhi" koparılıp atılmış, unutturulmuş, yerine Arapça "rab" sözcüğü konulmuş; böylece ışıltılı, yaşayan bir Türkçe kavram atılmış; yerine Türk için anlamı bulanık Arapça bir sözcük konulmuştur. Sonuçta; Türklerin Tanrıyla ilişkileri, kutsallık uğruna bulandırılmıştır.

Kişioğlunun kendisini Tanrı'nın önünde duruyor varsayarak, ona karşı saygısını davranışlarıyla, sözleriyle göstermesi olgusuna, Arapçada "es-salat", Farsçada "namaz" adı verilir. Bu edime girişen kişinin, elini yüzünü ayaklarını yıkaması, giyimini düzeltmesi, kendisine bir çekidüzen vermesi gerektiği denli; ağzından çıkanı kulağı duyacak, ne dediğini bilecek ölçüde ayık olması da gerekir. Öyle ki, Kur'an'da, içkili (esrik) olanların, ne dediklerini bilecek denli ayılmadıkça, bu edime girişmemeleri, böyle bir davranışa kalkışmamaları buyurulmuştur.[17] Öyleyse, Türklerin Tanrı'ya, anlamını bilmedikleri sözlerle, ne dediklerini bilmeden yakarmaları, Tanrı'ya sevimli gelebilir mi? Düşünmek gerek.

Bizi bu yazı çerçevesinde ilgilendiren, dildir. Bu nedenle, Türklerin dillerinden, kendi anladıkları yerli sözcüklerin atılıp, yerine anlamını gözlerinde yetkince düşleyemedikleri yabancı Arapça sözcüklerin sokulması olgusunun nedenleri, nasılları, çünküleri üzerinde duruyoruz. Türklerin Müslüman olduktan sonra iki yüzyıl boyunca dillerine sokmadıkları Arapçayı, sonra nasıl, ne için dillerine soktukları sorusuna

[17]Nisa suresi 43. Ayeti: "Ey iman edenler; sarhoş olursanız, söylediğiniz sözü bilinceye kadar namaza yaklaşmayın."

yanıt arıyoruz. Bu sorunun yanıtlarından biri de "Arapçanın kutsallığına inandırılmış" olmalarıdır.

Gerçekten de bu etken, Türk diline Arapça, Farsça sözcükler doluşmasında, öteki etkenlerden daha çok iş görmüştür. Yan etkileri de ötekilerden çok olmuştur. Yan etkileri derken: "Türklerin düşünsel gelişiminin kösteklenmesi" gibi, oldukça ölümcül bir etkiden söz ediyorum. Bunu ilerideki bölümlerde ayrıntısıyla göreceğiz.

Arap dilini, Arap yazısını kutsallaştırma edimi; "Türkler anlamasalar bile, kutsal edimlerinde Arapça sözcükleri kullanmalıdırlar; çünkü Tanrı kendisine Arapçadan başka bir dille seslenilmesini sevmiyor; Arapçadan başka bir dille istenirse, vermiyor," kandırmacasıyla kişilere benimsetilmiştir. Öyle ki, Arapça sözcüklere kimi sayrılıkları iyileştirici bir etki dahi yakıştırılmıştır. Anlamı: "Ey büyüğü küçülten, küçüğü büyüten Allah'ım! Bu bendekini küçült!" diye verilen Arapça bir yakarı, "sivilce duası" adıyla belletilmekte; etkisinin ise bu sözlerin ancak Arapça söylenmesi durumunda gerçekleşeceği vurgulanmakta!...[18]

[18] Yusuf Tavaslı, *En güzel Seçilmiş Dualar*, Hattat Tavaslı yayınları, s. 85. "Sivilce duası"... İmam hatiplikten emekli Hattat Yusuf Tavaslı, bu duaların Arapça yazılı olanlarının altına nasıl seslendireceğini Latin abecesiyle yazmış; duaların böyle okunacağını belirtmiş (*a.g.y.*, s. 2). Arapça sözcüklerin nasıl okunacağını Latin yazısıyla göstermesine karşın: "Yeni yazı dediğimiz bugün kullanmakta olduğumuz Latin harfleriyle Kur'an'ı doğru okumak mümkün değildir. Çünkü Kur'an harflerinin birçoğunun karşılığı yeni yazıda yoktur." diyor. Doğru. Ancak sorun, yalnızca Arap dilindeki kimi seslerin Latin yazısıyla gösterilememesi değil, Arap dilindeki kimi seslerin Türk dilinde hiç var olmayışıdır. Türk dilinde Arap dilindeki gibi gırtlak sesleri yoktur. Sorun budur. Türk, Arap yazısını öğrense de, doğru seslendirmesi çok yoğun bir eğitim sonucu sağlanabilir. Bu durum, Türkçe konuşmak isteyen bir Arap için de geçerlidir. Bir Arap, Latin yazısını seslendirmeyi öğrense de, Türkçeyi bir Türk denli pürüzsüz konuşabilmesi çok özel bir eğitim işidir. Kısaca, uzmanlaşma işidir. Tavaslı: "Kur'an'ı ancak kendi harfleriyle doğru düzgün okumak makbul ve kabul olacaktır. (...) En büyük ve en hayırlı bir ibadet olan, hatta, insanı cehennemden koruyup cennete götürecek olan Kur'an'ı seslendirme ibadeti de ancak eksiksiz olan Arap harf ve malzemeleriyle kabul edilmeye layık bir amel olur." diyerek (*a.g.y.*, s. 24, 25) yalnızca özel eğitim görmüş uzmanların yapabileceği bir beceriyi, bütün Türklerden bekliyor. Türklerin Arapça olan Kur'an'ı Arapça "seslendirmek ibadeti"ni gereğince yapabilmeleri için bir Arap denli Arapça konuşması gerekmekte, yani bu ibadetin Tanrı'nın onayına erişebilmesi için Türk'ün Arapça yazılı Kur'anı bir Arap denli yetkin biçimde seslendirmesi, bir koşul olarak öne sürülmektedir. Bir Arap denli Araplaşmak gerekir. Yoksa Türk, "Kur'an seslendirme ibadeti"ni yerine getirmiş sayılmayacaktır. Bu "ibadet" eksik olunca, Türk de "cennete" giremeyecektir.

Kişioğlunun yıldığı sayrılıklarında, gücünün sınırsızlığına güvendiği Tanrı'ya yakarması, ondan yardım beklemesi çok doğaldır. Ancak, Tanrı'ya yalnızca Arapça sözcüklerle seslenirse ondan yardım geleceğine inanması, Türkçe yakarırsa, Tanrı'nın kendisine yardım etmeyeceğini sanması, doğal değildir. Kişioğlunu Tanrı'ya kendi öz diliyle yakarmaktan alıkoyan bu gibi çabalar, Türklerin dillerinde niçin bu denli çok Arapça, Farsça sözcük bulunduğunu bize açıklar. "Borçtan kurtulma duası", "okuyan zengin olur duası", "diş ağrısı için dua", "karınca, bereket duası" adları verilerek, ancak Arapça söylenmesi koşuluyla işe yarayacağı belletilen bu yakarılar, dindarlara "Eğer Türkçe söylenirse Tanrı bu yakarıları işleme koymaz; kesin sonuç almak istiyorsanız, bu duaları Arapça yazın, söyleyin," denilerek öğretilmektedir. Oysa, bir Türk, bu yakarıları Arapçayı gereği gibi seslendirerek yapamaz. Arap dilinde öyle sesler vardır ki, —bunlara boğaz sesleri denir— ancak Arap olanlar söyleyebilirler. İçinde böylesi Türk gırtlağına yabancı sesler olan Arapça sözcükleri bir Türk söylemeye kalkıştığında, o sesi çıkartamayacağı için, onu andıran başka bir ses çıkarır. Bu durumda, Arapça sözcüğün anlamı da değişir. Tıpkı "sevmek", "sövmek", sözcüklerinde olduğu gibi, Arapçada da küçük bir ses değişimi anlamı tersine dönüştürebilmektedir; çünkü bütün dillerde olduğu gibi, Arapçada da böylesi yakın sesli, ters anlamlı sözcükler vardır. Bir Arap, Türkçe konuşurken nasıl "sev" diyeceği yerde, "söv" diyebilirse; bunun gibi, bir Türk de Tanrı'ya Arapça sesleneyim derken "fağfir lena" (bizi yarlıga, koru) diyeceği yerde, "fakfir lena" (Bizimle ilişkini kes, bize boşver) diyebilir. Çünkü, Arapçada bulunan "ğ" sesi, çok özel bir sestir. Türk dilinde bu ses yoktur. Bir Türk, özel bir eğitim almadıkça, bu iki sözcüğün söylenişini birbirine karıştıracaktır.

Görüleceği üzere, Türk'ün Tanrı'ya kendi diliyle değil de, seslendirmeyi beceremeyeceği Arapça sözcüklerle yakarması, her açıdan

---

Tanrı elçisi Muhammed'e bile yabancı, onun bilmediği bir dille buyurmadığı gibi, elçisi Muhammed de, Araplara onların bilmedikleri bir dille buyruk iletmemiştir. Tanrı'nın, kişioğullarına, anlamadıkları bir dildeki yazıyı anlamadan seslendirmeyi buyurmadığı da bir gerçektir. Tanrıya yakarmayı bile Arapça söyleme önkoşuluna bağlamak dayanaksızdır. Kişi sivilcelerinden kurtulmak için Tanrı'ya Türkçe yakarırsa, Tanrı bu yakarıyı geri çevirir; kişi ancak Arapça yakarırsa, Tanrı bunu benimseyip kulunun yardımına gelir, diye diye kandırılan atalarımız, böyle böyle kendi dillerine, kendi sözcüklerine yabancılaştırılmıştır.

yanlıştır. Ancak Arapçayı tüm vurgularıyla konuşabilenlerin becerebileceği bir edimi, Türklerin tümüne buyurmanın dayanağı yoktur.

Türkçe sözcüklerin Tanrı'yı ululamakta yetersiz olduğu savı da çürüktür. "Allahu ekber" deyiminde geçen "ekber" sözcüğü, Arapçada yalnızca kutsal bir büyüklüğü göstermekte kullanılan dine özgü bir deyim değildir. Araplar "ekber" sözcüğünü gündelik toplama çıkartma işlemlerinde, söz gelimi 4 sayısının 3 sayısından büyük olduğunu belirtmek için de kullanmaktadırlar. Arapça "Allahu ekber"in Türkçe karşılığı "Ulu Tanrı"dır; burada Arapça "ekber"in Türkçesi olarak kullanılan "ulu" sözcüğü, Türkçede sayısal bir büyüklüğü nitelemek için kullanılmaz; Türkçede 4 sayısı 3 sayısından "ulu"dur, denmez; çünkü "ulu" sözcüğü sayısal değil tinsel, kutsal bir büyüklüğü anlatır. Araplar için, bir yandan 4 sayısı 3 sayısından "ekber"dir; öte yandan "Allah ekber"dir. Arapçadaki "ekber" sözcüğünün, o dilde yalnızca Yaradan'ın büyüklüğünü dile getiren kutsal alana özgü bir sözcük olmadığı bilinip dururken; bu sözcük Türklere, sanki Arapçada yalnızca Yaradan'ın büyüklüğünü dile getirmekte kullanılırmış gibi yutturulmuştur. Arap dili üzerinde uzmanca bilgisi bulunmayan iyi niyetli Müslüman Türkler de, bu gibi yanıltmacalara kanmıştır. Duyuru (ezan) Türkçe okunduğu yıllarda; çoğu dinbilgiçleri bu girişime "Allah ekberdir, siz nasıl Arapça 'ekber' yerine Türkçe 'ulu' diyebilirsiniz? 'Ulu' sözcüğü küçültücüdür," diye karşı koymuşlardır. Oysa, Türkçe "ulu" sözcüğü, Arapça "ekber" sözcüğünden küçültücü değil; tersine, daha yücelticidir.

İşte böyle böyle, Türk diline Arapça sözcükler doldurulmuştur. Çoğu Arapça sözcükler, Arap dilinde taşıdıkları anlamlar bozularak dilimize sokulmuştur. Türk diline sokulan o Arapça sözcüklere de, kullanımdan düşürülüp unutturulan o Türkçe sözcüklere de, yazık edilmiştir.

Türk analarının çocuklarıyla ilişkilerine dek sızan Arapça, Farsça sözcükler, durup dururken dilimize girmiş değildir. Bundan 900 yıl önce, kimi Arap, kimi Türk kandırıcı kişiler, Tanrı ile Türklerin arasına dilden bir engel koydular. Türklerin Tanrı'ya Türkçe seslenmesinin Tanrı'yı kızdıracağını söyleyerek, Türkleri bu yalana inandırdılar. Türkler, Tanrı'nın yalnızca Arapça seslenişlere ilgi gösterdiğine, kan-

dırıldılar. Tanrı'nın yalnızca Arapça dilekçeleri, Arapça yakarıları işleme koyduğunu söyleyen bu tilkilere inanan Türkler, bin yılı aşkın bir süredir ağızlarını Arapça sözcüklerle açtıklarında kullanımdan düşürdükleri Türkçe sözcükleri peynir gibi yitiren kargalar konumuna düşmüş; dilleri bozulmuş, imgelemleri bulanmış, anlama anlatma yetileri devingenliğini, diriliğini, türetgenliğini tüketmiş durumdadırlar.

O tilkilerin torunları, şimdi de iş başında.

O kargaların torunları şimdi de kandırılmakta...

Dilimizdeki Arapça, Farsça sözcüklerin büyük bir çoğunluğu, işte bu delikten dilimize girmiş bulunuyor.

III — *Bilgiçlik, Seçkinlik, Üstünlük Taslama*

Kişioğlu, genellikle kendini başkalarından üstün tutmak ister. Kişiler arasında açık ya da üstü örtük bir üstünlük yarışı vardır. Başkalarınca beğenilmek için bezenirler. Bu itki, kişioğlunun yaşamını kolaylaştıran pek çok yan ürün de vermiştir. Uluslararasında, uzaya egemen olma yarışı olmasaydı, yaşamı kolaylaştırıcı pek çok nesne, bugün üretilmiş, kullanımımıza sunulmuş olmayacaktı. Üstünlük yarışıyla gerçekten yararlı nesneler üretildiği gibi; —yararlı nesneler üretmenin tek nedeni bu değil; bunu biliyoruz— elinden yararlı işler yapmak gelmeyen kişioğulları da, göstermelik, yanıltıcı bir üstünlük; "yalancı-üstünlük" sağlama çabasındadırlar. Gerçekte "sıradan" olanların, kendilerini başkalarına "üstün" imiş gibi benimsetme çabaları; "yapmacık-bilgin", "yapmacık-değer", "yapmacık-üstünlük" olgularını doğurmuştur.

Türklere Arapçanın tüm dillerden üstün bir dil, Arap yazısının da tüm yazılardan üstün, kutsal bir yazı olduğu yanlışı, doğru imiş gibi benimsetildikten sonra; kendilerini çevrelerine üstün, bilgili biriymiş gibi göstermek isteyen saygınlık avcıları, şuradan buradan dillerine doladıkları bir kaç Arapça sözcüğü konuşmalarının arasına sıkıştırarak; bilgiçlik, üstünlük, seçkinlik taslamışlardır. Agâh Sırrı Levend, bu durumu şöyle özetler:

Anadilini küçümseme, şairlerden ve bilginlerden küçük yazıcılara değin yayılmıştır. Kışlalar ve okullar gibi resmi kurumlarda iaşe defterleriyle günlük

erzak listelerinde; ekmek, et, un, pirinç, darı, odun gibi maddeler, man-ı aziz, guıt, dakik, erz, erzen, hatab gibi Arapça-Farsça kelimelerle karşılanmıştır. Bilgiç görünmek merakı, yazıcıyı da halktan ve halk dilinden ayırmıştır. Eskilerin "tasalluf" kelimesiyle belirttikleri bilgiç görünme merakı, bilginden yarı-aydına geçince, konuşma dili klişe haline gelmiş birçok kelimeler, tamlamalar, bileşik isimler ve sıfatlarla dolmuş, söz arasında bunları kullanmak moda haline gelmiştir.

Ezici çoğunluğu Müslümanlardan oluşan bir toplumda, özellikle din görevlilerinin Arapça öğrenmesi kuşkusuz gereklidir. Ancak, Arapça öğrenmek, Arapça bilmesi gerekmeyen Müslüman Türk çoğunluğa. Arapça dinsel yazılarda nelerin söylendiğini en doğru biçimde Türkçe olarak bildirmek için gereklidir; yoksa, bu dili bilmeyenlere gösteriş yapmak, bilgiçlik taslamak için değil. Oysa 03.02.1991 günlü *Zaman* gazetesinde, yüzde doksandokuzu Arapça bilmeyen bir topluma, yüzde yetmiş beş oranında Arapça sözcüklerle doldurulmuş şöyle bir duyuruyla karşılaşıyoruz:

SALİH EFENDİ HAZRETLERİ DE UFUL ETTİ

Salih Efendi öyle güzellikler *ma'ke*si bir *vücud-u nurani* idiy ki; *vicdan-ı paki* her an *hamiyet, sadakat, vefa, mürüvvet ve celaletle* bir *nabız* gibi atar; *dimağ-ı idraki envar-ı hikmet, esrar-ı hakikat ve ezhar-ı fikirle* zonklar *ve irfan ufkunda her lahza marifet şafakları* birbirini *takip* ederdi... Şimdi *Kudret-i Fatıra*'nın bu *eser-i mümtazı*, bu *sanat-ı pür envarı*, bizleri *izalesi imkansız* gibi görünen bir *hüzn-ü elim* içinde bırakıp, şu *mihnet ve meşakkat* yurdundan *Hak rahmetinin nümayan* olduğu *meydan-ı tayaran-ı ervaha* göç edip gitti. Daha fazlasını yazmaya *müteessir vicdanım muktedir* değil... *Merhumun nam-ı celilini kemali ihtiram ve takdis* ile *tizkar ve zat-ı müberekleri*ni *rahmetle yad* eder, *evlad-ı ehibbasına taziyetlerimi arz* eylerim.

M. FETHULLAH GÜLEN

Duyuruyu yapan M. Fethullah Gülen, kamuoyunda Fethullah Hoca adıyla bilinmektedir. Yıllar önce *Sızıntı* dergisinde M. Fethullah Dahhak imzasıyla yazıları yayımlanan bir yazar vardı. Arapça "dahhak"ın Türkçesi "gülen"dir. M. Fethullah Dahhak'ın soyadı Türkçeye çevrildiğinde, M. Fethullan Gülen oluyor.

Arapça sözcük oranı yüzde seksenlere varan böylesi bir duyuru, kişiye ister istemez şu soruyu sorduruyor: Eğer Tanrı, son elçisini Araplardan değil de İngilizlerden seçseydi; son kutsal bildirge Arapça değil de İngilizce olsaydı, ne olacaktı? Bu sorunun yanıtı bellidir. Böyle olsaydı, Türk din adamları birer "İngilizce uzmanı" imiş gibi görünecekler; İngiliz dilini yeryüzünün en üstün dili olarak yüceltecekler; böylesi duyurularını şöyle yapacaklardı:

GENTLEMAN SALİH EFENDİ EXCELLENCELARI
DA DECLİNİNG ETTİ

Gentleman Salih, öyle güzellikler *reflector*'ı bir *existence of lightman* idi ki, *clean consignance*'ı her an *honourable, faithfull, fidelity, magnificents and greatness* ile bir *pulse* gibi atar, *perception of mind*'ı *light of signes, misteries of reality and provisions of idea* ile zonklar, and *horizons of his spiritual knowledge*'ı her *moment, morning twilight of talent*ları birbirini *follow* ederdi... Şimdi, *The Power of Creator*'ın bu *excellent work*'ü, bu *art of full light*'ı bizleri *removing*'i *impossible* gibi görünen bir *sadness and pain* içinde bırakıp, şu *trauble and hardship* yurdundan *true compessionın aparent* olduğu *area of flieing of spirits*'e göç edip gitti. *The more of this*'ini yazmaya *afflicted consience*'m *powerfull enought* değil. *The diseased*'ın *the title of great*'ini *perfection of different and sanctification* ile, *intelligent and blessed personality*'lerini *compession* ile *remembrance* eder, *child and sweetharts*'lerine *condolence*' larımı *presentation* eylerim.

P. OPENOFGOD SMILING

Evet, Tanrı son elçisini Araplardan değil de İngilizlerden seçip, son bildirgesini Arapça değil de İngilizce yapsaydı; Türklerin bu kez de İngilizceyi kutsallaştırmaları, Türk dincilerinin kendilerini din bilgini olarak yutturma çabasıyla, yazılarını sözlerini bol bol İngilizce sözcüklerle doldurmaları söz konusu olacaktı. Şimdi karşılaştığımız pek çok Arapça kökenli Türk adları, böylesi bir durumda hep İngilizceden devşirme olacak; "Fethullah" yerine "Open of God", "Nureddin" yerine "Light of religion", "Carullah" yerine "Neighbour of God", "Necmeddin" yerine "Star of religion" gibi adlar verilecekti Türk çocuklarına...

Türkler bugüne dek başlangıçtaki tutumlarını sürdürerek, dillerini korumuş Müslümanlar olarak gelselerdi, o duyuru şöyle olurdu:

SAYGIDEĞER SALİH BEY DE SÖNÜMLENİP GİTTİ

Salih Bey, güzellikler yansıtan öylesi ışıltılı bir varlıktı ki, arınmış özü her an koruyuculuk, doğruculuk, bağlılık, erdemlilik, ululukla bir damar gibi atar; kavrama yetisi, yön verici ışıltılarla, gerçeğin gizleriyle, düşünsel pırıltılarla seğrir; anlama yetisi çevreninde her an bilgi bulgu çakımları birbirini izlerdi... Şimdi, Yaradan'ın Gücü'nün bu seçkin yapıtı, bu salt ışınsal yaratı, bizleri yeri doldurulamaz, giderilemez gibi görünen yoğun bir acıyla, üzüntüler içinde bırakıp, şu güçlükler, sıkıntılar yurdundan, Tanrı'nın Koruyuculuğu'nun apaçık görülür olduğu, tinlerin uçuştuğu alana göç edip gitti. Daha uzununu yazmaya içimdeki üzüntü elvermiyor. Tanrı'nın koruyuculuğuyla muştulanmış olan bu ölünün yüce adını, yetkin eksiksiz bir saygıyla, ululayarak anar; saygı değer özlerini koruyarak anımsar, anımsatır; çocuklarına, sevdiklerine, yakınlarına başsağlığı dileklerimi sunarım...

Şimdi okuyucu, *Zaman* Gazetesinde yayımlanan duyurunun tıka basa ağdalı Arapça kökenli sözcüklerle dolu ilk biçmini dönüp yeniden okusun; sonra dönsün o yazının şu Türkçe çevirisini bir kez daha okusun; ikisini karşılaştırıp hangisini anladığını bir düşünsün isterim... Türkler, müslüman olduktan sonra kendi dillerini bugüne dek korumuş, işlemiş, geliştirmiş olsalardı, kanımca çok iyi ederlerdi. Böyle olabilseydi, bir yandan Türklerle Tanrı'nın öte yandan Türklerle Türkler'in arasına bir dil engeli sokulmamış olurdu. Din değiştirmenin, dil değiştirmeyi zorunlu kılmadığı kanısındayım.

Sözcükler, kişiler arasında duygu, düşünce alışverişi için vardır. Sözcükler bunu sağlamak amacıyla kullanılmıyorsa; amacı anlaşmak, anlatmak olmayan bir sözcük kullanımının işlevi ne ola ki, diye sorarız. "Salih Efendi Hazretleri de uful etti" diye başlayan, anlamını çoğunluğun bilmediği Arapça sözlerle dolu duyurunun amacı, okuyanlara duygu, düşünce aktarmak mıdır? 1991 yılında, 60 milyon Türk'e, üçbin Türk'ün bile anlayamayacağı ölçüde ağır bir Arapça ile seslenmenin amacı; anlatmak, anlaşılmak olmasa gerekir. Böylesi duyurular, seçkinlik, üstünlük, bilgiçlik taslamanın yanı sıra, Müslüman yurtdaşlarımızı, "Arapça sözcükler kullanarak konuşmanın bir Müslümanı yüceltteceğine" de özendirmektedir. Oysa Kur'an'da: "Kişioğullarının dillerinin, renklerinin başka başka olmasının Tanrı'nın işlerinden olduğu; kişioğullarının birbirlerine üstünlüğünün, dillerine, renklerine bağlı ol-

madığı..." açık seçik bildirilmiştir. (*Bkz*: Rum Suresi, 22. ayeti.) Öyleyse, Arap dilini öteki dillerden üstün sayan kimi Türk din adamları, öncelikle Kur'an'ın bu bildirimini çiğniyorlar demektir.

Burada bir örnek olarak verdiğimiz duyuru, türünün tek örneği değildir. Böylesi pek çok örnek vardır. Bu yalnızca o duyuruyu yayımlayan kişiye özgü ayrıksı bir durum değil, din adamları arasında yaygın bir eğilimdir. Ayrıca, şunu da belirtmeliyim ki, o ağdalı Arapça sözlerle dolu duyuruyu bugünkü Türkçeye çevirdiğimde ortaya çıkan anlam, etkileyicidir. Ne olurdu bu gibi duyurular böylesi bir Türkçe ile yayımlansaydı, diye üzüldüm. Çünkü, ortaya gerçekten ince bir duygu, gerçekten güzel bir anlam çıktı. Ben bu duyuruyu günümüz Türkçesine çevirmekle, onu çok sayıda Türk'ün anlamasını sağladığım düşüncesindeyim. Yalnızca yanlış yapan kişileri değil, yanlışın kendisini eleştiri konusu ettik. Böylece, Türkçeye Arapça, Farsça sözcükler sokulmasında, "bilgiçlik taslama çabaları"nın küçümsenmeyecek bir etkisi bulunduğunu gösterebildik.

Buna bir örnek de, son yıllarda dilimize yoğun İngilizce sözcüklerin doldurulmasıdır. 1.2.1996 günlü Milliyet gazetesinde Melih Âşık'ın köşesinde yayımlanan şu yazıyı birlikte okuyalım:

Sözü fazla "long" etmeden!..

Çırağan Sarayı'nda dün düzenlenen toplantıda internet teknolojisiyle ilgili son gelişmeler aktarıldı. Toplantıda konuşulan dil pek ilginçti. Firma temsilcisi, hizmetlerinden ne şekilde yararlanacağımızı bakınız nasıl anlattı:

— Bir profile'ınız var. Kendiniz yazıyorsunuz ve isterseniz bunu bir fotoğrafınızla birlikte mail ediyorsunuz. Bunu yaptıktan sonra member olarak bu majora girme şansına sahipsiniz. Ciddi bir profile yazarsanız eğer, bunu mach etme şansınız da var. Bir tane user'ım var, buna göre login yapıyorsunuz hemen. Ve sisteme connect olmaya çalışıyoruz şimdi. Bu connection'u kullanarak herhangi bir kişiye mach ediyor. Bu kişinin specificationlarını getiriyor. Ortak olanlarını buluyor. Böylece sistemde var olan herhangi bir kişiyle browse etmem mümkün... Ben burada application soruşturarak Amerika'da bulunan bir veri tabanı üzerindeki bilgileri değiştirebilirim. Ayrıca gerçek bir sistem üzerindeki bilgileri absurb etme şansına da sahibim. Sözü fazla uzatmayayım; burada stoplamak istiyorum..."

Görüleceği üzere, dile bu denli yoğun yabancı kökenli sözcükler doluşturarak konuşmak, yazmak, hiçbir ussal gerekçeyle savunulamayacak denli çarpık bir tutumdur.

Toplumumuza genellikle dinbilgiçlerince benimsetilen Arapça, Farsça sözcükler kullanarak konuşma özentisi, geçmişte de pek çok gülünesi olaylar yaratmış. Şemsettin Sami'nin sözlüğünde yer alan "balyemez" sözcüğüne ilişkin açıklama, bu gülünçlüklerden birini daha belgeliyor. Osmanlı Döneminde, İtalya'dan "Balliemez" marka savaş topları (Murat Bardakçı'nın anlatısında "Ballo Messo") getirtilmiş. Bu İtalyanca sözcük, Türk ağzında söylene söylene "bal yemez" olmuş. Oysa o İtalyanca sözcüğün Türkçe "bal" ile, "yemek" ile bir ilgisi yok, yalnızca İtalyanca bir ad. Bu İtalyan topları Türkler arasında "balyemez topu" diye ünlenince, bir bilgiç yazıcı, bu topa Türk dilinden bir ad verildiğini sanarak, Türkçe sözcükleri böylesi bilimsel ürünleri adlandırmaya hiç yakıştıramadığından, "bal yemez"i "asal (Arapçada; bal) ve "nemi hored" (Farsçada; yemez) sözcüklerini birleştirip "asal nemi hored" topları diye Arapça Farsça karışımı bir ad uydurarak, o İtalyan toplarını sayım defterlerine o günden sonra bu Arapça Farsça ad altında yazmıştır. Bu olay, geçmişte Arapçanın Farsçanın üstünlüğüne inandırılan Türklerin kendi dillerini ne denli aşağı gördüklerinin çarpıcı bir örneği olarak anımsanabilir. Arapçayı, Farsçayı tüm dillerden yüce sayan dinbilgiçleri, yaydıkları bu yanlış anlayışın bu gibi utanılası gülünesi sonuçlarını gördüklerinde, biraz yüzleri varsa, kızarabilir.

IV — *Kur'an'daki Kavramların Türkçede Karşılığı Yoktur Savı*

Bir önceki bölümde; "Toplumların dil, renk, vb. gibi başkalıklarının, bunlardan birini diğerine üstün kılma nedeni olmadığını", Kur'an'dan alıntı vererek ortaya koymuştuk. Bir Türkçe, Arapça dil yarıştırmacasına girişip, bu dillerden birini diğerine üstün tutmanın yanlışlığını biliyoruz. Bir dil, o dili konuşanlara yetiyorsa; duygularını düşüncelerini birbirlerine aktarmaya yetiyorsa; eleştiriye (ya da küçümsemeye) neden yoktur. Bence Türkçe Türklere; Arapça Araplara yeter. Arapçanın Türkçeye üstünlüğü ya da Türkçenin Arapçaya üstünlüğü savlanamaz.

Toplumların dilleri arasında bir üstünlük aşağılık oranlamasına girişmenin yanlış olduğunu Kur'an'dan alıntılarla gösterdiğimizde; bu kez de bir başka sav ile karşılaşıyoruz. Deniliyor ki: "Türkçe sözcükler, Kur'an'daki Arapça sözcüklerin anlamını karşılayamaz. Kur'an'daki Arapça dinsel deyimlerin Türkçede karşılığı yoktur. Bu nedenle doğrudan Arapçalarını alıp kullanmak zorundayız".

Arapçanın Türkçeye üstün olduğu yargısını örtük biçimde içeren bu savın bilimsel, gerçek bir dayanağı yoktur. 1000 yıllarında yapılmış bir Türkçe Kur'an çevirisinde, bütün Arapça dinsel deyimlere, Türkçe karşılıklar verme çabası belgelenmiştir. Türkler benimsedikleri dinlerin yazılı öğretilerini, geçmişte hep kendi dillerine çevirerek anlamaya girişmişlerdir. İslamdan önceki yıllarda da böyle yapmışlardır. Bu konuyu ileride derinleştireceğiz. Şimdi, şunu vurgulayalım: Kur'an'da kullanılan Arapça sözcükler, Arapların Kur'an'dan önce bilip, putlara tapındıkları dönemde kullanageldikleri sözcüklerdir. Kur'an'da yer alan Arapça sözcüklerin tümü, Kur'an'dan önce kâfir Arapların sözlüğünde, söz dağarcığında vardı.

Arapların, putlara tapındıkları putatapar ya da baştanrıcı dönemde, put tapımının özel deyimleri olarak kullandıkları kimi sözcükler; Kur'an'da putlara tapınmanın yanlış olduğunu göstermek üzere kullanılmıştır. Türkler de Müslümanlığı benimsemeden önce, tıpkı Araplar gibi putlara, çok Tanrılara tapınmaktaydılar; baştanrıcıydılar. Türklerin de —tıpkı Araplar gibi— tapıma özgü deyimleri vardı. 1000 yıllarında yapılan Kur'an çevirisinde, bu deyimler, tıpkı Kur'an'da olduğu gibi, putlara tapınmanın yanlışlığını göstermekte kullanılmıştır. Putataparlığın özel deyimleri, Kur'an'da putlara tapınmanın yanlışlığını göstermek amacıyla nasıl kullanılmıştır? Bunu örneklerle görelim:

Arapça "secde" sözcüğünün anlamı, somut anlamda yere kapanmak; dinsel anlamda saygı duyulan Tanrı önünde yere kapanmaktır. Araplar, putlara tapındıkları dönemde, putların önünde saygıyla yere eğilmekteydiler. Kur'an'da "secde" sözcüğü onun eğilmek olan anlamı değiştirilmeksizin kullanılır. Başkalık, önünde saygıyla eğilinmesi gereken varlık konusundadır. Kur'an, putların önünde değil, yalnızca bütün varlıkları yaratan Tanrı'ya secde edilmesini bildirir. Görüleceği üzere, bu sözcüğün anlamı değişmemiş, adı olduğu eylemin doğrultusu değişmiştir. Türkler de Kur'an'ı benimsemeden önceki dönemde

putların önünde saygıyla eğilir; bu edime, Arapça "secde" karşılığı, Türkçe "yükünmek" derlerdi. Kur'an'ı benimsedikten sonra, Türkler "yükünmek" sözcüğünü yine kullandılar; ancak artık putların önünde değil, bütün varlıkların yaratıcısı olan biricik Tanrı'ya yükündüler. "Yükünmek" sözcüğünün ad olduğu edim değişmedi. Eylemin doğrultusu değişti. Bu durumda, 1000 yıllarında yapılan Türkçe Kur'an çevirisinde, Arapça "secde" sözcüğünün yerine Türkçe "yükünmek" sözcüğünün kullanılmış olması, her bakımdan upuygundur.

Soru: Arapça "secde" sözcüğünün Türkçede "yükünmek" gibi upuygun bir karşılığı varken; bu karşılık Türkler Müslüman olduktan sonra 3-4 yy. boyunca takır takır kullanılıp durmuşken; sonra neden dolayı "yükünmek" sözcüğü dilimizden atılıp, yerine Arapçası olan "secde" sözcüğü alınmıştır? Arapça "secde" sözcüğü Türkçe "yükünmek" sözcüğünden kutsal mıydı? Türkçe "yükünmek" sözcüğü, Arapça "secde" sözcüğünün anlamını karşılamıyor muydu?

Denilir ki; "yükünmek" sözcüğü Türklerin putataparlık döneminde putların önünde saygıyla eğilmelerinin adıdır; bu nedenle kirlenmiş bir sözcüktür; nasıl olup da bu kirli sözcük tek Tanrı'ya tapmayı buyuran bir dinde kullanılabilir? Ben derim ki, Arapçadaki "secde" sözcüğü de Arapların putatapım edimlerinden birini nitelemek üzere Kur'an'dan önceki dönemde kullanılmıştır. Buna göre, eğer "yükünmek" sözcüğü bu nedenle "kirlenmiş" sayılacak ise, "secde" sözcüğü de benzer bir geçmişten çıktığına göre, bunun da kirlenmiş sayılması gerekir. Kur'an'da "secde" sözcüğü kirlenmiş sayılmayarak kullanılabildiğine göre, Kur'an'ın Türkçe çevirilerinde de "yükünmek" sözcüğü, çekinilmeksizin kullanılabilir; niçin kullanılamasın? Üstelik Türkler Müslüman olduktan sonra, birkaç yüzyıl boyunca, Arapça "secde" yerine Türkçe "yükünç" sözcüğünü kullanmışlardır. Sonra birileri çıkmış, Türkleri Arapça sözcüklerin kutsal, Türkçe sözcüklerin ise aşağı olduğuna inandırmış; başkaları çıkmış; "Türkçe sözcüklerin Kur'an'da geçen bu gibi Arapça sözcüklerin anlamını karşılayamayacağını" öne sürmüş; sonuçta Türk dilinde karşılıkları var olan, bilinir, kullanılır olan Arapça sözcükler, bunların Türkçede karşılığı yoktur denilerek, doğrudan Türk diline sokulmuştur. Böylece, bize kendi öz dilimizdeki "yükünmek", "yükünç" sözcükleri unutturulmuş; yerine kutsaldır diyerek, Arapça "secde" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır.

Bir başka şaşılası dil olayı da; Arapça "es-salat" sözcüğünün Türkçede karşılığı yok sayılarak, Farsçasının alınıp Türkçeye sokulmasıdır;"namaz". Sormak gerek: Arapça "es-salat" sözcüğünün Türkçede karşılığı yoksa, ne demeye doğrudan Arapçasını sokmadınız da, kalkıp Farsçasını dilimize soktunuz; yoksa, geçmişte ateşe tapmakta kullanılan Farsça sözcükler de kutsal da, bir tek Türkçe sözcükler mi aşağı? Arapça "es-salat" sözcüğünün, nasıl Farsçada bir karşılığı var idiyse ("namaz"), Türkçede de bir karşılığı vardır. Ancak, bu Türkçe sözcük de, yerine Farsçası sokularak Türk dilinden uzaklaştırılmış, Türklere unutturulmuştur. Ne uğruna?

Yıkanmak, Arapçada "gusul" sözcüğüyle dilegetirilen bir edimdir. Farsçada "abdest" derler yıkanmak edimine. Kur'an'ın özgün Arapçasında, kişioğullarının Tanrı'ya yükünmeye, yükünce kalktıklarında, önce ellerini, yüzlerini, "gusul" etmeleri, "yıkamaları" buyurulmaktadır. Arapça "gusul" sözcüğünün Türkçedeki bire bir karşılığı "yıkamak"tır ve Arapçadaki "gusul" sözcüğünün Türkçedeki "yıkamak" sözcüğünden ötede, bundan geniş, bundan derin bir anlamı yoktur. Öyleyse, ne demeye Türkler, kendi dillerinde var bulunan, bin yıllardan bu yana kullanageldikleri "yıkamak" sözcüğünü din alanından dışlayıp Arapçasını, Farsçasını almışlardır? Niçin bütünüyle tüm gövdeyi yıkamaya Arapça olarak "gusul"; yükünç için yıkanmaya ise Farsça olarak "abdest" demişlerdir? Cinsel birleşimden sonraki yıkanmaya niçin Arapçayla Farsçayı birleştirerek "gusul abdesti" gibi uyduruk bir ad vermişlerdir; yani yıkanma yıkanması?! Sonra Farsça "abdest" sözcüğünü dilde yuvarlayarak "aptes"e dönüştürmüş, bunu da "kaka", anlamında kullanmışlardır. "Aptes almak", yükünç için yıkanmak; "aptes yapmak", kakasını yapmak. Bilindiği üzere, Türkçedeki "yıkanmak" sözcüğü, bunun yerine Farsçası ya da Arapçası konularak dinsel deyim olmaktan çıkartılmayı gerektirecek uygunsuz bir sözcük değildir. Din bilgini geçinen kimi Türkler, Farsçadan yıkanmak anlamına gelen "abdest" sözcüğünü almış, ancak onu da kullana kullana "aptes"; "kaka" etmişlerdir. Türk dilinin bu gibi durumlardan "gusul" edilmesi gerekiyor.

Burada ilginç bir durumla karşılaşıyoruz. Kimi kez dinsel deyim olarak, Arapça değil de Farsça sözcüklerin Türk diline sokulması.

Arapçalarının sokulması için öne sürülen kutsallık, üstünlük gibi gerekçeler, Farsçaları için geçerli olamayacağına göre; Türkçeye sokulan dinsel deyimlerin bir bölümünün Arapça değil de Farsça olmasını, dinsel bir zorunluluğa da bağlayamayacağımıza göre; neyle açıklayabiliriz? Dinin direği olarak nitelendirilen, günde beş kez kılınan yükünç, niçin Arapça "es-salat" sözcüğüyle değiştirilmemiştir de tutulup Farsça "namaz" sözcüğü ile değiştirilmiştir? Yoksa, Farsça "namaz" sözcüğü, Kur'an'da geçen "es-salat" sözcüğünden üstün, kutsal mıdır? Kur'an'da "savım" sözcüğüyle dilegetirilen dinsel ödev, Farsçada "ruze" sözcüğüyle dilegetiriliyor. Oysa Türkçesi var bunun, "baçağ"; niye kullanılmasın?!

Bilindiği üzere, erkek çocukların cinsel organlarının ucundaki deri örtünün kesilmesi; kutsal sayılan geleneklerimizdendir. Araplar, yalnızca erkek çocuklarına değil, kız çocuklarına da uygularlar bu işlemi. Türkler, kız çocuklarına uygulamayı yadsımışlardır. Bu işlemin adı, Türklere Arapça "sünnet" diye belletilmiş. Ancak, Araplar bu işleme Arapça "hitan" diyorlar. Burada da Arapçadan Türkçeye sözcük aktarırken yapılan yanlışlardan biri karşımızdadır. Evet, "sünnet" sözcüğü Arapçadır; ancak siz bir Arab'a "Sünnet oldun mu?" diye sorarsanız; Arap, sizin kendisine cinsel organının deri örtüsünü kestirip kestirmediğini sormakta olduğunuzu anlamaz. Ona ancak "Hitan oldun mu?" derseniz, anlar. Demek ki, Arapçadan Türkçeye aktarılan kimi sözcükler de yanlış aktarılmıştır. Bu durum "Arapça olsun da, ne olursa olsun" diyen birilerinin, geçmişte dilimizi bozmada çok etkili olduklarının bir kanıtıdır. Bu gibiler, Türkleri bir yandan kendi öz dillerine, öte yandan benimsedikleri dini anlamaya yabancılaştırmışlardır. Öyledir; dili yabancılaşan, özüne, kendi kendisine de yabancılaşır; diline yabancılaşan, dinine de yabancılaşır. Tanrı'ya yönelik yakarılar, anlaşılmayan yabancı bir dille yapılırsa, yürekte duyumsanamaz, tekerlemeye dönüşür. Tanrı'ya yükünmeler, övgüler, yabancı bir dille yapılırsa, anlamı yürekte duyumsanan birer gerçek saygı duruşu olmaktan çıkar; anlamsız, salt alışkanlığa dönüşmüş birer eğilme kalkma devinimleri olarak kalır.

Arapça "Allah" ve Türkçe "Tanrı"

Bugün Türklere unutturulmak istenen bir başka Türkçe sözcük de "Tanrı"dır.

Arapça "Allah" sözcüğü yerine, Türkçe "Tanrı" sözcüğü kullanılamaz diye diye, Türklerin dil bilincini bulandıranlar; bu yanlış görüşlerini topluma öyle bir benimsetmiş, toplumun beynine öyle derin kazımışlardır ki; bugün, "Allah" yerine "Tanrı" diyen bir Türk, neredeyse başka bir dine bağlıymış gibi, neredeyse putlara tapınıyormuş gibi görülmeye başlanmıştır. Bu yanlış görüş, Türkiye'de şu uyduruk gerekçelerle egemenlik kurmuştur:

Sav 1- Türkçe "Tanrı" sözcüğü, Arapça "Allah" sözcüğü ile değil, Arapçadaki "ilah" sözcüğüyle anlamdaştır. Arapçada "Allah"a "ilah" demek yanlıştır. Bu nedenle "ilah" anlamına gelen "Tanrı" sözcüğü "Allah" yerine kullanılamaz."

Yanıt: Bu gerekçe başta Kur'an'a aykırıdır. Çünkü Kur'an'da "Allah"a "ilah" denilmektedir. Kur'an'da Nas suresi 3. ayetinde Allah'a "ilahinnasi"; "kişioğullarının ilahı" denilmektedir. Ankebut suresinin 46. ayetinde Allah'a "ilahüna ve ilahüküm vahidün"; sizin ilahınız da bizim ilahımız da tekdir, birdir, Allah'tır, deniliyor. Taha suresinin 98. ayetinde "ilahükümü Allahü"; ilahınız Allah'tır, deniliyor. Öyle ki: "Onun dışında ilah yoktur." diye ekleniyor. Hac suresinin 34. ayetinde "fe ilahüküm ilahün vahidün"; ilahınız bir tek ilahtır, Allah'tır, denilmekte. Demek ki, "Arapçada Allah'a ilah denemeyeceği" savı Kur'an'dan kaynaklanmıyor; tersine Kur'an'a bile aykırı bir sav olarak karşımıza çıkıyor.

Sav 2- Kur'an'da putlara "ilah" denir; Allah'a "ilah" denmez. Dolayısıyla Türkçede putlara "Tanrı" denmeli; Allah'a "Tanrı" denmemelidir.

Yanıt: Bu gerekçe de her şeyden önce Kur'an'a aykırıdır. Çünkü Kur'an baştan sona putlara "ilah" denilmesine karşı çıkan bir kitaptır. Kur'an "putlara ilah demeyin, putlara ilah denmez; ilah sözcüğünü yalnızca Allah için kullanın," diyen bir kitap iken; kalkıp din adına "yalnız putlara ilah denir. Allah'a ilah denmez' savını öne sürenler; savunucusu olduklarını öne sürdükleri Kur'an ile bütün bütüne aykırı düş-

mektedirler. Kur'an'da put anlamında kullanılan Arapça sözcük "ilah" olmayıp "sanem"dir. (*Bkz*: Araf suresi 138, İbrahim suresi 35, En'am suresi 74, İsra suresi 71 ve Enbiya suresi 57. ayetleri)

Kur'an'a uygun bir anlayış; putlara "Tanrı" denilmesinin kökten yanlış, Allah'a, yalnızca Allah'a "Tanrı" denilmesinin doğru olacağıdır.

Böylece dil ve din saptırıcıların ikinci yanlış savlarının da Kur'an'a aykırı olduğu günışığına çıkınca; bu kez şu savı ortaya atmaktadırlar:

Sav 3- Türkçedeki "Tanrı" sözcüğü, Arapçadaki "Allah" sözcüğünün anlamdaşı değildir. Türk dilinde, Arapçadaki "Allah" sözcüğüyle anlamdaş bir sözcük de yoktur. Bu nedenle Arapça "Allah" sözcüğü, Türkçeye olduğu gibi alınıp kullanılmak zorundadır.

Yanıt: Bu savın da gerçek bir dayanağı yoktur. Bu sav o denli dayanaksızdır ki, Türklerin Müslüman olduktan sonra yüz yıllar boyunca Arapça "Allah" sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak "Tanrı" dedikleri gerçeğini yoksaymaktadır. Onbeşinci yüzyıla dek bütün Türkçe Kur'an çevirilerinde "Allah" sözcüğü "Tanrı" diye çevrilmiştir. Üstelik bu çevirileri yapanlar Müslüman Türk dinbilginleridir. Yaşadıkları dönemlerin en üst düzeydeki din kişileridirler. Bu kişiler Arapça "Allah"a Türkçe "Tanrı" denmeyeceğini yüzyıllar boyu düşünemediler de, bunlardan sonra yaşayanlar mı düşünebildiler? Yoksa "ulema"lık bunlardan sonraki dönemlerde ayağa düştü de, bu uyduruk din bilginleri mi böyle uyduruk savlar çıkardılar?

Arapça "Allah" sözcüğünün anlamı ne ola ki, Türkçede bu anlama gelen bir sözcük bulunmuyor olabilsin?

Önce Arapça "Alah" sözcüğünün anlamının ne olduğunu, sonra da Türkçe "Tanrı" sözcüğünün anlamını ortaya koyarak, bu soruyu yanıtlamaya çalışalım.

Tanrı elçisi Muhammed, kırk yaşlarında, Tanrı'nın bir özel görevli "Cibril", "Cebrail", "Gabriel" aracılığıyla kendisine ilettiği bildirileri, kişioğullarına duyurmaya başladı. Bu kutsal bildiriler yirmi yılı aşkın bir süre boyunca bölük bölük iletilmiş, Tanrı elçisi Muhammed'in ölümünden sonra bir araya toplanıp Kur'an adıyla korunmuştur. Arapça "Allah" sözcüğünün, Arapların dilinde, Kur'an'dan önceki yıllarda bilinir, kullanılır olduğunu; bize doğrudan Kur'an'ın kendisi bildirmektedir.(*Bkz*: Neml suresinin 49. ayeti)

"Allah" sözcüğü, Arapların putlara tapındıkları, birçok tanrıların varlığına inandıkları Kur'an öncesi dönemde, dillerinde bulunan bir sözcüktü; ilk kez Kur'an'da duydukları yeni bir sözcük değildi. Öyle ki, "Allah" sözcüğü Kur'an'dan önce putatapar Arapların dilinde onların en büyük putlarının, yani baştanrılarının adıydı.

Tanrı elçisi Muhammed'in dedesi, Kur'an'dan önceki yıllarda doğan oğullarından birinin adını "Abdullah" koymuştur. "Abdullah", Allah'ın kulu demektir. Bu da bize "Allah" sözcüğünün Kur'an'dan önce bir put adı olarak biliniyor olduğunu göstermektedir.

Kur'an'dan önce birçok putlara tapınan Arapların "Allah" sözcüğünü nasıl kullandıklarını Kur'an bildirmektedir:

> Onlara, putatapar Araplara; "gökleri, yeri kim yarattı; güneşi, ayı kim boyun eğdirdi?" dersen, "Allah" derler." (*Bkz*:Kur'an, 29/61)
>
> Putatapar Araplar gemiye bindiklerinde, dini yalnızca "Allah"a özgü kılarak, "Allah"a yakarırlar; ancak sağ olarak karaya çıkartıldıklarında, tutup yine "Allah"a ortaklar yakıştırırlar." (*Bkz*:Kur'an, 29/65,31/32)

Biz, Kur'an'daki bu açıklamalardan öğreniyoruz ki, putatapar Arapların dilinde bir "Allah" sözcüğü vardır. Bu "Allah" sözcüğü Kur'an'dan önceki yıllarda, putatapar Araplarca bilinip kullanılagelen bir sözcüktür. Putatapar Araplar bu "Allah" sözcüğünü putların en büyüğü anlamında kullanagelmekteydiler. Öyle ki, gökleri, yeri O'nun, Allah'ın yarattığına; Güneş'e, Ay'a onun boyun eğdirdiğine inanıyorlardı. Arapların kavrayamadıkları ya da görmek istemedikleri gerçek şuydu: Pek çok ilahlar, tanrılar yok; yalnızca bir tek ilah var; Allah dışında tapındıkları bütün ötekiler, kendilerinin uydurdukları, kendilerinin tanrı saydıkları, gerçekte ise tanrı olmayan varlıklardır ve Kur'an Allah sözcüğünün Araplarca kullanılmaya başlandığı ilk yer değildir.

Bütün bu söylediklerimiz Kur'an'da yazılı, belgelidir.

Putlara taptıkları dönemde, çoktanrıcı Arapların dilindeki "Allah" sözcüğünün anlamı, tüm varlıklara boyun eğdiren en güçlü varlıktır. Onların sayıltılarına göre, öteki tanrılar ise, yalnızca sınırlı alanlarda boyun eğdirici varlıklardı. Fırtına tanrısı, gücü fırtına çıkartmaya ya da fırtınayı durdurmaya yeten bir tanrıydı; başka alanlarda borusu ötmezdi onun. Su tanrısı da, yalnızca su olaylarını yürütür; başka işlere bak-

mazdı. Su baskını olduğunda, bunu yapan su tanrısıydı; dolayısıyla, suları geriye döndürebilecek biricik güç yine ondaydı; bu inançla böyle durumlarda su tanrısına yalvarırlardı. Kur'an, bunun doğru bir inanç olmadığını; böylesi ayrı ayrı güçleri sınırlı tanrıların gerçekte var olmadığını; biricik Tanrı'nın, kendisinden başka hiçbir Tanrı bulunmayan "Allah" olduğunu öğretmiştir.

Eski Türklere dönüp bakacak olursak, Arapların çoktanrıcı dönemlerindeki yanlış inançlarının bir benzerini, kendi atalarımızda buluruz. Su işleri su tanrısından, gök işleri gök tanrısından, yer sarsıntıları yer tanrısından sorulur, bu alanlarda bir olağanüstülük olduğunda, o alanın özel tanrısına yalvarılırdı. Tıpkı çoktanrıcı Araplarda olduğu gibi, eski Türklerde de bütün bu güçleri sınırlı tanrılara sözü geçen, tüm tanrıların boyun eğdikleri bir baştanrı da vardı. Buna "Tangtanrı" ya da "Yiğüstüntanrı" adını veriyorlardı. İşte Putatapar Arapların dilindeki "Allah" sözcüğünün, putatapar eski Türklerin dilindeki karşılığı "Yiğüstüntanrı" (En üstün tanrı) ya da "Tangtanrı" (Aşkın tanrı) sözcükleridir. Ancak eski Türkler, "Tanrı" sözcüğünü, önüne başka bir sözcük getirmeksizin yalın olarak kullandıklarında da, onu "en üstün Tanrı"; yani Arap putataparlarının kullandığı biçimde "Allah" anlamında kullanırlardı. Örneğin, "su tanrısı" dememiş de yalın biçimde, ön takısızca, yalnız "Tanrı" demişlerse, bunu "yiğüstüntanrı" (baştanrı) anlamında kullandıklarını gösteren kanıtlar vardır. Çoktanrı inançlısı eski Türkler'in dinsel yazılarındaki şu dizeler bize bunu gösteriyor:

Yinçuri topin yükünür biz
Yiğ üstünki tenğrimiz sizinğe
Yirtüçideki tınğlılar
Yintem nırbanta togzunlar
Ayançağ köngü in yükünür biz
Alku yirtünçüdeki tınlıglar
Alp adalarıntın ozzunlar
Onarılmış nırvanıg topzunlar
Öge yükünmüş buyanımız tüinte
Üstünki altınkı tenğrilerininğ
Öngi öngi kut vakşiklerininğ
Üstelzün tenğridem küçleri

(Eski Türk Şiiri, R. R. Arat, s. 58/59)

Yaklaşık çevirisi şöyle:

Ey en üstün tanrımız, sizin önünüzde saygıyla yükünür, yerlere kapanırız/ Bu yeryüzündeki varlıklar/ ileride hep Nirvana da doğsunlar.

Sizin önünüzde saygıyla eğiliriz/ Yeryüzündeki bütün canlılar/ Bütün bu büyük korkulardan korunsunlar, kurtulsunlar/ Nirvana'nın dinginliğine ersinler.

Överek eğilmemizin iyiliği dolayısıyla/ Baştanrı ve onun altında yer alan tanrıların/ Ayrı ayrı bütün tinlerin/ Tanrısal güçleri çoğalsın.

Görüleceği üzere, çoktanrıcılığa inanan Brahma, Mani, Buda inançları çevresinde bulunan eski Türkler, pek çok tanrının varlığı yanısıra, bütün bu tanrıların üstünde bir "yiğüstünki tanrı" (en üstteki tanrı)yı da benimsiyorlar; tanrılarını "üstünki tanrı"(tekil), "altınkı tanrılar" (çoğul) diye katman katman düşünüyorlardı; ki bu durum, Müslümanlık öncesi Araplarda da tıpkısıyla vardır. Müslümanlık öncesi çok tanrıcı Arapların "Allah" diye ad verdikleri "en üstün tanrı"ya eski putatapar Türkler "yiğüstün tanrı" demişlerdir. (Tekil olarak; "Tanrı")

Sonuç:

1. Müslüman olmadan önceki çoktanrıcı putatapar Arapların dilinde, bütün tanrılardan üstün olan "en güçlü" Tanrı, "Allah" sözcüğüyle adlandırılmıştır. "Allah" sözcüğü, Kur'an'dan yüzyıllarca önce çoktanrıcı putatapar Arapların çoktanrılarından en büyüğünün adı olarak kullanılıyordu.

2. Müslüman olmadan önceki çoktanrıcı Türklerin dilinde, bütün tanrılardan üstün olan baştanrı "yiğüstün tanrı" sözcüğüyle adlandırılmıştır.

3. Müslüman olmadan önceki çoktanrıcı Arapların dilindeki "Allah" sözcüğüyle, Müslüman olmadan önceki çoktanrıcı Türklerin dilindeki "yiğüstün tanrı" (ya da öntakısız yalın kullanımda "Tanrı", birbirleriyle anlamdaştır; Arapça "Allah" ve Türkçe "Tanrı" sözcükleri, anlam bakımından bütünüyle örtüşmekte, biri diğerinden daha derin bir anlam içermemektedir.

4. Eski Türklerin dilinde "Tanrı" sözcüğü öntakısızca yalın olarak anıldığında, bu "yiğüstün tanrı", Arapçası "Allah" anlamına geliyordu.

5. Kur'an'da çoktanrıcı Arapların "bütün tanrıların başı" anlamında kullandıkları "Allah" sözcüğü; yazılışında, söylenişinde hiç bir değişiklik yapılmaksızın, yalnızca yeniden tanımlanarak kullanılmıştır.

6. Çoktanrıcı Arapların dilindeki "Allah" sözcüğü, Kur'an'ın içinde "kendisinden başka tanrılar bulunmayan biricik Tanrı," olarak yeniden tanımlandığı için, Kur'an'da Arapça "Allah" sözcüğünün geçtiği her yere, çeviride Türkçe "Tanrı" sözcüğü konulduğunda; bu Türkçe "Tanrı" sözcüğü de çeviri içinde yeniden tanımlamaya uğrayacaktır. Demek ki, putatapar Arapların dilindeki Arapça "Allah" sözcüğü, Kur'an'ın içinde nasıl yeniden tanımlanıp çoktanrıcı anlamından kopartılarak Tektanrı anlamında kullanılmış ise, putatapar çoktanrıcı eski Türklerin dilindeki Türkçe "Tanrı" sözcüğü de, Kur'an'ın Türkçe çevirisinde işte öyle yeniden tanımlanıp çoktanrıcı anlamından kopartılarak, çeviri içerisinde Tektanrı anlamını kazanmış bulunmaktadır.

7. Dolayısıyla, nasıl çok tanrıcı Araplar, Müslüman olduktan sonra, Kur'an'da yeniden tanımlanarak Tektanrı anlamı kazanan yeni bir "Allah" kavramına ulaştılar ise; tıpkı bunun gibi, Türkler de, Kur'an'da Arapça "Allah" sözcüğü geçen her yerde Türkçe "Tanrı" sözcüğünü kullanmakla, işte tıpkı böyle çeviri yoluyla yeniden tanımlanan ve artık yalnızca Tektanrı anlamına gelen yeni bir "Tanrı" kavramına ulaşmışlardır. Nasıl ki "Allah" sözcüğünü duyduğunda bir Müslüman Arap artık "pek çok ilahların başı olan bir ilah" düşlemiyor; "kendisinden başka ilahlar olmayan bir tek ilah" düşünüyor ise; tıpkı bunun gibi, bir Müslüman Türk de, artık "Tanrı" sözcüğünü duyduğunda, "pek çok tanrıların başı olan bir Tanrı" değil, "kendisinden başka tanrılar bulunmayan, bir Tektanrı" düşünmektedir.

8. Arapça "Allah" sözcüğü Kur'an'da ne anlama geliyorsa; çevirisindeki Türkçe "Tanrı" sözcüğü de işte o anlama gelmektedir.

9. Demek ki, Türkçedeki "Tanrı" sözcüğü, Arapça "Allah" sözcüğünün anlamını karşılayamaz, savı dayanaksızdır. Çünkü Müslüman Arapların dilindeki "Allah" sözcüğünün, Müslüman Türklerin dilindeki "Tanrı" sözcüğünden başka bir anlamı bulunmamaktadır.

"Allah" Sözcüğünün Arapçadaki Kökleri

Arapçadaki "Allah" sözcüğünün sözcük olarak kökenini soru konusu eden Müslüman din dilcileri, bu sözcüğün dilsel kökeni konusunda çeşitli görüşler üretmişlerdir. Müslüman din dilcilerinin, Kur'an'dan sonraki ikinci yüzyılda, biri Basra diğeri Kufe kentinde olmak üzere iki öbeği vardı ve bu Müslüman dilciler "Allah" sözcüğünün Arap dilindeki kökü üzerinde araştırmalar, incelemeler yaparak birtakım sonuçlara ulaştılar. Ortaya üç görüş çıktı:

1. Kufe'deki Müslüman din dilcileri: "Allah" sözcüğünün kökü "ilah" sözcüğüdür. "Allah" sözcüğü "ilah" sözcüğünden türetilmiştir, görüşünü savunuyorlardı. Bunlar Müslümandılar; kimse bugüne dek bunları bu görüşlerinden dolayı suçlamamıştır.

2. Basra'daki Müslüman din dilcileri: "Allah" sözcüğü Arapçada "yüksek", "örtülü", "perdeli" anlamlarına gelen "lah" sözcüğünden türetilmiştir, diyorlardı.

3. Her iki öbeğe de bağlı olmayan başka Müslüman din dilcileri: "Allah" sözcüğü Arapçada "şaşmak" anlamına gelen "elehe"; "şaşırmak" anlamına gelen "vilah"; "yüce anlamına gelen "lah" kökünden türetilmiştir, görüşündeydiler.

"Allah" sözcüğünün kökeni üzerine doğrudan Müslüman dilcilerce ortaya atılan bütün bu görüşler, geçmişte kanıtları ile savunulmuş. Bizim burada göstermeye çalıştığımız, yalnızca Arapça "Allah" sözcüğünün Türkçede bir karşılığı olamayacağı görüşünün bilimdışılığı olduğu için, üzerinde durmamız gereken, Arapça "Allah" sözcüğünün kendisinin bir kök olmayıp, türetilmiş bir sözcük olduğu konusunda, bütün Müslüman din dilcilerinin görüş birliği içerisinde olduklarıdır. "Allah" sözcüğü, türetilmiş bir sözcük olunca, bu sözcüğün türetildiği kök Türkçeye çevrilebiliyorsa, kendisinin Türkçeye çevrilememesi bilimsel bakımdan olanaksızdır. Yukarıda Müslüman din dilcilerinin "Allah" sözcüğünün kökü olarak gösterdikleri bütün sözcükler Türkçede karşılıkları olan, Türkçeye çevrilebilen sözcüklerdir. Bu da "Allah" sözcüğünün Türkçeye çevrilebilirliğinin bir göstergesidir. "Allah" sözcüğünün Arapçadaki kökleri olarak gösterilen bütün sözcüklerin Türkçede karşılıkları varken, bu kökler Türkçeye çevrilebiliyorken; "Türkçede

Arapça Allah sözcüğünün anlamını verebilecek hiçbir sözcük yoktur," diyenler, dilbilimsel açıdan bilgisiz kimselerdir.

Evet, Araplar, Müslüman din dilcileri, Arapça "Allah" sözcüğü üzerinde böylesine yoğun incelemeler yürütmüşler; ancak, Türkler Türkçe "Tanrı" sözcüğünün kökenini bu denli irdelememişlerdir. Şimdi burada buna girişeceğiz.

Göktürk Yazısında Tanrı

Tanrı: Bu sözcüğü ilk kez Orhon yazıtlarında taşa kazınmış olarak görüyoruz. Şimdilik en eski bulgu budur. (İ. S. 730'lar) (Türkçe "Tanrı" sözcüğünün bundan binlerce yıl önce Sümer dilinde "Tanrı" anlamında kullanılmış olan "dingir" sözcüğüyle bir bağlantısı olup olmadığı, ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.)

Atalarımız, Orhon yazıtlarını taşa kazıdıkları yıllarda, bugün Göktürk yazısı dediğimiz, kimi yazarların "runik" dedikleri bir yazı kullanmakta imişler. Bu yazı üzerinde çalışmalar yapan yerli, yabancı birçok bilgin, çok ilginç bulgular ortaya çıkarttılar. Bu bulgulardan bence en önemlisi, bu yazıdaki kimi göstergelerin doğadaki nesnelerin biçimini yansıtıyor olmasıdır. Örneğin, bu yazıda:

 göstergesi "ev" diye seslendirilmektedir. Türk çadırlarının örgüsünü gösteren bir çizimdir bu.

 göstergesi "ok" diye okunmaktadır ve bir ok biçmindedir.

 göstergesi "yay" diye okunmaktadır ve yay biçmindedir.

 göstergesi "ta" (dağ) diye okunmaktadır ve dağ biçmindedir.

 göstergesi "iç" diye okunuyor. Anlamı teslim olmak. Gösterge bize, teslim olan, teslim olduğunu davranışlarıyla gösteren bir kişiyi gösteriyor.

 Eller yukarı! Teslim ol! İşte ellerini yukarıya kaldırmış teslim olan bir kişi çizgesi.

 göstergesi "ang" diye seslendiriliyor. Bu sözcük şimdi kullandığımız üçüncü kişi adılı olan "o" sözcüğünün en eski söylenişidir. Biz bugün "ona" diyoruz, atalarımız "anga" diyorlardı. Biz bugün "ondan"

diyoruz, atalarımız "angdan" diyorlardı. Süreç içerisinde onların "anga" dediklerine biz "ona" demeye başladık. Bu gösterge de bize eliyle "angı" yani "onu" gösteren bir çöp adam çizimidir:

 "ang" göstergesinin üçüncü kişi adılı olmaktan başka bir anlamı daha var. Bizim bugün "aşırı" anlamında kullandığımız "en" sözcüğünün atalarımızın dilindeki ilk biçmi de, yine bu "ang"dır. Bugün "en büyük", "en yüce", "en çok" derken kullandığımız "en" sözcüğümüz, atalarımızın dilinde "ang" diye söyleniyordu, süreç içinde yuvarlana yuvarlana bize geldi "en" oldu.

 "ang" göstergesi, sanki bize "en büyük" demeye çalışan bir dilsizin "en" sözcüğünü elleriyle kollarıyla anlatmaya çalışırken gövdesinin, kolunun alacağı olası en genel biçimi yansıtan bir çöp adam çizimidir. Bugün de yığınları coşturmak üzere yapılan konuşmalarda, konuşmacılar kimi sözcükleri söylerken, sözlerini elleriyle kollarıyla davranışlarıyla pekiştirmekte, "en büyük" derken bir kollarını kaldırıp ellerini yukarıya çevirirken Göktürk yazısındaki "ang" göstergesi biçimini almaktadırlar. Çeşitli güç gösterilerinde yığınlar en güçlü olduklarını göstermek üzere ellerini yumruk yapıp yukarıya kaldırırken, "ang" göstergesi gibi davranmaktadırlar.

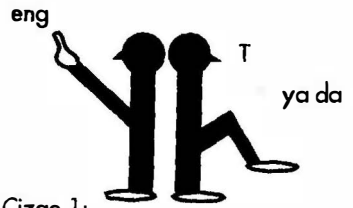
 göstergesi "ti" diye okunuyor. Bu yazıyı kullandıkları dönemde Türkler, bugün bizim "diz" dediğimize "tiz" diyorlardı. Bu gösterge öne çıkartılmış bir "diz"i, yani eski söylenişiyle "ti"(z)'i bir çöp adam çizimi olarak gösteriyor. Dikey çizgi gövdeyi, çıkıntı ise bacağını yukarıya doğru çekip dizini öne çıkartmış bir kişiyi göstermektedir:

Eski Türklerde diz, yalnızca bacağın ortasındaki eklem yerini değil, bunun ötesinde güçlülüğü belirten bir sözcüktü. Orhon yazıtlarında; "tizligig sökürtümiz, başlıgıg yükünürtümiz"; dizliye diz çöktürdük, başlıya baş eğdirdik, gibi sözler geçer ki, buradaki "dizli" sözcüğü "güçlü" anlamına gelmektedir. Bugün bile bizler "dizlerim tutmaz oldu" dediğimizde, "gücümü yitirdim" demek istiyoruz. Türkçede "diz" ile "güç" eskiden olduğu gibi bugün de birbirleriyle çağrışımsal bağlantısı olan sözcüklerdir.

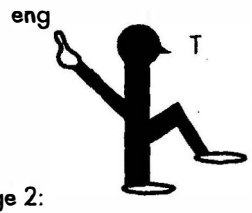
Orhon yazıtlarında kullanılan Göktürk yazısının kimi göstergelerini böylece özetledikten sonra, gelelim bu yazıyla "Tanrı" sözcüğünün nasıl yazıldığına. Bizim bugün "Tanrı" dediğimiz sözcüğü atalarımız "Tengri" diyorlardı. "Tengri" sözcüğünün "Teng" bölümü Orhon yazıtlarında söyle yazılmaktadır:

Bu çizgeyazı, "diz" ile "en" göstergelerinin bir bileşimi olarak da görülebilir. "En büyük" deyimindeki "en" sözcüğüyle "diz" "güçlülük" birleşmiştir. Bu çizgeleri ayrıntılandırırsak, aşağıdaki gibi olur: (Çizge 1)

Çizge 1:

Çizge 2:

İşte, eski Türkçedeki "Tengri" sözcüğünün "Teng" bölümü, "en güçlü" kavramının yazı, çizim yoluyla gösterilmesidir. Sanki, ayağının altına aldığı bir varlığın üzerinde dimdik duran, kolunu yukarıya kaldırarak "en güçlü" olduğunu gösteren bir kişi çizimidir bu... Eğer biz, yukarıya kalkık duran kolu, "en güçlü" sözündeki anlamıyla "en" olarak değil de, üçüncü kişi adılı olan "o" anlamına alırsak; bu durumda:

göstergesi dizini kaldırarak "güçlülük" gösteren bir çöp adam çizgesi;

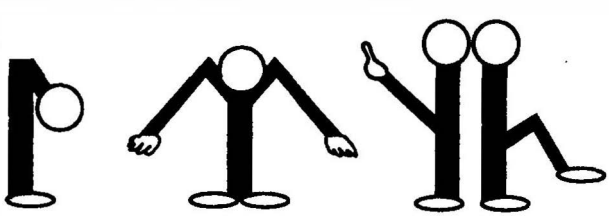
göstergesi ise onun yanında kolunu göğe kaldırarak "o" diyen ikinci bir çizge olur ki; bu iki çizge bir araya geldiğinde: Çizge 2'deki gibi olur.

"O, güçlü olan" demektir ki, bu da Arapçadaki "Allah" sözcüğü ile anlamdaştır. Çünkü Kur'an'da "Allah" bütün varlıklara boyun eğdiren en güçlü varlıktır.

Yanlış anlamaları önlemek için şunu belirtmeliyim ki, Göktürk çizgeyazısında "Tenğri" bir kişi biçiminde gösterilmiyor; varsa'yınız ki, bir kişi karşımıza geçmiş, bize "Tenğri"yi el, kol, ayak devinimleriyle anlatmaya çalışıyor. "Tengri" sözcüğü Göktürk yazısında şöyle yazılmaktadır.

Bir dilsiz, bize "Tengri"yi kendi gövdesini biçimden biçime sokarak nasıl anlatmaya çalışırsa, bu çizgeyazı da sanki bir dilsizin ellerini kollarını gövdesini kullanarak yaptığı bir anlatımı çöp adam çizimlerine dönüştürerek, gözlerimizin önüne sermekte gibidir:

İşte, Göktürk yazısı bir çizgeyazı olarak kavrandığında, göstergeler nesnelerin çizimleri olarak düşünüldüğünde, kimi göstergeler batıda pandomim adıyla bilinen "dilsizin anlatımı" olarak algılanırsa, —çocukların "sessiz sinema" oyunu da böyledir— bu durumda eski Türklerin "Tengri" sözcüğüyle "en güçlü olan varlık"ı nasıl anlatmak istediklerini anlamış oluruz.

Kuşkusuz, bu çizgeyazı verileri, benim okuduğumdan başka türlü okunamazlar diye bir kural yoktur. Benim bu okumam, yapılabilecek pek çok okumadan yalnızca biri olsa gerektir. Örneğin;

𓂝 "eng" göstergesi, yukarıya kaldırılmış bir kol olarak değil de, dikilmiş bir erkeklik organının çizgesi olarak görülebilir. Gerçekten de, eski Mısır yazılarında "egemenlik", "güçlülük" kavramları, ayakta duran bir erkeğin yandan görünüşünde cinsel organı yukarıya doğru açı yapacak biçimde abartılarak belirtilmiştir.

𓂝 "eng" göstergesi böyle yorumlanacak olursa, yine "güçlülük" kavramını gösteriyor demektir ki, sonuçta ilk okumalarda verdiğimiz anlamda bir değişikliğe yol açmayacaktır.

Bilginlerin en eski Türk yazıtları üzerindeki çalışmaları çok yavaş gitmektedir. Bu yavaşlık zorluklardan çok ilgisizlikten kaynaklanmaktadır. Ben burada giriştiğim bu anlama çabasıyla, eski Türk yazıtlarına duyduğu ilgi azalmış bulunan Türk dilbilginlerini biraz kışkırtmak istedim. Arap din dilcileri Arapça "Allah" sözcüğünün kökleri üzerinde ne denli yoğun çalışmışlarsa, Türk dilcileri Türkçe Tenğri sözcüğü üzerinde anlambilimsel açıdan o denli az çalışmışlardır.

Sanırım, bu açıklamalardan sonra, "Arapçadaki Allah sözcüğünün Türk dilinde Türkçe bir karşılığı yoktur, o nedenle doğrudan Allah sözcüğünü dilimize almak zorundayız," savı geçerliliğini yitirir.

Farsların İslamlıktan önce tapındıkları en üst tanrının adı "Yezdan" idi. Farslar, Müslüman olduktan sonra Kur'an'da geçen "Allah" sözcüğünü "yezdan" olarak çevirmişlerdir. Farsça "hüda" sözcüğü de Arapça "Allah" sözcüğünün yerine sık sık kullanılmaktadır. Ben, Arapça "Allah" sözcüğünün dileyen herkesçe kullanılabileceğine inanıyorum. Arapça "Allah" sözcüğünün Türklerce kullanılmasını engellemeye çalışmak gibi bir amacım da yok. Ancak Arapça "Allah" sözcüğünü kullananların, bir sürü yapay gerekçe ile Türkçe "Tanrı" sözcüğünün "Allah" anlamında kullanılmasını yasaklamak gibi bir amaçları olduğu içindir ki, "Tanrı" sözcüğünün Arapça "Allah" sözcüğüyle anlamdaş olduğunu bir kez de ben anımsatmak durumundayım. Bu konuda çok geniş bir araştırmayı, okuyucu, Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun *İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı* adlı kitabında bulabilir.

Çoktanrıcılıkta Tektanrı Kavramı

Türkçeye Arapça Farsça dinsel kavram adlarının sokulmasını zorunlu sayanlar, Müslümanlığın tektanrıcı bir din olduğunu; Kur'an'da geçen Arapça kavram adlarının hep tektanrıcılığa özgü olduğunu; tektanrıcılığa özgü bu Arapça kavram adlarının Müslümanlığı benimsedikleri sırada çoktanrıcı olan Türklerin dilinde Türkçe karşılıklarının bulunmadığını; bu nedenle tektanrıcılığa özgü Arapça kavram adlarının Türkçeye çevrilmesinin olanaksız olduğunu; tektanrıcılığa özgü kavram adlarının Arapçadan alınarak olduğu gibi Türkçeye sokulmasının kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu söylemektedirler. Bu görüş hem bilimdışıdır, hem de doğrudan Kur'an'a aykırıdır. Çünkü, kişisoyu çağlar boyunca tektanrı inancından çoktanrı inancına, çoktanrı inancından yeniden tektanrı inancına yalpalayarak bugünlere gelmiştir. "Önce çoktanrıcılık vardı, yeryüzündeki bütün toplumlar başlangıçta çoktanrıcıydılar; sonra tektanrıcılığa geçildi," biçminde düşünmenin doğru olmadığı; tektanrıcılıkla çoktanrıcılık arasında böylesi bir evrimsel öncelik sonralık ilişkisi kurmanın yanlış olduğu; dinler alanında bilimsel araştırmalar yapan uzmanlarca belgelenmiştir. Kur'an'da da ilk insan olan Adem'in ve onun iki oğlunun tektanrıcı oldukları, çoktanrıcılığın sonradan bir sapma olarak ortaya çıktığını okuyoruz. Doğrusu, uzak geçmişte çoktanrıcılığın egemen olduğu toplumlar, tektanrı inancını ve kavramını bilmedikleri için değil, bile bile yadsıyarak çoktanrıcı olmuşlardır. Tektanrı inancını benimseyenler de çoktanrıcılığın ne olduğunu bilmedikleri için değil, bilip yadsıyarak tektanrıcı olmuşlardır. Ayrıca, geçmiş çağlarda toplumların tüm üyelerinin bir tek inanca bağlı olduklarını söyleyemeyiz; bir toplumda, şimdi olduğu gibi, başka başka dinlere bağlanmış öbekler yanyana yaşayabiliyor; tektanrıcılar çoktanrıcılık kavramını, çoktanrıcılar da tektanrıcılık kavramını biliyorlardı. Müslüman olmadan önce çoktanrıcılığa inanıyor durumda olan Türklerin tektanrıcılığı bilmiyor olduklarını söylemek yanlış olduğu gibi, dillerinde tektanrıcılığa özgü kavram adları bulunuyor olmasında yadsınacak, şaşılacak bir yan yoktur. Bu hem bilime hem Kur'an öğretisine upuygun bir durumdur.

İslam Öncesi Türklerde Tektanrı Kavramı

Türk dili, Orhon yazıtlarının taşa kazındığı İ.S. 730 yıllarında oldukça gelişkin, kendine yeterli bir dil olarak ortaya çıkmış bulunuyordu. "Tanrı" sözcüğü bu yazıtlarda geçtiği hiçbir tümcede "Tanrılar" biçiminde çoğul olarak kullanılmamış, hep "Tanrı" biçiminde yani tekil olarak kullanılmıştır. Şöyle;

"Tanrı güç verdiği için,.." (*Bkz*: Prof.Dr. Talat Tekin, *Orhon Yazıtları*, AKDTYK, TDK yayınları:540, Ankara 1988, KT D 12, s. 11)

"Tanrı öyle buyurduğu için, devletliyi devletsiz bırakmış.". (*a.g.y.*, KT D 15, s. 13)

"Türk halkının adı sanı yok olmasın diye babam hakanı ve annem hatunu yüceltmiş olan Tanrı, devlet veren Tanrı, Türk halkının adı sanı yok olmasın diye, beni Tanrı hakan olarak tahta oturttu."(*a.g.y*, KT D 25, 26, s.15)

"Tanrı bağışlasın, ilahi lütfum olduğu için, ölecek halkı diriltip doyurdum." (*a.g.y.*, KT D 29, s. 17)

İşte Türkler Müslümanlığı benimsemeden önce İ.S. 730 yıllarında, "Tanrı" sözcüğünü tekil olarak böyle kullanıyorlardı. Bu örnekler, bize, Müslümanlıktan önceki yıllarda çoktanrıcı Türklerin tektanrı kavramından, Türkçenin de tektanrıcılığa ilişkin kavram adlarından yoksun olmadığını göstermektedir ve tektanrıcılığa ilişkin kavram adlarından yoksun olmayan Türkçenin, beş altı yüzyıl sonra niçin Arapça Farsça dinsel kavram adlarıyla bozulduğunu sorgulama yetkesi vermektedir.

Ulusumuz uzayda bir yerde çoğaltılıp yeryüzüne sonradan yerleştirilmiş olmadığına göre, yeryüzündeki kişi soyundan bir dal olduğuna göre, bir dal ise boşlukta duramayacağına göre, kökümüzü tanımamız gerekir. Bildiğimiz şu ki, Arapların dil ağacı ile, Türklerin dil ağacı başkadır. Ekildikleri topraklar başkadır. Konuşmaya, dillenmeye başladıkları çocukluk çağlarında, Türklerle Araplar başka başka yeryüzü bölgelerinde yaşıyorlardı. Bu nedenle, dilleri başka oldu. Bir dile bir başka dilden sözcük katılacaksa; bu, o dilde o olguyu adlandıracak yerli bir sözcük bulunmadığı, türetilmesinin de olanaksız olduğu durumlarda yapılabilir. Ancak, o dilde yaşayan bir sözcüğü atıp, onun yerine anlamı eş olan yabancı bir sözcüğü kullanıma sokmak, o dile yapılabi-

lecek en büyük kötülüktür. O dili kullanarak düşünen toplumun, düşünce üretme yetisini köreltici bir saldırıdır bu.

Türkçe "yükünmek" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Arapça "secde"; Türkçe "yüküng" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Farsça "namaz"; Türkçe "yıkanmak" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Arapça "gusul", Farsça "abdest"; Türkçe "ulu" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Arapça "ekber"; Türkçe "Tanrı" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Arapça "Allah"; Türkçe "bağırsak" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Arapça "rahman"; Türkçe "duyuru" sözcüğü dinsel alandan atılıp, yerine Arapça "ezan", vb. gibi sözcükler konması; Türklere benimsedikleri dinin anlam dolu içeriğine dalmayı yasaklamış ve onları anlamını bilmedikleri Arapça sözcüklere büyüsel işlevler yükleyen ilkel kişiler durumuna düşürmüştür. Oysa Tanrı, kimseye anlayamayacağı bir dille bildirimde bulunmadığı gibi, kimseden de bilmediği bir dille anlamadığı sözcüklerle kendisine seslenmesini istememiştir.

Kur'an'daki Çeviriler ve Bir Çevirmen Olarak Tanrı

Kur'an, Tanrı'nın özel ulağı Cebrail aracılığıyla elçisi Muhammed'e iletip içinde yaşadığı topluma duyurmasını istediği bildirimlerden oluşur. Bu bildirilerde, Araplara, o günden önce, geçmiş çağlarda yabancı toplumlarda neler olup bittiği de anlatılmaktadır. Kur'an'da Tanrı'nın Araplara Arapça bildirimlerde bulunmadan önce, geçmişte Arap olmayan, Arapça konuşmayan başka toplumlara başka başka dillerle bildirimlerde bulunduğu, şöyle açıklanmıştır:

> Biz hiçbir elçiyi içinde yaşadığı kendi toplumunun konuştuğu dilden başka, onlara yabancı bir dille göndermedik, ki onlara bildirilerimizi apaçık anlatsın. (İbrahim suresi, 4. ayet)

Tanrı'nın Kur'an'daki bu bildirisi çok açıktır; her toplum Tanrı'nın bildirilerini kendi anadiliyle öğrenip anlayacaktır. Tanrı bunu böyle buyurmuş ve hep böyle yapmıştır. Tanrı, öğretisinin Amerikalılara Fransızca, Araplara Çince, Almanlara Japonca, Türklere Arapça bildirilme-

sini istememiştir. Din dilinin Türkçeleştirilmesi, bilimsel bir zorunluluk olduğu denli, bu Kur'an ayeti uyarınca, Tanrı'nın da bir buyruğudur.

Tanrı'nın, Araplara elçisi Muhammed aracılığıyla Arapça bildirimlerde bulunmadan önce, başka toplumlara Arapçadan başka dillerde yaptığı uyarılar, Kur'an'da Arapçaya çevirilerek, Araplara bildirilmiştir. Örneğin, Kur'an'da adı geçen Tanrı elçilerinden Davud ve Süleyman, Muhammed'den binbeşyüz yıl önce, Musa ise binyediyüz yıl önce yaşamışlardır ve onların başlarından geçenler, Tanrı'nın onlara Arapçadan başka bir dille verdiği buyruklar, Kur'an'da Tanrı tarafından Arapçaya çevrilerek aktarılmaktadır; eğer onların konuşmaları Kur'an'da Arapçaya çevrilerek aktarılmasa, Araplarca anlaşılamayacaktı. Bu durum, Tanrı buyruklarını dilden dile çevirmenin olanaklı, gerekli ve zorunlu olduğunu, ve çeviri işinin doğrudan doğruya Kur'an'da Tanrı tarafından yapılmış olduğunu göstermektir.

Kur'an öğretisinde dil, konuşma yetisi, yalnızca kişisoyuna verilmiş bir yetenek değildir; kuşların da, karıncaların da, öteki yaratıkların da, kendilerine özgü birer dilleri vardır. Kur'an'ın bu öğretisi bilime aykırı değildir; bilim adamları yunus balıklarıyla ve başka yaratıklarla dilsel bir iletişim kurmayı başarmışlardır. Kur'an'da, Tanrı elçisi Süleyman'ın: "Ey Kişioğulları, bize kuşdili öğretildi." dediği bildirilir. (*Bkz*: Neml suresi, 16. ayet.) Süleyman bu sözleri Kur'an'dan binbeşyüz yıl önce Arapça olmayan bir dille söylemiş; Kur'an, çevrilmese Arapların anlayamayacakları bu sözleri, Arapçaya çevirerek, Araplara aktarmıştır.

Yine Kur'an'da bir ayet: "Bir dişi karınca dedi ki: Ey karıncalar, yuvalarınıza girin. Süleyman ve orduları, bilmeyerek sizleri çiğnemesinler." biçimindedir. (*Bkz*: Neml Suresi, 18. ayet.) Tanrı elçisi Süleyman, o dişi karıncanın bu sözlerini duymuş, anlamış, gülümsemiştir. Kur'an'da Arapçaya çevrilmiş olmasa, Araplar o dişi karıncanın ne dediğini, doğaldır ki hiç bilemeyeceklerdi.

Kur'an'ın büyük bir bölümü, geçmiş çağlarda yabancı dillerde olup bitmiş birçok konuşmanın Arapçaya çevrilerek Araplara aktarılmasından oluşur. Bu bir yandan Tanrı'nın yalnızca Arapça bildirimlerde bulunmadığını; her topluma o toplumun diliyle seslendiğini; Arapçadan

başka dillerde de bildiriler gönderdiğini gösterirken; öte yandan Tanrı'nın başka dillerde gönderdiği bildirilerin Arapçaya çevrilebildiğini kanıtlamaktadır. Bu demektir ki, Tanrı çeşitli topluluklara hep başka dillere çevrilebilecek türde bildiriler göndermiştir, çevrilemez türden bildiriler değil; öyleyse Tanrı'nın Kur'an'da toplanan Arapça bildirileri de başka dillere çevrilebilir niteliktedir.

Kuşdili ve Kur'an

Yukarıda Kur'an'dan ayetler aktararak, dilin yalnızca kişisoyuna verilmiş bir yeti olmadığını; kuşların da karıncaların da kendilerine özgü dilleri bulunduğunu göstermiştik. Şimdi de yine Kur'an'dan ayetler aktararak, Kur'an'da geçen pek çok tektanrıcı kavram adının kuşların dillerinde bile birer karşılıkları olduğunu göstereceğiz.

Kur'an'da bir kuşun Tanrı elçisi Süleyman'a şunları söylediği aktarılmaktadır:

> Ben, senin bilmediğin bilgiler edindim. Sebe yöresinden sana dosdoğru bilgiler getirdim. Gördüm ki, onları bir kadın yönetiyor. Her şey onun elinde. Çok da büyük bir de egemenlik koltuğu var. Onu, toplumunu, Tanrı'ya tapmayı bırakmış, güneşe yükünür, tapar durumda buldum. Saptırıcı (Şeytan) böyle yapmayı onlara güzel göstermiş, onları böylelikle doğru yoldan alıkoymuş, doğru yolu göremiyorlar; bu ise, göklerdeki, yerdeki tüm gizliyi bilen, açığa çıkaran, gizlenenleri de, açığa vurulanları da bilen Tanrı'ya yükünmesinler diyedir... Oysa, kendisinden başka hiçbir Tanrı olmayan O Tanrı, biricik büyük egemenlik erkidir. (Neml suresi;22, 23, 24, 25, 26. ayetleri.)

Kur'an'da , Süleyman'a bütün bu sözleri söyleyenin "hüdhüd" adlı bir kuş olduğu bildirilmektedir. Hüdhüd adlı kuş, bunları Süleyman'a kendi kuş dilince, cikleyerek söylemiştir; Hüdhüd adlı kuşun bu ciklemelerinin anlamını diğer duyanlar değil, yalnızca "Ey insanlar bize kuş dili öğretildi," diyen Süleyman anlamıştır. (Neml suresi, 18.) Bu kuşun o ciklemelerle Süleyman'a söyledikleri, Kur'an'da Arapçaya çevrilerek Araplara aktarılmıştır; ki Araplar anlayabilsin. Bu kuşun kuşca ciklemelerinin Arap dilindeki karşılıklarını Kur'an'ın yukarıda aktardığı-

mız ayetlerinde okuyoruz ve bu kuşun dilinde Kur'an'da geçen çok önemli şu gibi düğüm kavramların kuşca karşılıklarının bulunduğunu görüyoruz:

"yakin", "nebi", "ihata", "vücud", "melik", "arş", "azim", "kavim", "secde", "şems", "Allah", "ziynet", "şeytan", "amel", "fesad", "sebil", "hidayet", "ihraç", "sema", "arz", "alem", "ilim", "rab"

Evet, Kur'an Türkçeye çevrilemez diyenlerin Türkçede bir karşılıkları yoktur dedikleri Kur'an'da yer alan bu Arapça kavram adlarının hepsinin karşılıkları, bir kuşun dilinde ciklemeler biçiminde vardır; Kur'an böyle söylüyor! Arapça "Allah" sözcüğünün Kur'an'dan binbeşyüz yıl önce yaşayan bir kuşun ciklemelerinde dahi kavramsal bir karşılığı olduğu gibi; Kur'an'daki "rab" sözcüğünün kavramsal karşılığı bile varmış bir kuşun dilinde! Öyleyse; "Kur'an'da geçen Arapça dinsel kavram adlarının Türkçede karşılıkları yoktur," diyenler utanmalıdırlar; çünkü Kur'an'a göre Kur'an'da geçen Arapça kavram adlarının kuşların dillerinde bile cikleme biçiminde birer karşılıkları vardır. Bu kuş, Tanrı elçisi Süleyman'a, Süleyman'ın dilinde seslenmiyor; Arapça da seslenmiyor; o yalnızca kendi kuşdilinde şakımaktadır. Süleyman kuşdilini bilmiyor olsa, bu kuşun ne dediğini anlayamayacaktır. Kur'an'a göre kuşların düşüncesinde bile kavram olarak bulunan dinsel deyimlerin, Türk düşüncesinde kavram olarak karşılığı yoktur, diyenler; Türkleri kuşlardan bile geri sayıyorlar demektir. Türk dilinin uğradığı en büyük saldırı, Kur'an'da, kuşların düşüncesinde kuşça karşılıklarının birer kavram olarak yaşadığı sergilenen kimi dinsel deyimlerin; Türklerin düşüncesinde, Türkçe birer karşılıkları yoktur, kandırmacası ile Türk diline Arapça-Farsça sözcüklerin doldurulmasıdır.

Oysa, kuşkusuz ki, Türk dili kuşların dilinden engindir, yetkindir. Her kim ki, Kur'an'da geçen Arapça sözcüklerin Türkçede bir karşılığı yoktur, derse; o ki Türk dilini kuş dilinden bile aşağı saydığını söylemektedir.

Kuşkusuz ki, Türk beyni kuşların beyninden gelişkindir, yetkindir. Her kim ki, Kur'an'da geçen kavramların Türklerin düşüncesinde kavramsal karşılıkları yoktur, derse; o ki Türklerin kavrayışını kuşların kavrayışından bile aşağı gördüğünü söylemektedir.

Türklerin dili kuşların ciklemelerinden, Türklerin kavrayış düzeyi kuşların kavrayış düzeyinden engindir, derindir, ileridir, gelişkindir. Ancak, bu en yalın gerçeğin Arab'ı rablaştıran dinbilgiçlerince beyinleri yıkanan Türklere yeniden kanıtlanması gerekiyor; çünkü Türkler, kendi dillerinin kuşların dillerinden bile yetersiz; kendi beyinlerinin kuşların beyinlerinden bile küçük olduğuna kandırılmış bulunuyor. Bu kandırma işlemi, uzun geçmiş boyunca, ağızlarından "Allah" sözcüğünü düşürmeyen, ancak Tanrı'dan gerektiği gibi çekinmeyen, Arab'ı rablaştıran din adamlarınca gerçekleştirilmiştir.

Kur'an'da, kuşların da, öteki yaratıkların da - kendi türlerine özgü "salat"ları (namazları, yükünçleri), "tesbih"leri (Tanrı'yı yüceltip ululama biçimleri) bulunduğu bildirilmektedir. (24/41) Yeryüzü, gökler, tüm varlıklar Tanrı'yı —kendilerine özgü biçimlerde— "tesbih" etmekte (yüceltmekte)"dir. Tanrı'ya uzanarak onu "tesbih" etmeyen (yüceltmeyen) varlık yoktur; ancak kişioğulları onların dillerini bilmedikleri için onların kendilerine özgü biçimlerde gerçekleştirdikleri "tesbih"lerini (yüceltmelerini) anlayamamaktadır. (17/44) Kur'an böyle bildiriyor. Öyleyse, Kur'an'ın bildirdiklerine inanan bir kişi, kalkıp da; "Tanrı'ya Arapçadan başka bir dille seslenilemez," diyemez. Derse, Tanrı'nın bildirdiklerini yalanlamış olur. Her varlık türü, nasıl kendi türüne özgü bir biçimde Tanrı'ya yöneliyor ise, her kişioğlu öbeği de, işte tıpkı öyle, kendi toplumunun anadiliyle Tanrı'ya yönelir. Tanrı'nın niteliklerinden biri de "âlemlerin rabbi" olmasıdır. Bunun Türk dilindeki anlamı şudur: Tanrı, bütün yaratık türlerinin, bütün kişioğlu kümelerinin, ırklarının, soylarının, varlıklarını, gelişmelerini ona borçlu oldukları biricik varlıktır. Türler de, soylar da, uluslar da, tür olarak türlerini, ulus olarak ulusluklarını, gelişmelerini, biçimlerini, renklerini, dillerini, kavrayış yetilerini hep Tanrı'ya borçludurlar. Tanrı, kendisinin varlığını, birliğini kavrama yetisini yarattıklarına vermiştir. Üstelik bu yetiyi yalnızca kişisoyuna vermekle yetinmemiş, öteki yaratık türlerine de vermiştir. Öyleyse, şu ya da bu ulusun dilinde Kur'an'da geçen kavram adlarının karşılığı yoktur, yalnızca Arap dilinde vardır, diyenler, Tanrı'nın Kur'an'da bildirdiklerini ya bilmeden konuşuyorlar ya da bile bile yalanlıyorlar.

Sonuç olarak; "Arapça dinsel deyimlerin Türkçede karşılığı yoktur, bu nedenle bu Arapça sözcükleri Türkçeye alıp kullanmak zorunlu-

dur," savının elle tutulacak bir yanı yoktur. Üstelik bu sav, Kur'an'da öğretilene bütünüyle aykırıdır.

Kavramsal Karşılıklar Sorunu

Bir toplum, yaşamda ayırdına vardığı yeni durumlar için yeni sözcükler türetir. Bir toplumun dilindeki sözcüklerin sayısı ne denli çok ise; o toplum, yaşamda o denli çok olgunun ayırdına varmış demektir. Bir toplumun dilinde bulunan bir sözcüğün, başka bir toplumun dilinde karşılığı bulunmaması demek; bir toplumun ayırdına vardığı bir olgunun, öteki toplum ayırdına varamamış, demektir. Eğer Arapça bir sözcüğün, Türklerin dilinde eşdeğerli bir karşılığı yok ise, bu, Arapların ayırdına vardığı o olgunun, Türklerce ayırdına varılamadığı anlamına gelir. Diyelim ki Arapçadaki "rab" sözcüğünün Türklerin dilinde bir karşılığı bulunamasın. Bu, Arapların kendi yaşam süreçleri içerisinde ayırdına varıp "rab" sözcüğüyle adlandırdıkları o olgu, Türklerce yaşanmadı, bilinmiyor demektir. Eğer Türkler, böyle bir olguyu tanımadılar ise, doğal olarak bunu gösteren bir sözcükleri de olmayacaktır. Ancak, eğer Türkler gerçekten de o olguyu tanımamışlar ise, yaşamlarında bunun ayırdına varmadılar ise, bu Arapça sözcüğü duyunca mı o olgunun ayırdına varacaklardır? Yaşamı boyunca "boğulmak" diye bir olguyla karşılaşmayan balıklara, "boğulmak" sözcüğünü öğretebilir misiniz? Bir balık, "boğulmak" sözcüğünü seslendirmeyi öğrense bile, bu onun "boğulmak" olgusunu kavradığı anlamına mı gelir?

Eğer Arapça "rab" sözcüğü; "Türklerin dilinde bunun karşılığı yoktur," denilerek Türkçeye sokulmuş ise; Türklerin diline, bilmedikleri, tanımadıkları, yaşamda ayırdına varmadıkları bir olguyu adlandıran bu Arapça sözcük girdi diye, Türkler bunun ayırdına mı varmış olacaklar? Arapça "rab" sözcüğünün Türk yaşamında, Türk imgeleminde, Türk dilinde bir karşılığı yoksa, biz bu Arapça sözcüğü alıp Türk diline sokunca, anlamını kavratmış mı oluruz?

Arapçadaki "rab" sözcüğünün eski Türk dilinde bir karşılığı vardır; "İgdi" (idi, idhi). "İgdi" sözcüğü bugün kullandığımız "eğitim" sözcüğünün en eski söyleniş biçimlerinden biridir. Bu sözcük yüzyıllar boyu

Kur'an çevirilerinde de kullanıldı. Yüzyıllar sonra kalkıp, "eski Türkçe "igdi" sözcüğü. Arapça "rab" sözcüğünün anlamını karşılamıyor," diyerek, Türkçesini atıp Arapçasını soktular. Sonunda Türkler anlamını gözlerinin önüne getirebildikleri "igdi" sözcüğünü unutup, anlamını gözlerinin önüne getiremedikleri "rab" sözcüğünü kullanır oldular. Bunun Türklerin Kur'an'ı anlamasına bir yararı olmadığı gibi; Türkçeye de, Türk toplumuna da bir yararı olmamıştır. Şimdi Türkler, Tanrı'ya anlamını gözlerinin önüne getiremedikleri, kendileri için anlamı bulanık kalan bu "rab" sözcüğüyle yakarmakta; bu yüzden kendi yakarılarına bile yabancılaşmış durumdadırlar.

Diyelim ki, Arapçadaki "iman" sözcüğünün Türk dilinde bir karşılığı, eşdeğeri bulunamıyor olsun. Bu neyin göstergesidir? Türklerin düşüncesinde böyle bir kavramın oluşmamış olduğunun, değil mi? Öyle ya; eğer Türklerin düşüncesinde böyle bir kavram oluşmuş bulunsa idi, Türklerin sözcük dağarcığında bu kavramı adlandıran Türkçe bir sözcüğün de bulunması gerekirdi. Eğer yok ise, Türk'ün düşüncesinde o kavram oluşmamış demektir. Böyle bir durumda ise, Türk'ün düşünde karşılığı kavram olarak bulunmayan bir yabancı sözcüğü, Türk'ün diline sokmanın, Türk'e bir yararı yoktur, olamaz.

Oysa, Türk diline sokulan Arapça dinsel deyimlerin tümünün de Türk dilinde karşılıkları vardı, kullanılıyordu, yüzyıllarca da kullanıldı. Demek ki, Türk diline sokulan bütün bu Arapça sözcükler, hiçbir sağlam gerekçeyle, gerçek bir gereksinmenin sonucu olarak Türkçeye sokulmuş değildir.

Kişioğlunun düşüncesinde yepyeni bir kavram ışıdığında, kişioğlu bu yepyeni kavrama kendi dilindeki köklerden yeni bir sözcük türeterek bir ad verir. Kişioğlu, düşüncesinde ışımaya başlayan yepyeni bir kavrama, kendi dilinin köklerinden bir ad türetmeye çabalarken, onun önünü kesip, böyle yapmamasını, bunun yerine, yabancı dilden bir sözcük alıp kullanmasını dayatmak, öncelikle onun sözcük türetme yetisini işlemez konuma geriletir ki, bu da ona yapılmış bir iyilik değil, kötülüktür.

Nesne Adlarının Kavram Adlarına Dönüşmesi

Bugün kullanılan "elektrik" sözcüğü Grekçe "elek-tron" sözcüğünden türetilmiştir. İ.Ö.700 yıllarında, Grekçedeki "elektron" sözcüğü, Farsçada "kehrüba" denilen bir nesnenin adıydı. Bu katı nesne (reçine), bir yere sürtüldükten sonra, küçük nesneleri kendine çekme özelliği gösteriyordu. Farsçada "keh", "saman" anlamına geliyor; Farsça "rüba" ise "çeken" anlamına geliyor. Farsça "kehrüba", "saman çeken" demektir. İşte Grekçedeki "elektron" sözcüğü de bu nesnenin Grekçedeki adı idi; "elek"+"tron"= "saman"+"çeken". Demek ki, bugün kullandığımız "elektrik" sözcügü, İ.Ö.700 yıllarında, reçinenin bir yere sürtüldükten sonra saman gibi nesneleri kendisine çekmesi olgusunun gözlemlenmesi ile ilintilidir. Şimdi, Grekçede "saman çeken" anlamına gelen "elektron" sözcüğü bugünkü "elektrik" sözcüğünün kökü olabiliyor; Farsçada "saman çeken" anlamına gelen "kehrüba" bugünkü "elektrik" olgusunun Farsçadaki adı, kökü olabiliyor; peki ama niçin bugünkü Türkçede "elektrik" olgusunun Türkçe kökten türetilmiş yerli bir adı yok? Yani Türkçede "samançeker" denemiyor muydu? Bugün "elektrik" sözcüğü Türkçeye Grekçeden girmiş ve bunun Türkçe bir karşılığı yok ise; bu durum, Türkçede "elektrik" anlamına gelecek bir sözcük bulunmadığı için değil, yalnız ve yalnız Türkçe sözcüklerin kavramlara ad olamayacak denli yetersiz, sığ kaldıkları; kavramlara ad olabilecek denli derin anlamlar içermedikleri önyargısından kaynaklanmaktadır. Oysa, tüm dillerde bulunan kavramlaşmış sözcükler, sözlükteki anlamlarıyla, o kavramları nitelemek için yeterli olamazlar. Bu bütün diller için geçerlidir. Ne Grekçedeki "elektron"(samançeker) sözcüğü, ne de Farsçadaki "kehrüba"(samançeker) sözcüğü, sözlükteki bu kök anlamlarıyla sonradan ad olacakları "elektrik" kavramının derinliğini yansıtabilmektedirler. Bu sözcükler o kavramları, sözlükteki anlamları ile taşıyamazlar, o kavramlar bu sözcüklere sonradan yakıştırılır. Bu sözcükler doğduklarında kavram adı değildirler; sonradan kavramlaştırılmış, eşdeyişle kendilerine sonradan kavram yüklenmiş nesne adlarıdır bunlar. Bütün uluslar, kendi sözcüklerine, nesne adlarına, o sözcüklerin sözlük anlamının karşılayamayacağı ölçüde derin olan kavramları yükleyebiliyorlar da, Türkler niçin kendi öz dillerindeki sözcüklere kavram yüklemeyi gerçekleştiremiyorlar? Çünkü Türk-

ler, kendi dillerinin, kendi yerli sözcüklerinin, bir yandan dinsel kavramları yansıtamayacağına, öte yandan bilimsel, düşünsel kavramların adı olamayacağına kandırılmışlardır. Bu kandırma, önce din alanında başlatılmış, sonra bilim, düşün, sanat, yasa ve yargı alanlarında sürdürülmüştür.

Bir örnek daha: Bugün bizim "jet" dediğimiz uçak türüne Araplar, Arapça olarak "nefaşet" demektedirler. Bilindiği üzere, İngilizce "jet" adı verilen uçak türü, içinde yaşadığımız yüzyıldan önce bilinmiyordu. Ancak, Araplar İngilizce "jet" sözcüğünün kendi dillerindeki karşılığı olarak kullandıkları "nefaşet" sözcüğünü en az binbeşyüz yıldan bu yana kullanıyorlar. Kur'an'da yalnızca bir kez, o da "üfürmek" anlamında geçen bu sözcük, bugün Arap dilinde "jet" uçaklarının Arapça adı olarak kullanılmaktadır. Araplar kendi dillerinde "üfürmek" anlamına gelen bir sözcükten, "jet uçağı" anlamına gelecek bir ad türetebiliyorlar da, Türkler niçin Türkçe "üfürmek" anlamına gelen yerli bir sözcükten İngilizce "jet"in anlamına gelecek Türkçe bir ad türetememişlerdir? Sözgelimi İngilizce "jet" demek yerine, Türkçe "em"+"üfür"="emüfür" diyebilirdik, çünkü önden emdikleri yeli arkadan üfüren uçaklardır bunlar.

"Jet" sözcüğü, İngiliz dilinde, bu ad ile anılan uçak türünün yapımından yüzyıllarca önce "fışkırmak", "meme", "emzik" gibi anlamlarda kullanılır, sigara içilen ağızlık anlamına da gelirdi. Biz Türkler niçin buna kendi dil kökümüzden bir ad türetemiyoruz da, gidip yabancı dildeki adını alıyoruz? Bizim dilimizdeki sözcük köklerinin "sığ"(!) anlamları bu çağdaş buluşu, bu uçak türünü adlandırmaya yetmiyor da, yabancıların dillerindeki "üfürmek", "tükürmek", "püskürmek", "meme", "emzik" gibi anlamlara gelen sözcük kökleri sanki pek mi yeterli geliyor?

Bu son kertede utanılası durum; Türklerin kendi dillerini küçük görmesi, Türklerin kendi dillerine yabancılaştırılması çabalarının başarısıdır. Bu yabancılaştırma süreci, önce din alanında Araplaştırma, Farslaştırma ile başlatılmış; Türk dili yoğun bir Araplaştırma, Farslaştırma saldırısına uğramıştır.

Türkler Araplarla, Farslarla tanışmadan önce Farsların "ayna", Arapların "mirat", "minzarü" dedikleri nesneyi Türkçe "közüngü" sözcüğüyle adlandırırlardı. Araplar "minzarü" sözcüğünü nasıl "gözetle-

me" anlamına gelen Arapça "naziretü"den türetmişlerse, Türkler de bugün "göz" diye seslendirdiğimiz "köz" sözcüğünden Arapların "minzarü", Farsların "ayna" dedikleri "közüngü" sözcüğünü türetmişlerdi. Şimdi artık Türkler, Öztürkçe "közüngü" sözcüğünü çağlardır unutmuş, kullanmıyor; onun yerine, Farsça "ayna" demektedirler. Niçin? Çünkü Türkler kendilerini bir an gelmiş kendi "köz"leriyle Türk "közüngü"sünde değil, Arap "ayn"ı ile Fars "ayna"sında görmeye başlamışlardır. Çünkü böyle yaparlarsa Tanrı'yı sevindireceklerine koşullandırılmışlardır. Türkler kendi dillerine yabancılaşmaya "Allah" adı araç edilerek, sömürülerek kandırılmışlardır. Oysa Kur'an'da; "Uyanık olun, "Allah" ile kandırılmayın!" anlamına gelen çok önemli bir uyarı da vardır. (*Bkz*: Fatır suresi, 5. ayet)

Tanrı Türklere kendi dilinizdeki "güneşlik" sözcüğünü atın, yerine Arapça "şemsiye" sözcüğünü alın; kendi dilinizdeki "közüngü" sözcüğünü atın, yerine Arapça "ayn"dan Farsça "ayna" sözcüğünü alın; kendi dilinizdeki "gündoğusu" sözcüğünü atın, yerine Arapça "şark" sözcüğünü alın; kendi dilinizdeki "günbatısı" sözcüğünü atın, yerine Arapça "garb" sözcüğünü alın; kendi dilinizdeki "yargıç" sözcüğünü atın, yerine Arapça "hakim" sözcüğünü kullanın; ne denli çok Türkçe sözcüğü atıp, ne denli çok Arapça, Farsça sözcük kullanırsanız, o denli severim sizi, dememiştir. Tanrı Türklere: "Bana anlamını bilmediğiniz Arapça sözcüklerle seslenin," dememiştir.

Türk Din Adamlarının Arapçayla İlişkisi

Türk din adamları Arapçayı çok iyi öğrenmek zorundadırlar; çünkü bağlandıkları dinin kutsal bildirgesi, öğretisi Kur'an, Arap diliyle yazılmıştır. Türklerin çok ileri düzeyde Arapça bilen dil uzmanları yetiştirmesi, başka alanlar dışında, öncelikle Kur'an'da nelerin öğretildiğinin Arapça bilmeyen Türklere Türkçe olarak söylenmesi, yazılması için gereklidir. Türkleri Araplaştırmak için değil; Müslümanlığı kavratmak için. Eğer bir Türk'ün çevirdiği Kur'an'ın yüzde altmışı Arapça sözcüklerden oluşuyorsa, o Türk, bütün Türkleri Arapça biliyorum diye aldatmış sayılır. Çünkü Arapça sözcüklerin yüzde altmışının Türk-

çe karşılığını bilmeyen bir Türk, Türkçeyi de Arapçayı da ileri düzeyde biliyorum diyemez. Bir Türk için Arapça bilmek, her şeyden önce Arapça sözcüklerin, Arapça kavram adlarının Türk dilindeki karşılıklarını bilmek demektir. "Arapça sözcükleri, kavram adlarını biliyorum, ancak Türkçe karşılıklarını bilmiyorum," diyen bir Türk, Arapça bilen bir Türk değil, Araplaşmış, Türkçeyi unutacak denli Araplaşmış bir Türk demektir. Türklerin Türkçeyi unutacak denli Araplaşmış Türklere değil, Türkçeyi de Arapçayı da çok iyi bilen, Araplaşmamış, Arapça öğrenirken kendi dilini unutmamış Türklere gereksinimi vardır. Türkçeyi unutacak denli Arapça bilen Türkler ile, Türkçe bilmeyen Araplar arasında, bir işlevsel ayırım yoktur. İkiside Arapça bilmeyen bir Türk'e, Arapça yazılarda ne öğretildiğini Türkçe olarak anlatabilme yetisinden yoksundur çünkü. Arapçadaki kavram adlarının Türk dilinde karşılığı yoktur, bu nedenle Arapça sözcükleri Türk diline sokmak gerekiyor, diyen kişi, eğer bir Türk yurttaşı, annesi babası Türk, anadili Türkçe ve Türkiye'de doğmuş bir kişi ise, bu kişi ya ne dediğini bilmeyecek denli üşütmüş ya da Arapça kavram adlarının, sözcüklerin Türkçede karşılıklarının var olduğunu unutacak denli Araplaşmıştır.

Din alanında uğraş veren bütün Türkler değil, ancak bu alanda çalışan Türklerin küçümsenmeyecek bir bölümü ya ne dediğini bilmeyecek denli üşütmüş ya da Türk dilini unutacak denli Araplaşmış oldukları için; Türk toplumunu etkileme gücü de nasıl olduysa bunların eline geçtiği için; Osmanlı'nın son beşyüz yılında, Türk dili bunların etkisiyle dinsel, bilimsel konularda özgün düşünceler üretme aracı olmaktan çıkmıştır. Bunlar kendi kendilerini anadillerine yabancılaştırdıkları ölçüde, toplumumuzu da anadiline yabancılaştırmışlardır.

Bir somut örnek vermek gerekirse, Atatürk döneminde Kur'an'ı Türkçe yorumlama işini üstlenen ve "Hak dini, Kur'an dili" adlı Kur'an yorumu Atatürk'ün sağlığında Diyanet İşleri tarafından yayımlanan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın, bu kitabında geçen şu sözlerine bakmamız yeterli olacaktır:

Şurası şayanı ihtiyardır ki, Arabçada "üzün" (işitme organının adı) ile "semi" ve "semia" (işitme yetisi); "ayn" (görme organının adı) ile "basar" (görme yetisinin adı) pek güzel temyiz ve tefrik edilmiş (dilde sözcük olarak ayrılmış)

tir. Lakin Türkçemizde hem "üzn"e hem "semia"ya sade "kulak" dediğimiz gibi; "ayn" ile "basar"ı ayırmayarak ikisine de "göz" deriz. Halbuki cismani kulak sağırlarda da, cismani göz bakarkörlerde de mevcuttur. Burada ruh ve cisim tahliline ihtiyaç vardır. Ve bu noksanı Arapça ile ikmal etmeye mecbur olmuşuzdur." (*Bkz*: Muhammed Hamdi Yazır; *Hak Dini Kur'an Dili*, C 1, s. 214, I. Baskı, 1935)

M. Hamdi Yazır, Türktür ve Türkçe konusunda, Atatürk'ün sağlığında (1935), dil devrimi başlamışken, Türklerin gözünün içine baka baka yalan söyleyip, Arap dilinin Türkçeden üstün olduğunu, Arapçada dile getirilebilen ince ayrımların Türkçede dile getirilemediğini savunurken; "Türkçede hem kulağa hem de kulağın yaptığı işe "kulak" denir; Türkçede hem göze hem de gözün yaptığı işe "göz" denir,"vb. gibi saçmalıklar edebilmiştir. Oysa herkes bilir ki Türk dilinde işitme organının adı ile işitme ediminin adı tek sözcükle, "kulak" ile anlatılmaz. Organın adı "kulak"tır evet, fakat yaptığı işin adı "kulak" değil "işitmek"tir, "duymak"tır. Türkçede "gözü olup da görmeyenin" adı "sokurga"dır. (*Bkz*: Kırgız Sözlüğü). Türkçede görme organının adı "göz"dür, fakat yaptığı işin adı "göz" değil "bakmak"tır, "görmek"tir. Türkçede hem görme organına, hem de bu organın yaptığı işe tek ad verilip "göz" denilmez. M. Hamdi Yazır'ın Türkçeye yüklediği "özür"ü biz Arapçada bol bol bulabiliriz. Çünkü Arapçada bir organın adıyla o organın yaptığı işin adının aynı kökten türemiş sözcükler olduğu pek çok örnek vardır. Arapçada "ayn", gözün organ olarak adıdır. Bu addan türetilmiş "ayene" ise gözlemek anlamına gelir. Arapçada "üzün" kulak anlamına gelir, bu sözcükten türetilmiş "azine" sözcüğü ise; "kulak vermek", "dinlemek" anlamına geliyor. Türkçedeki sözcüklerin, Arapça sözcüklerin anlamını karşılayamadığı ve buna bağlı olarak da Arapça sözcüklerin doğrudan Türk diline alınmasının kaçınılmaz olduğu savı, görüleceği üzere burada da karşımızdadır. Bir dinbilgiçince, bir Kur'an yorumunda, bu sav, ikide bir karşımıza dikilmektedir. Türk dilinde var olan kimi sözcükleri, Arapçalarını Türk diline sokmak amacıyla yok sayan pek çok dinbilgiçleri, Türkçenin yoksullaştırılmasının ağır sorumlularıdır. Bunlar yalnızca Türklere karşı değil, Tanrı'ya karşı da sorumludurlar. Tanrı, var olana yok diyenleri, gerçe-

ği örtenleri sevmediğini bildirmiştir. Altay yaradılış söylencemizde bu şöyle vurgulanır:

Vara yok demeyin;
Vara yok diyen, yok olur!

V — *Dilde Yabancılaşma ve Düşünce Üretme Yetisi*

Buraya dek Türk diline Arapça Farsça sözcüklerin giriş nedenleri üzerinde durduk. Saydıklarımızdan başka nedenler de bulunabilir. Ancak biz kendimizi din ve dil ilişkileriyle sınırlı tuttuğumuz için, yalnızca konumuzu ilgilendiren nedenler üzerinde durup, bunun yolaçtığı sonuçları irdelemeye geçiyoruz. Uzak geçmişte Türkçeye çok sayıda Arapça Farsça sözcükler girmesi dilimizde ne gibi değişimlere yol açmıştır, bunu araştıracağız.

Türkçeye yabancı kökenli sözcüklerin bu yoğunlukta girmesi, öncelikle dilin sağlıklı kök türev ilişkisini olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun ne demek olduğunu anlayabilmek üzere, bir dil için kök türev ilişkisinin ne denli önemli, yaşamsal olduğunu görelim ki, bu ilişki kopunca neler olduğunu kavrayabilelim.

Dilde Kök Türev İlişkisi

Bir dildeki sözcük kökleri, birer ağaç kökü gibi düşünülebilir. Dil, bir orman; sözcük kökleri, bu ormana dikilmiş boy vermiş ağaçların kökü gövdesi; türev sözcükler de, ağaçların dalları, yaprakları olarak düşünülebilir. Bir ulusun dili çok sayıda ağaçtan oluşan bir orman gibidir. Her bir ağacın kökü, gövdesi, dalları vardır. Türk dil ormanında dolaşıyoruz. İşte şurada "yar" kökünün ağacı. Gövdesi "yarmak". Dallarında; "yarım", "yarış", "yaranmak", "yarı", "yaraşmak", "yarılmak", "yarık", "yaraç", "yardım", "yara", "yargı", "yaratmak", "yaratık",vb. gibi hepsi "yar" kökünden, "yar" tohumundan türemiş kökdeş sözcükler; türevler... İleride "er" kökünün ağacı var. Gövdesi "ermek". Dalla-

rında "erkek", "erken", "eren", "ertelemek", "erdem", "erek", "erik", "erişmek", "erinmek", "erinç", "erlenmek", vb. gibi, hepsi "er" kökünden,"er" tohumundan türemiş kökdeş sözcükler; türevler... Az ötesinde bir başka kökten, "tut" tohumundan boy verip serpilmiş bir başka ağaç. Gövdesi "tutmak". Dallarında "tutam", "tutamak", "tutanak", "tutar", "tutarlılık", "tutkal", "tutku", "tutkun", "tutsak", "tutuklu", "tutum", "tutuşmak", "tutuşturmak", vb. gibi, hepsi "tut" kökünden,"tut" tohumundan türemiş, kardeş, kandaş, kökdeş sözcükler; türevler...

Bütün ulusların böyle birer dil ormanları vardır; Türklerin de, Arapların da, Farsların da, Fransızların da; hepsinin...

Bir ulusun kendi yerli dil ormanındaki bir ağacın kökü, bu ağacın kendi gövdesi ve dallarıyla bir bütündür. Dil ormanına dikilmiş bir ağaç, bir sözcük kökü, tohumu ile, o sözcük kökünden çıkan gövde ve dallar olarak düşünüldüğünde; sözcük kökü, topraktan, eşdeyişle somut, nesnel yaşamdan aldığı besinleri, gövdesi aracılığıyla dallarına iletecek, böylece dallar diri kalacak, yaprak verecek, yeni yeni dallar çıkacak demektir.

Doğadaki bir ağacın kendi köküyle kendi dalları arasında nasıl böyle bir yaşamsal ilişki varsa; dildeki bir ağacın da kendi köküyle dalları arasında böyle yaşamsal bir ilişki vardır. Bu, dilin doğası olduğundan, bütün dillerde böyledir.

Arapçada da sözcük kökleriyle o kökten türeyen sözcükler arasında yaşamsal bir ilişki vardır. Arapçadan bir örnek olarak, bizim dilimize de girmiş olan "akıl" sözcüğünü irdeleyelim.

Arapça "Akıl" Sözcüğünün Kökeni

Arapça "akıl" sözcüğünün o dildeki kökü "ikal"dir. Arapçada "akıl" sözcüğünün kökü olan "ikal"; "somut olarak nesneleri birbirine bağlamak" anlamına geliyor. Bu kökten çıkan bir dal olan "akıl" sözcüğü ise, "nesneler arasındaki bağlantıyı somut olarak değil de düşünsel olarak kurmak" anlamına gelmekte. Görüleceği üzere dil ormanında ne ekerseniz o türüyor. Ektiğiniz ile biçtiğiniz bir soydandır. Elma ekip ayva bitiremezsiniz; elma ekmişseniz elma çıkar. Arap, kendi dil

ormanına "ikal"; "bağ" tohumunu atmış, bu kökten çıkan çeşitli dallar, Arabın yaşamda karşılaştığı "ikal", "bağ" çeşitlerinin adı olmuş. "Akıl" da işte bu "ikal", "bağ" türlerinden birinin adı olarak, o ağaçta bir dal olarak yerini almış.

Bir Arap devesini ağaca somut olarak bağladığında; devemi ağaca "ikal" ettim, "somut olarak bağladım" diyor. Bu Arap, olaylar arasındaki neden —sonuç, öncelik— sonralık "bağ"lantılarını düşüncesinde kurduğunda ise, "akıl" ettim, diyor. Demek ki, Arapçada "ikal" de, "akıl" da özünde "bağ"lamayı anlatıyor; kök olan "ikal", "somut biçimde bağlama"yı anlatırken, bundan türeyen "akıl", "düşünsel olarak bağ kurma"yı, eşdeyişle "olgular arasındaki bağlantıyı düşünce alanında, düşünsel bağ olarak kurma" edimini anlatıyor. Diyelim ki, gerçek yaşamda bir yer sarsıntısı oldu, evler yıkıldı. Bu iki olgu arasındaki, yerin sarsılması olgusu ile evlerin yıkılması olgusu arasındaki bağ, deveyi ağaca bağlayan, "ikal" eden ip gibi nesnel, elle tutulur, somut bir "bağ" değildir; düşüncede kurulabilir türdendir; bu nedenle Arap bunu "ikal" etmez, "iple bağlamaz"; ancak "akıl" eder, eşdeyişle "düşünceyle bağlar". Yer sarsıntısı olgusuyla, evlerin yıkılması olgusu düşüncede iki türlü birbirine "akıl" edilebilir, "bağ"lanır. Ya evlerin yıkılması, yerin sarsılmasına "bağ"lıdır, "akıl"dır, ya da yerin sarsılması evlerin yıkılmasına "bağ"lıdır, "akıl"dır. Bunların her ikisi de birer "akıl", eşdeyişle düşünsel "bağ kurma" edimidir; "akıl yürütme"dir.

Arapçada, somut olaylar arasında "düşünsel düzlemde bağ" kurma anlamına gelen "akıl" sözcüğünün, Arapçada "somut bir nesneyi, ip gibi somut bir araçla, somut bir yere bağlamak" anlamına gelen "ikal" kökünden türemiş olması, gerçekten de çok yerinde, çok "akıllıca" bir iştir. Arapçada "somut, elle tutulur, gözle görülür bağ" anlamına gelen "ikal"in bir dil ağacının kökü, tohumu; "soyut, elle tutulmaz, gözle görülmez, yalnızca düşü kurulur bağ" anlamına gelen "akıl"ın da o kökten filizlenmiş bir dal olması, Arap dil ormanına dikilmiş bir ağacın kökü ile dalları, türevleri arasındaki doğrudan ilişkiyi en yetkin biçimde gözlerimizin önüne sermektedir.

İşte yalnızca Arapların değil bütün ulusların dillerindeki, dil ormanlarındaki ağaçların kökleri ile dalları, türevleri arasında, böylesi doğru-

dan bir bağlantı vardır. Sözcük kökleri, türevlere, dallara; türeme sözcükler, dallar da köklerine sıkı sıkıya bağlıdır.

Dilde Kök-Türev; Somut-Soyut; Nesne-Kavram İlişkileri

Hiçbir dilde hiçbir türev sözcük yoktur ki, onun bağlı olduğu bir kök bulunmasın.

Hiçbir dilde hiçbir soyut anlamlı sözcük yoktur ki, somut anlamlı bir sözcükten türemiş olmasın.

Hiçbir dilde hiçbir kavram adı yoktur ki, o dildeki bir nesne adından türemiş olmasın.

Her dilde türevler köklere, soyutlar somutlara, kavramlar nesnelere sıkı sıkıya bağlıdır.

Bir dilde kök durumunda olan bir sözcüğün somut anlamını, eşdeyişle bu sözcüğün adı olduğu nesneyi bilmek, kişiye o kökten türeyen bir kavram adının soyut anlamını bilmede büyük bir kolaylık sağlar. Anlamı soyut olan sözcüğü anlaşılmazlıktan koruyan, onun türetildiği kökün anlamının apaçık, somut olmasıdır. Arapça "akıl" sözcüğünü anlamakta güçlük çeken kişi, bu sözcüğün Arapçada türediği kökü "ikal"i anladığında, "akıl"ı da anlayacaktır. Bir arap, "ikal" sözcüğünü gündelik yaşamında pek çok olguda, anlamını apaçık yaşayarak, beş duyusuyla algılayarak kullanmaktadır. Örneğin devesini ağaca "ikal" etmekte, "bağ"lamakta; ayakkabısının iplerini "ikal" etmekte, "bağ"lamakta; evinden çıkarken kapısının iki kanadını birbirine iple "ikal" etmekte, "bağ"lamakta. İşte bu Arap, "düşünsel anlamda bağ kurmak" demek olan "akıl" sözcüğünü kullanırken, gözünün önünden türlü türlü "ikal"ler, "bağ"lar geçmektedir. Böyle olduğu içindir ki, bir sözcük kökünün somut anlamını bilmek, ondan türeyen sözcüğün soyut anlamını kavrama işinde kişilere çok yardımcı olmaktadır. Gelgelelim, Arapça soyut anlamlı "akıl" sözcüğünü kullanan bir Türk için, böylesi bir kolaylık yoktur. Çünkü Türk'ün diline soyut anlamlı Arapça "akıl" sözcüğü, onun Arap dilinde bağlı olduğu somut anlamlı "ikal" kökünden kopartılarak sokulmuştur. Türk, bu Arapça "akıl" sözcüğünü kullanıp duruyor; gelgelelim "akıl" sözcüğünü kullanırken Türk'ün gö-

zünden "ikal"ler, ipler, düğümler, eşeği sağlam kazığa bağlamak, ayakkabının bağlarını bağlamak, kapının kanatlarını bağlamak, güreşçilerin güreş bağlamaları, vb. gibi görüntüler geçmiyor. Arapça "akıl" sözcüğünü kullanan Türk'ün gözünde bu soyut anlamlı sözcüğün Arapçadaki somut anlamlı köküne ilişkin nesnel görüntüler oluşmadığı için, kendisine "Akıl nedir?" diye sorulacak olsa, size somut yaşamdan örneklerle "akıl"ın "olgular arasında düşüncede bağ kurmak" anlamına geldiğini söyleyemeyecek. Çünkü Türk, soyut anlamlı Arapça "akıl" sözcüğünü kendi diline dolamış kullanıyor, ancak onun Arapçadaki somut anlamlı "ikal" kökünün hangi nesnelerin adı olduğunu bilmiyor. Neden? Çünkü Arapça "akıl" sözcüğü Türk diline Arabistandan köküyle birlikte gelmedi; Türk dil ormanına köküyle birlikte bir ağaç olarak dikilmedi; yalnızca kopartılmış bir dal olarak, kökü, sapı olmayan bir dal olarak geldi. Bu nedenle Türk diline dolayıp kullandığı Arapça "akıl" sözcüğünü tanımlaması istendiğinde boş boş bakıyor. Çünkü gözlerinin önünden, bu soyuta uygun somut görüntüler geçmiyor.

Dildeki Kök-Türev İlişkilerinin Kopması

Bir dildeki yerli sözcüklerin kendi öz kökleriyle ilişkisi o dil için birçok bakımdan yaşamsal önem taşır. Bu ilişki şu ya da bu biçimde kesilirse, neler olur?

Neler olmaz ki?!

Şu ya da bu ulusun sözlüğünde yer alan yerli sözcükler, o dildeki sözcük kökleri ile bu köklerden türetilmiş sözcüklerden oluşur, demiştik. Şimdi, şu saptamayı birkaç kez okuyup gözünüzde tüm ayrıntılarıyla canlandırmaya çalışınız:

Bir ulusun dilindeki şu ya da bu sözcük kökünün (örneğin,"tut"), kendisinden türemiş (örneğin, "tutkal", "tutku", "tutam", "tutamak", vb. gibi) sözcüklerle arasındaki anlam bağlantısı; gerçekte o dili yapanların bu sözcüklerle adlandırdıkları gerçek olguları da birbirleriyle bağlantılı saydıklarını elevermektedir.

Eğer bir ulusun dilinde sözgelimi iki sözcük bir kökten türemiş iseler, bu durum, bu iki kökdeş sözcüğün ad olarak verildikleri iki ayrı ol-

gunun da, şu ya da bu yönden birbirleriyle bağlantılı görüldüklerinin bir göstergesidir.

Bu durumu bir örnekle anlayabiliriz: Türkçemizdeki "erdem" sözcüğü ile "ermiş" sözcüğü "er" kökünden türemiş kökdeş sözcüklerdir. Türk dilinde "erdem" ve "ermiş" sözcüklerinin "er-" kökünden türemiş kökdeş sözcükler oluşu; Türklerin bu sözcükleri ad olarak verdikleri olguları gerçek yaşamda birbirine bağlı olarak gördüklerini göstermektedir. Dil alanında sözcükler arasındaki dilsel bağlar, yaşamda bu sözcüklerle adlandırılan olgular arasında bir düşünsel bağlantı varsayıldığının kanıtıdır. Sözcükler arasındaki kökdeşlik, bu sözcüklerin adı oldukları olgular arasında da bir kardeşlik, bir kandaşlık, bir soy bağı düşünüldüğünün göstergesidir. Öyleyse;

Sözcük Türetme Yetisi, Düşünce Üretme Yetisidir

1. "Düşünce üretmek" demek; somut, elle tutulur, gözle görülür, nesnel olgular arasında, düşünsel bağlantılar kurmaya çalışmak demekse,

2. Dil alanında bir kökten kökdeş sözcükler türetmek demek; düşünce alanında bu kökdeş sözcüklerin ad olarak verildiği olguları da birbiriyle bağlantılı saymak demekse,

3. Bir ulusun dilindeki kökdeş sözcükler, o ulusun gerçek yaşamda hangi nesnel olguları birbirleriyle ne biçimde bağlantılı saydığının bir göstergesidir, demektir.

4. Öyleyse, bir dili konuşan toplumun "sözcük türetme yetisi" ile o dili konuşan toplumun "düşünce üretme yetisi" biri ötekiyle belirlenen bağlantılı olgulardır. Birinin gerilemesi ötekinin de gerilemesine; birinin gelişmesi ötekinin de gelişmesine neden olan yapışık kardeşlerdir bunlar...

Bir ulusun öz dilinin sözlüğü incelemeye alınır; bu sözlükteki sözcük kökleri seçilip ayrılır; bütün bu kökler kendilerinden türemiş sözcüklerle birlikte ayrı ayrı öbeklenir; her bir kök kendisinden türemiş sözcüklerle ayrı bir ağaç oluşturacak biçimde ayrı ayrı dikilir; sonra da

ayrı ayrı dikilen ağaçlarda kökdeşlikle birbirlerine bağlı olan sözcüklerin ad olarak verildikleri gerçek olgular bir bir ortaya çıkartılırsa; o ulusun gerçek yaşamda karşılaştığı hangi olguları birbirleriyle hangi yönden bağlantılı gördüğü; eşdeyişle o ulusun nasıl bir "düşünce üretme biçimi" olduğu ortaya çıkartılmış olur. Buna "Dilbilimsel İnsanbilimcilik", "Kökbilimsel İnsanbilimcilik" ya da "Anlambilimsel İnsanbilimcilik" denebilir.

Türk Dilinde Kök-Türev İlişkilerinin Din Yüzünden Kopması

Türk dili yoğun Arapça Farsça kökenli sözcük yığılmasına uğratılmadan önceki olabildiğince "katıksız" yapısıyla, kökleriyle türevleri arasında sağlıklı, işlek bağlar bulunan gelişkin, olgun bir dildi. Orhon yazıtlarında (İsa'dan 735, Kur'an'dan yüz yıl sonra) Türk dili o yıllarda yaşayan Türklerin gerçek yaşamdaki hangi olguları hangi başka olgularla hangi bakımdan bağlantılı olarak düşündüklerini eleverecek, anlamamızı sağlayacak, eşdeyişle onların "düşünce üretme biçimi"ni çıkarsayabileceğimiz denli kök türev ilişkisi sağlam kurulmuş bir dildi. Eski Türk Yazıtları'nın sözlüğü, yerli sözcük kökleriyle bu yerli köklerden türetilmiş yerli sözcüklerden oluştuğu için, bu dili yapan, konuşan Türklerin düşünce üretme biçimini de eleverebilecek nitelikte, çok önemli bir kaynaktır.

Şimdiyse, artık dilimiz Arapça, Farsça sözcüklerle dolduğu, bu sözcükler de dilimize Arapça, Farsça kökleriyle birlikte taşınmamış oldukları için, sözlüğümüzde yer alan şu ya da bu yabancı kökenli sözcüğün bizim düşünce üretimimizdeki işlevi; tıpkı o sözcüklerin bizim dil ormanımızdaki durumu gibi köksüz, bulanık kalmaktadır.

Sözgelimi, Arapçadan dilimize geçmiş bulunan "rahmet", "merhamet", "merhum" sözcüklerini irdeleyelim.

"Rahmet": Yağmur. "Rahmet yağdı."

"Merhamet": Acımak. "Bana merhamet edin."

"Merhum": Ölü. "Merhumu toprağa verdik."

Arapçada kökdeş olan bu üç sözcüğün üçünün de Türk dilinde bir kökü yoktur ki; "Nasıl olup da ölmek, yağmur, acımak gibi üç ayrı ol-

gu bu kökdeş sözcüklerle adlandırılabilmiş; bu üç ayrı olgu ne bakımdan birbiriyle bağlantılı görülmüş ki kökdeş sözcüklerle adlandırılmış?" sorusuna yanıt arayarak, Türklerin düşünce üretme biçimlerini anlayabilelim... Türklerin gündelik yaşamlarında kullandıkları kökü Arapça olan bu sözcükler, bunların ortak kökü Türk dilinde bulunmadığı için, Türk düşüncesini, Türk usyürütmesini anlamanın bir aracı olarak da kullanılamazlar. Türk dilinin Arapça Farsça sözcüklerle dolması demek; kökü Türk dilinde bulunmayan sözcüklerle, eşdeyişle Türk dil ormanında "köksüz" yaşayan sözcüklerle dolması demektir ki, bu da Türkçeyi köklü ağaçların yaşadığı bir dil ormanı olmaktan çıkarır, Arabistan'dan Farsistan'dan koparılıp getirilmiş dalların, çubukların öbeklendiği bir odunluk durumuna sokar. Sokmuştur da.

Sözcük Türetmek, Düşünce Üretmektir

Bir ulusun dil alanında yerli bir kökten kökdeş sözcükler üretmesi demek; o ulusun düşünce alanında bu kökdeş sözcükleri ad olarak verdiği olgular arasında düşünsel bir bağlantı kurmuş olması demektir, demiştik.

Sözcükler, gerçek yaşamda ayırdına varılan yeni olguları adlandırma gereksiniminden doğmaktadır. Bir ulusun belli bir andaki sözlüğü, o ulusun o ana dek ayırdına vardığı olgulara verdiği adlardan oluşur. Diyelim ki o ana dek bilinmeyen bir olguyla karşılaşıldı. Doğaldır ki, yeni karşılaşılan bu olgunun adı konmadıkça sözlüklerine geçmeyecektir. Ancak, yeni karşılaşılan bir olguya ad koyma işi öyle bilinçsizce yapılmaz; düşünceyle, usyürüterek yapılır. Bakılır; "yeni ayırdına varılan bu olgu", geçmişte ayırdına varılıp adı eskiden konmuş olan olguların hangisiyle çağrışım yapıyor? Bakılır; "geçmişte ayırdına varılıp adı eskiden konmuş olgu"lardan hangisine benziyor? Bilinen olgulardan hangisiyle ne bakımdan bağlantısı var? İşte, "yeni ayırdına varılan adsız bir olgu", "geçmişte ayırdına varılıp da adı eskiden konmuş olgular"dan hangisiyle bağlantılı sayılıyor ise, "yeni ayırdına varılan bu olgu", bağlantılı görüldüğü o eski olgunun adının geldiği köke bağlanır. Bu bağlama işlemi, o kökten yeni bir sözcük türetip, yeni ayırdına varılan bu olguya ad olarak vermekle yapılmaktadır.

Adlandırmak Anlamlandırmaktır

Eski toplumlarda "ad koyma" edimi, bir "anlam saptama" edimi olarak gerçekleşiyordu. Örneğin çoğu eski toplumlarda görüldüğü gibi, eski Türkler de çocuklarının adlarını onların ortaya çıkan yeteneklerine ya da onun kişiliğini ötekilerden ayıran özelliğe göre koyarlardı. Öyle ki, Dede Korkut öykülerinde, "ad koyma edimi"nin bir "anlamlandırma çabası" olduğu açık seçik görülür. "Boğaç" adı, bir boğayı bir vuruşta devirdiği için, bunu başaran gence "ad" olarak konulmuştur. Doğduktan sonra yıllarca "adsız" dolaşmıştır bu genç. Çünkü yaşadığı toplumda "kendisini ötekilerden ayıracak bir özellik" sergileyemedikleri sürece, çocuklara herhangi bir ad verilmezdi. Dirse Han'ın adsız dolaşan oğlu, günün birinde bir boğayı bir vuruşta devirirerek "kendisini ötekilerden ayıran bir beceri" göstermiştir. İşte ancak o andan sonra kendisine bir ad verilmiştir: Boğaç; "boğa deviren"...

Bir gencin bir boğayı bir vuruşta devirmesi, o toplumda o güne dek görülmemiş "yeni ayırdına varılan bir olgu"dur. "Boğa" ise, toplumda herkesçe bilinen, adı eskiden konmuş bir varlıktır. Gencin boğayı bir vuruşta devirmesi olgusu, ad koyucu tarafından "boğa" ile bağlantılı görülmektedir. İki olgu arasında böyle bir bağlantı düşünüldüğü içindir ki, gence konulan ad da, bağlantılı görüldüğü olgunun söz dağarcığında herkesce bilinen adından, "boğa"dan türetilmiştir. O ana dek herkesin bilip kullandığı "boğa" sözcüğünden, o ana dek kimsenin türetmediği "boğa"+"ç" ="Boğaç" sözcüğünün türetilmesi, gerçek yaşamda karşılaşılan somut olgular arasında kurulan düşünsel bağlantının, dil alanında kök türev ilişkisi biçiminde kurulmakta oluşunun bir örneğidir. Olgular arasındaki bağlantılar, bu bağlantıları düşünsel alanda kuran toplumun sözlüğünde kök türev ilişkisi olarak görülür. Sözcük türetmek, düşünce üretmektir. Bir ulusun dilindeki türetilmiş sözcükler, o ulusun yaşamındaki üretilmiş düşüncelerdir. Bir ulusun yerli sözcüklerinden oluşan sözlüğü; o ulusun dilindeki kök türev ilişkisinin bir tutanağı olarak, o ulusun ürettiği düşünceleri, o ulusun karşılaştığı hangi olguları hangi olgularla nasıl bir bağlantı içerisinde düşündüğünü gösterir. O ulusun ürettiği düşünceleri, eşdeyişle, olgular arasında kurduğu düşünsel bağlantıları saklar, korur, içerir, barındırır.

Bir Toplumun Sözcük Türetme Yetisine Saldırı, O Toplumun Düşünce Üretme Yetisine Saldırıdır

Bir ulusun yerli sözcük köklerinden türettiği sözcükleri kullanımdan kaldırarak, bunların yerine o ulusun dilinde yerli kökleri bulunmayan yabancı kökenli sözcükleri geçirmek, yalnızca o ulusun diline yapılmış bir saldırı olmakla kalmaz; o ulusun sözlüğüne; eşdeyişle ürettiği özgün düşünceleri koruduğu yere; o ulusun çağlar boyunca üretmiş olduğu düşüncelere; ve daha da önemlisi, o ulusun düşünce üretme yetisine bir saldırı niteliği taşır.

Tanrı, hiç kimseye böyle bir görev vermemiştir. Tersine; "dillerin, renklerin türlü türlü oluşu, Tanrı'nın işlerindendir," diye bildirilmiştir Kur'an'da, (Rum suresi, 22. ayet). Tanrı'nın bu açık bildirimine karşın, ele geçirdikleri başka dinlere bağlı ya da "kafir" dedikleri toplulukları dillerinde, yazılarında özgür bırakan Müslümanlar, nedense bu özgürlüğü kendi dindaşlarına tanımamışlar; kaba güç kullanmış olmasalar da, daha kötüsü, Tanrı'nın adını kullanarak dindaşlarına tek dil "Arapça" ve tek yazı "arap yazısı" kullanmayı dayatmışlardır. (*Bkz*: Kuteybe) "Müslümanın müslümana yaptığını gavur bile yapmaz!" atasözü dil ve yazı alanında doğrulanmış bir gerçektir. Türk dilinin kök türev ilişkisi Arapça Farsça sözcükler sokularak ölümcül bir biçimde yaralanmıştır.

Bir ulusa o ulusun ana dilini bozmaksızın ikinci bir dil öğretmek başka, o ulusun anadilini bozmak başkadır. Türkçede "ilkel" diye bir sözcük varken, atılıp yerine Arapça "iptidai"nin konması; "olgun" varken atılıp yerine Arapça "kamil" konması; "özet" varken "hülasa"; "ölmek" varken "vefat" gibi Arapça Farsça sözcüklerin sokulması, Tanrı'nın buyruğu değildir. Arapça Farsça sözcükler Türk diline sokulduklarında, Türk dil ormanındaki ağaçların yaşayan, yaprak veren dalları koparılmış, atılmış; kök ağaçların dalları acımasızca kesilip durmuş, kesilen bu dallar çürümeye, unutulmaya bırakılırken, Arabistan'dan kesilip getirilen dalların özenle korunması beklenmiştir. Türkler Arabistan'dan gelen bu kopuk dalları, kendi ağaçlarından kopartılan yerli dalların yerine aşılayamazlardı, çünkü Türk dilinin doğası bunu yasaklamaktadır. Sonuçta, yazık olmuştur Türk diline.

Bir dildeki yerli sözcüklerin yerine yabancı sözcükler sokarak, o dilde kurulu bulunan kök türev ilişkisini kesmek; tıpkı bir çocuğu anasından ayırıp öldürmek gibidir. Kişioğullarının nasıl soyları varsa, sözcüklerin de soyları vardır. Bir sözcük kökü kendisinden doğan bütün sözcüklerin soyca atasıdır. Nasıl bir oğul babasının soyadıyla anılırsa, tıpkı bunun gibi, bir türev sözcük de, kendisinden türediği kök sözcükle birlikte anılır. Kök sözcük, kendisinden doğan bütün türev sözcüklerin yapısında bir "soyadı" olarak doğrudan vardır. Örneğin "gör-" kökü, kendisinden doğan "görüntü", "görkem", "görsel", "görece", "görenek", "görev", "görgü", "görümlük", "görümce", "görüngü", "görüş", vb. gibi sözcüklerin soyca atası olduğu için, bu türev sözcüklerin hepsinde ilk önce onun adı anılır. Tıpkı "Ahmet oğlu Mehmet" denildiği gibi, bir sözcük de "gör oğlu görüngü" ya da "gör oğlu görenek" dercesine "gör-gü" ya da "gör-enek" diye anılır. Burada "gör" bir ortak ata durumundadır; kendisinden çocuk türemiştir. Türk dilinden yerli "görüntü" sözcüğünü silip yerine Arapça "manzara" sözcüğünü koymak, tıpkı Bulgarların Türk adlarını değiştirerek Bulgar adları almalarını buyurdukları gibi, saldırgan bir eylemdir. Türkleri Bulgarlaştırmak nasıl kınanası bir edimse, dil alanında yapılan da Türkleri Araplaştırmak, Farslaştırmaktır; kınanması gerekir. Türkçe "görüntü" yerine, onu silip Arapça "manzara"yı sokmak, Türkçe "görüş"ü atıp yerine Arapça "rey"; Türkçe "görgü"yü atıp yerine Arapça "adet"; Türkçe "görenek"i atıp yerine Arapça "örf"; Türkçe "görece"yi atıp yerine Arapça "izafi"; Türkçe "görev"i atıp yerine Arapça "vazife"; Türkçe "görkem"i atıp yerine Arapça "ihtişam" sözcüklerini sokmak; Türkçe "gör" kökünden doğan çocukların adlarını soyadlarını böyle böyle değiştirip, onlara birbirine benzemez Arapça Farsça adlar vermek; Türklere bu olguları birbirlerine bağlı gördüklerini unutturacak, bu olgular arasında dilde kurdukları düşünsel bağları ortadan kaldıracak, artık bu olguları birbirleriyle bağlantısızmış gibi algılamalarına yol açacak bir edimdir. Bütün bunlar "din uğruna", "Müslümanlığın gereği" diye diye yapılmıştır. Öyleyse soralım bu dinsömürgenlerine: Tanrı size söyle mi buyurdu? Yok, Tanrı böyle yapmanızı buyurmadıysa niçin böyle yaptınız? Niçin Türk dilindeki köklerle türevler, atalarla oğullar arasındaki bağları; Türk düşüncesinde olgular arasında kurulmuş bağların dilsel tutanakla-

rını silmeye giriştiniz? Niçin Türk dilinin soyunu kurutmaya kalktınız? Niçin Türk dilinin bütün öteki diller gibi en doğal, en Tanrı vergisi gücü olan "türeme yetisi"ni yok etmeye giriştiniz? Bir toplumun sağlıklı dilini, bu dildeki sağlam kurulmuş kök türev ilişkisini bozmak; dolayısıyla o dili konuşan toplumun düşünce üretme yetisini bulandırarak, anlama yeteneğini köreltmek; bağışlanması Tanrı'nın dileğine kalmış ağır bir suç olsa gerektir. Tanrı, elçiler aracılığıyla kişioğullarına iletti-ği gerçekleri anlamayı güçleştiren dil bozgunculuğunu kınamıştır. Elçiler, Tanrı'dan kendilerine "lisane sıdkin"; "gerçeği dosdoğru, olguları bire bir, yaşandığı gibi, bozulmadan yansıtabilecek bir dil" vermesini dilemişlerdir (Şuara suresi, 84.ayet). Tanrı elçisi Musa'nın Mısırlılara onların diliyle seslendiği bir gerçektir. Musa'nın dili konuşma özürlüdür, tutuktur; Tanrı'dan aldığı bildirileri iletebilmek için "dilimdeki düğümü çöz, ki söyleyeceklerimi kavrasınlar" diye yakarır (Taha suresi, 27, 28. ayetler). Tanrı'nın Musa'ya bildirdiklerini, Musa Mısırlılara onların dilinde aktarmıştır. Musa Tanrı'ya kendi diliyle seslendiği gibi Tanrı da Musa'ya onun anlayacağı dille seslenmiştir. Tanrı için dil engeli yoktur. O bütün dillerde bildirim yapabilir. Kur'an'da; "Kendilerine açıkça anlatabilsin diye her elçiyi kendi toplumunun diliyle gönderdik," denilmektedir, (İbrahim suresi, 4. ayet). Tanrı, kişioğullarına onların konuştukları dille seslenir; kişioğulları da Tanrı'ya kendi anadillerinde seslenirler. Tanrı, şu ya da bu toplumun dilini ötekine üstün saymamıştır. Ancak, bir dilde "sağlıklı sözcükler" vardır, "özürlü sözcükler" vardır. Kur'an'da "erdemli söz", "erdemsiz söz" ayrımında yapılan şu benzeti; bence dilbilimin sözcük türlerine de uygulayabileceği örnek bir ayırımdır:

> Özlü, soylu, sağlam bir söz; kökü yerleşik; dalları göğerik, özlü, soylu, sağlam bir ağaç gibidir; ekicisinin bilgisiyle bütün dönemlerde yemişini verir... Özürlü, bozuk, çürük bir sözün benzeri de, özürlü, bozuk, çürük bir ağaç gibidir; toprağın üstünde gövde edinir; yoktur onun kalıcı sürekli bir yuvası. (İbrahim suresi, 24, 25,26. ayetler; çeviri benim).

Kur'an'daki bu açıklama, dilbilimcilerin de bitkibilimcilerin de ayırdında oldukları iki gerçeği en yetkin biçimde dile getirmektedir. Bir yandan sözleri niteliklerine göre ikiye ayırırken, öte yandan bitki-

leri niteliklerine göre ikiye ayırmaktadır. Gerçekten bitkibilimde, bitki türleri iki ana kola ayrılmışlardır. Bir kolda "üstün yapılı" denilen saplı, köklü bitkiler, öteki koldaysa "tallı bitkiler" denilen toprağa bağlı bir kökleri bulunmayan, toprağın üstünde gövdeleri sürüklenen bitkiler bulunmaktadır ki; bunlar, su yosunları, likenler, mantarlardan oluşan bir bitki öbeğidir. Likenlerin bir türü "göçmen liken" adını taşır ve toprakta bir kökleri bulunmadığı için esintilerle oradan oraya sürüklenirler; köksüz oldukları için de hiçbir yere yerleşemezler. Latince kökenli "liken" sözcüğü "yalamak" anlamına gelmektedir. Gerçekten de adı gibi "yalama" bir bitkidir bu. Ormanlarda ağaçların gövdelerine dallarına yapışırlar; kıraç bölgelerde, kayaların, duvarların yüzeyini gövde edinirler. Bunların kimi türleri çölün sert kuşullarında yaşar. İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonra çölde dolaşırken yedikleri "kudret helvası" belki de budur. Bu, Arapların çölden tanıdıkları, bildikleri bir bitkidir. Yerin üstünde gövde edinen köksüz "tallı bitkiler"in bir türü de mantarlardır. Bunların da kökü yoktur. Ölü nesnelerle beslenirler. Bu nedenle bunlara "çürükçül" adı verilir ki, benim "özürlü, bozuk" diye çevirdiğim Kur'an'daki "habiys" sözcüğü, Arapçada "çürükçül" anlamında da kullanılmaktadır. Bunlar da gövdesi yer üstünde köksüz bitkilerdir; toprak, gübre ya da canlı varlıkların üzerinde asalak olarak yaşayan türleri vardır. (*Bkz*: Büyük Larousse.)

İşte Kur'an'da sözler "köklü sözler", "köksüz sözler" diye ikiye ayrılarak, ana bitki türleri ile ana söz türleri bir benzeti içerisinde anlatılmaktadır. Kur'an'da doğrudan dilbilimsel anlamda sözcük türlerine değil de, "erdemli söz", "erdemsiz söz" ayrımına ilişkin olarak verilen bu örnek bence sözcük türlerini de anlatabilecek güçte güzel bir benzetidir. Dildeki sözcüklerden bir bölümü "kökü yerleşik, dalları göğerik, özlü, soylu, sağlam ağaçlar gibiyken; öteki bölümü de mantarlara, likenlere, köksüz "özürlü, bozuk, çürükçül bitkiler"e benzemektedir. Bunların dil ormanında değişmez, toprağın derinlerine giden, yerleşik birer kökleri bulunmadığı gibi ; oradan oraya dolaşmakta, başlarını sokacak kendilerine özgü bir yuvaları da bulunmamaktadır.

Türk dilinde, kökü bin yıllardan bu yana yerleşik, dalları bin yıllardan bu yana göğerik, ekicisinin bildirimiyle bin yıllardan bu yana bütün dönemlerde yemiş, türev veren soylu, özlü, sağlam, arı sözcükler

vardır. Ancak, Türk dili Müslümanlık benimsendikten sonra Arapça Farsça sözcüklerle dolduruldu; eşdeyişle Türklerin dil ormanı, kendi öz sözcüklerinden kopartılarak, Türkler açısından köksüz, yabancı sözcüklerle, köksüz likenlerle, mantarlarla, çürükçül, yalama sözcüklerle kaplandı. Arapçadaki, Farsçadaki köklerinden kopartılarak Türk diline sokulan bu yalamalaştırılmış sözcükler, bizim dil ormanımızda bir kökleri olmadığı için yemiş de, türev de veremiyorlar. Bizim dilimizde bir kökleri olmadığı için bunlardan gerek duyulduğu an yeni sözcükler türetilemez; geldikleri gibi, bir başlarına, üremeden, türemeden öylece dururlar. Arapçadaki, Farsçadaki köklerinden kopartılmış olduklarından ve bizim dil ormanımızda da "kök sözcük" konumunda olmadıklarından dolayı, bizim dilimizdeki varlıkları kendilerini yinelemekten başka bir özellik göstermemektedir. Bunların Türk dil ormanında bir kökleri yoktur ki, yeni dallar verebilsinler. Bunlar Türk diline getirildiklerinden kendi köklerinden kopmuş olmakla bozulmaya, çürümeye terk olunmuşlardır.

Bir sözcüğün kökü, bir ulusun dil ormanında yok ise, o sözcük bu dil ormanına "göçmen olarak gelmiş" demektir. Doğduğu yerde kökü vardı, ancak kökünü kendi anayurdunda bırakıp, kendi dil ağacından kopmuş bir dal olarak geldi. Doğduğu yerde gövdesi vardı, ancak onu da kendi yurdunda bırakıp, gövdesinden kopmuş olarak geldi. Anayurdunda yaşarken bağlı olduğu kök, o ülkede soy vermeyi sürdürüyor; ancak yurdundan kopup göçmen olan o sözcük, artık geldiği ülkede kökünden kopmuş durumdadır. Dolayısıyla, Arabistan'dan, Farsistan'dan Türk dil ormanına gelen sözcükler, kendi ülkelerinde yaşarken kendi kökleri bağlı durumda oldukları için orada ürüme, türeme, yemiş verme yetileri vardı; fakat bunlar Türk dil ormanına bu yetilerini kendi ülkelerinde bırakarak, çünkü köklerinden koparak gelmişlerdir. Kökünden kopup gelmiş tüm yabancı sözcükler, Türk dili açısından çürükçül, Arapçası "habis" bir nitelik taşırlar. Çünkü köklerinden kopmuş, bu nedenle de yemiş türetme yetileri bitmiş ve esintilerle oradan oraya savrulan göçmen likenler konumuna düşmüşlerdir. Gerçekte bu sözcükler de içine düştükleri bu konumdan pek mutlu değillerdir. Onları anayurtlarına geri göndermek, bir yandan onları çok mutlu edecek, öte yandan Türk dil ormanını bu gibi çürükçül sözcüklerden kurtaracaktır.

Örneğin, Arapça "izin" sözcüğü Türk diline kendi kökü olan "azan" sözcüğünden kopartılıp da getirilmiştir. Bir anlamda "kulağı kopartılmış"tır "izin" sözcüğünün, çünkü bunun Arapça kökü, Türkçede "kulak" anlamına gelen Arapça "azan" sözcüğüdür. Buna "duyarga" da diyebilirsiniz. Çünkü bir Arabın burnuna yemek kokuları geldiğinde, Arap "yemek kokusu azan ettim," diyor. Kulağına bir ses çalındığında, Arap "bir ses azan ettim," diyor. "Koku algısı"yla "ses algısı", olgu olarak benzeşirler; çünkü "koku" da "ses" de elle tutulmaz, dille tadılmaz, yalnızca buruna ya da kulağa çarpan yel ile "duyulan" algılardır bunlar. Türkler de Araplar gibi ses "duydum", koku "duydum" diyerek bu iki olguyu benzer saymaktadırlar. Türkler de tıpkı Araplar gibi, "duyma" işini burundan çok kulak için kullanıyorlar. Peki ama, Türk'ün diline sokulan Arapça "izin" sözcüğünün "kulak" ile "burun" ile "işitme" ile "koklama" ile ne gibi bir ilintisi olabilir? Çünkü Türkler "izine çıktım" dediklerinde, anlatmak istedikleri bir süre için işe gitmeyecekleri, çalışmayacakları, dinlenecekleridir. Türkler bir işe girişmeden önce birinin olurunu, onayını almaya da "izin almak" diyor. Bunların Arapça "azan" (kulak) kökünden gelen "izin"le (işitmekle, duymakla, kulakla, burunla) ne ilgisi var? Evet, ilgisi var; şöyle ki:

Arapça kök: "azan", anlamı "kulak", türeyen sözcük "izin", anlamı "dinlemek", bir adım ötesi, "dinlenmek".. İşte size "izine çıkma"nın Arapça "kulak" ile bağlantısı; "izine çık", yani "dinlen"..

Arapça kök: "azan", anlamı "kulak", türeyen sözcük, "izin", anlamı "işitmek", bir adım ötesi "duyurmak".. İşte size "izin alma"nın Arapça kulak ile bağlantısı; "izin al", yani "duyur".

Arapların düşüncesinde "azan" (kulak), "ezan" (duyuru yapmak), "izin" (duyurup onaylatmak) sözcükleri kökdeştir ve birbirlerini çağrıştırırlar, birbirlerini anımsatırlar, birbirlerinin varlık nedenidirler; çünkü kandaş, kökdeş, soydaş sözcüklerdir. Türklerse, dillerine Arapçadan giren "ezan" ve "izin" sözcüklerini, bunların Arapçadaki kökü olan "azan" (kulak) ile bağlantısını düşlemeden kullanmaktadırlar. Çünkü bu sözcükleri onların Arapçadaki kökü olan "azan" (kulak) sözcüğünden kopartarak almışlardır, "izin"in ve "ezan"ın "kulak"la bağlantısını kuramadan kullanırlar. Evet, Arapçadan Türkçeye giren "izin" ve "ezan" sözcükleri Türk dilinde yaşıyorlar, fakat bunlar kardeş ol-

duklarını bile unutmuş durumdadırlar; babalarının bir olduğunu dahi bilmeden yaşıyorlar.

İşte, yabancı sözcükler bir dile kendi köklerinden koparak geldiler mi, bunlar bir yandan içine girdikleri ulusun dilini bozar, öte yandan kendi özlerine yabancılaşır, atalarını unuturlar. Arabistan'dan koparılıp Türkiye'ye getirilen "ezan" sözcüğü, kendisi gibi Arabistan'dan alınıp Türkiye'ye getirilen "izin" sözcüğünü artık yolda görse tanıyamaz; oysa bunlar Arabistan'da bir ananın bir babanın çocuklarıydılar, kardeştiler, kökdeştiler; Türkiye'ye geldikten sonra kardeş olduklarını dahi unutmuşlardır. Kendileri kendi köklerinden koptukları gibi, geldikleri dilde yerini aldıkları Türkçe sözcükleri de öz köklerinden etmişlerdir. Bütün bu sıkıntılar, acılar, örselenmeler, çürümeler, göçmen yaşamı niçin? Bir avuç kendini bilmez, dinini yanlış bilir, topluma kendini dinbilgini, bilgin diye saydırtmış kişilerin, Kur'an'daki kimi sözcükleri, Arap dilindeki köklerinden koparıp Türkçeye sokmakla Tanrı'nın kendilerine ödül vereceğini sanmış olmaları yüzünden... Birilerinin, toplumda kendilerinin çok bilgili kimseler olduğu izlenimini yaratmak üzere konuşmalarının arasına Arapça Farsça sözcükler serpiştirmeyi bir üstünlük göstergesi saymaları yüzünden... Gerçek bir dilsel gereksinimden kaynaklandığı için değil. Türkler, "izin", "ezan" gibi Arapça sözcükler kendi dillerine sokulmadan önceki yıllarda "duyuru" yapmazlar mıydı; yüksek sesle bağırarak kişileri toplantıya çağırmazlar mıydı; böyle bir olguyu hiç yaşamamışlar mıydı ki, Arapça "ezan"ın Türk dilinde Türkçe bir karşılığı olmasın? Eh, var idiyse ne demeye Türkçesi atıldı da Arap illerinden Arapça "ezan" sözcüğü getirildi? Türkler Müslüman Araplarla karşılaşmadan önceki yıllarda, bir işe girişmeden önce atalarına duyurup onaylarını almazlar mıydı; bir eyleme girişmeden önce büyüklerine duyurmazlar mıydı ki, bu edimlerin adı olarak Arapçadan "izin" sözcüğü getirilerek Türkçeden Türkçe bir sözcük atıldı? Türkiye'ye yabancı ürünler geldikçe yerli üretimin tavsadığını, çöktüğünü yüksek sesle düşünebiliyorsunuz da, Türk diline yabancı sözcükler girdikçe yerli dilin, Türk toplumunun düşünce üretme yetisinin çürüdüğünü niçin, kimden gizliyorsunuz? Türk dilini Arapçadan, Kur'an'dan alınmış sözcüklerle doldurunca, Türklerin düşünceleri Kur'an'da bildirilen düşüncelere ulaşır mı sanıyorlar? Türkçeye dol-

durulan o Arapça sözcükler, Türk dilinde Kur'an'daki anlamlarıyla yaşamıyor ki. Örneğin Kur'an'da "sünnet" sözcüğü "erkek çocukların erkeklik organının deri örtüsünü ucundan kesmek" anlamına gelmiyor; fakat Türk diline Kur'an'dan alınıp sokulan "sünnet" sözcüğü bu anlama gelmekte. Kur'an'da "küfür" sözcüğü, "kavgada söylenen yüz kızartıcı sövgüler" anlamına gelmiyor; fakat Kur'an'dan alınıp Türkçeye sokulan "küfür" sözcüğü Türklerin dilinde bu anlama gelmekte. Kur'an'da geçen "miskin" sözcüğü "uyuz", "uyuşuk", "tembel" anlamlarına gelmez; fakat Türkçede bu anlamlarda kullanılır. Kur'an'da geçen "zevk" sözcüğü de "güzel duyum", "eğlence" anlamlarına gelmez, öğrenmenin en üst aşamasını, "doğrudan yaşayarak bilme"yi anlatır, "başından geçmek" demektir; gelgelelim bu sözcük Türkçede "güzel duyum", "beğeni" anlamlarında kullanılıyor. Kur'an'da geçen "nie'met" sözcüğü "toplumsal örgütlenme", "uygarlık", "yerleşik düzen", "kut", "uyum" anlamlarına gelir; yiyecek, içecek, karın doyuracak nesnelere Kur'an'da "nie'met" denmez "rızk" denir. Gelgelelim Türkçede "nimet" deyince karın doyuracak nesneler gelir usa. Kur'an'da geçen "gurur" sözcüğü "aldatma", "kandırma" anlamlarına geliyor. Erdem açısından olumsuz bir anlamı var. Oysa Türkçeye Kur'an'dan alınıp sokulan "gurur", olumlu bir erdemsel değer anlamında kullanılmaktadır. "Gururlu kişi" erdemlidir, "gurursuz kişi", erdemsizdir. Kur'an'da ise bütünüyle tersi söz konusudur; "gururlu kişi" dolandırıcıdır, saptırıcıdır. Bu gibi yüzlerce sözcük, Kur'an'daki ve Arapçadaki anlamlarından çok başka anlamlar yüklenerek Türkçeye sokulmuştur. Bu gibi sözcükler Arapçadaki köklerinden koptukları için, esintilerle oradan oraya savrulan göçmen likenler konumuna düşmüşlerdir. Kur'an'daki sözcükleri göçmen liken konumuna düşürenler de, çoğunlukla din adamlarıdır üstelik. Yaman bir çelişki değil mi?

Kur'an'da geçen Arapça sözcükleri Kur'an'dan ve Arap dil ormanındaki köklerinden koparark Türkçeye katmak, pek çok örnekle görüldüğü üzere, o sözcükleri çürükçülleştirmekte, üstelik Kur'an'daki, Arapçadaki anlamlarını da bozmaktadır. Türkçeye girdikleri andan başlayarak, bu sözcüklerin anlamları kaymaya uğradığı denli, Türk dilindeki söylenişleri de bozulmaktadır. Çünkü Türkler, bütün diğer Arap olmayan uluslar gibi, bu Arapça sözcükleri Araplar gibi seslendiremi-

yorlar. Bunu becerebilmek bir uzmanlık işidir. Öyleyse, Arapçadan, Kur'an'dan sözcükler alıp Türk diline sokmanın, o sözcüklere de bir yararı olmamıştır. O sözcükler de tıpkı Türk dili gibi yaralanmışlardır.

Bir dildeki sözcükler arasında kök-türev, ata-oğul-torun ilişkisini kopartmanın. o dili konuşan kişilerin "anlama yetisi"ni gerilettiği de bir gerçektir. Bunun nasıl olabildiğini görmek üzere, gelin "anlama" olgusunu biraz deşelim:

Anlamak Nedir?

Birisi bize bir şeyler söyler, sonra da sorar: "Anladın mı?" Bu soruyu kimi kez "evet, anladım," kimi kez de "hayır, anlamadım," diye yanıtlarız. Şimdi düşünelim bakalım; "anladım," dediğimizde bizde ne olmuştur ki "evet, anladım," demişizdir ya da "anlamadım," dediğimizde bizde gerçekleşmeyen nedir ki "hayır, anlamadım," diyoruz?

"Anladım," dediğimizde bizde neyin olup bittiğini, "anlamadım," dediğimizde de neyin gerçekleşmediğini kavramaya yoğunlaştığımızda. görüyoruz ki, karşımızdaki kişinin konuşmalarını, ağzından çıkan sesleri gözümüzde birtakım görüntülere dönüştürebildiğimiz an "anladım," diyoruz; görüntüye dönüştüremediğimizdeyse "anlamadım," diyoruz.

Kulağımıza iletilen çoğu sözcüklerin adı oldukları kimi nesneler vardır. Konuşma sırasında o sözcükler kulağımıza ulaştığında onların adı oldukları nesnelerin görüntüsü gözlerimizin önünden geçiyorsa "anladım," diyoruz; buna karşılık konuşma sırasında kulağımıza çarpan sözcüklerin adı oldukları nesnelerin görüntüsü, o sözcükleri duyduğumuz an gözlerimizin önünden geçmiyorsa "anlayamadım," diyoruz.

Diyelim ki biri yanımıza sokulup bize, "atrodakite zinkoratılüsöxıf?" diye sordu. "Ne diyorsun, anlayamıyorum," deriz. Neden? Çünkü, birtakım sesler evet kulağımızdan girmiştir, fakat gözümüzün önünden hiçbir görüntü geçmemiş; kulağımızdan giren sesler gözümüzde görüntüye dönüşememiştir. İşte bir konuşmayı anlayamamak demek; o konuşmada geçen sözcükleri duymak fakat görüntüye dönüş-

türememek demektir. Çünkü sözcükler, imgelemde görüntüler oluşturmanın araçlarıdır. Üretilmiş bir sözcük, öncelikle "ses dalgalarına dönüştürülmüş nesnel bir görüntü" demektir. Sonra bu ses dalgası kulak aracılığıyla algılanıp göz aracılığıyla yeniden ancak bu kez düşsel bir görüntüye dönüşür ve anlama edimi işte böyle gerçekleşir.

"Bir kulağından girdi, öbür kulağından çıktı," deyimi, dilimizde yaygın olarak kullanılır. "Anlamadı," demektir. Sözcükler ses dalgalarıyla kişinin bir kulağından girmiştir, ancak görüntüye dönüşmeksizin öbür kulağından çıkıp gitmiştir. Anlama olgusu, sözcükleri (sesleri) gözde görüntüye dönüştürme edimi olduğu için, bu gerçekleşemediğinde, o sözcükler bir kulaktan girer, imgelemde işlem görmeksizin öbür kulaktan çıkarlar.

Jean Paul Sartre; "Konuşmanın amacı gördürmektir," der. Bu, sözcükler kulağa gözde görüntüye dönüştürülsünler diye iletilir, demektir. Çünkü, sözcükler görüntü yüklenmiş ses dalgalarıdır.

Konuşma edimimin amacının sesleri imgelemde görüntüye dönüştürmek olduğu ilk kez Sartre'ın ortaya çıkardığı bir bulgu değildir. Bu ilişki üzerinde hiç inceleme yapmamış ya da bu konuda öğrenim görmemiş kişiler bile, bu ilişkiyi doğaçtan bilmektedirler. "Dinle, bak şimdi sana ne söyleyeceğim," diyen kişi "dinle, bak," demekle, "kulağına ilettiğim sözcükleri imgeleminde görüntüye dönüştür," demek istemektedir. "Senin dediklerine bakılırsa," dediğimizde anlatmak istediğimiz "senin kulağıma ilettiğin sözcükleri aktarıcısı oldukları görüntülere dönüştürüp bir bakarsam," dır. Kur'an'da da "işitmek" yerine "görmek" diye çevrilen Arapça "rey" sözcüğünün kullanıldığı pek çok ayet vardır. İbrahim suresi, 24. ayetinde; "Görmedin mi Tanrı nasıl bir örnek vermiştir? Özlü, soylu, sağlam bir söz, kökü yerleşik, dalları göğerik, özlü, soylu, sağlam bir ağaç gibidir," deniliyor. Burada sözcükler kullanılarak bir örnek veriliyor ve "duymadın mı" değil, "görmedin mi" diye soruluyor; sözlerle verilen bir örneğin imgelemde görüntüye çevrilip çevrilmediği soruluyor. Çoğu kez, "Bak, şimdi sana ne diyeceğim," deriz, "İşit, şimdi sana ne diyeceğim," demeyiz. Çünkü imgelemde görüntüye çevrilmeyen sözlerin salt kulakla işitilmesinin hiçbir anlamaya yol açmayacağını biliriz.

Anlama Ediminde Sözcükler Arasındaki Kök Türev İlişkisinin İşlevi

Eğer sözcükler, kişinin imgeleminde oluşturmasını istediğimiz görüntülerin sese çevrilmiş, ses dalgalarına yüklenmiş biçimi iseler; ve sözcük dediğimiz sesler ancak imgelemde görüntüye dönüştürülerek anlaşılabiliyorsa; bir dildeki kök türev ilişkisi, "anlama" yani "sesleri imgelemde görüntüye çevirme" ediminde nasıl bir işlev görür?

Dalı göğe, yani "soyut"a yükselen her sözcüğün, kökü yerde, toprakta, nesnel yaşamda, "somut"tadır. "Kökü yerde," demek, elle tutulur, gözle görülür, beş duyu organıyla somut olarak algılanır, demektir. Bir dildeki sözcüklerin yerli kökleri, "kök sözcükler", hep somut nesnelere ad olur. Bir sözcüğün kökü, bize elle tutulur somut bir nesneyi gösterir. Türetilmiş bir sözcük ise, bir nesneyi gösteren köke eklenmiş türetme eklerinden oluşur. Bütün türetilmiş sözcükler, kendini doğuran kök sözcüğü kendi içlerinde korur, barındırırlar. Örneğin, eski Türkçede "anğ" bir sözcük köküdür. Bu kökten "la"+"mak" ekleriyle bir sözcük türetmişiz: "Anğlamak". Anğlamak sözcüğünün anlamının ne olduğunu anlamak için, yapılacak ilk iş bu sözcüğün kökünü bulmak ve bu kökün hangi somut nesneyi gösterdiğini görmektir. Anğlamak sözcüğünün kökü "anğ" dır ve bu, gerçekten de elle tutulur, gözle görülür, somut bir nesnenin adıdır. Sürüler otlatılırken bir boyun hayvanları başka boyun hayvanları arasına karışırsa kolay bulunsun ya da çalındığında kolayca saptanabilsin diye, hayvanların derileri üzerine kızdırılmış demirle onun hangi boyun hayvanı olduğunu gösteren özel çizgeler, desenler basılır ve bunlara "anğ" denirdi. Demek ki "anğlamak" resimlemek, görüntüye dönüştürmek, yani görselleştirmektir ve bugün "anlamak," diye seslendirdiğimiz sözcüğünün atası da budur. Az önce "anlama"nın "görüntüye dönüştürmek" olduğunu açıklamıştık. Anlamak sözcüğünün köküne inince, bu zaten kendiliğinden açığa çıkıyor.

Demek ki, bir türemiş sözcüğün içinde bulunan kökün somut bir nesnenin adı olması, bizim o kökten türemiş soyut anlamlı bir sözcüğü gözümüzde düşleyebilmemizi, imgelemimizde görüntüye dönüştürebilmemizi, böylece anlamamızı sağlamaktadır. Bir türev sözcüğün kökünün ad olduğu nesne gözde düşlenmeksizin, o türev sözcüğün anlaşılması olanaksızdır.

Diyelim ki, eski Türkçe "gözüngü" sözcüğüyle karşılaştınız ve bunun anlamını bilmiyorsunuz. Yapacağınız ilk iş bu sözcüğün içindeki kökü seçip ayırmaktır: "Göz". Bu kökün ad olduğu nesne, görme organıdır. "Gözüngü" sözcüğü, görme organı "göz"e, "ün" ve "gü" takıları eklenerek yapılmış. "Ün" takısı, bir eylemin kendi kendine yapıldığını belirler. Tıpkı "dövmek", birinin bir başkasını dövmesi, "dövünmek" ise kendi kendimizi dövmek olduğu gibi, "gözünmek" de kendi kendimizi gözlememiz anlamına gelir. "Göz" + "ün" = "Gözün" sözcüğü, kendi kendini gözlemek anlamına geliyor. Buna eklenen "gü" takısı, tıpkı "silmek"ten "silgi", "sarmak"tan "sargı", "kesmek"ten "keski", "atmak"tan "atkı", "sürmek" ten "sürgü" örneklerinde yer alan "gü" takısı gibi, sonuna geldiği sözcüğün o işi yapmaya yarayan bir araç olduğunu gösteriyor. Böylece "gözüngü"nün bir kendi kendini görme aracı anlamına geldiğini öğreniyoruz. "Göz" kökünden türemiş "gözüngü" sözcüğünün anlamını, ondaki "göz" kökünün bir nesneye ad olmasından yola çıkarak ve önce o nesneyi imgelemimizde görüntüye dönüştürerek, sonra eklerin işlevine bakarak çıkarıyoruz.

Her türev sözcüğün içinde bulunan sözcük kökünün; doğada yerleşik, toprakta, eşdeyişle nesnel yaşamın içinde, duyu organlarıyla algılanabilir bir nesnenin, varlığın, olgunun adı olması; onun kolayca imgelemde görüntüye dönüştürülebilir olması demektir. Zaten türev sözcüklerin içinde yer alan kökün işlevi, kişinin bu kökün ad olarak verildiği nesneyi gözünün önüne getirmesini sağlamaktır. Türev sözcüklerin soyut anlamlarını kavrayabilmemiz için, önce bu sözcüğün türediği kökün ad olduğu nesneyi, somut olguyu gözümüzde düşlemeliyiz. Kökün görevi ad olduğu somut nesneyi gördürtmek; türetme eklerinin göreviyse, kökün gösterdiği somut olguya ne için baktığımızı, onu nasıl bir konumda düşlememiz gerektiğini açıklığa kavuşturmaktır. Başka bir deyişle, kökün ad olduğu somut olguyu, bu türetme eklerinin buyurduğu doğrultuda değişiklikler yaparak gözümüzde yeniden biçimlendirmemizi sağlamaktır. Bir sözcüğün kökü, onun ad olduğu nesnel olguyu bir "belge" olarak bize gösterir; bu kökün ardından gelen türetme ekleriyse, kökün önümüze koyduğu o somut belgeyi "nasıl yorumlayacağımızı", "nasıl düşleyeceğimizi" gösterirler. Demek ki, bir "türev sözcük" = bir "kök" + "türetme ekleri"; eşdeyişle, bir "belge" + "yorum"; başka bir deyişle, bir "somut" + "soyutlama kılavuzu" demektir.

Bir kökten türetilmiş türev sözcük; bir belgeden türetilmiş bir yorum; bir somuttan ivmelenmiş bir soyut, demektir. Kök olmadan türev, belge olmadan yorum, somut olmadan soyut olamaz. Olursa çürük olur, bir yandan kendisi çürük, öte yandan iliştiği yerler çürük olur. Bir türev sözcüğün kökü, "Ne?" sorusuna bir yanıttır. Buna eklenen yapım ekleri "Nasıl?" sorusuna birer yanıttır. Kökü bulunca "ne"yi, yani hangi nesneyi gözümüzde düşlememiz gerektiğini buluruz. Bu köke eklenen yapım eklerine bakınca, kökün gösterdiği nesneyi "nasıl" bir özel durumda düşlememiz gerektiğini bulmuş oluruz.

Sözcükler arasındaki kök türev ilişkisi, bilinen bir olgudan yola çıkarak, bilinmeyen yeni bir olguyu öğreten bir ilişkidir. Bir tümcede bir sözcük, kök olarak, yalnız başına anıldığında, kökün ad olarak verildiği nesnel olgunun imgelemde bir değişikliğe uğratılmadan düşlenmesi gerektiği anlaşılmış olur. Ancak köke bir yapım eki eklenmişse, bu durumda kökün gösterdiği nesneyi yapım ekinin buyurduğu doğrultuda değiştirerek düşlememiz uyarılıyor demektir. Örneğin, "kara" yalın olarak anıldığında, kömür rengini gösterir; fakat ek getirilip "karamsı" denildiğinde, artık salt kömür renginden söz edilmediği, söz konusu edilen rengin kömür rengine yakın olmakla birlikte, biraz daha değişik, görece olarak açık bir kara olduğu ve imgelemde böyle görülmesi gerektiği uyarılmaktadır. Bir türev sözcüğün kökü, bildiğimiz bir somut olguyu; türetme, yapım ekleriyse, türev sözcüğün göstermek istediği nesnenin, kök sözcüğün yalın olarak gösterdiği nesneden ne gibi bir başkalığı olduğunu gösterir. Türetme, yapım ekleri, kökten çıkan dalın nereye doğru yöneldiğini gösterir. Bir sözcüğün kökü, türevin çıktığı yeri; köke eklenen türetme, yapım ekleri ise, türevin nereye yöneldiğini gösterir. Türev sözcüğün içinde bulunan türetme, yapım ekleri, bize bu türev sözcüğün gösterdiği olgunun kökün gösterdiği yalın durumdan ne gibi bir başkalığı bulunduğunu, o nesnenin hangi özel durumda düşleneceğini gösterir. Dolayısıyla, bir sözcükteki kök, türevin kendisiyle benzerliğini; türetme, yapım ekleri ise, türevin kökle benzer olmayan yanlarını gösterir.

Demek oluyor ki, bir sözcük türetmek, en alt düzeyde bir "benzeti yapmak"tır. Olgular arasındaki benzerlikleri, başkalıkları göstermektir. Bir olguyu onu bilmeyenlere anlatabilmek için, önce bu olguya en çok

benzeyen, bilinen bir somut olguyu gözler önüne serer; sonra da öğreteceğiniz yeni olgunun, bilinen bu somut olgudan ne gibi ayrılıkları olduğunu sergilersiniz. İşte türev sözcük de, size böyle davranmaktadır. Önce kökü, yani bilinen bir somut olguyu yalın olarak gözlerimizin önüne getirir; sonra da türetme, yapım ekleri aracılığıyla, anlatılmak istenen yeni olgunun, o eski, bilinen somut olgudan ne gibi bir başkalığı olduğunu gösterir. Türev sözcük, öğretendir, bilgedir. Bu nedenle, bir dildeki köklerle türevler arasındaki ilişkiyi, araya yabancı sözcükler sokarak kesmek, o dili konuşan toplumun "öğrenme", "anlama" edimini de güçleştirmek demektir.

Bir türev sözcük, yapısında, 1- Kendi kökünü, 2- Türetme, yapım eklerini barındırır. Buna şöyle de diyebiliriz: Bir türev sözcük, yapısında, 1- Yaşamın içinden adı konmuş bilinen nesnel bir olguyu, 2- Bu adı konmuş, nesnel olgunun, türev sözcüğün ad olarak verildiği olguda neyin benzetisi sayılması gerektiğini bildiren türetme, yapım eklerini barındırır.

Öyleyse, bir ulusun yerli köklerden yeni karşılaştığı durumlara uygun yerli türev sözcükler üretmesini engellemek; o ulusun yeni ayırdına vardığı olguları, geçmişte ayırdına varıp adını koyduğu olgulara "benzeterek", bu benzerliği yeni olguya verdiği adda, kök türev ilişkisi olarak sergilemesini engellemek demektir. Bu da, o ulusun dilinde yaşayan türetme yapım eklerini işlevsizleştirmek, kullanımdan kaldırmak demektir.

Bunu bir örnekle anlayabiliriz. Diyelim ki Türkler, kişinin bakınca kendi yansısını görmesini sağlayan aynayı daha yapamadılar, böyle bir nesneyle de hiç karşılaşmadılar. Günün birinde bir biçimde bu nesneyle karşılaştıklarında, buna kendi dillerinden bir ad vermeleri gerekecek. Baktıklarında kendilerini gösteren bu nesneye kendi dillerinden bir ad türetmeleri olanaksız değildir. Tersine çok gereklidir. Araplar buna kendi dillerinde "görmek" anlamına gelen "reaye" sözünden "miratü"yü türeterek ad vermişler. Türkler de buna karşılık kendi dillerinde "görme" organının adı olan "göz"den bir ad türetebilirler: "Gözüngü". Fakat bu nesneye yerli bir ad vermesi olanaklı olan Türkleri, bu nesnenin Arapçadaki adını alıp kullanmaya yöneltirseniz, bu durumda Türklerin sözcük türetme yetisini engellemiş olursunuz. Dolayısıyla "benze-

ti yapma yetileri"ni de köreltirsiniz. Bir ulus düşünün ki, yeni ayırdına vardığı bir olguyu, eskiden ayırdına varıp, adını kendi dilince koyduğu başka bir olguya benzetse bile, bu benzerliği kendi dilindeki kök türev ilişkisini yürüterek üreteceği yeni adla vurgulayamayacak! Böyle bir durum, o ulusun "düşünce üretme biçimi" demek olan "sözcük türetme yolları"nı kullandırtmamak; dolayısıyla, olgulara ad koyarken kendi düşünsel, kurgusal yetilerini çalıştırmasını önlemektir. İşleyen demir ışıldar; işlemeyen demir paslanır. İşleyen kök türev ilişkisi ışıldar; işlemeyen kök türev ilişkisi paslanır. Kur'an'daki deyişle, yemiş vermez, kurur, çürür.

Türk dilindeki kök türev ilişkisinin yabancı sözcükler sokularak kopartılması, Türklerin "düşünce üretme aracı"nın bozulması demektir. Dil eğer bir düşünme aracıysa, dilin bozulması düşünce üretme aracının da bozulması anlamına gelir. Bozuk araçla sağlam ürün verilmez. Dili bozuk Osmanlı'nın düşünce üretme yetisi de bozuktur. Bu nedenle yeni gelişen durumlara uygun yeni düşünceler üretememiş, yok olmuştur. Osmanlı'nın çöküşünde, Osmanlı dilinin bozukluğunun da bir etkisi olsa gerektir.

Çeviri ve Aydınlanma

Düşünce üretimi dildeki kök türev bağlantısı kesilerek kısıtlanmış bir toplum, yeni karşılaştığı durumlara uygun yeni düşünceleri, kendi yetilerini kullanarak üretemeyen; bu gereksinimini yabancılardan üretilmiş düşünceler alarak karşılamaya çalışan bir toplum demektir. Evet, bir toplum yabancıların ürettiği düşünceleri de öğrenmelidir. Ancak, o toplum bu yabancı düşünceleri yetkin bir biçimde kendi öz diline dönüştüremedikçe, onları öğrenmesi de çok çarpık olacak ve böylece yabancı düşüncelerden yararlanması da kısıtlanmış olacaktır. O toplum, ancak yabancıların ürettikleri düşünceleri yetkin düzeyde kendi öz diline çevirebilirse, bunlardan yeterince yararlanması söz konusu olabilecektir. Yabancıların ürettikleri düşüncelerin düğümsel önemde belirleyici kavram adlarını kendi öz dilince uygun yerli sözcükler türeterek çeviremeyen bir toplum, o yabancı düşünceleri kendisi için yeniden

üretmiş sayılamaz; dolayısıyla benimseyemez, kavrayamaz ve kendine yararlı olacak biçimde dönüştüremez. Bunun sonucunda da yabancıların ürettikleri düşüncelerden yararlanması en alt düzeyde kalır. Yabancıların ürettikleri düşünceleri kendi gözünde imgesel görüntülere dönüştürerek anlayabilmesi için, o düşüncelerde geçen yabancı deyimlerin, kavram adlarının o yabancı dilde bağlı oldukları somut köklerin kendi dillerindeki sözcük karşılığından türeteceği adlarla anması, kesin olarak gereklidir.

Türklerin, doğulu olsun, batılı olsun, bütün yabancı ulusların düşünsel ürünlerinden yararlanması, doğallıkla gereklidir. Her ulus, öteki ulusların düşünsel deneyimlerinden yararlanmalıdır. Yabancı dille ortaya konmuş bir düşünceyi, bir bildirimi anlayabilmek için, onu kendi anadiline çevirmenin bir ön koşul olduğu apaçık bir gerçektir ve konumuz dil ve din olduğu için bunun Kur'an'da da yazılı olduğunu vurguluyoruz. Araplara Arapçadan başka dillerle bildirim yapılamayacağı, bu nedenle Tanrı'nın Araplara başka dilde değil, Arapça olarak bildirimde bulunduğu, Kur'an'da yazılıdır:

"Biz Kur'an'ı siz Araplar anlayasınız diye Arapça yaptık," (Taha suresi, 113. Ayet).

"Hiç Kur'an Araplara yabancı dille bildirilir mi?" (Fussilet suresi, 44. Ayet).

Demek ki, bir Türk'e de Arapça bildirimde bulunmak saçmadır. Bir Arap'a acemce söylenirse anlamaz da, bir Türk'e Arapça söylenirse anlar mı? Çeviri olmaksızın bu olamaz.

Kur'an'da, Firavun'un; "Erkek çocuklarınızı öldüreceğiz, kadınlarınızı sağ bırakacağız," dediği yazılıdır. Firavun'un sözleri Kur'an'da Arapça olarak yazılıdır; ancak bu sözler Firavun'un dudaklarından Kur'an'daki Arapça olarak çıkmamıştı; Firavun'un yaşadığı dönemde Mısır'da hangi dille konuşuluyor ise, işte o dille söylenmişti. Kur'an'da Firavun'un kendi anadilinde söylediği bu sözler salt Araplar anlayabilsinler diye Arap diline çevrilerek verilmektedir. Yine Kur'an'da "Zulkarneyn" adlı bir hakanın, ordusuyla en doğuya ve en batıya gittiği ve buralarda neler yaptığı öykülenir. Kimilerince "Zulkarneyn" adlı bu kişinin Büyük İskender olduğu savlanır. Yunanlıdır.

Aristoteles'in öğrencisidir. Hakandır. Zaten Arapça "Zulkarneyn" sözcüğünün anlamı da "iki uca, doğuya ve batıya egemen hakan"dır. Güneş kursunun doğuyu gösteren ucu da, batıyı gösteren ucu da Arapçada "karn" sözcüğüyle adlandırılır. Arapça "karneyn" sözcüğüyse, güneşin doğuş ve batış yerlerini adlandırır. En doğuya ve en batıya ulaşma; güneşin doğduğu yerden battığı yere dek bütün yeryüzünde egemenlik kurma çabası nedeniyle, Büyük İskender Arapçada "zulkarneyn" (iki ucun egemeni) adıyla adlandırılmış. Grekler hakanlarına "Alexandros" derken, Araplar hakanlarına "Zulkarneyn" derlermiş (*bkz*: E.H.Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*). Nasıl Kur'an'da Büyük İskender'in Grekçe Alexandros olan adı bile Arapçaya çevrilip "Zulkarneyn" diye anılmışsa; aynı biçimde onun Grekçe olan sözleri de Arapçaya çevrilerek aktarılmıştır. Yoksa Araplar "iki ucun hakanı" Zulkarneyn'in sözlerini anlayamazlardı. Kur'an'ı Türkçeye çevirmedikçe, bizler de onun sözlerini anlayamaz, adının anlamını dahi bilemeyiz. Türkler, Kur'an'da kişi adı olarak geçen Zulkarneyn'in anlamını dahi Türkçeye çevirmek durumundadırlar. Zulkarneyn sözcüğünü "iki ucun hakanı" diye Türkçeleştirmedikçe, anlamını kavrayamazlar. Kur'an'da geçen Arapça "zulkarneyn" sözcüğü, eğer anlamını bilmiyorsa, Türk'ün kulağında "dang, ding, dong" benzeri bir ses iletir. Anlamı Türkçeye çevrilmedikçe, "zulkarneyn" sözcüğüyle "ding dang dong" sesi arasında bir ayrım bulunmayacaktır. Öyle ki, eğer anlamı dilimize çevrilmezse, "ding dang dong" seslerinin bir Türk için Arapça "zulkarneyn" sözcüğünden daha derin bir anlamı vardır, hiç değilse zili çağrıştırır.

Türkler, kendi öz dillerindeki kök türev ilişkilerinin diriliğini, işlerliğini koruyarak; yaşamda karşılaştıkları olguları kendi öz dil köklerinden türettikleri yerli sözcüklerle adlandırmayı bıraktıkları sürece, yabancıların ürettikleri düşüncelerden yararlanmakta da, yeni durumlara uyan yeni düşünceler üretmekte de, yetersiz kalacaklardır.

Kur'an, Arapçadır. Demek ki Türkler Kur'an'ı ne düzeyde kendi dillerine çevirebilirlerse, ancak o düzeyde anlayabileceklerdir. Türkler Kur'an'ı en yetkin bir düzeyde Türkçeye çevirmeksizin, onu gereğince kavrayamayacakları gibi, onu benimsemeleri olduğu denli yadsımaları da dayanaksız, çürük olacaktır.

Türklerin kendi öz dillerindeki kök türev ilişkisini araya Arapça Farsça sözcükler sokularak kopartıldığı yerleri saptayıp yeniden onararak, yaşamda karşılaştıkları bütün olguları öz dil varlıklarından uygun yeni sözcükler türeterek adlandırmaya girişmeleri durumunda; Türk düşüncesi de bir yandan yeni koşulların gerektirdiği yeni düşünceleri üretebilir, öte yandan öteki ulusların ürettikleri düşünceleri kendisi için yeniden üretebilir bir yapıya kavuşacaktır. Bu sağlanmadıkça, Türkçe konuşan yığınların düşünsel düzeyi, çağcıl gelişim düzeyine sıçrayamaz.

Türk, kendi özgüvenini yeniden sağlamak durumundadır. Tanrı'nın kuşlara, örneğin Kur'an'da adıgeçen Hüdhüd kuşuna bile verdiği sözcükler, düşünceler üretme yetisinin, kendisinde de var olduğunu yeniden kavramak durumundadır.

Türklerin büyük bir çoğunluğu Müslümanlığın "hanefilik" kolundandır. "Hanefi"liğin kurucusu Ebu Hanefi; "Kur'an'ın çevrisini okumak namazın yerine getirilmesi için yeterlidir. Arapçasını bilen için de bilmeyen için de yeterlidir," görüşünü benimsemiş; "Anlamaksızın kulluk edilmeyeceğini, anlamanın da çeviriyle olacağını," savunmuştur. Onun sonradan bu görüşünden döndüğünü söyleyenler çıkmışsa da, döndüğünün belgesi yoktur. İslam'ın yeryüzü ölçeğinde büyük bir uygarlık kurduğu İ.S. 800 - 1200 yılları arasında, Müslümanlar arasında en yaygın görüş Hanefiliktir. Bu yıllarda çeşitli uluslardan Müslümanlar, kendi dillerine çevirdikleri Kur'an'ı okuyor, anlıyor, üzerinde düşünüyor; anlamadıkları sözcüklerle dinsel görev yapmıyorlardı. İslam'ın yükseliş dönemi, Müslüman ulusların kendi dillerini özgürce kullanabildikleri, Kur'an'ı kendi dillerinde okuyup anlayabildikleri bu yüzyıllara denk düşer. Sonra, İ.S. 1170 yıllarında, Müslüman ulusların kendi dillerini bırakarak, anlamını bilmedikleri Arapça sözcüklerle Kur'an'ı yalnızca seslendirmeleri, anlamını bilmedikleri Arapça sözcüklerle dinsel tapımlara girişmeleri gerektiği görüşü yayılmaya başlamıştır. İşte, İslam uygarlığı da, bundan sonra gerilemeye başlamıştır.

1070 yılında yazılan *Kutadgu Bilig*, Arapça Kur'an öğretisinin bütünüyle Türkçeleştirildiğini gösteren çok önemli bir kaynaktır. 1072 yılında yazılan *Divan'ı Lugat-it Türk*, Türklerin o yıllarda öz dillerini koruduklarını ve Araplara Türkçe öğretmek için çabaladıklarını gösteren

yazılı bir belgedir. Karamanoğlu Mehmet Bey'in bunlardan 200 yıl sonra 1277'de verdiği "Bundan böyle her yerde Türkçe konuşulacak, Türkçe yazılacak" buyruğu ise, 1277'lere gelindiğinde Türkçenin Arapça, Farsça karşısında ne denli gerilediğinin ve ne denli kullanımdan düştüğünün bir göstergesi olması bakımından, önem taşımaktadır. Karamanoğlu Mehmet Bey'den önce Selçuk Devleti'nde devlet dili Arapça, Farsça olmuştu. Devlet defterleri, buyrukları Arapça, Farsça yazılırdı. Bu durum, din dilinin de Türkçe olmadığının bir göstergesidir. Karamanoğlu Mehmet Bey, Konya'yı ele geçirip bir buyruk yayımladı. Buyruk şöyleydi:

"Bade'l-yevm ber-divan, ber-dergah, ber-barigah, der-meclis, der-meydan çün be-zeban-ı Türki zeban-ı diger nedaret." (*Bkz*: Feridun Nafiz Uzluk- Nuri Gençosman, *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi. Bkz*: On ikinci Türk Dil Kurultayı, 1969. Ankara Üniversitesi basımevi, 1970 TDK. Yayınları: 307, s. 171.)

Karamanoğlu Mehmet Bey'in "Bundan böyle her yerde Türkçe konuşulacak" biçminde özetlenebilecek; "Dergahta, bargahta, meydanda ve divanda Türkçeden başka dil kullanılmayacak," diye çevrilen buyruğunun tek sözcüğünün dahi Türkçe olmadığını görüyoruz. Bu bize Türkçenin durumunun o yıllarda ne denli kötü olduğunu gösteriyor. Karamanoğlu Mehmet Bey'in bu buyruğu, Türkçeyi içine düştüğü kötü durumdan yalnızca bir süre için kurtarmış, sonra yine Türkler arasında Arapça, Farsça yayılmacılığı başlamıştır. Sonunda Türkler kendi öz dillerinde dinsel, bilimsel, düşünsel yapıtlar veremez olmuş; Arapça, Farsça egemenliğine boyun eğmişlerdir.

Dil konusundaki yaklaşımınız, düşünce üretme özgürlüğü konusundaki seçeneğinizi belirler. Bir dilin gelişiminin, kullanımının kısıtlanması, o dili kullananların düşünce üretiminin de kısıtlanması demektir. Eski Yunan'ın "aydınlanma"sı, eski Yunan düşünürlerinin doğuda üretilmiş düşünceleri çeviri yoluyla özümseyip geliştirmeleriyle başladığı gibi, Müslüman Arapların "aydınlanma"sı da, eski Yunanca yazılı düşünce ürünlerinin Arapçaya çevrilmesiyle gerçekleşmiştir. Düşünce ürünlerinin çeviri yoluyla kuşaktan kuşağa, ulustan ulusa, yöreden yöreye aktarılarak geliştirilmesi, aydınlanmanın en önemli yoludur. Albert Einstein şöyle der:

Yaşantılarımıza, çabalarımıza bakarsak, neredeyse bütün davranışlarımızın, isteklerimizin, başka insanların varlığıyla bağlı olduğunu görürüz... Bilgilerimizin ve inançlarımızın büyük bir kısmı, bize başkalarının yarattığı bir dil aracılığıyla, gene başkaları tarafından verilmiştir. Dil olmasaydı, akıl gücümüz, geliştirilmiş hayvanlarla kıyaslandığında çok düşük kalırdı.(*Dünyamıza Bakış*, Alan yayıncılık, s. 32, kişi ve toplum.)

Çeviri, bugüne dek tüm uluslarda aydınlanmanın başlatıcısı olmuştur. Ne ilginçtir ki, batılıların Arapça yapıtları kendi dillerine çevirmeye giriştikleri İ.S. 1200 yıllarında, Arap olmayan Müslüman ulusların Arapça yazılı düşünsel ürünleri kendi anadillerine çevirmeleri çirkin görülerek, düşünsel yapıtların doğrudan kutsal Arap diliyle verilmesi, öteki dillerden uzaklaşılması özendirilmiştir. İ.S. 1200 yıllarında Hıristiyan İtalyanlar, Arapça Kur'an'ı da, Arapça bilimsel, düşünsel yazıları da İtalyancaya çevirerek anlarken; Müslüman Türkler, o yıllarda Arapça Kur'an'ı Arapça olarak anlamaksızın seslendirmeye, bilimsel düşünsel yazılarını da Arapça yazmaya koşullandırılmıştır. Böylece Hıristiyan İtalyanlar, çeviri yoluyla aydınlanırlarken, Müslüman Türkler çeviriden uzaklaşarak kararmışlardır. Bu yaman bir çelişkidir.

Batının aydınlanmaya başladığı yıllarda doğunun kararmaya başlaması; batının aydınlanmasında etkin olan Arapça yazıları çevirme özgürlüğünün, doğudaki dili Arapça olmayan Müslüman uluslara çok görülmesinin bir ürünüdür. Hıristiyan Avrupalılar Arapça yazılmış bilimsel, düşünsel ürünleri kendi dillerine çevirerek anlama çabasına giriştiklerinde, Müslüman Türkler de böyle yapıyor olsalardı, Müslüman Türkler de en az Hıristiyan batılılar ölçüsünde aydınlanmış olmazlar mıydı? Batı, geçmişte Müslüman düşünürlerce Arapçaya çevrilip düşünsel katkılarla geliştirilmiş olan Aristoteles'i, Araplardan 400 yıl sonra, Arapçadan yaptıkları çeviriler yoluyla öğrenirken; Müslüman Türkler bunları Türkçeye çevirmiyor ve kendi aydınlanmalarını gerçekleştiremiyorlar; çünkü Türkler o yıllarda Arapça yazılı ürünleri Arapça olarak anlamaksızın seslendirmeye, kendi dillerine çevirmekten uzak durmaya koşullandırılmaktaydılar. Gözünüzün önüne getirin: Hıristiyan batılılar Müslüman düşünürlerin Arapça yazılarını kendi dillerine çevirip anlıyorlar; o yıllarda Müslüman Türklerse, kendi din kar-

deşlerinin Arapça yazdıkları bu düşünceleri kendi öz dillerine çevirip anlamaktan uzak tutuluyorlar. İşte Hıristiyan batının aydınlanmasının, Müslüman doğunun kararmasına denk düşmesinin bir nedeni de budur; dil... Aydınlanma da, kararma da, dilden geçer. Çünkü düşünce ve dil birbirlerine kopmaz bağlarla bağlıdırlar. Biri kararınca öbürü de kararır; biri aydınlanınca öbürü de aydınlanır.

Bu bölümde, bir dilin yabancılaştırılmasının, o dili konuşan toplumun düşünce üretme yetisi üzerindeki olumsuz etkilerini konu ettik. Özellikle, bir toplumun yaşamda ayırdına vardığı yeni bir olguya, bu yeni olguyu geçmişte ayırdına varıp adını koymuş olduğu öteki olgulardan hangisiyle düşünsel bir bağlantı içerisinde görüyorsa, işte o olgunun adının geldiği kökten yeni, anlamlı, bu yeni olguyu imgelemde düşletecek nitelikte bir sözcük türeterek ad vermesi işleminin, bir tür düşünce üretimi demek olduğunu saptadık. Yabancıların kendi dil köklerinden türetmiş oldukları yabancı sözcükleri, yerli dile olduğu gibi sokarak, bu dili konuşanların kendi dil köklerinden yerli sözcükler türetme yetilerinin köreltilmesinin, gerçekte bu ulusun düşünce üretme yetisinin, üretilmiş yabancı düşünceleri yabancı sözcüklerle benimsemeye itilerek önlenmesi anlamına geldiğini örneklerle tanıtladık. Dilbilime, anlambilime, yaşama ve Kur'an'a dayandık bu saptamaları yaparken.

Türk dilinin Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, özetle bütün yabancı sözcüklerden olabildiğince arındırılması; Türklerin kendi sözcük türetme yetilerini özgürce işletmeleri; böylece bir yandan özgün düşünceler üretebilir, öte yandan üretilmiş yabancı düşünceleri de anlayabilir ve kendisi için yeniden üretebilir duruma geçmeleri; bir yandan Tanrı'yla, dinle ilişkilerini sağlıklı bir yapıya kavuşturacağı gibi, öte yandan düşünsel ilişkilerini de geliştirecektir. Türklerin, benimsedikleri dini yetkin düzeyde anlamaları, uygulamaları, dildeki özleşmeye bağlı olduğu gibi; doğuda ve batıda üretilen düşünceleri, bilimleri en yetkin düzeyde kavramaları da buna bağlıdır. Türkler, dillerinde bulunan "türetimi olanaksız", "çekilmesi olanaksız" yabancı kökenli sözcükler yerine, "türetimi süreğen", "çekilmesi olanaklı" yerli sözcükler yapmalıdırlar ki, kendi sorunlarına kendi çabalarıyla uygulanabilir çözümler bulabilsinler, işlerine yarayacak özgün düşünceler üretebilsinler.

Dilimizdeki Yabancı Kökenli Sözcükler "Türemez" ve "Çekilmez" Niteliktedirler

Az önce Türkçeye girmiş yabancı sözcükler için "çekilmez sözcükler", "türetimi donmuş sözcükler" deyimlerini kullandık. Gerçekten de Türk diline sokulmuş yabancı sözcükler sözcüğün bütün anlamlarında "çekilmez" niteliktedirler. Bir yandan Türk dil kuralları bakımında "çekilmez", öte yandan varlıklarına katlanılamaz olmaları bakımından "çekilmez"dirler.

Türkçe kökenli bir sözcüğün "çekim" örneği şöyledir:

Tuttum, tuttun, tuttu. Tuttuk, tuttunuz, tuttular. Tutarım, tutarsın, tutar. Tutacağız, tutacaksınız, tutacaklar. Tutmuşum, tutmuşsun, tutmuşlar.

Şimdi, eğer yapabiliyorsanız Arapçadan Türk diline geçen şu "darp" sözcüğünü böyle bir çekin bakalım:

Darptım, darptın, darptı. Darptık, darptınız, darptılar. Darparım, darparsınız, darparlar. Darpacağız, darpacaksınız, darpacaklar. Darpmışız, darpmışsınız, darpmışlar.

Olmuyor değil mi? Neden olmuyor? Çünkü Türk diline yabancı dilden gelen sözcükler, geldikleri dilde "fiil", işbildirir nitelikte olsalar dahi, Türk diline girdikleri andan başlayarak "fiil" niteliklerini yitirip yalnızca "ad"a dönüşüyorlar da ondan. Başka bir deyişle, evet Türk diline Arapça, Farsça işbildiriciler, fiiller sokulmuştur; ancak Türk dili bunları işbildirici, fiil niteliklerini bırakmaları önkoşuluyla sözlüğüne almıştır. Yabancı dillerde işbildirici, fiil niteliği taşıyan sözcükler, Türk diline ancak eylemci niteliklerini bırakarak, birer "ad"a dönüşerek girebilmişlerdir. Bu dahi onların Türk dilinde yalnızca birer konuk olarak bulunduğunun, sözlükteki yerlerinde iğreti olarak durduklarının bir göstergesidir. Türk dili bunlara yalnızca birer "ad" olarak yer vermiş, kendi başlarına eylem bildirmelerini yasaklamıştır. Türkçeye giren yabancı kökenli bir işbildirici, fiil; kendi ülkesinde özgürce eylem yapabilir, ancak Türk ülkesine gelince, yanında bir Türkçe sözcük olmaksızın değil özgürce eylem yapmak, "hela"ya bile gidemez.

Türkçeye "hela" olarak geçen Arapça sözcük, Arapçada işbildiricidir, fiildir. Araplar "hela" sözcüğünü "boşamak", "soymak", "çıkarmak", "atmak" anlamlarında kullanırlar ve bu sözcük bütün bu eylemleri Arapçada tek başına yapardı. "Hela" sözcüğü Arapçadan Türkçeye geçince, Arabistanda özgürce yaptığı eylemlerin hiçbirini Türkiye'de yapamaz ve yanına "gitmek", "gelmek" gibi Türkçe işbildiriciler, fiiller takılmaksızın, şuradan şuraya adım atamaz oldu. Türkler, Arabistan'da kadın boşayabilen, giysi soyabilen, kişileri bir aşağı basamağa fırlatabilen, ağacın yaprağını düşürebilen, babanın oğluyla ilişkisini kesebilen, komutanları görevden atabilen, kumar oynayabilen, soygun yapabilen, antlaşmaları bozabilen bu "hela" sözcüğüne, bütün bu işleri yapmasını yasaklamış, onu "işeme yeri"ne kapatmış, ona 'işeme yerinin adı" olmaktan başka bir iş görmeyi yasaklamışlardır. Evet, Türkler Arapçadan "hela" sözcüğünü aldılar, ancak "içine ederek" aldılar; çişlerini, kakalarını Arabistan'da çok işler yapan bu "hela"nın içine yapmaktadırlar. Arapçadayken işbildirici, fiil olan "hela" sözcüğü, Türkçeye girince, Türk dil yasaları uyarınca "çekilemez" duruma düştüğü gibi, sanırım bu sözcük de Türkçeye girince içine düştüğü bu durumu çekilmez buluyordur. "Hela" sözcüğü kendi anayurdu Arabistan'dayken, eylem yapmadığı anlarda hiç değilse "işeme yerinin adı" olarak yaşamak durumunda kalmıyor; "ad" olarak da "boşanmış kadın", "hurma koruğu", "sinik deve", "meşe ağacı", "armağan olarak verilen giysi", "kumarcı" gibi anlamlara geliyor; Türkiye'de başına gelenler, anayurdunda başına gelmiyordu. Arapça kökenli "hela" sözcüğü, bizim açımızdan da, kendisi açısından da "çekilmez" durumda. Niçin tutalım onu? Bırakalım yurduna gitsin. "Hela" sözcüğünü "işeme yeri"ne tıkıp, onun bütün eylem özgürlüğünü elinden almak, biz Türklere de bir onur kazandırmaz ki? Ancak bunun yerine "W.C" gibi bir İngiliz'i ya da "tuvalet" gibi bir Fransız'ı da getirmemeliyiz. Bunların yerine Türkçe "ayakyolu" ya da "çeki düzen" diyebilirsiniz. Çünkü kişiler orada yalnızca çişlerini yapmıyor, ellerini yıkıyor, saçlarını tarıyor. "W.C" yerine çeki düzen anlamında "Ç.D" yazabilirsiniz; inanın bu "W.C" den daha kötü olmayacaktır.

Türk diline girmiş yabancı, Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, vb. sözcükler, "hela" örneğinde olduğu gibi "çekilmez" nitelikte oldukları

denli, aynı zamanda üremez ve türemez niteliktedirler; bunlar evlenemez, çoluk çocuk yapamaz, kendi soylarını anayurtlarında olduğu gibi sürdüremezler; birer çöpsüz üzüm gibi, evsiz, barksız, soysuz sopsuz, kadınsız kocasız, tek başlarına yaşamaya yazgılıdırlar. Bizim toprağımızda kök salamazlar, yemiş veremezler. Bir kendileri vardır. Ötesi onlara yasaktır.

Türk Dilinin Özgün Yapısı, Yabancı Sözcüklerin Kök Salmasını Önlüyor

Örnek mi verelim? Öyleyse düşünün: Siz, dilimize yabancı dillerden girip de bizim toprağımızda doğuran, soyunu sürdüren bir yabancı sözcük duydunuz mu? Söz gelimi, Farsça "kehrüba" sözcüğü dilimize girdikten sonra söylene söylene "kehribar"a dönüşmüş; gelgelelim dilimize girdikten sonra, bizim gereksinmelerimizi karşılayacak yeni sözcükler doğurmamıştır. Oysa Farsça "kehrüba", bizim söyleyişimizle "kehribar" sözcüğü, kendi ana yurdunda "elektrikçi", "elektriklenme", "dinamo", vb. gibi anlamlara gelen birçok oğullar vermiş; bizdeyse tesbih yapılan bir taşın adı olarak kala kalmış; kendisinden başka sözler türetilememiştir. "Dakika" sözcüğü dilimize Arapça'dan girmiştir. Arapçada "dakika"dan türetilmiş pek çok sözcük vardır; "tedkik" (inceleme); "dekke" (ince olmak, kırıntı olmak); "dakkaku" (incelten, öğüten, uncu); "dikkat" (incelme edimiyle bağlantılı, zaman kırıntısı); "dukkatü" (inceltilmiş, un gibi öğütülmüş baharatlar, karabiber, tuz, vb. gibi nesnelerin genel adı); "dakkaketü" (inceltme işinde kullanılan tokmak, vb. gibi araç gereçlere verilen ad); "dakkuku" (kırılıp dövülerek inceltilmiş, pudra, toz); "ebu dakiyk" ("ebu" Arapçada soy demektir; "ebu dakiyk", soyu dakika gibi kısacık olan, yaşam süresi toz gibi küçük olan, kelebeğin adı); "dakiykatü" (bir nesnenin kırılıp inceltile inceltile artık inceltilemez olan en küçük parçası, atom). Biz Türkler Arap dilinde "dekke" (ince) kökünden türeyen söz ağacının bu dallarından yalnızca "dakika", "tedkik", "dikkat", vb. gibi sözcükleri almışız; sonra bunları da ayrı ayrı yerlere sürgün etmişiz; öyle ki bunlar artık kendi aralarındaki soy bağını bile unutmuşlar; biz de bilemez olmu-

şuz. Önemli olan şu ki, Arapçadan gelen bu sözcükler Türk diline geldiklerinde evlenip çoluk çocuk yapamıyorlar. Biz bunların kendi anlam alanları ile ilgili yeni olgulara, bunlardan yeni sözcükler türeterek ad koymuyoruz; donmuş durumdalar; ne doğuruyorlar, ne doğurtabiliyoruz. Öyle ki, bu yabancı kökenli sözcükler, Türk dilinde istendiği an dilden atılıp yerlerine başka sözcükler konulabilecek nitelikte, köksüz, iğreti durumda bulunuyorlar. Evet, kolayca dilden atılabilirler; çünkü, bunların dilimizdeki başka sözcüklerle kopmaz bir bağlantıları yok; sözlüğümüzde kendilerini çağrıştıracak bir sözcükler yumağına bağlı değiller; birini sözlükten çekip alınca tümü birden yıkılacak nitelikte bir duvar örgüsü oluşturmuyorlar. Dolayısıyla, Türk dilindeki yabancı kökenli bir sözcük, yerine başka bir sözcük konulabildiği an kolaylıkla dilden atılabiliyor. Kurtuluş Savaşında yabancı ordular nasıl geldikleri gibi gittilerse, Dil Devrimi'yle de yabancı sözcükler işte öyle geldikleri gibi gitmiş, ardlarından ağlayanı bulunmamıştır.

Türk dilinin, atalarca en başından konulan yasaları, yabancı sözcüklerin Türkçede ancak birer konuk olarak; o da üretmemek, türetmemek, doğurmamak, eylem yapmaya kalkışmamak koşuluyla; istendiğinde atılabilecek denli iğreti bir biçimde bulunmasını sağlamıştır. Bunların dilimizde kök salmaları, yuva yapmaları, dal vermeleri olanaksız kılınmıştır. Bu nedenle Türkler, dillerine giren yabancı kökenli sözcükleri diledikleri an yerlerine yerlilerini koyarak, geldikleri yere geri gönderebiliyorlar. Son elli yıldır da göndermektedirler. Arapça "tedkik" atılmış "inceleme", "vaka" atılmış "olay"; "menba" atılmış "kaynak"; "tafsilat" atılmış "ayrıntı"; "ecnebi" atılmış "yabancı"; "ced" atılmış "ata"; "umumi" atılmış "genel"; "fetva" atılmış "buyruk"; "istiklal" atılmış "bağımsızlık"; "muallim" atılmış "öğretmen"; "kat'i" atılmış "kesin"; "yegane" atılmış "biricik"; "payidar" atılmış "kalıcı"; "say" atılmış "emek"; "ati" atılmış "gelecek"; "mazi" atılmış "geçmiş"; "sulh" atılmış "barış"; "muvafakat" atılmış "onay"; "müsabaka" atılmış "yarış"; "müsavi" atılmış "denk" sözcükleri konulmuştur yerlerine...

Bu gibi Arapça, Farsça, yabancı kökenli sözcükler bizim dilimize girdikten sonra kendilerinden türeyen birer soy üretmemişlerdi, arkalarında "o giderse biz de gideriz" diye ayaklanacak çoluk çocukları yok-

tu; Türk dil ormanında bunlara bağlı başka sözcükler bulunmuyordu; bu yüzden bu sözcükler Türk dil ormanından atılınca "arkalarından ne yer ağladı, ne de gök."

Şimdi artık yerlerine Öztürkçeleri konulmuş olmasına karşın, atılan bu yabancı sözcükleri geri çağırarak, Öztürkçelerini atıp bunları yeniden dilimize sokmaya çabalayanlar vardır. Dilimizde Öztürkçeleri varken, atılan Arapça, Farsça kökenli sözcükleri yeniden yaşatmaya çalışanlar; Türk dilini kuş dilinden ilkel, Türk beynini kuş beyninden küçük sanmayı sürdüren, buna yürekten inanmış yurttaşlarımızdır ki; bunlar Türk toplumunun yönetimini ellerine bir geçirirlerse; Türk dilini gerçekten de kuş dilinden ilkel, Türk beynini gerçekten de kuş beyninden geri bir duruma düşürmek için ellerinden geleni ardlarına koymayacaklardır. Bu "potur devrimcileri", bu "fes devrimcileri", sözde "yasaklanmış" dinsel inançlarına, "yasaklanmış" Müslümanlıklarına özgürlük isterlermiş gibi görünerek, Türk diline karşı devrim yapma özgürlüğünü; Osmanlıcası "hıyarlığını" istiyorlar.

25.10. 1994 günlü Milliyet gazetesinden:

'Osmanlının dilini Türkler mahvetti'
İstanbul- MİLHA

Ünlü Divan şairi Fuzuli, doğumunun 500. Yılında uluslararası bir sempozyumla anılıyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Türk Yazarlar Birliği'nin ortaklaşa düzenlediği sempozyumun açılışında konuşan ve sözlerine "Fuzuli'nin ruhuna fatiha" diye başlayan Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Fuzuli'nin Türk dünyasının en büyük şairi olduğunu söyleyerek "O her şaire nasıp olmayacak tarihi bir misyonun da sahibiydi" dedi.

Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'ndeki sempozyumun en ilgi çekici konuşmasını Azerbaycan'ın İstanbul Başkonsolosu Abbas Abdullah Hacaloğlu yaptı. Başkonsolos, Fuzuli'nin dilinin ortak Türkçe olduğunu belirterek, "O dile siz (Türkiye Türkleri) sahip çıkmadınız. Osmanlının dili bizi birbirimize bağlayan bir köprüydü, cumhuriyet dönemiyle yıkıldı. Osmanlının dilini (Türkiye'deki) Türkler mahvetti," dedi. Bu sözleriyle salondakilerden büyük alkış alan Hacaloğlu, bu tür toplantıların köprüleri yeniden açacağına inandığını kaydetti."

11.10.1996 günlü Cumhuriyet gazetesinden

İzzetbegoviç'in İslam Deklarasyonu:
"Atatürk Türkiye'yi barbarlığın eşiğine getirdi!"

Dış Haberler Servisi- Bosna-Hersek devlet başkanı Aliya İzzetbegoviç'in İslamiyeti yaymak amacını taşıyan "İslami Deklarasyon" kitapçığında Türkiye'deki reformlar ve Atatürk eleştiriliyor. Şapka Devrimi'ne de karşı çıkan İzzetbegoviç, Arap alfabesi yerine Latin alfabesinin getirilmesini eleştiriyor, bu devrimle Türkiye'nin barbarlığın kıyısına getirildiğini savunuyor."

Görüleceği üzere, "fes ve potur devrimcileri" Osmanlı yazısını Osmanlı dilini yeniden diriltmek istiyorlar açıkça. Onlara bu "özgürlüğü", Osmanlıcası "hıyarlığı" tanıyacak mıyız?

"Özgürlük"ün Osmanlıcası: "Hıyarlık"

"Hıyarat" sözcüğü Osmanlı dilinde "özgürlükler" anlamında kullanılan Arapça kökenli bir sözcüktür. Dil Devrimi'ne karşı çıkan "fes ve potur devrimcileri" Osmanlıya dönmeyi ve özgürlüğün Osmanlıdaki biçimini istediklerini açık açık savundukları için, bunu gerçekleştirmeye "özgürlük" sözcüğünün de Osmanlıcasını kullanarak başlamalı ve konuşmalarında, yazılarında, Türkçe "özgürlük" sözcüğü yerine Arap kökenli Osmanlıca "hıyarlık" sözcüğünü kullanmalıdırlar.

Osmanlıcadaki "hıyar" sözcüğü, Arapça "hayr" sözcüğünden gelir. Osmanlılar, Arapçadan bu sözcüğünün çeşitli türevlerini almışlardır; çünkü İslam yargısında, bu sözcüğün yasalar alanında çok geniş bir kullanımı vardır. Örneğin İslam yargı sözlüğünde "Hıyar"; bir işi yapıp yapmamakta özgür olma durumudur. İslam yargısında "hıyar'ı ayb", "hıyar'ı ataka", "hıyar'ı buluğ", "hıyar'ı idrak", "hıyar'ı gabn", "hıyar'ı hıyanet", vb. gibi pek çok yargı deyimi vardır. İslam yargıç, sizi tutuklamayıp salıverecekse: "Artık hıyarsınız!" der ve siz "hıyar" olduğunuzu duyunca "özgür" bırakıldığınız anlayıp sevinirsiniz. Ya da savunucunuz, yargıca sizin "hıyarlığınızın kısıtlanmamasını" söyler; sizin "hıyarlığınızı" yargı önünde savunur. Diyelim ki yaşınız on sekize

ulaştı. İslam'a göre babanıza: "Ben dilediğimi yapmakta hıyarım; ben hıyar'ı idrak sahibiyim" diyebilirsiniz. Görüleceği üzere, Arapça kökenli Osmanlıca "hıyar" sözcüğünün günümüz Türkçesinde sövgü ya da salatalık anlamında kullanılan "hıyar" (eski öz biçimiyle; "kıyar") sözcüğüyle bir ilintisi yoktur. Bütünüyle "özgürlük" anlamına gelen çok güzel bir anlamı vardır. Şimdi, Türk dilinin yeniden Arapça, Farsça sözcüklerle doldurulmasına çalışan sözde din özgürlükçüsü, özde Kur'an'a yabancılaşmış; din sömürücüleri, eğer gerçekten de bunu gerçekten de başarmak istiyorlarsa; Arapça "hıyarat" sözcüğünü "özgürlük" anlamıyla yeniden dilimize soksunlar; Öztürkçe "özgür" sözcüğünü atıp, yerine Arap kökenli Osmanlıca "hıyar" sözcüğünü yeniden dilimize soksunlar da görelim. Bunlar, bugün "inanç özgürlüğü" demek yerine, "dini hıyarlık" diyebilirler mi? Diyemezler. Dememek de gerekir. Çünkü artık "hıyar" sözcüğü, dilimizde "özgürlük" anlamına değil "salatalık" anlamına geliyor da ondan. Artık Türkçe "özgürlük" sözcüğü dururken Osmanlıca "hıyarlık" demek, gerçekten de hıyarlık olur. Peki, şimdi artık Türkçe "özgürlük" yerine Osmanlıda olduğu gibi "hıyarlık" demek, "hıyarlık" oluyor da; Türkçe "inceleme" yerine Arapça "tedkik"; "olay" yerine "vak'a"; "ayrıntı" yerine "tafsilat"; "öğretmen" yerine "muallim"; "denk" yerine "musavi", vb. demek, niçin "hıyarlık" sayılmasın? Kişinin kendi öz dilinde o anlamı karşılayacak yerli bir sözcük var iken, yerlisini benimsemiş kullanıp duruyor iken, kalkıp eşdeğerli yabancı bir sözcüğü geri getirerek yerlisini dilden atmak, "hıyarlığın daniskası"dır; "hıyar'ı hıyanet"tir. Tanrı, kendisine bağlananlara böyle "hıyarlık"lar etmelerini buyurmamış; hiçbir ulusa "dilinizi yabancı sözcüklerle bozunuz" diye bir buyruk vermemiştir.

Bugün "din elden gidiyor" diye sözümona dini korumaya davrananlar; "Türk'ün dilini elden çıkarmak" yoluyla "Türk'ün dinini kurtarmak" gibi bağdaşmaz bir çelişki içerisindedirler. İslam dini, Türklerin İslam'a ilk girdikleri yıllarda, yaptıkları öz Türkçe Kur'an çevirileri, yaptıkları Türkçe dinsel görevler, giriştikleri çevirerek anlama çabaları nedeniyle, gerçekten ellerinde bulunuyordu. Birkaç yüzyıl boyunca da din ellerinde kaldı. İslam dininin gerçek bilgisinin Türk'ün elinden gitmesi, Türkçe dinsel sözcüklerin Türk'ün dilinden atılıp Arapça, Farsçaların dile sokulmasıyla başlamış bir olgudur. Bu da, 1200 yılla-

rından başlayarak günümüze dek böyle gelmiştir. Gerçek İslam dini, 1200 yıllarından bu yana Türklerin elinde, dilinde değildir ki, şimdi "din elden gidiyor" olsun. Şimdiki Türklerin ellerinde, dillerinde bulunan, gerçek İslam değildir. Gerçek İslam, Kur'an'ı apaçık kendi öz diline çevirerek anlama yoluyla elde tutulur. İslam'ın öğrettiklerini apaçık kendi dilinize çevirerek kendi ana dilinizde tutmuyorsanız, onu elinizde tutuyor da sayılamazsınız.

İslam dini, doğası anlama özürlü olan kişileri sorumlu tutmaz. Anlama özürü de, yalnızca duyu organlarının, kulağın, gözün, beynin işlemez durumda olmasından kaynaklanmaz. Siz kişilere anlamadıkları bir dilde seslenirseniz, bu durumda sizde bir "anlatma özürü", seslendiklerinizde ise bir "anlama özürü" ortaya çıkar.

Elçilerin görevi, Tanrı'nın kendilerine bildirdiklerini, kendi toplumlarına apaçık, onların anladıkları dille bildirmektedir. Demek ki, Kur'an, Türklere apaçık bir Türkçe'ye çevrilerek bildirilmedikçe; Türkler Kur'an'ı anlayamadılar diye karalanamaz. Dinsömürücüler, bir yandan Türklerin apaçık Türkçesini bozuyor, öte yandan Kur'an'ı Türklere yüzde altmış oranında anlamadıkları Arapça Farsça sözcüklerle çevirerek öğretiyor, sonra da "din elden gidiyor" diye bağırıyorlar. Yüzde altmışı Arapça, Farsça sözcükler kullanılarak Türkçe'ye çevrilmiş bir Kur'an, yüzde altmışı Türkçe'ye çevrilmemiş bir Kur'an demektir ki; Türkler böylesi çeviriler aracılığıyla Kur'an'ın en iyimser olasılıkla ancak yüzde kırkını anlayabilirler.

1938 yılında yapılmış bir Kur'an çevirisinden:

Bismillahirrahmanirrahiym.

"Hamd o Rabbilalemin / O rahman, rahim / O din gününün maliki Allah'ın / Sade sana ederiz kulluğu, ibadeti ve sade senden dileriz avni, inayeti ya Rab! Hidayet eyle bizi doğru yola / O kendilerine İnam ettiklerin mes'utların yoluna / Ne o gadap olunanların, ne de sapgınların!"

(1. Fatiha Suresi - Çev: Muhammed Hamdi Yazır.)

Görüldüğü üzere bu "apaçık bir Türkçe çeviri" sayılamaz. Bu çeviriyi okuyacak Türk, eğer çeviride karşısına çıkan Arapça "rahm", "hamd", "alem", "rab", "milk", "avn", "inayet", "hidayet", "inam",

"gadap" gibi Arapça sözcüklerin anlamını biliyorsa, çeviriye ne gerek var!? Eğer bunların anlamını bilmiyorsa; siz de bu anlamını bilmediği Arapça sözcükleri Türkçe'ye olduğu gibi geçiriyorsanız, bu nasıl çeviri; bu çevirinin Türk'e ne yararı var?

Şimdi biz bu sözümona çeviride, Türklerin anlayabileceği Türkçe sözcükleri olduğu gibi bırakıp, çeviride geçen Arapça, Farsça sözlerin yerine birer "x" koyarak okuyalım da; bu çevirinin Türklere ne anlattığını bir görelim:

"x", "x", "x", "x"...

"x" o "x" / o "x", "x" / o "x" gününün "x"i olan "x"in / "x" sana ederiz kulluğu, "x"i ve "x" senden dileriz "x"i ve "x"i ya "x"! / "x" eyle bizi doğru yola / o kendilerine "x" ettiğin "x"lerin yoluna / ne o "x" olunanların ne de sapgınların!..."

Bir Türk, yukarıdaki sözlerden ne anlayabilirse, H. Yazır'ın Kur'an çevirisinden de işte onu anlayabilir. Türkler 1938'lerde işte böyle anlayamayacakları Arapça, Farsça sözcüklerle doldurulmuş bulunan sözde Kur'an çevirilerini okumaktaydılar. Bu çeviriler nasıl, ne ölçüde anlaşılmaz ise, ortalama Türklerin 1938 yıllarındaki Kuran bilgileri de, işte o ölçüde yarım yamalaktır.

Şimdi daha yakına, 1990 yılına gelelim. 1990 yılında yayımlanan bir Kur'an çevirisinden yine bu bölümü alalım. Görelim bakalım ne değişmiş?

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, âlemlerin rabbi, rahman, rahim ve din gününün maliki olan Allah'adır. / Biz yalnızca sana ibadet eder ve yalnızca senden yardım dileriz. / Bizi dosdoğru yola ilet; kendilerine nimet verdiklerinin yoluna, gazaba uğrayanların ve sapıklarınkine değil." (Fatiha Suresi - Çev: Ali Bulaç)

Şimdi de bu çevirideki Arapça sözcüklerin yerine birer "x" koyarak ne anlaşıldığını görelim:

"x" ve "x" olan "x"in adıyla...

"x", "x"lerin "x"i, "x" ve din gününün "x"i olan "x"edir. / Biz yalnızca sana "x" eder ve yalnızca senden yardım dileriz. / Bizi dosdoğru yola ilet; ken-

dilerine "x" verdiklerinin yoluna / "x"e uğrayanların ve sapıklarınkine değil..."

Görüleceği üzere, kullanılan Türkçe sözcük oranı artmış. 1938'deki çeviride 20 "x" geçerken, 1990'daki çeviride bu 13 "x"e düşmüştür. Oysa bundan 900 yıl önce bir tek "x" bile bulunmuyordu bu bölümün Türkçe çevisinde...

Öyleyse düşünelim, şimdiki Türklerin elindeki din ile, 900 yıl önceki Türklerin elindeki din bir midir? "Din elden gidiyor", "gitmekte", "gidecek" değil, gitmiştir. Türkçe sözcükler Türk'ün dilinden ne oranda gitmişse; Türk'ün elindeki İslam dini de, Türk'ün elinden o ölçüde gitmiştir.

Bu yeni çevirilerdeki "x"lerden biri, Arapça "hamd" sözcüğüdür. 1938 yılında yapılan çevirinin çevirmeni, açıklamasında bu "hamd" sözcüğünü şöyle anlamlandırıyor:

"Hamd: İhtiyari bir ihsana veya onun mebdei olan bir hüsne karşı inşirah ile sahibine tazim ifade eden bir zikri cemidir." (*Bkz*: *Hak Dini, Kur'an Dili*, c. 1 s. 56).

Çevirmen Arapça "hamd" sözcüğünün anlamını böyle açıklıyor. Anlayabildiniz mi? Bu açıklamayı 1938 yılında yaşayan Türklerden kaçı anlayabilirdi? Yaptığı açıklamaya göre:

"Hamd": "x" bir "x"e, veya onun "x"i olan bir "x"e karşı, "x" ile sahibine "x" eden bir "x"i "x"tir."

1938'de yaşayan bir Türk, şimdi bu "hamd" sözcüğünü nasıl gözünde canlandırsın? 1938'deki bu çeviriyi yapan diyor ki:

Bugünkü lisanımızda Arapça "hamd"ın sırf Türçe bir müradıfı yoktur. (*a.g.y.*).

Hep bu gerekçe. Eğer Arapça "hamd" sözcüğünün Türk düşüncesinde Türkçe bir karşılığı yok ise, bu Arapça sözcüğü Türkçeleştirmeksizin doğrudan doğruya Arapçasını Türk diline sokunca, Türk düşüncesinde bir karşılığı mı oluşuyor?! Bu çevirmen, Süleyman'a şakıyan

kuşların dilinde bile birer kuşça karşılığı bulunan "hamd", vb. gibi Arapça sözcüklerin, Türk dilinde bir karşılığı olmadığını söyleyerek, kendi çeviri yeteneksizliğini gizlemektedir. Önünde topu topu 26 sözcükten oluşan Arapça bir yazı duruyor. Çevirmen bu 26 Arapça sözcüğün yalnızca "ben", "sen", "o" ve "etmek", "eylemek", "dilemek", "yol", "kendi", "ne", "-de", "biz", vb. gibi en yüzeysel, en kolay olanlarını çevirebiliyor, ancak geriye kalan 20 sözcüğü, "Bunların benim dilimde bir karşılığı yok!" diyerek olduğu gibi Arapça bırakıyor. Bu nasıl çevirmen? Bu nasıl anlatıcı? Türk toplumu, elinde bulunan böylesi anlaşılamaz çevirilerle, İslam dininin kendi elinde bulunduğunu nasıl savlayabilir? İslam dini 1200 yıllarından bu yana Türklerin elinde midir ki, şimdi çıkıp "din elden gidiyor" diye bağırıyor birileri? Kur'an'da geçen en yüzeysel anlamlı sözcükleri çevirip; en derin, en önemli, en öğretici sözcükleri, soyut kavram adlarını çevirmeden bırakırsanız, "Kur'an'ı anladım" diyebilir misiniz?

Bir yabancı Arapça Kur'an'ı ne ölçüde kendi anadiline çevirebilirse, işte o ölçüde anlayabilir. Bir yanda "Kur'an'ın çevirisi Kur'an yerine konulamaz, çünkü Kur'an'ın anlamını veremez" diyen din kişileri; öte yanda "Kur'an'ı anlamadan okumanın Kur'an okumak yerine geçeceğini" söyleyen din bilgiçleri. Kur'an'ı anlamamak övülmüş ve Kur'an'ı "anlaşılmaz" diyerek "yüceltmek" benimsetilmiştir toplumumuza.

Düşünün: "Kur'an'ın çevirisini okumak, Kur'an'ı okumak yerine geçmez; çünkü Türkçe çevirisi, Arapça Kur'an'ın anlamını bütünüyle veremez; ancak, Kur'an'ın Arapça'sını, sözlerinin anlamını hiç bilmeksizin yalnızca seslendirmek, Kur'an okumak yerine geçer; Kur'an'ı anlamını bilmeksizin dinlemek bile, Kur'an dinlemek yerine geçer," demişlerdir.

İşte batının Arapça düşün, bilim yazılarını çevirip anlayarak aydınlanmaya başladığı 1200 yıllarında, Türklerde egemen olan bu görüştür. Türkler de, öteki Arap olmayan Müslüman uluslar da, işte bu tuzağa düşürülmüşlerdir. Bu görüş, Arap olmayan Müslüman toplumların aydın olmayan yığınlarını kandırmış; son 800 yıldır da etkisi altında tutmaktadır. Günümüzde de egemendir. Bugün ülkemizde dinsel yayınlarda bu görüş yayılmaktadır.

Günlük satışı kimi dönemlerde bir milyonun üzerine çıkan en çok satış yapan dinci bir gazete, Türkiye Gazetesi, bilindiği üzere, kendisini "dini bütün" bir yayın organı olarak tanıtmakta ve dindarlarımızın pek çoğu bu gazeteye yönelmektedir. Bu gazetenin din bilgisi köşesinden örnekler:

Herkesin Kur'an'ı anlamasını tavsiye etmek büyük sapıklıktır!
(30.11.1990, "Bir Bilen" köşesi)

Mushafı (Kur'an'ı) hiç okumayıp sırf hayır ve bereket için evinde saklamak caiz ve sevaptır! (aynı yer)

Anlamadan Kur'an okunmaz diyenler, büyük sapıktır! (aynı yer)

Bu gibi savların bir Müslüman yayın organında ortaya atılması, gerçekten de çok şaşırtıcıdır. Çünkü bunlar öncelikle Kur'an'da yer alan Tanrı buyruklarına karşı gelen öğütlerdir. Kur'an'da Tanrı, "Kur'an'ın anlaşılması için çaba gösterilmesini" buyurmuştur. Öyle ki "Kur'an'ı salt sizler anlayasanız diye kolaylaştırdık, okuyun, anlayın," diye seslenmektedir. Bunlar Kur'an'da yazılıdır. Bizim kimi Müslüman Türklerimiz ise, Kur'an'ı anlayarak okuyun diyenleri büyük sapıklar diye nitelendirmekle, gerçekte Tanrı'ya "Büyük Sapık" demiş olduklarının ayırdına varamayacak denli "Kur'an'a yabancı sözde Müslüman"dırlar. Kur'an'ı anlayarak okuyun diyenleri "sapık" diye nitelendirebilmek ve "Kur'an evinde bulundur, ancak sakın anlamaya çalışma!" diyebilmek için Müslüman olmaya hiç gerek yoktur. Eğer Müslümanlık buysa, Müslümanların başka düşmanı olmasa da olur, kendileri kendilerini yok etmeye yeter de artar bile...

Bakınız, 1990 Türkiye'sinde, günlük satışı en yüksek olan bu dinsel renkli gazete, Müslüman Türklere neler öğütlüyor:

Anlamadan Kur'an okunmaz" diyerek herkesin Kur'an'ı anlamasını tavsiye etmek, büyük sapıklıktır. (*Türkiye Gazetesi*, 30.11.1993).

Kur'an'ı Kerim hiçbir dile, hatta Arapçaya bile tercüme edilemez. (*Türkiye Gazetesi*, 14.01.1990)

Kur'an' Kerim'in manası, tercümesinden anlaşılmaz. (aynı yer)

Hangi tercüme olursa olsun hiçbir tercümeden din öğrenilemez. (aynı yer)

Dinini öğrenmesi için bir kimsenin eline en uygun tercümeyi bile vermek, okyanus ortasında bulunan insana bir tahta parçası vermekten kötüdür. Çünkü bu tahta parçası ile insan sahile çıkamayacağı için ölür, imanlı ise cennete gider. Fakat tercüme ile din öğrenmeye kalkışan kimse, imanını kaybedebilir ve ebedi cehenneme düşebilir. (aynı yer)

Kur'an'ı Kerim'i tercüme etmek imkânsızdır. (aynı yer)

Kur'an'dan ve hadisten ve bunların tercümelerinden din öğrenmek mümkün olmaz. (aynı yer)

Kur'an tercümesi denilen kitaplardan Kur'an'ı Kerim'in manası anlaşılamaz. Kur'an tercümesi okuyan kimse, Murad-ı İlahi'yi (Tanrı'nın ne dediğini) öğrenemez. (*Türkiye Gazetesi*, 31.10. 1990)

Kur'an'ı Kerim tercümesini okuyan, amale (dinsel uygulamalara) ve ibadete (tapım görevlerine) ait bilgileri öğrenemediği gibi, itikada (dinin inanca ilişkin ilkelerine) ait bilgileri ise öğrenmesi hiç mümkün olmaz. (aynı yer)

Bir kimse, Kur'an'ı Kerim'den anladığına uyarsa, İslam'a uymuş olmaz. Kur'an'ı Kerim'de her hüküm var ise de, bunların ancak Peygamber Efendimiz doğru olarak anlamıştır. (*Türkiye Gazetesi*, 25.5.1990)

Kur'an'ı Kerim'de bir ayetin hükmünü öğrenmek için Kur'an tercümelerine (Kur'an Meali) denilen kitaplara bakmak, çok yanlış olur. (*Türkiye Gazetesi*, 27.11.1990)

Dinimizin bir hükmünü öğrenmek için Kur'an tercümelerine bakmak, çok yanlıştır. (aynı yer)

Hiç kimseye Kur'an tercümelerini tavsiye etmiyoruz. (aynı yer)

Kur'an tercümelerinden, günümüzde tefsir (yorum) diye yazılan kitaplardan ve hadis kitaplarından dinimizi öğrenmemiz asla mümkün olmaz, üstelik sapıtırız!.. (*Türkiye Gazetesi*, 8 Kasım 1990, 13 Aralık 1990, 25 Aralık 1990)

Doğru bile olsa, Kur'an'ı Kerim'e kendi aklına ve bilgine göre mana vermek caiz değildir. (aynı yer)

Kur'an tercümesi okumak, fayda yerine zarar verir. (aynı yer)

Kur'an'ı Kerim'i kendi görüşüyle açıklayan, doğru olsa da, hata etmiştir. (aynı yer)

Bütün bu düşünceler, okuyucularını dinsel sorunlar konusunda aydınlatmayı amaç edindiğini söyleyen bu gazetenin, din bilgileri vermeye ayrılmış köşesinde, "Bir Bilen" başlığı altında, okuyuculardan gelen sorulara verilen yanıtlardır. İşte Türklerin 1200 yıllarından günümüze dek beynini yıkayan anlayış sapması da budur.

Yeri geldiğinde;

"Batılılar her bilgiyi Kur'an'dan öğrendiler. Atom bombası, telefon, televizyon, uzay aracı, uçak, denizaltı, vb. gibi bütün buluşlar, Kur'an'da yazılıdır. Batılılar bu bilgileri Kur'an'dan çeviriyle alarak bu gibi buluşları gerçekleştirdiler!" diyerek, Kur'an çevirilerinin batılılara yararlarını savunanlar da, başkaları değil, yine bunlardır.

Demek ki, bunlara göre, Kur'an çevirileri Müslümanları sapıklığa, Hıristiyanları buluşlara yöneltmektedir!

Varsayalım Kur'an'da bütün bu bilgiler var. Böyleyse, batılılar bu bilgileri Kur'an'ı kendi dillerine çevirmeksizin mi öğrendiler? Batılıların bu bilgileri Kur'an'dan elde edebilmeleri için, Kur'an'ı kendi dillerine çevirmiş olmaları; olmazsa olmaz bir önkoşuldur. Eh, batılılar Kur'an'ı kendi dillerine çevirerek bütün bu büyük bilimsel buluşları anlayabiliyor, öğrenebiliyor da, siz Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesine ne demeye karşı çıkıyorsunuz? Kur'an, sizlerin dediği gibi "Hiçbir dile, hatta Arapça'ya bile çevrilemez" ise, bu durumda Hıristiyan batılılar nasıl olup da Kur'an'ın "sırlarını"(!) çözerek, Müslümanları boyundurukları altına almalarına yarayan bilimsel buluşları yapabilmişlerdir? Çeviri yapmadılarsa, Kur'an'ın içerdiği "bilimsel sırları" nasıl çözdüler?

"Kur'an'ın çevirisi olanaksızdır" gibi uyduruk gerekçelerle, Türklerin Kur'an'ı çeviri yoluyla anlayıp öğrenmesinin önüne geçilmiştir. Oysa, İslam'da dört ana Mezhep vardır. Bu dört ana Mezhebin tümünün de çeviriyi gerekli saydığı bilinmektedir. Arapça bilmeyenlere çevirisinin okutulması gerektiğini, bütün mezhep kurucuları söylemişlerdir. (*Bkz*: Osman Keskioğlu, *Kur'an'ı Kerim Bilgileri*, s. 213.)

Kur'an'ı anlamak isteyen, onu yapabileceği en yetkin düzeyde kendi diline çevirmekle yükümlüdür. Ne ölçüde yetkin çevirebilirse, o ölçüde anlar. Çeviri, yabancı dildeki bir yazıyı anlamanın biricik yoludur. Yabancı dille yazılmış bir yazıyı kendi dilimize çevirmekten başka hiçbir anlama yolumuz yoktur.

Kur'an, yeryüzü ölçeğinde başka dillere belki de en çok çevrilmiş yapıttır. Bu çeviriler arasında birbirini tutmazlıklar, çelişkiler gerçekten de vardır. Kişi nasıl anlıyorsa öyle çeviriyor.

Diyorlar ki; "Çeviriler pek çoktur. Bunlar arasında birinin "ak" dediğine diğerinin "kara" demesi gibi uzlaşmaz yaklaşımlar vardır. Öyleyse nasıl güvenebiliriz bu çevirilere?"

Ben de diyorum ki: "Çeviriler arasındaki uyumsuzluklar, mezhepler arasındaki karşıtlıklardan çok değildir. Mezhepler arasında ne ölçüde çok karşıtlıklar görülüyorsa, Kur'an çevirileri arasında da o ölçüde çok aykırılıklar vardır. Üstelik Kur'an çevirileri arasındaki uymazlıklar, mezhepler arasındaki uymazlıkların doğurduğu bir durumun yansımasıdır. Öyleyse, eğer aralarında aykırılıklar bulunduğundan dolayı bütün çevirileri güvenilmez diye niteleyip elimizin tersiyle çöpe atacaksak; aralarında aykırılıklar bulunduğundan dolayı bütün mezhepleri niçin elimizin tersiyle çöpe yollamayalım?! Eğer aralarındaki aykırılıklardan dolayı mezhepleri çöpe atmıyor isek, öyleyse aralarında aykırılıklar var diye Kur'an çevirilerine niçin karşı çıkalım?!"

Gerçekten de, Kur'an'ı anlamada doğan ayrılıklar, mezhepleri, tarikatları, büyüklü küçüklü çok sayıda inanç öbeğini doğurmuşlardır. Bu öbeklenmelerin bir kesimi, yalnızca toplumun yönetim biçimi konusundaki ayrı görüşlerden kaynaklanırsa da; bugün var olan inanç kümeleri, çoğunlukla Kur'an'ı başka başka anlamanın birer ürünüdürler. "Yetmiş iki buçuk fırkaya bölündük!" diyenler; bu bölünmenin nedenini de bilmek zorundadırlar: Bireysel, doğal anlayış, yorum çeşitliliği; kişisel çıkarlar; önderlik, başolma tutkuları; yıkıcı bölücü sinsi beşinci kol eylemleri, vb. gibi...

Çevirinin Bölücülükle Suçlanması

Türkçe ibadet karmaşa yaratır!

Diyanet İşleri Başkanı namazda Kur'an'ı Kerim'in Türkçe çeviriyle okunmasının yurtiçinde ve dışında tartışma yaratacağını söyledi.

15 Aralık 1997 günlü Milliyet'ten:

(...) "Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz "Herkesin ana dilinde ibadet yapmaya kalkışması, peygamberimizin öğrettiği ve bugüne kadar uygulanan şekle ters düşeceği gibi, içinden çıkılmaz tartışmalara da yol açar," dedi.(...) "Herkesin kendi konuştuğu dille ibadet yapmaya kalkışmasının vatandaşların birliğini zedeleyeceği ve bir takım huzursuzluklara yol açabileceği dikkatten uzak tutulmamalıdır."

ANKARA- MİLLİYET

15 Aralık 1997 günlü Hürriyet'ten:

Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz; Türkçe ibadet konusuna açıklık getirdi:

"Yüzleri aşan tercüme ve meal arasından din ve vicdan hürriyetini zedelemeden, üzerinde birlik sağlanacak birisinin namazda okunmak üzere seçilmesi ve bunu herkesin benimsemesi mümkün görülmemektedir."

Milliyet gazetesi; Nilgün Cerrahoğlu'nun Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk'le Pazar Söyleşisi'nden:

Toplu ibadet Arapça olmalı

Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk: "Toplu ibadet, camide, mescitte yapılan ibadet Türkçe olmaz. İslam birliğinin ortak dili Kur'an. Camide niçin çeviri okutacaksınız? Camide namaz kıldıracak adam; resmi olsun, gayrı resmi olsun, ehliyet sahibi bir adamdır.(...) Camideki toplu ibadette, Kur'an dili korunur. O, Müslüman toplumların birliğini gösterir. Kur'an'ın orijinal (Arapça) metniyle İslam dünyasında yaşatılmasının da bir garantisidir."

Görüleceği üzere, bu yetkililer, sanki yeryüzündeki Müslümanlar bir birlik içerisinde imişler de, eğer ulusal dillerinde tapıma kalkışacak olurlarsa bu birliklerini yitirip bölünürlermiş gibi bir yel estirmektedirler. Çeviriyle toplu tapımı İslam birliğini bölecek bir eylem olarak görmektedirler. Oysa, gerçek böyle değildir. Müslümanlar ana dili Arapça olan Müslüman önderler eliyle —çeviri olmaksızın— bölünmüşlerdir. Şöyle ki:

Ellerinde Kur'an'ın Arapçası bulunan, üstelik kendi ana dilleri de Arapça olan Arap Müslümanlar, bin yılı aşkın bir süre önce, bu bölünmelerin ilk gerçekleştiricileridir. Eşdeyişle bu bölünmeler, önce birbiriyle çelişen çeviriler ortaya çıkmış da, bu nedenle çelişkili, birbirini tutmayan çevirilerden doğmuş değildir. Tersine, önce bu bölünmeler ortaya çıkmış; sonra da çevirmenler, bağlı bulundukları inanç öbeğinin anlayışını destekleyici çeviriler ortaya koymuşlardır. Bu durum, Kur'an'ın hiç çevrilemez olduğunu değil; çeviri işinin çoğunlukla özel öbeksel çıkarlara uygun olarak yapıldığını kanıtlar yalnızca.

Ortada Kur'an'ın yalnızca bir tek, doğru, Arapçasına upuygun çevirisi olsa bile; yine bir tek İslam toplumu olmayacak; çeşitli inanç

öbekleri, yine varlıklarını sürdüreceklerdir. Çünkü birbirleriyle çelişen mezhepler, birbirleriyle çelişen çevirilerden çok önceleri ortaya çıkmışlardır. Örneğin, Türklerin Müslümanlığı benimsedikleri yıllarda, ana dili Arapça olan Araplar arasında en azından on mezhep, yol, dal bulunuyordu. Türkler, başlangıçta bunlar içerisinden Hanefiliği benimsemişlerdir; çünkü İslam'ı benimsedikleri yıllarda, en yaygın yol buymuş. Ayrıca o dönemdeki Halife bu yolun yolcusuydu.

Kur'an'ın başka başka anlaşılması, önce ana dili Arapça olan Arap Müslümanlar arasında ya da Arapça okur-yazar-düşünürler arasında başlamıştır. Bunlar Kur'an'ı kendi ana dillerinde okuyabiliyorlardı. Öyleyse ne demeye ayrı ayrı öbeklere bölündüler? Demek ki, bir yazıyı, sözü başka başka anlama sorunu; yalnızca çeviriden kaynaklanmayıp o yazı sizin ana dilinizde yazılmış olsa bile vardır.

Karl Marx, yazılarını, öğretisini Almanca yazmıştır. Ancak Almanca konuşan Marxistler bile, Almanya'da çok sayıda öbeklere (fraksiyonlara) bölünmüş ve her öbek, Marx'ın yazdıklarını en iyi kendilerinin anladığını savunmaktadır. Bu bölünmenin nedeni, çeviri değildir. Anlayış başkalıklarıdır. Çünkü her bir öbeğin önünde tek bir Almanca yazı var, bunların ana dilleri de Almanca; bunlar Marx'ı çevirisinden okumuyorlar ki bölünmelerinden çeviri sorumlu tutulabilşin. Öyleyse, bunları bölen nedir?

Kişiler, bırakalım bir yazıyı, bir öğretiyi, yaşamın kendisini bile başka başka anlamıyorlar mı? Önlerinde duran somut yalın nesneleri dahi başka başka anlamlandırmıyorlar mı? Bu başkalıklar kişilerin kişiliklerinin başka başka; bakış açılarının, gereksinimlerinin, isteklerinin, beğenilerinin, beklentilerinin başka başka olmasından kaynaklanır. Ortaya yarısı dolu yarısı boş bir bardak konduğunda, kimileri "Bu bardak doluymuş, yarısını boşaltmışlar" diye düşünür; "yarısı boş" der. Kimileri de "Bu bardak boşmuş, yarısına dek doldurmuşlar" diye düşünür; "yarısı dolu" der. Kişiler yeryüzünün çevren çizgisine, ufka yakın duran bir güneş fotoğrafı gördüklerinde; kimi batmakta, kimi de doğmakta olduğunu düşünür. Bütün bunlar, tek bir gerçeğe bakan o kişilerin, o an iyimser ya da kötümser olup olmamalarına göre bile değişebilir. Yaşamdan beklentilerinin başka başka oluşu dahi, kişilerin okudukları bir yazıyı, gördükleri bir olguyu anlamlandırmalarında başkalıkla-

ra neden olabilir. Gerçek karşısında takınılan tutumların çok çeşitli olması doğaldır. Ancak, bu tutumların hangisinin gerçeğe upuygun, hangilerinin gerçeği çarpıtıcı nitelikte olduğunu, ancak gerçekle karşılaştırmaya giriştiğimizde görürüz.

Kur'an çevirilerinin çokluğu, bunların arasında uzlaşmaz yaklaşımların bulunması; İslam inanç öbeklerinin çokluğu, bunlar arasında uzlaşır, uzlaşmaz çelişkiler bulunması, bize yalnızca bir gerçeği verir: Gerçekten uzaklaşanların ne denli çok sayıda olduğunu. Çünkü gerçek birdir. Kur'an çevirilerinin çok olması, aralarında uyuşmazlıklar bulunması, bunların hiçbirinin doğru olmadığı anlamına gelmez. Bunlarda doğrular ile yanlışlar yan yanadır, iç içedir. Ancak Tanrı, kişilere sözün doğrusunu yanlışından nasıl ayırdedeceklerine ilişkin gerçek ölçütler öğretmiştir:

1- Eğer bir söz, kendi içinde kendisiyle çelişen nitelikte ise, o bozuktur. Tanrı'dan değildir. Bağlanılmaması gereken türdendir.

2- Bir söz kendi içinde tutarlı ise, bu durumda o sözün somut gerçekle çelişkisi olup olmadığına bakılır.

Bu iki ölçütü benimseyince, gerçek olanı, uydurma olanlardan ayırt etme yetisi kazanırsınız. Bu da, sizin doğru olanı görebilmeniz için size verilmiş en değerli Tanrı armağanıdır. Bu armağanın nasıl işleyeceğini örnekleyelim:

Hadis ve Kur'an

Çoğu Müslüman dinbilgiçleri, yüzyıllarca Müslüman yığınları şu yalanla uyutmuş ve onları diledikleri gibi gütmüşlerdir:

"İslam'ın iki dayanağı vardır. Birincisi: Tanrı'nın buyruklarından oluşan Kur'an'dır. İkincisi: Tanrı'nın elçisi Muhammed'in sözlerinden oluşan Hadislerdir."

Oysa, Müslümanlığın iki dayanağı olduğu, Kur'an'a kökten aykırı bir kandırmacadır. Çünkü Kur'an'da "Müslümanların Kur'an'dan başka hiçbir dinsel dayanağı olmadığı" ve "Kur'an'dan sonra başka "hadis"lere dayanmaya kalkışanların Tanrı'ya karşı suç işlemiş olacakları" çok açık bir biçimde yazılıdır. Şöyle ki:

Kur'an; Casiye suresi, 6. Ayet: "İşte bunlar Tanrı'nın ayetleridir, bunları sana gerçek olmak üzere okuyoruz. Öyleyse onlar Tanrı'dan ve onun bu ayetlerinden sonra artık hangi "hadis"e iman edecekler?"

Kur'an; Kehf suresi, 6. Ayet: "Şimdi onlar bu "hadis"e (Kur'an'a) inanmayacak olurlarsa..."

Kur'an; Zümer suresi, 23. ayet: "Tanrı, benzetili, karşıtları belirtmeceli bir kitap olarak size "ahsen ül-hadis" indirdi."

Kur'an; Vakıa suresi, 77, 78, 79, 80, 81. Ayetler: "Hiç tartışmasız bu Kur'an'ı Kerim'dir. Saklanmış, korunmuş bir kitaptadır. Ona arınmışlardan başkası dokunamaz. Âlemlerin rabbinden indirilmiştir. Şimdi siz bu "hadis"i mi hor görüp küçümsüyorsunuz?"

Kur'an; Necm suresi, 59. Ayet: "Şimdi siz bu "hadis"ten mi şaşkınlığa düşüyorsunuz?"

Kur'an; Nisa suresi, 78. Ayet: "Ne oluyor ki bu topluluğa (Tanrı'nın bildirdiği) hiçbir "hadis"i anlamaya çalışmıyorlar?"

Kur'an; Kalem suresi, 44. Ayet: "Artık bu "hadis"i (Kur'an'ı) yalan sayanı sen bana bırak!"

Kur'an; Nisa suresi, 87. Ayet: "Tanrı'dan daha doğru "hadis"li kim olabilir?"

Kur'an; Mürselat suresi, 50. Ayet: "Artık onlar bundan (Kur'an'dan) sonra hangi "hadis"e inanacaklar?"

Kur'an'daki bu ayetler, açık açık, Müslümanların Tanrı'nın indirdiği, adlarından biri de "Kur'an" olan "hadis"ten sonra artık başka "hadis"lere gereksinimleri olmadığını bildirmektedir. "Onlar, Tanrı'dan ve onun ayetlerinden sonra hangi "hadis"e inanacaklar?" (45/6)

Peki Müslümanlar Tanrı'nın "Kur'an'dan başka hadislere uymayın" buyruğuna uymuşlar mıdır? Ne gezer? Tanrı'nın elçisi Muhammed'in ölümünden sonra, kendileri on binlerce "hadis" uydurarak, yaşamlarını kendi uydurdukları bu "hadis"lerle biçimlendirmeye girişmişlerdir. Oysa Kuran'da, ellerinde Tanrı'nın "hadis"i varken başka "hadis"lere yönelenler, çok kesin bir dille kınanmakta, suçlanmaktadırlar:

Kur'an; Lokman suresi, 6. Ayet: "Öyleleri vardır ki, bilgisizce Tanrı'nın yolundan saptırmak ve onu bir eğlence konusu edinmek için "lehve el-hadis" (eğlencelik söz) satın almaktadırlar. İşte onlar için aşağılayıcı bir azab vardır."

Müslümanlar, "Tanrı'nın hadisleri" olan Kur'an'dan sonra, kişilerin uydurduğu "hadis"leri önemli saymışlar; öyle ki, kişilerin uydurdukları bu "hadis"lerin kimilerinin, "Tanrı'nın hadisleri"nden kimilerini geçersiz kıldığını bile savunmuşlardır. Müslümanların çoğunluğunun inancına göre, Tanrı'nın Elçisi Muhammed'den sonra, onun ardından uydurulmuş kimi "hadis"ler, Tanrı'nın Kur'an adı verilen "hadis"lerinden kimilerini geçersiz kılmıştır. Örneğin "Tanrı'nın hadisleri" demek olan Kur'an'da yasalara aykırı kadın erkek ilişkisinin cezası, gövdeye suçluyu öldürmeyecek belli sayıda vuruş olarak bildirilmişken, Müslümanlar "Tanrı'nın hadis"ine (sözüne) boş vererek, bu konuda insanların uydurdukları başka bir "hadis"i uygulamaya koymuş, bu suçu "taşlayarak öldürme"yle ödetmeye girişmişlerdir. "Kur'an'da herşeyin açıklaması yok," diyerek, kişilerin uydurdukları "hadis"leri "Tanrı'nın hadisleri"nin açıklaması yerine koymuş; "Tanrı'nın hadisleri"nden sonra başka "hadis"ler aramış, uydurmuş, bunlara inanmışlardır. "Bizim uydurduğumuz "hadis"ler, Tanrı'nın buyurduğu hadisleri açıklayıcıdır," diyerek, bu yaptıklarını Müslüman yığınlara güzel göstermeyi de başarmışlardır. Oysa Tanrı, Kur'an'ı kişiler ders alabilsinler, anlayabilsinler diye kolaylaştırdığını açık açık bildirmiştir. Buyruklarını pek çok örnekler vererek açıkladığını, kendi "hadis"lerinin anlaşılmaz, kapalı değil; apaçık olduğunu bildirmiştir.

Kur'an'ın yetkin bir biçimde, dilbilimsel bir tutarlılıkla dilimize çevrilmesi, Tanrı buyruklarıyla kişi uygulamaları arasındaki çelişkileri göz önüne sereceği ve bunun sonunda pek çok inanç öbeğinin (mezhebin) Kur'an'a uyma kaygısından değil, Kur'an'ı kendi isteklerine uydurma kaygısından doğduğu gün ışığına çıkacağı için; bunlar Kur'an'ın Türkçe'ye yetkin bir düzeyde çevrilerek, geniş Müslüman yığınların bilgisine sunulmasını istemiyorlar.

Kur'an'ın hiçbir dile çevrilemeyeceği; Kur'an'ın çevrisinin toplu tapım sırasında okunmaması gerektiği, okuyanların cehennemlik olacağı uyarıları; dinsel aydınlanmayı önleme çabalarından başka bir amaca yönelmemiştir. Kur'an'ın son yüz yılda yapılmış uyduruk çevirileri de, dinsel aydınlanmayı önleyici; kişileri çevirmenin bağlı olduğu öbeğe (mezhebe) kazandırmayı gözeten, çoğu bilinçli olarak yanlış yapılmış, şurası ya da burası, şu ya da bu mezhebin görüşlerine uygun imiş gibi gösterilen çevirilerdir.

İslam'da kaç Müslüman bölüğü varsa işte o sayıda Kur'an çevirisi ve yorumu vardır. Her bir yol, kendi anlayışını doğru gösteren bir çeviriye başvurmaktadır. Eldeki çevirilerin, şu ya da bu inanç öbeğinin "yorumlarını" savunmak üzere yapıldığı, gün gibi ortadadır. Çünkü bütün inanç öbekleri, Tanrı'nın elçisi Muhammed'in ölümünden iki yüz yıl sonra uydurulan "kişi yapısı hadisler"e inanmaktadırlar. Oysa Kur'an'da "kişi yapısı hadisler"e uyulmaması buyurulmuştur.

Her biri Kur'an'dan iki yüz yıl sonra "Tanrı'nın elçisi Muhammed demişti ki..." diye uydurulan "hadis"lere inanan çevirmenler, Kur'an'ın "Kur'an'dan sonra uydurulan "hadis"lere uyulmamasını" buyuran bölümlerini, çok ilginç bir yolla anlaşılmaz kılmışlardır. Kur'an'da karşılarına çıkan Arapça "sabır" sözcüğünü Türkçeye doğrudan "sabır" olarak; Arapça Kur'an'da "âlem" olarak geçen sözcüğü Türkçe çeviriye, olduğu gibi "âlem" olarak; Arapça Kur'an'da "rab" olarak geçen sözcüğü Türkçe çeviriye, olduğu gibi "rab" olarak; Arapça Kur'an'da "iman" olarak geçen sözcüğü Türkçe çeviriye, olduğu gibi "iman" diyerek; Arapça Kur'an'da geçen "küfür" sözcüğünü Türkçe çeviriye "küfür" olarak; Arapça Kur'an'daki "hamd"ı Türkçe'ye yine "hamd" olarak ve bunun gibi yüzlerce Arapça sözcüğü Türkçeye olduğu gibi alarak çevirenler, niçin Arapça Kur'an'da geçen "hadis" sözcüğünü Türkçe'ye olduğu gibi "hadis" olarak aktarmadılar? Çünkü eğer Kur'an'ın Arapçasında geçen "hadis" sözcüğünü Türkçe çeviriye "hadis" diye olduğu gibi aktarırlarsa; bu durumda, bütün Müslüman inanç öbeklerinin, "Tanrı'nın hadisi Kur'an"dan sonra, kendi uydurdukları "hadis"lere saplandıkları, Tanrı'nın buyruklarına karşı çıktıkları, gün gibi açığa çıkacaktır da ondan. Bu çevirmenler, Kur'an'da geçen Arapça sözcüklerden işlerine geleni Türkçeye çevirmekte, işlerine gelmeyeni olduğu gibi Arapça olarak bırakmaktadırlar. Bu onların kendi bağlı bulundukları inanç öbeğinin inançlarını, yaptıkları çevirilere nasıl yamadıklarını gösteriyor.

Şu ya da bu mezhebe, yola bağlanmış Müslüman çevirmenler, yorumcular, yalnızca Tanrı'nın elçisi Muhammed'in ölümünden iki yüz yıl sonra uydurulan öykülere Arapça olarak "hadis" adını takıp; Kur'an'da geçen; "Tanrı'nın hadisleri"nden sonra artık hangi hadise inanacaklar?" gibi ayetleri, sanki sözleşmişler gibi hepsi "Tanrı'nın

sözleri" diye çevirmişlerdir. Bunlar Kur'an'da geçen "Tanrı'nın hadisleri" deyimini "sözleri" diye çevirmiş, fakat Tanrı'nın elçisi "Muhammed'in hadisleri" deyimini "sözleri" diye çevirmeyip "hadisleri" diye bırakmışlardır ve birini Türkçeleştirip öbürünü Arapça bırakarak iki olgu arasında bağlantı kurulabilmesini olanaksız, Kur'an'ın yasağını anlaşılmaz kılmışlardır. Kur'an'da geçen "Kur'an'dan sonra başka "hadis"lere uymayın!" uyarısını salt Kur'an'dan sonra uydurulan "Hz. Muhammed'in Hadisleri"ne inanılmasını sağlayabilmek için "söz" diye çevirmişlerdir.

"Kur'an'ın Türkçe çevirilerini okumayın, sapıtırsınız!" diyorlar. Ben de diyorum ki, her çeviri bir inanç öbeğinin Kur'an'ı nasıl çarpık biçimde yorumladığını gösteren belgedir. Bu çevirileri, Tanrı'nın size armağanı olan "Çelişik olanı yadsıma ilkesi" ışığında okuyun. Çeşitli çevirileri, birbiriyle aralarındaki çelişkileri saptamak amacıyla okuyun; bir çeviriyi alın, onun Kur'an'ın Arapça'sıyla arasındaki çelişkileri bulmak üzere okuyun. Göreceksiniz ki, Kur'an çelişkiden arıdır. Çevirmenler kendi kişisel, öbeksel, mezhep, tarikat çelişkilerini, yaptıkları çevirilere yansıtmaktadırlar. Mezheplere, tarikatlara bağlı çevirmenlerce yapılmış her bir Kur'an çevirisi bir mezhebin, tarikatın ötekilerle çelişkisini yansıttığı için, mezheplerin, tarikatların Kur'an'ı nasıl yanlış anladıklarını, çeviri irdelemesi yoluyla göreceksiniz.

Günümüzde dilbilimsel bir tutarlılıktan yoksun olarak yapılmış Kur'an çevirileri, Kur'an'ı yeterince anlamamıza yardımcı olamıyorlar; bu doğrudur. Bu çevirilerin çok sıkı bir irdelemeyle okunması gerekiyor; bu da doğrudur. Bunlar pek çok yanlışlar içermektedirler; bu da doğru. Ancak, her bir çevirinin içerdiği yanlış, Müslümanların bir öbeğinin kendi inancını çeviriye sokuşturmasıyla, çeviriye yansıtmasıyla ortaya çıkmıştır; bu da bir gerçektir. Çevirilerdeki yanlışlıklar, çeviriler arasındaki uyumsuzluklar, birbirini tutmazlıklar, bütünüyle Müslümanların çeviri öncesi oluşmuş mezheplerinin, tarikatlarının kendi içlerindeki çelişkiler ile, birbirleriyle aralarında ortaya çıkan çelişkileri yansıtmaktadır. "Bu çevirileri okumayın, sapıtırsınız", diyenler; "Bu mezheplere, tarikatlara bakmayın, sapıtırsınız!" demedikleri sürece; çevirilerin birbirini tutmazlığını mezhepler, tarikatlar arasında-

ki görüş ayrılıklarının ürünü değilmiş de, sanki yalnızca çeviriler arası bir uyumsuzlukmuş gibi göstermedikleri sürece; konuya gerçekçi bir açıdan bakmıyorlar demektir.

"Bu çeviriler yanlış" mı diyorsunuz? Öyleyse niçin kendi gördüğünüz yanlışları düzeltmiyorsunuz? Yanlışa tanık olan, onu eliyle, diliyle düzeltmeli değil mi? Öyleyse niçin ortaya doğrusunu siz koymuyorsunuz? "Eğer yanlış ise, doğrusunu siz yapın" denildiğinde; bu yükümlülükten sıyrılabilmek için, "Kur'an hiçbir dile çevrilemez, hatta Arapça'ya bile çevrilemez," diyorlar. Eğer bu doğruysa, Tanrı'nın elçisi Muhammed'in Roma Egemeni Heraklius'a yolladığı Kur'an'dan ayet içeren Arapça çağrıyı, Heraklius'un elinin tersiyle itmesi: "Bu yazı hiçbir dile çevrilemez, hatta Arapça'ya bile çevrilemez," diyerek, geri vermesi mi gerekiyordu!? Heraklius, kendisine yollanan bu Arapça çağrıyı aldığında: "Bunu bir tek Hz. Muhammed doğru olarak anlayabilir, ben anlayamam!" diyerek geri mi göndermesi gerekiyordu?

"Kur'an hiçbir dile çevrilemez, hatta Arapça'ya bile çevrilemez," görüşü, bütünüyle Kur'an'ın doğru anlaşılmasının biricik yolunu yok sayan, biricik yolunu kapamaya çalışan bir görüştür. Bugünkü çeviriler arasındaki uyumsuzlukları, Kur'an'ın hiçbir dile doğru olarak çevrilemeyeceğinin bir kanıtı olarak sunanlar ve Kur'an'ın anlamaksızın okunması, anlamaksızın dinlenilmesi gerektiğini öğütleyip, "Kur'an, anlayarak okunmalıdır" diyenleri "büyük sapıklar" diye niteleyenler, Tanrı'ya karşı sorumludurlar. Çünkü Tanrı Kur'an'da: "Biz bu Kur'an'ı anlaşılsın, erişilsin, diye kolaylaştırdık," diyor (Kamer suresi, 22. Ayet), "Kur'an'ı anlamadan seslendirin," demiyor. "Kur'an'ı anlayarak okuyun," diyenleri "Büyük Sapıklar" diye damgalayanlar, dolaylı yoldan Tanrı'ya da "Büyük Sapık" demiş oluyorlar ki; Tanrı'nın böyle bir suçu yaptırımsız bırakacağını düşünmemek gerekir. Müslüman toplumların eksiksiz tümünün bugün yeryüzünde sömürge, yarı-sömürge durumunda sürünüyor olması, belki de onların Tanrı'ya karşı işledikleri bu gibi suçların karşılığından başka bir şey değildir. Kur'an'da geçen: "Ne oluyor bunlara ki Tanrı'nın hiçbir 'hadis'ini, sözünü anlamaya çalışmıyorlar," ayeti, Kur'an'ı anlamaya çalışmayı buyurur; anlamaksızın seslendirmeyi değil.

Din sömürücüleri Kur'an'ı yanlış anlamaktansa, hiç anlamamayı öğütlüyorlar da, nedense doğru anlamayı öğütlemiyorlar!? "Kur'an'ı anlamaya girişen, yanlış anlayabilir", kaygısıyla, Kur'an'ı anlamaya girişmeyi yasaklıyorlar. "Çevirilerde pek çok yanlışlıklar vardır," diyorlar da; nedense oturup kapsamlı bir çeviri eleştirisine girişmiyorlar. Çevirilerdeki yanlışlıkları gösterip, doğrusunu öğretmiyorlar. Pek çok Kur'an çevirisi var; ancak bir tek çeviri eleştirisi bile yok. Hiçbir çevirmen, öteki çevirilerin yanlışlarını sergilemiyor da, oturup kendisi bir çeviri yapıyor. Eğer çeviri yapmayıp, yapılmış çevirilerdeki yanlışları sergileyen bir yapıt verirse, biliyor ki kendi yaptığı yanlışlar da başkalarınca sergilenecek. Böylece çevirmenler kendi aralarında bir uzlaşmaya varmış oluyorlar: "Sen benim çeviri yanlışlarımı, bilinçli saptırılarımı sergileme; ben de senin yanlışlarını, bilinçli saptırılarını sergilemeyeyim. Sen bana göz yum, ben de sana göz yumayım." "Yanlış yapma özgürlüğü!"

Kur'an'ın anlamını bütünüyle veremeyeceği için çevirisine karşı çıkanlar, Kur'an'ın anlamını hiç veremeyen anlamaksızın seslendirme işini Kur'an okuma ibadeti adıyla cennetlik bir iş diye nitelendirmektedirler. Bunlara göre, Kur'an'ın çevirisini yapmak da çevirisini okumak da "günah" tır, "suç"tur; anlamaksızın Arapçasını seslendirmek ve anlamaksızın Arapçasını dinlemek ise, kişileri cennete götürecek birer "ibadet"tir. Ezan'ın (Duyurunun) Türkçe okunmasına, salt Türkçe okunduğu için "din elden gidiyor" diye karşı çıkanların, Türk'ün biricik anlama, düşünme, kavrama aracı olan dilini elden çıkararak, dinini kurtarmak gibi bağdaşmaz bir ikilem içinde oldukları apaçıktır. Bunlar, Türk dili eğer dine girerse, dinin elden gideceği saplantısındadırlar. Oysa, Türk, kendi diline çevirmedikçe dinini anlayamaz ve din elden giderse, böyle gider. Son 800 yıldır böyle böyle gitmiştir. Çünkü Türk toplumuna egemen olan, çoğunluğa egemen olan, bu görüştür. Azınlık uymasa da, çoğunluk bu görüşe uymaktadır. Osmanlının yeryüzü ölçeğinde bir egemenlik kurmasını dine bağlayanlar yanılıyorlar. Eğer bir dinin başarısı, yeryüzü ölçeğinde egemenlik kurması ise, Çoktanrıcı Roma egemenliği, Çoktanrıcılığın dinsel başarısı mı sayılacaktır? Bir dinin başarısı, o dinin bağlılarının bilime, düşünsel ilerlemeye, uygar-

lığa ne kattıkları ile ölçülür. İslam dininden olanlar aydınlar, bilginler, Osmanlı devleti kurulmadan önceki yıllarda bilim, düşün alanlarında yeryüzü egemeniydiler. Osmanlının bilim, düşün alanlarındaki varlığı ne olabildi?

Türk dili hangi dönemde Arapça, Farsça saldırısına uğrayıp bozulduysa; Türkler hangi dönemde Kur'an'ı anlamaksızın seslendirmeye kandırılmışsa; gerçek İslam dini işte o dönemde Türklerin elinden gitmiştir. 1200 yıllarından önceki Türkler, gerçek İslam dinini ellerinde tutma çabasındaydılar. Çünkü onlar dinsel ödevlerini kendi öz dillerinde yapmakta, Kur'an'ı kendi öz dillerine çevirip okuyarak anlamaya çalışmaktaydılar. Türkler böyle yapmakla "yazmalar yüklenmiş eşekler" durumuna düşmekten kurtulmuşlardır.

Tanrı, son seçkin saygın elçisi Muhammed aracılığıyla, ellerinde tuttukları kutsal yazmaları okuyup anlayarak gereğini yapmayanları, şöyle nitelendirmektedir:

> Tevrat'ı yüklenmiş, sonra da onun yükümlülüklerini yerine getirmemiş olanlar, tıpkı yazmalar yüklenmiş eşeklere benzerler! (Cum'a suresi, 5. ayet)

Demek ki, eğer bir Türk de, Kur'an'ı yüklendim diyor, sonra da onu kendi diline çevirerek anlamaya çalışacağı yerde, anlamaksızın seslendirmeye koyuluyorsa; bu Türk'ün de "yazmalar yüklenmiş eşeklere" dönüşeceği çok açıktır; çünkü Tanrı, Kur'an'ın "Tevrat ile İncil'in bir benzeri" olduğunu bildirmiş ve elçisi Muhammed'e, Yahudilere de Hıristiyanlara da şöyle söylemesini buyurmuştur.

> Size verilmiş olanın bir benzeri (Kur'an) birine (Muhammed'e) veriliyor. (Al-i İmran suresi, 73. ayet)

Şu halde, Tevrat'ı yüklenip de, sonra da onun yükümlülüklerini yerine getirmeyen Yahudiler, Tanrı gözünde "yazmalar yüklenmiş eşekler"e benziyor ise; eğer Tevrat'ın bir benzeri olan Kur'an'ı yüklenen Türkler, bu Arapça yazmaları öncelikle kendi öz dillerine çevirip anlama ve gereğini yapma yükümlülüklerini yerine getirmezlerse; onlar da "Arapça yazmalar yüklenmiş eşekler"e benzemezler mi? Benzerler. Türkler Arapça Kur'an'ı yüklenmekle onu kendi dillerine en doğru, en

yetkin biçimde çevirip anlamak ve gereğini yapmak Türklerin baş yükümlüğü olmuştur; bunu yapmadıkça, gerçekleştirilmesi buna bağlı olan öteki yükümlülüklerini de yapamazlar.

Türkler, başlangıçta Kur'an'ı Arapça yüklendikten sonra, ilk iş olarak onu kendi dillerine çevirip anlama yükümlülüklerini yerine getirmeye giriştiler. Bu, 1200 yıllarına dek, Kur'an'ı Türkçeye çevirme, dinsel ödevleri Türkçe kullanarak gerçekleştirme biçiminde sürdü. Bu süre boyunca da buna karşı çıkanlar oldu; ancak bunlar başlangıçta egemen değildiler. Bunların egemenliği, 1200'lerde kuruldu. Bunlar Türk dilini, Türk dinsel yaşamından kovdular. Türkleri, Kur'an'ın Türkçe çevirisini okumanın cehennemlik bir "günah" olduğuna; Kur'an'ı Arapça olarak anlamaksızın seslendirmenin ise cennetlik bir tapım biçimi olduğuna kandırdılar ve çoğu "yazma yüklü eşek"ler konumuna düşmüş bir toplum olup çıktılar. Böylece, tam da batının Arapça bilim, düşün yazılarını kendi dillerine çevirerek aydınlandığı yıllarda; Türkler çeviriyle anlama işine son vererek kendi kendilerini karartmış oldular. "Bir toplum kendi kendini karartmadıkça, Tanrı onları karartmaz!"

Bir toplumun kendi öz diline yabancılaşmasının, düşünülebilecek en üst düzeyi; anlamadığı bir dildeki sözcükleri anlamaya anlamaya seslendirmeye girişmesidir ki, yabancılaşmanın bu düzeyinde, bu toplumun elinden yalnızca dini gitmez, bilinci ve usu da gider; alıklaşır. M. Akif Ersoy, Müslümanlardaki dinsel kökenli alıklaşmayı iyi saptamış, ancak yaşadığı çalkantılı yıllar boyunca, dinsel kökenli alıklaşmanın nedenlerine yeterince eğilememiştir.

Varsayın ki Araplar Atatürkçülüğü benimsemiş olsunlar. Bunlar Atatürk'ün söylevlerini Türkçesini seslendirerek okuyor, ancak seslendirdikleri bu Türkçe sözcüklerin anlamını bilmiyor olsunlar. Varsayalım içlerinden birisi çıkıp Atatürk'ün söylevini açıyor, önünde Türkçe bir yazı var, bu Türkçe yazıyı seslendirmeye başlıyor, ancak bu sözcüklerin anlamını kendisi bilmiyor; çevresinde toplananlar da, bu seslendiricinin dudaklarından çıkan ses dalgalarını kulaklarında duyuyorlar, ancak kulaklarında duyduklarından hiçbirisini gözlerinde canlandıramıyor, anlamıyorlar. Bu seslendirme işi bitince, birbirlerini kutlayıp kucaklaşarak ayrılıyorlar. Siz Söylev'de yazılı olan Türkçe sözcükleri sesdalgalarına dönüştüren kişiye yaklaşıp soruyorsunuz: "Siz niçin

Söylev'i kendi dilinize çevirip anlayarak okumuyorsunuz da, anlamını çoğunuz bilmeyerek, Türkçesini seslendiriyorsunuz?" Atatürkçülüğü benimsemiş bu Arap size diyor ki: "Söylev'in Arapça çevirisi, Söylev'in kendisinin anlamını bütünüyle yansıtamaz. Çeviri yanlış olabilir. Bu nedenle anlamaya anlamaya Türkçesini seslendirip anlamaya anlamaya Türkçesini dinliyoruz ki, bir yanlış yapmayalım. Söylev'i kendi dilimize çevirirsek, Atatürkçülük elden gider!" Şimdi, siz bu Arab'ı Atatürkçü olarak niteleyebilir misiniz? Atatürkçülük bu Arab'ın elinde midir? Bu Arab'ın elinden giden yalnızca Atatürkçülük olsa yine iyi; bu Arab'ın usu da beyninden gitmiştir ki, işin en kötü yanı budur.

İşte 1200 yıllarından sonra Türkler tıpkı böylesi bir duruma düşmüşlerdir. Günümüzde de Türklerin ezici çoğunluğunun dinle ilişkisi, bu durumdadır. Öyleyse söyleyin bana: Tanrı'nın buyruklarını anlamaksızın seslendirmeyi dinin bir ödevi olarak bekleyen Türk, dinini de, usunu da yitirmiş değil midir?

Dille din arasında, biri olmadığında öteki de olmayacak ölçüde kopmaz bir bağ vardır. Tanrı'nın buyrukları eğer sizin kendi dilinizde yazılmamışsa; bunları anlayabilmek için kendi dilinize çevirmek zorundasınız. Başka yolunuz yoktur. Bunu ne ölçüde başarılı gerçekleştirebilirsiniz; Tanrı'nın buyruklarını da işte o ölçüde anlayabilirsiniz. Çeviriyi ne ölçüde başarısız yaparsanız, Tanrı'nın buyruklarını da o ölçüde yanlış anlarsınız. Tanrı'nın buyrukları yalnızca günde beş kez yükünç (namaz), yılda bir ay oruç, yaşamda bir kez Hac ve gelirinden yoksullara vergi vermek değildir. Eğer öyle olsaydı, bütün bunlar 30 Arapça sözcükle yazılır; bütün dillere kolayca çevrilir, herkese uygulanır, olur biterdi. Oysa Tanrı, *düşünün, araştırın, inceleyin, buluşlar yapın* diye de buyurmaktadır. Bu buyruk da öteki buyruklar denli uygulanmak zorundadır. Çünkü Tanrı buyruğudur. Birini uygulayıp ötekini uygulamazsanız, olmaz. M. Akif; "*Din bir bütündür*" der.

Tanrı ve Bilim

Kur'an'ın Ankebud suresi 20. Ayeti şöyledir:

De ki, yeryüzünde gezip dolaşın, Tanrı'nın yaratmaya nasıl başladığını görün.

Bu buyruk, kişilerin yöre yöre dolaşarak, gördükleri bütün varlıkları Tanrı'nın yarattığını onaylayıp "Bunu da Tanrı yarattı, şunu da Tanrı yarattı," diye yürüyüp geçmesini mi önermektedir? Eğer böyle olsaydı, Kur'an'da: "Bütün nesnelere bakın, bunları Tanrı'nın yarattığını olumlayın" der geçerdi. Oysa, burada, somut, duyularla, gözle görülmesi buyurulan; nesnelerin yalnızca kendileri değil; bu nesnelerin "yoktan nasıl yaratıldıkları"dır; yaratımın nasıllığının görülmesidir. Tanrı, nesnelerin yaratılışlarının nasıllığını inceleme, araştırma, bulgulama konusu edilmesini buyurmaktadır. Ben buna Tanrı'nın kullarına verdiği, "bilimsel amaçlı deneysel çalışma buyruğu" diyorum. Tanrı, kişioğullarına "bilimsel amaçlı deneysel çalışmalar yapın buyruğunu" vermiştir. Bu buyruk, öteki dinsel buyruklardan önemsiz ya da yapılmasa da olur bir nitelikte değildir. Tersine, bu yapılmazsa, dinsel buyruklardan biri yerine getirilmemiş olur. Bu buyruğu doğru anlayan ilk Müslümanlar, nesnelerin atomlardan oluştuğunu kavramış ve böylece felsefede "İslam Atomculuğu" denilen bir düşün akımı oluşmuştur ki, bunu da bir Türk'ün anlayabilmesi gerekir. Bunu anlayabilmesi, Kur'an'ın Türkçeye çevrilebilmesine bağlıdır. Tanrı'nın bu buyruklarını Arapça olarak anlamaksınız koyun kaval dinler gibi dinlemek; söyleneni anlayamamanın bir sonucu olarak, bu buyruğu da uygulamamak; Tanrı'nın ödüllendireceği bir davranış değildir. Kur'an'ı Arapçasından anlamayarak seslendirip, anlamayarak dinleyenler, bunu bir tapım sayıp Tanrı'nın bundan dolayı kendilerini ödüllendireceğini sanıyorlarsa; Tanrı'nın kendilerine nasıl bir "ödül" (!) vereceğini ergeç görmektedirler.

Tanrı, kişioğullarına, kendisinin "yaratmaya nasıl başladığını, bilimsel amaçlı deneysel çalışmalarla görmeleri" buyruğunu verdiği gibi, "kendi içinde birbirleriyle çelişen, tutarsız düşünceler üretmeyin," buyruğunu da vermiştir. Kişi, ağzından çıkan sözleri incelesin. Eğer sözlerinde birbiriyle çelişen yanlar bulunuyor ise; bu kendilerine Tanrı'dan gelmiş gerçek değildir. Bunları kendileri uydurmuştur.

Nisa suresi, 82. Ayeti şöyledir:

Eğer Kur'an Tanrı'dan gelmiş olmasaydı, içinde çelişkiler bulunurdu.

Bu uyarı, ilk Müslümanlarca dosdoğru anlaşılmıştır. Öyle ki, ilk Müslümanlar, şu ya da bu konuda ürettikleri kendi düşüncelerini, yazıya geçirip çoğaltmaya giriştiklerinde, en başına şöyle bir uyarı koyarlardı:

Ey okuyucu! Eline aldığın bu yazılarda, doğrular bulduğunda, bil ki bunlar Tanrı'dan kaynaklanır. Yanlışlarla karşılaştığında, bil ki bunlar ya bendendir, ya Şeytandan!...

Müslümanlar "kendi içinde birbirleriyle çelişmeyen, tutarlı düşünceleri" kişiye Tanrı'nın düşündürttüğünü; "kendi içinde birbiriyle çelişen, tutarsız düşünceleri" ise kişiye, ya kendi kendisinin ya da Şeytan'ın düşündürttüğünü, Tanrı'nın kendilerine Kur'an aracılığıyla Nisa suresi 82. ayetinde ilettiği bu ölçütle kavramışlardır:

Kur'andaki: "Onlar Kur'an'ı irdelemiyorlar mı? Eğer o Tanrı'dan başkasından olsaydı, kuşkusuz onun içinde birçok çelişkiler bulacaklardı." (Nisa suresi, 82.) ayetine göre: Tanrı'nın, elçisi aracılığıyla topluma ilettiği sözlerin (Kur'an'ın) içinde birbiriyle çelişme olamayacağı gibi; şu ya da bu kişinin kendi sözleri içinde eğer bir çelişki varsa, bunu da Tanrı beğenmez. Çünkü çelişik olan, doğru değildir. Kişi, şu ya da bu düşünce ürünü ile karşılaştığında; onu öncelikle "içinde çelişki var mı, yok mu" diye incelemelidir. Eğer içinde çelişki bulursa, bu düşünce Tanrı'nın olumladığı türden değildir; benimsenemez. Eğer bir düşünce kendi içinde çelişki barındırmıyorsa ve olgusal gerçeklerle de çelişmiyorsa, Tanrı'nın olumladığı türdendir; benimsenebilir.

Demek ki Tanrı, kişioğullarına hangi düşüncenin doğru, hangi düşüncenin yanlış olduğunu görmesini sağlayacak Tanrısal bir ölçüt sunmuştur; "Çelişmezlik yasası". Demek ki Tanrı, Kur'an'da "doğru düşünme"yi buyurmakta; "doğruluğun ilkesi"ni de öğretmektedir. *Tanrı'nın öğretisi yalnızca "namaz, oruç, zekat, hac" gibi tapımlardan oluşmaz; kişiye bilim yapmayı, doğru düşünmeyi de buyurur Tanrı.* Bir Türk, bunları anlayabilmek üzere, Tanrı'nın bütün Arapça buyruklarını kendi anadiline çevirerek, iyice tartmakla yükümlüdür.

Sonuç olarak, *öz dilini yitiren, dinini de yitirir.* Dilini bozan, yalnızca dinini bozmakla kalmaz; düşünceye dayalı bütün yetilerini de bozar. Çünkü dil, bir yandan düşünce üretme, öte yandan üretilmiş düşünce-

leri anlama; eş deyişle "kendisi için yeniden üretme" aracıdır. Bu aracın bozulması ya da kullanılmaması bir "anlama özürü" doğurur. Dilsizlik ya da bozuk dillilik bir özürdür. Bu önemli özürü onarmaksızın, sağlıklı, verimli düşünsel edimlere kalkışamayız.

Arapça, Farsça Kökenli Sözcüklerin Türk Dilinde Ses ve Anlam Değişikliğine Uğraması

Dilediğim o dur ki, geğirdikten sonra "estaaafurullah" çekenler gibi olmayalım. Nedir bu Arapça "estağfurullah" sözünün anlamı ki, lahmacun yedikten sonra geğiren Türk, bu işe Allah'ın adını karıştırma gereği duyuyor? Bir anlamlandırmaya göre bu Arapça sözün anlamı: "Tanrıdan korunma dilerim,"dir. İyi de, bu sözleri diline dolayan kaç Türk, onun bu anlamını bilerek kullanıyor? Çok az. Üstelik, Türk'ün dilinde "esta-ğ-furullah" sözünün "ğ"si uçuyor, "estaafurullah"a dönüşüyor ki; "estaafurullah" sözcüğünün Arapçada anlamı: "Tanrı'dan şişmanlamayı dilerim," oluyor. Lahmacun yedikten sonra yüksek sesle geğiren Türk, "ğ"yi atlayarak "estaafurullah" deyince, "Tanrı beni şişmanlatsın" demiş olur ki, gerçekte ne dediğinin ayırdında bile değildir. Alışkanlığa dönüşmüşür; kurulu yaydan fırlayan bir ok gibi çıkar bu sözler dudaklarımızdan; anlamadan, bilmeden.

Bir de "elhamdülillah" var ki, Türk dilinde dürülüp "elamdürüllaa" olup çıkmıştır. Oysa "dürmek"le "dürülmekle" ilgisi yoktur. Türkler bunu kısaltarak "elham" da derler. Böylece "hamd" sözcüğünün "d"si düşmüş, geriye "ham" kalmış olur. Kimi Türkler başındaki "h"yi de yutup "elam" derler ki, bütün bunlar, Türk gırtlağına uymayan Arapça sözleri Türk diline uydurmaktan doğan yuvarlamalardır. Gelgelelim, bir Arapça sözcüğü Türk dil uyumuna göre yuvarladığınızda, ortaya çıkan her bir sözcüğün Arap dilinde yine bir karşılığı vardır ve siz bu yuvarlamadan doğan yeni sözcüğün Arapçada hangi anlama girdiğini bir bilseniz çoğu kez tepeniz atar; yüzünüz kızarır.

Arapça sözcükleri "kutsaldır" diye Türkçeye sokup Türk dilinde yuvarlanmaya bırakanlar, bir Türk'ün uzun yıllar dilini, gırtlağını, ses tellerini eğitmedikçe bu Arapça sözcükleri gerektiği gibi seslendireme-

yeceğini çok çok iyi bilmektedirler. Oysa bir nesne "kutsal" diye niteleniyor ise, demek ki o bütün bozulmalardan korunması gereken bir nesnedir. Bir dil "kutsal" diye niteleniyorsa, yapılması gereken, o dili bütün bozulmalardan korumak değil midir? Arapça sözcükleri "kutsal" diye niteleyenler, bu sözcüklerin Türk dilinde yuvarlanarak bozulmasına en çok karşı çıkması gereken kişiler olmalı değil miydiler? Öyle olmalıydılar, ancak umurlarında bile değil. Evet, Hıristiyanlar da Latinceyi kendilerince "kutsal dil" olarak nitelemişlerdir; ancak, onlar yaptıkları bu nitelemeye upuygun davranarak, Latinceyi sokağa düşürmemişlerdir. Batıda Latince sözcükler, ancak dinsel deyimlerin ya da bilimsel, düşünsel kavramların adı olmaya yakıştırılır; sövgüde kullanılmazlar. Bir bilgin yeni bir buluş mu yaptı, bu buluşun adı Latince ya da Grekçe olarak konulur. Bir düşünür, ortaya bir kavram mı atacak? Önce Latince, Grekçe bir sözcük arar. Bu onların saplantısıdır. Oysa, Türkler, "kutsal" diye dillerine aldıkları Arapça sözcükleri kavga alanına, sövgü alanına bile sokmuşlardır; bu nasıl kutsallık? "İbne", "sülale", "ecdat", "kabız" vb. gibi binlerce Arapça sözcük, Türk'ün diline yüzyıllarca "kutsal" oldukları söylenerek sokulmuştur, ancak bu sözcükler sonunda sokağa düşmüşlerdir; bu nasıl olabiliyor? "Arab" sözcüğü bile, Türkün dilinde olumsuz bir anlama gelir; kara derili kişilere ad olmuştur. "Kara" anlamıyla "arab" sözcüğü Grekçede vardır; İbranicede de "Ar-B", "karanlık" demektir. Oysa Araplar kara derili değildirler. Türk, saçma bir söz duyduğunda; "Anladıysam Arap olayım," der. "Arap" sözcüğünü olumsuzlamak için kullanır.

Görülüyor ki, Arapça sözcüklerin bin yıl önce Türk diline sokulma gerekçesi olarak kullanılan "kutsallık" savı ile, Arapça sözcüklerin Türk dilindeki kutsallıkdışı kullanım biçimleri birbirine uymadığı için, Türk Dil Kurumu, dilde özleştirme çabalarına başladığında, hiçbir Arapçı Arapçadan dilimize giren sözcüklerin "kutsal" olduğunu, bu nedenle atılmaması gerektiğini savunmamıştır. Oysa dilimize sokulma gerekçeleri, bu sözcüklerin "kutsal" olmaları idi. Demek ki süreç içinde kutsallıkları öyle çiğnenmiştir ki, artık Türkçedeki Arap kökenli sözler "kutsallık" gerekçesiyle savunulamaz duruma düşmüş ve yeni gerekçeler uydurmaya başlamışlardır.

Arapça, Farsça Kökenli Sözcüklerin Artık Türkçeleşmiş Oldukları Savı

Dilimize Arapçadan, Farsçadan sokulan sözcüklerin yerlerine Türkçeleri konularak atılmasına karşı çıkanların son gerekçeleri şudur:

"Bunlar artık Türkçeleşmiş sözcüklerdir. Bunlar artık Arapça, Farsça diye yabancı sayılmamalıdırlar. Bunlar Türk diline girdikten sonra öyle anlam ve ses değişikliklerine uğramışlardır ki, bunları artık Araplar, Farslar bile tanıyamazlar. Öyleyse bunları Arapça, Farsça olarak nitelendirmek yanlıştır. Bunlar Türkçeleşmişlerdir; Türkçe sayılmalıdılar."

Ben bu görüşleri doğru sayarsam, kendi savımla çelişir miyim? Benim savım "Türk dilinin yabancılaştırıldığı" idi. Bunların savı ise "Yabancı sözcüklerin Türkçeleştirildiği"dir. Bir an için, Arapça sözcüklerin Türkçeleştirildiğini doğru sayalım. Şu demektir: "Bu sözcükler Arapça'dan geldiler, ancak artık anlamları Arapçada taşıdıkları anlamlar değil, bizlerin onlara yakıştırdığımız başka anlamlardır. İkinci olarak, bunlar Türkçeye Arapçadan geldiler, ancak bunların Türkçede söyleniş biçimi Arapların bile duysalar tanıyamayacakları bir biçimdedir." Evet, bunlar gerçekten de doğru saptamalardır. Gelgelelim, bu olayda "yerlileşme" yok, tersine bir "çifte yabancılaşma" vardır. Yabancı kökenli sözcüklerin Türk diline olağanüstü yoğunlukta girmesiyle Türkçede bir "yabancılaşma" olurken, Türk diline giren yabancı sözcükler de Türkçeye girmekle kendilerine yabancılaşmışlardır.

Öyleyse bunları Türk sayalım, olsun bitsin.

Olmaz da, bitmez de...

Niçin olmaz, bitmez?

Çünkü dilimize giren yabancı kökenli sözcükler, bizim yerli sözcüklerimizi öldürmeden, yanyana yaşayamıyorlar; bizim yerli sözcüklerimizin yapılabilecekleri işleri yapmaya girişip, bizim yerli sözcüklerimizi öz yaşamımızdan kovarak, onları öldürüyorlar. Yabancı sözcük geliyor, yerli sözcüğü öldürüp, onun yerine geçerek kendini yaşatıyor. Hangi toplum, kendi öz varlıklarını öldüren yabancıları "sen artık bizdensin" diye bağrına basar? Yabancılar ancak kendi öz sözcüklerimizin yapamayacakları işler varsa gerekli olurlar. Türk dilinde yerli söz-

cüklerin yapamayacağı iş yoktur. Şu ya da bu işi yerli sözcüklerimiz göremez, bu nedenle o işi gördürecek bir yabancı sözcüğe gerek var, diyenler yalan söylemektedirler.

Türk dil ormanına yıllar önce Arabistan'dan getirilip bırakılan sözcükler, gerek seslendirme, gerek anlam bakımından başkalaşmış, kendi köklerine yabancılaşmışlardır, ancak bu başkalaşmayı "Türkleşme" olarak nitelemek doğru değildir. Türkleşmek için Türk dil ormanında kök salmış, dal budak vermiş olmak gerekir. Türkçe sözcükleri Türkçe olamayan yabancı sözcüklerden ayıran en önemli özellik, Öztürkçelerin Türk dilinde köklü, gövdeli, dallı, gerektiğinde yemiş veren nitelikte oluşudur. Arapçadan ya da başka dillerden Türkçeye giren sözcüklerin en önemli özellikleri ise, üremez, türemez, gerektiğinde yemiş veremez nitelikte olmalarıdır. Türk dilinin kurallarına göre çekilemeyen, gerektiğinde kendilerinden yeni sözler türetilemeyen bu sözcüklere Türkçeleşmiş denilemez; çünkü ancak çekilebilir, türeyebilir olsalardı Türkçeleşmiş sayılabilirlerdi. Biz dilimize yabancı dillerden giren sözcüklerin dişilerine oğlumuzu, oğullarına kızlarımızı vermemişiz; onları kendi çocuklarımızla evlendirmemişiz; bunlara nasıl Türkçeleştiler diyebiliriz?

Dilimizdeki Arapça, Farsça, Yabancı Kökenli Sözcükler, Dini Doğru Anlamaya da Engeldir

Türk diline Arapçadan geçen, Türk dilinde yuvarlanıp söylenişleri de anlamları da değişen Arapça kökenli sözcükler, yalnızca düşünsel üretimimize ket vurucu olmakla kalmayıp dinimiz açısından dahi büyük sakıncalar doğurdukları için, Türk dilinden atılmalıdırlar.

Bunu bir örnekle görelim: Mehmet Akif Ersoy, bilindiği üzere bütün Müslümanların dini bütünlüğüne saygı duydukları bir ozanımızdır. T.B.M.M, 1926'da bu ozanı Kur'an'ı Türkçeye çevirmekle görevlendirmiştir. On yıla yakın bir süre bu iş üzerinde çalışan Ersoy, bakın ne demiştir:

"Aman Yarabbi! Kur'an ne söylüyor, biz ne anlıyoruz! (Kur'anda geçen) "sabır", "katlanmak" değil; "göğüs germek" demektir. Neye göğüs germek?

Evet, sonunda katlanılamayacak acılara katlanma ızdırabına mahkum olmak için, önceden her türlü şedaide, her türlü mezalime, mertçesine, insancasına göğüs germek. Fedakarlıkların semtine uğramayarak, miskin miskin oturmak, sonra da hissesine düşecek rüsvaylığı "kader böyle imiş, tahammül etmeli" diye hazıma çalışmak, hiçbir zaman (Kur'an'da geçen) "sabır" (sözcüğü) ile telif olunamaz" (*Zaman Gazetesi* - 11 Temmuz 1991 s.)

Mehmet Akif Ersoy, Kur'an'da geçen "sabır" sözcüğünün Kur'an'da taşıdığı anlam ile; dilimizde ki anlamı arasında bir uyuşmazlık saptamış. Kur'an'da geçen "sabır" sözcüğü, bizim dilimize Arapça'dan geçen "sabır" sözcüğü ile eş anlamlı değildir, diyor. Öyleyse, Türk çevirmen, Kur'an'da karşısına çıkan "sabır" sözcüğünü Türkçe çeviriye "sabır" diye, olduğu gibi geçirirse, bu, Kur'an'da karşısına çıkan "sabır" sözcüğünün anlamını vermiş olmayacak; başka bir anlam vermiş olacaktır. Ben oturup araştırdım. Son elli yıldır Türkiye'de yapılan çevirilerin bütününde bu yanlış yapılmış bulunuyor; çevirmenler, Kur'an'ın Arapçasında Arapça "sabır" sözcüğünü gördükleri her yere, kendi çevirilerinde bizim dilimizdeki "sabır" sözcüğünü yazıp geçivermişlerdir; sanki Tanrı'nın elçisi Muhammed, "sabır" sözcüğünü, bu sözcüğün Osmanlıcada taşıdığı anlamda kullanırmış gibi...

İşte, ben Arapçadan Türk diline girip Türkçede anlamı kayan bu sözcüklerin Türk dilinden atılması gerektiğini, dilbilimsel, anlambilimsel gerekçelere dayanarak olduğu denli, bu gibi din saptırıcı sakıncalarından dolayı da öneriyorum. İsterseniz bu örneklere bir yenisini ekliyelim:

Kur'an'da geçen "sahib" sözcüğünün, bugün bizim dilimizde kullanılan "sahip" sözcüğü ile bir anlam ortaklığı yoktur. Dilimize Arapçadan geçen "sahip" sözcüğü, bir nesnenin kimin olduğunu gösterir. "Ben bu evin sahibiyim" diyorsanız, o evin sizin olduğunu anlatmış olursunuz. Oysa, Kur'an'da geçen "sahib" sözcüğü bu anlama gelmez; "arkadaş", "yoldaş", "yurttaş", vb. anlamlarına gelir. Şimdi bir Türk çevirmen, Kur'an'da geçen "sahib" sözcüğüyle karşılaştığında gözleri ışıyor; "ben bu sözcüğü zaten biliyorum" deyip çeviride olduğu gibi kullanıyor. Kur'an'da geçen ve "arkadaşınız deli değildir" diye çevrilmesi gereken tümceyi, "sahibiniz deli değildir" diye çeviriveriyor.

Bu gibi örnekler yüzlercedir. Bu nedenle, Arapça'dan Türkçe'ye geçip Türk dilinde anlamı kaymış bulunan sözcükler, birer çevirmen tuzağı, birer çeviri saptırıcı olarak çok olumsuz işlevler görmektedirler. Bunlardan kurtulmak, boynumuzun borcu olmuştur, eğer dinimizi doğru anlamak istiyorsak...

T.B.M.M'nin Atatürk Döneminde Kur'an'ı Türkçeye çevirmekle görevlendirdiği Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır 1937'de basılan *Hak Dini Kur'an Dili* adlı 9 ciltlik çalışmasının sunum bölümünde bakınız ne diyor:

Kur'an'ı tercüme ettim veya ederim diyenler yalan söylemiş olmaz da ne olur?

Peki Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır nasıl bir çalışma yapmış? Kendisi yaptığı çalışmayı şöyle açıklıyor:

Mesela (Kur'an'da geçen) Arapça "hamd"e (Osmanlıca) "hamd", Arapça "rahmet"e (Osmanlıca) "rahmet", (Kur'an'da geçen) Arapça "hidayet"e (Osmanlıca) "hidayet" dedim. (Kur'an'da geçen) Arapça "zulmet"e (Türkçe olarak) "karanlık dedimse, (Kur'an'da geçen) Arapça "nur ve ziya" yerine (Türkçe) "aydınlık ve ışık" demek için ısrar etmedim. "Gök" yerine Arapça "sema"yı tercih ettiğim mevki (yer) oldu. Ekseriya "gökler ve yer" dedimse, bazan da (Arapça) "semavat-ü arz" demek daha hoşuma geldi. "Güneş ve ay" dedim, lakin "güneşi ve ayı" diyemediğimden (Arapça) "şems-ü kamer"i tercih ettim. Bütün halk Arapça "rabbülalemin"i tanırken "âlemlerin rabbı" demekte faideden ziyade zarar gördüm. (Kur'an'da geçen) "sıratı müstekim" yerine "müstekim sırat" diyemedim; (Türkçeleştirip) "doğru yol" dediğim zaman da (Arapçadaki) "sırat"ın nüktesiyle (Arapçadaki) "istikamet"in zevkinden bir şey zayi olduğunu hissettim.(*Bkz*: *Hak Dini Kur'an Dili*, Muhammed Hamdi Yazır, 1937-38. Cilt 1, Mukaddime bölümü, s. 9-11)

Bu sözlerden açıkça anlaşılıyor ki: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Kur'an'ı Türkçe'ye çevirmekten çok, kendi beğenilerini ve kendi Araplaşma düzeyini sergilemenin ardına düşmüş. Çevirmenimizin "hoşuna gelmemiş" kimi Arapça sözcüklerin Türkçesini kullanmak. Türkçede karşılığı olan, olduğu bu çevirmence de bilinen kimi Arapça sözcüklerin, Türkçesi yerine Arapçasını kullanmak, çevirmenin beğenisi-

ni okşuyor. Arapça bilmeyen kişileri aydınlatmaktan çok, kendi beğenilerini sergileyen bu gibi çevirmenlerin, vay haline! Tanrı onlara "hoşlarına gelecek" bir "ödül" versin...

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, sanki çok büyük bir iş yapmış gibi, Kur'an'da geçen "hamd" sözcüğünü, yaptığı Türkçe çeviriye yine "hamd" olarak; Kur'an'da geçen "rahmet" sözcüğünü, yaptığı Türkçe çeviriye de "rahmet" olarak; Kur'an'da geçen "hidayet" sözcüğünü, yaptığı Türkçe çeviriye yine "hidayet" olarak geçirdiğini övünçle bildiriyor. Bu yorumcu, Kur'an'daki Arapça sözcüklerin Osmanlıcaya geçtikten sonra anlamlarının değiştiğini bile bilemeyecek denli dil bilincinden uzak mıydı; yoksa başka boyutları olan bilinçli bir saptırıcı mıydı?

Sözcüklerde Anlam Kayması

Kur'an'da yer alıp da sonradan "kutsaldır" gerekçesiyle Türk diline sokulan pek çok Arapça sözcük, Türkçeye girdikten sonra Kur'an'daki anlamını yitirmiş, süreç içerisinde başka anlamlar yüklenmiştir. Bu çok doğal bir gelişme, değişme olayıdır. Çünkü hiçbir dilde sözcükler anlam başkalaşması, anlam kayması olgusundan korunmuş değildir. 1400 yıl önceki Arapların dilinde "şu" anlama gelen bir sözcük, 1400 yıl sonraki Arapların dilinde "bu" anlama geliyor olabilir.

Sözcüklerdeki anlam başkalaşması, yalnızca bir dile yabancı dillerden geçen sözcüklerin başına gelen bir durum değildir; bu bir dilin yerli sözcüklerinde de görülür. Örneğin, "ödlek" sözcüğü bin yıl önceki Türklerin dilinde "çağ", "dönem", vb. gibi anlamlara gelirken; bugünkü dilimizde söylenişi başka bir sözcük ile karışmış olup, "korkak", "ürkek", vb. gibi anlamlara gelmektedir. Süreç içerisinde sözcükler yeni anlamlar yüklenebilmektedirler. Bin yıl önce kutsal anlam yüklenen bir sözcük, bin yıl sonra yüz kızartıcı bir anlam yüklenebilir. Tersi de olabilir. Çünkü dil kaygan bir nesnedir. Eski çağlarda yazılmış yapıtların çevirisinde önemli olan, şu ya da bu sözcüğün, kullanıldığı anda hangi anlama geldiğidir. Kur'an 1400 yıl önce yazıya geçirildiğine göre, çevirmen için Kur'an'da geçen şu ya da bu sözcüğün o dönemde ne

anlama geldiği önemlidir. Çünkü o sözcük, Kur'an'a yazıldıktan sonra da yaşamaya, dolayısıyla aşınmaya, yaşlanmaya, bozulmaya koyulmaktadır. Bir sözcüğün anlamı, kullanıldığı döneme göre değerlendirilir. Sözgelimi Kur'an'da karşılaştığımız Arapların kullandığı "azab" sözcüğü ile, 1400 yıl sonra bugün bizim Arapçadan alıp kullandığımız "azab" sözcüğü anlamdaş değildir. Çünkü, köprünün altından çok sular akmıştır. Bugün bizim dilimizdeki Arapça kökenli "azab" sözcüğü, artık Kur'an'daki anlamını korumuyor; anlamı daraldı, büzüldü, değişti... Bu nedenle, bir Kur'an çevirmeni, Kur'an'da yaklaşık üç yüz yetmiş kez geçen "azab" sözcüğünü, yaptığı Türkçe çeviriye, olduğu gibi "azab" diye alırsa, yaptığı işin adı "çeviri" değil "deviri" olur. Son 60 yıl içerisinde yapılmış olan Kur'an çevirilerinde, Kur'an'da geçen çok Arapça sözcük, Türkçe çeviriye olduğu gibi yazılmıştır. Bu Kur'an'a saygılı davranmak gerekçesiyle savunulmaya kalkışılsa da, yapılan iş gerçekte Kur'an'da geçen bu sözcüklere, Kur'an'dan 1400 yıl sonra yüklendikleri başka anlamları yakıştırmaktır.

Örneğin, Kur'an'da geçen "cahil" sözcüğü, bugün bizim dilimizde yaşayan "cahil" sözcüğüyle anlamdaş değildir. Kur'an'da geçen "cahil" sözcüğü, "okuma yazma bilmeyen kişi" anlamına gelmez; bir kişilik yapısını nitelemek üzere kullanılır; ağır başlılığın karşıt anlamlısıdır; "hoppalık", "anarşi" gibi bir anlamı vardır. Oysa, bugün bizim dilimizde "cahil" sözcüğü genellikle "okuma yazma bilmeyen" anlamında kullanılmaktadır. Demek ki, Kur'an'da geçen "cahil" sözcüğü, 1400 yıl sonra bugün bizim dilimizde artık anlamı kaymış, başkalaşmış olarak yaşamaktadır. Öyleyse, bir çevirmen, Kur'an'da karşısına çıkan "cahil" sözcüğünü, bugün Türklerin kullandığı "cahil" sözcüğüyle çevirirse "cahillik" etmiş olur.

Yine Kur'an'da geçen "intikam" sözcüğü ile, bizim bugün kullandığımız "intikam" sözcüğü anlamdaş değildirler. Kur'an'da geçen "intikam" sözcüğünün "öç", "kin", vb. gibi anlamları yoktur; "yardım etmek"in karşıt anlamlısıdır; "tüketmek", "bütünüyle ortadan kaldırmak", "yenmek", "silip süpürmek", vb. gibi anlamları vardır. Bugün Türk dilindeki "intikam" sözcüğü ise, "öç almak", "kin gütmek" anlamlarına geliyor. Bir Türk, "intikam" almak için kinlendiği kişinin yüzüne tükürebilir, evini yakabilir, saldırabilir. Gelgelelim Kur'an'da geçen "intikam" sözcüğü, tek tek bireylere değil, topluluğa karşı; "toptan

tüketmek", "toptan yiyip bitirmek", "ardında kırıntı bırakmamak" anlamına gelir. Bir yemeği silip süpüren kişi, Arapçada önüne konulan yemeği "intikam" yapmış olur; oysa bir Türk, tabaktaki tüm yiyecekleri bitirdiğinde, yemeği "intikam" ettim demez. Arapçada "intikam" sözcüğü yalnızca birbirini yemek anlamına değil, şu ya da bu yiyeceği tüketmek anlamına kullanılır. Bilindiği üzere, önüne konulan yemeği silip süpüren kişinin o yemeğe bir "kin"i, bir "öç"ü yoktur. Bir Arap "kuru fasulyeden intikam aldım" der ise, anlatmak istediği, önüne konulan kuru fasulyeyi "yeyip bitirdiği"dir; yoksa kuru fasulyeye karşı bir "kin" duyduğu ya da ondan "öç aldığı" değil. Türkçedeyse "intikam" sözcüğü yalnızca kişiler arası didişmeye, kin, öfke, öç alma olaylarına özgü bir ad olup çıkmıştır. Demek ki, bir Kur'an çevirmeni, Kur'an'da karşısına çıkan "intikam" sözcüğünü Türkçeye "intikam" diye çevirirse yanlış yapmış olur.

Kur'an'da yer alıp da Türkçeye Arapçadan geçen bu gibi sözcüklerle ilgili örnekler binlercedir. Bütün bunlar bize, Kur'an'da geçen Arapça sözcüklerin yüzyıllarca kullanıla kullanıla, gerek Arapçanın kendisinde gerekse Türkçede anlamlarının başkalaşıma uğradığını kanıtlar. Kur'an'da geçen bir sözcüğü Türkçe çevirisinde olduğu gibi alıp kullanmak, bu sözcüğün bin yıl boyunca Arap dilinde uğradığı bozunmayı ve Türk dilinde uğradığı anlam kaymasını yok saymak demektir. Orhon yazıtlarında "çağ", "süreç", "dönem" anlamında geçen "ödlek" sözcüğünü, bugün yapılan bir Türkçe çeviriye olduğu gibi "ödlek" diye almak ne ölçüde büyük bir yanlış ise, Kur'an'da geçen şu ya da bu sözcüğü, çeviriye olduğu gibi almak da o denli büyük bir yanlıştır.

Sonuç olarak: Kur'an'ın Türk diline doğru çevrilebilmesinin ön koşulu, bu çeviride Türkçeye Arapçadan geçmiş sözcükleri hiç kullanmamaktır. Türkçeye Arapçadan geçen sözcükler, bizim dilimizde Kur'an'daki anlamlarıyla yaşamıyor oldukları içindir ki, Kur'an'ı anlamamıza yaramıyorlar. Tersine, yanlış anlamaya yol açıyorlar. Bu nedenle Türklerin, bağlı oldukları dinin kutsal bildirisini anlayabilmeleri, öncelikle Türk diline geçen Arapça, Farsça sözcüklerin bu gibi yanıltıcı etkilerinden kurtulmalarıyla gerçekleşecektir. Öyleyse Türk dinbilirleri Türk dilinde özleşmeye karşı çıkmayı bir an önce bırakıp, özleşmenin baş savunucuları olmalıdırlar. Çünkü:

Din, dilin ucundadır.

Kimileri, "Tanrı sizin ne dediğinize bakmaz, ne yaptığınıza bakar," diyorlar. Eksiktir. Kimileri de, "Tanrı sizin ne yaptığınıza değil, dileğinize bakar," diyorlar. Bu da eksiktir. Kur'an öğretisine göre Tanrı, kendisinden hiçbir biçimde gizlenilemeyecek olan biricik varlıktır; yapılanı da, söylenileni de, düşünüleni de bilir; ne demişseniz işitir, ne yapmışsanız görür, ne düşündüğünüzü, usunuzdan ne geçirdiğinizi bilir. Kur'an öğretisine göre Tanrı açısından kişilerin sözleri önemsiz değil, önemlidir. Kur'an'da Tanrı kişileri ağızlarından çıkan sözlerden sorumlu tutacağını bildirmiştir; sözlerinin anlamının eğilip bükülmesine; anlamının değiştirilmesine; anlamının bozulmasına karşıdır. Kur'an'da Tanrı Hıristiyanları "İsa Tanrı'nın oğludur", Yahudileri de "Üzeyir Tanrı'nın oğludur" dediklerinden dolayı, ağızlarından böyle sözler çıktığı için suçlamaktadır. Kişilerin, yüreklerinde olmayanları ağızlarıyla sözlemelerine karşıdır. Kur'an'da Tanrı "söz"e, "sözcükler"e öylesine önem vermektedir ki, kişioğullarına en çok sözlü dil aracılığıyla seslenmekte; görsel anlatım, vb. gibi sözdışı iletişim yollarını görece olarak daha az kullanmaktadır. Kur'an'da Tanrı ağızdan çıkan sözlere o denli önem vermektedir ki, ancak ölümle korkutulan kişilerin anlık olarak inançlarına aykırı sözler söyleyebileceklerini, bunu durumu atlatır atlatmaz inandığını açıkça söylemesi gerektiğini bildirmektedir. Demek ki, kişilerin olağan koşullarda ağzından çıkan sözlere çok önem vermesi ve bunları yozlaşmalardan koruması gerekmektedir.

Din, dilin ucundadır; dilini koruyamayan, dinini yitirir.

Din, dile o denli bağımlıdır ki, kişiler sakın tapımda yanlış bir söz söylemeyelim kaygısı ile, Kur'an'da geçen Arapça sözcükleri anlamaya anlamaya papağan gibi yinelemeye yönelmişlerdir. Çoğu Türkler, eğer anlamadıkları Arapça sözcükleri belleyip, bunları tapımda anlamaya anlamaya seslendiriyor ise, bunu kötü bir düşünceyle değil, salt yanlış sözler söylemeyeyim kaygısıyla yapmaktadır. Demek ki, dinin dile bağımlılığı, "Anlamasanız bile Kur'an'ı Arapça seslendirin, anlamasanız bile Kur'an'ın Arapça seslendirilişini dinleyin," diyenlerce bile yadsınamayacak bir gerçektir. Bunların yanılgısı; "Kur'an'ı çevirmek olanaksızdır; Kur'an'ı çeviriyle anlamaya çalışanlar sapıktır," demeleridir, Çünkü, Kur'an'a göre Tanrı'nın sözlerinin doğru çevirisi olanaklıdır ve Tanrı'nın sözlerini anlamaya çalışanlar sapık değildir.

Evet, Kur'an'ın Arapçası, ilk biçimiyle sıkı bir biçimde korunmalıdır. Öyle ki, bütün Müslüman ülke yönetimleri, Kur'an'ın Arapça ilk biçimlerini, altın kabartma, çelik dökme, vb. gibi doğanın bozucu etkilerine dayanabilen yüzeylere geçirerek, özel bölmelerde saklasalar yeridir; tıpkı "metre" adı verilen uzunluk ölçüsü biriminin ilk örneğinin de Fransa'da böyle özenle saklandığı gibi.

Evet, Kur'an'ın Arapçası yeterli sayıda kişinin belleğine de kazınmalıdır. Bu da önemlidir. Hafızlık da gereksiz değildir.

Evet, ana dili Arapça olmayan müslümanlar, Tanrı'ya seslenirlerken yanlış yapmamak dileğiyle, toplu tapım sırasında çok iyi Arapça bilen bir kılavuza (imama) uyarak tapınabilirler.

Gelgelelim, bütün bunlar, yalnızca Kur'an'ın Arapça özgün biçiminin korunmasından öte bir amaca yönelmemişlerdir. Kişiler koruduklarının anlamını bilmedikleri sürece, yalnızca birer bekçi olurlar. Din ise koruduğunun ne olduğunu bilmeyen bekçiler olmanızı istemez. Tanrı'nın elçiler aracılığıyla bildirip yazdırarak, herkesçe okunup anlaşılmasını istediği yazmalar, kişilerin düşünce üretme yetilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kur'an'da, kişilerin yanlış bulunan savları, Tanrı'nın karşı savları ile doğrultulmaktadır. Karşıt savların sergilendiği Kur'an'ı anlamadan korumak, Kur'an'ın öğüdü değildir. Tanrı; "*Kur'an'ı koruyun ve çok iyi anlamaya çalışın,*" diyor. "Korumak" ve "anlamak"; bu ikisinden biri yapılmazsa, Tanrı'nın buyruğu yerine getirilmemiş olur.

Tanrı, elçisi Musa'yı Firavun'a yollarken, uyarısının Firavun'a açık seçik söylenmesini; belki anlar, yanlışından döner diye onunla güzellikle konuşulmasını buyurmuştur. Peki Tanrı Türkler'in Kur'an'ı anlamasını niçin istemesin? Tanrı, "Türkler Kur'an'ı anlamadan Arapça okusunlar, anlamadan Arapça seslendirsinler" diye bir buyruk vermemiştir. Anlamaksa, açıkça bir dil, bir çeviri sorunudur. Türkler dil sorununu çözmedikçe, din görevlerini de gerektiği gibi yapamazlar. Bugün, Türk dilinde yer alan anlamları, söylenişleri kaymış Arapça, Farsça sözcükler, Türklerin Kur'an'ı anlamasının önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu konuda örnekler verdik. Yine vereceğiz.

Kur'an'da geçen Arapça "zulüm", "zalim" sözcükleri, bugünkü Türkçede yer alan "zulüm", "zalim" sözcükleriyle anlamdaş değildir.

Türkçede, dayak atmak, aç susuz bırakmak, kesmek, biçmek, yaralamak, öldürmek gibi kişiye gövdesel ya da tinsel acılar veren edimlerin tümüne "zulüm" denirken; bu eylemleri yapan kişilereyse "zalim" denir. Oysa Kur'an'da geçen Arapça "zulüm" sözcüğünün anlamı bu olmayıp "gerçeğin ortaya çıkmasını önlemek", "gerçeğin algılanmasını önlemek", "gerçeği gizlemek", "örtmek", "ortamı karartmak yoluyla kişilerin gerçeği görebilmesini engellemek", "belirtileri silmek", "kişilerin duyu algılarını körelterek, olgular arasındaki ayrılıkları seçebilmelerinin yolunu tıkamak", "karartmak", "delil karartmak", "kanıtların gizlenmesi", "kanıtların değiştirilmesi ya da yok edilmesi"dir. "Zulüm" sözcüğü Arapça "nur", "ışık" sözcüğünün karşıt anlamlısıdır; "nur" ışıtır, aydınlatır; "zulüm" ise karartır. Öyle ki Araplar "gece"ye de "zulüm" derler; çünkü "gece" görüşü engeller; göz gözü görmez, akla kara seçilmez olur. İşte Kur'an'da geçen "zulüm" sözcüğü bu anlama gelmektedir. Kur'an'da, Bakara suresinin 140. Ayetinde; "Tanıklığı gizleyenden daha zalim kim olabilir?" diye sorulmaktadır. Burada da "zalim" sözcüğünün "kanıt gizleyici", "delil karartıcı" anlamı apaçık görülmektedir. Demek ki, Kur'an'da geçen "zulüm" ve "zalim" sözcükleri, Türklerin bugün kullandıkları "zulüm" ve "zalim" sözcükleri ile anlamdaş değildir. Bu durumda Kur'an'da geçen "zulüm" sözcüğünü, Türklerin bugün kullandıkları "zulüm" sözcüğü ile karşılayan çevirmenler, Kur'an'a göre "zalim" çevirmenlerdir; çünkü bunlar Kur'an'da geçen Arapça "zulüm" sözcüğünün anlamını, Türklerin kullandıkları "zulüm" sözcüğüyle birmiş gibi göstererek karartmaktadırlar.

Evet, din dilin ucundadır.

Din söz konusu olduğunda, bir tek sözcüğün bile yadsınamaz bir önemi vardır. Kur'an'da bu açıkça görülür:

> Ey inananlar, bizi "rai" et demeyin, bize "unzur" et deyin... (Bakara suresi, 104. Ayet)

Burada inananların kullanageldikleri bir Arapça sözcük yerine başka bir Arapça sözcük kullanılması isteniyor; demek ki, Tanrı açısından bir sözcüğün bile önemi vardır.

Dil, dilin ucundadır ve Kur'an bunun örnekleriyle doludur:

Tanrı, "ancak Meryem Oğlu Mesih'tir" diyenler, kuşkusuz "kâfir" (Yadsıyıcı) oldu. (5/72)

Tanrı, "ancak üçün üçüncüsüdür" diyenler, kuşkusuz "kâfir" (Yadsıyıcı) oldu. (5/73)

Eğer diye geldiklerinden dönüş yapmazlarsa onlardan yadsıyıcı olanlara, acıklı bir yalım dokunacaktır. (5/73)

Onlar Tanrı'nın ışığını ağızlarıyla (sözleriyle) söndürmek isterler. (9/32)

Bu gibi pek çok uyarı geçer Kur'an'da ve neyin söylenmesinin yanlış, neyin söylenmesinin doğru olduğu gösterilir. Kişiler "Tanrı konusunda ne dedikleri" açısından öbeklere ayrılmışlardır. Din, dilin ucundadır. Kullandığımız sözler, bağlı bulunduğumuz öbeği; gerçek karşısında takındığımız tutumu belirler. Tanrı karşısındaki tutumunuzu belirler. Tanrı karşıtı iseniz, sizin Tanrı karşıtı olduğunuz da dilinizin ucundadır. Kur'an'a öğretisine göre "kötü olan", "baş kaldıran" Şeytan da "salt diliyle" eylem yapmakta; yalnızca çağırmakta, yalnızca diliyle beyinleri işlemektedir; çağırılarına, söylediklerine uyup uymamak size bağlıdır; siz onun sözlerine uymayacak olursanız onun elinde sizi suça itecek dilden başka bir araç, sözlerden başka bir güç yoktur.

Demek ki, din dilin ucundadır. Din, dille gelir, dille gider. Bu nedenle "din elden gidiyor," demenin bir anlamı yoktur; çünkü din ancak dilden gidebilir. 1200'lü yıllardan bu yana din Türk'ün dilinden büyük ölçüde gitmiştir. Ancak Kur'an'ın dosdoğru kökü yerli Türkçe sözcüklerle çevrilmesi koşuluyla geri gelebilir. Yüzde altmış oranında Arapça, Farsça kökenli sözcükler kullanılarak yapılan çeviriler, dinin Türklerce yanlış tanınmasına neden olmaktadır. Kur'an'ın yanlış anlaşılmasının nedenlerinden biri, dilimizdeki Arapça, Farsça sözcük bolluğudur

Kur'an'da geçen Arapça sözcüklerin kökü Türkçe olan upuygun karşılıklarını bulma, türetme çabası; bir yandan dilimizi eski sağlığına kavuşturacak, öte yandan dinimizi olabildiğince dosdoğru anlamamızı sağlayacaktır. Bunu gerçekleştirmek kolay olmayabilir; ancak olanaksız değildir. Üstelik bunu gerçekleştirmeksizin, kendimizi gerçekleştirmemiz de olanaksızdır...

Kur'an'da bildirilmiştir ki, Tanrı, kişi soyunu yaratmış, ona "beyan"ı, "iletişim"i, "konuşma"yı öğretmiştir. Yine Kur'an'da bildirilmiştir ki, Tanrı kişi soyuna yazmayı da öğretmiştir. Ayrıca, Tanrı yarattığı bütün nesneleri dillendirebilen, konuşturabilendir. Tanrı yalnızca Arapların ulusal Tanrısı olmadığına göre, demek ki bütün uluslara konuşmayı yazmayı o öğretmiştir. Eğer, Türkçe diye bir dil varsa, bu dil de varlığını Tanrı'ya borçludur. Eğer Yunanca diye bir dil varsa, bu dil de varlığını Tanrı'ya borçludur. Latin yazısı, Arap yazısı, Çin yazısı, Japon yazısı gibi bütün yazı türleri varlıklarını Tanrı'ya borçludurlar. Uluslar ulus oluşlarını, soylar soy oluşlarını, Türkler Türk oluşlarını Tanrı'ya borçludurlar. Kişioğullarının renklerinin, dillerinin başka başka oluşu, Tanrı'nın işlerindendir.

Kur'an'ı bir kılavuz olarak belleyen kişiler, bir yazı türünü ötekine üstün tutamazlar. Bir ulusun dilini ötekine üstün tutamazlar. Bir soyu ötekine üstün tutamazlar. Bir ulusu ötekine üstün tutamazlar. Bunlar arasında ayrılıklar, başkalıklar, yalnızca bir "tanıma", "öğrenme", "bilme" ediminin konusu olabilirler. Kişi, kendinden başkasını tanımakla, gerçekte kendini tanımış olur. Bütün varlıklar, bir örnek olsalardı, aralarında başkalıklar bulunmasaydı; ortada birbirinden ayırt edilecek bir şey bulunmayacağından kişioğlunun ayırt etme yetisi de olmazdı. Kişioğlu ayırt etme yetisinden yoksun olunca kendinin de ayırdına varamazdı. Dolayısıyla "bilgi" de olanaksızlaşırdı; çünkü "bilmek", nesneler arasındaki başkalıkların ayırdına varmak, başkalıkların nasıl gerçekleştiğini anlamaktır. Bilmek, başkalıkların, ayrıkların nedeninin, nasılının, niçininin bilincine varmaktır. Kişi, kendi dilinden başka bir dili incelemeye koyulursa, kendi dilini de yeniden öğrenecektir. Kişi, kendi kullandığı yazıdan başka yazıları incelemeye girişirse, kendi yazısının ayırt edici özelliklerini de kavrayacaktır. Kişi, yabancı ulusların ayrılık, başkalık özelliklerini öğrenme konusu ettiğinde, kendi ulusunun ayırt edici özelliklerinin ne olduğunu da anlayacaktır. Demek ki, "başka olan"ın "niçin, nasıl, ne ölçüde başka" olduğunu saptamaya girişen, kendi başkalığının da bilincine varacaktır. Başkalık olgusunu abartarak, bunu boş üstünlük duygusuna ya da boş aşağılık duygusuna dönüştürmenin biricik engeli, "başka" olanı anlayabilmekten geçer.

"Başka olan"ı iyice anladığınızda, yargılarınız sağlıklı olacak; boş üstünlük duygusu ya da boş aşağılık sanısı, yerini gerçekçi olabilirliğe

bırakacaktır. "Olmuş olan"ın "olabilecek olanlar"dan yalnızca biri olduğunu kavrayan kişi, olgunlaşır. Çünkü kendi varlığını, "sonsuz olabilirlikler" içerisinden, "gerçekleşmiş olan bir olasılık" olarak anlayacaktır. Tür bakımından böyle olmayıp da şöyle olmayı kendisinin belirlemediğini, eğer bu türde yaratılmış olmasaydı pekâlâ başka bir türde de yaratılmış olabileceğini kavrayacaktır. "Ben, gerçekleşebilecek sonsuz olasılıklar içerisinden, gerçekleşmiş olan bir olasılığım" diyen kişi, "ötekiler de, gerçekleşebilecek sonsuz olasılıklar içerisinden, gerçekleşmiş olan başka olasılıklardır," bilincine ulaşmış demektir.

İşte, Kur'an'da geçen:

Göklerin, yerin yaratılması ile sizin dillerinizin, renklerinizin başka başka oluşu Tanrı'nın ayetlerindendir. Kuşkusuz bunda bilginler için gerçekten ayetler vardır." (30/22)

Eğer dileseydi Tanrı sizi tek bir toplum yapardı; bu çok toplumlar, sizleri denemesi, verdikleriyle sınaması içindir." (5/48)

Ey kişioğulları! Biz sizleri bir erkek ile bir dişiden türettik. Birbirinizle Tanışmanız, öğrenmeniz için sizleri öbekler, kümeler kıldık. Kuşkusuz Tanrı açısından en üstün olanınız, ondan en çok sakınanızdır. Kuşkusuz Tanrı ne yaptığınızı bilendir." (49/13)

sözleri, kişioğullarına bu yönde açık uyarılardır.

Kur'an'ı benimsemiş bir kişi, kendi bildiği dilden başka bir dille, kendi soyundan başka bir soyla, kendi toplumundan başka bir toplumla, kendi yazısından başka bir yazıyla karşılaştığında; bunları Tanrı'nın ürünü olarak görecek, bir üstünlük ya da aşağılık duygusuna kapılmayacak; bunları tanımaya, anlamaya, öğrenmeye girişecektir.

Daha açığını söyleyelim: Kur'an'a göre bir Müslüman Arap, Türklerin ulus olarak varlığını, dilini, yazısını, ancak bir inceleme, araştırma, öğrenme, yararlanma konusu edinebilir. Türklerin ulus olarak varlığını ortadan kaldırmaya ya da eritmeye girişmesi durumunda, Tanrı katında suçlu olacaktır. "Türkçeyi at, Arapçayı kullan," ya da "kendi yazını at, Arap yazısını kullan," diyemez. Öteki ulusları Araplaştırmaya yeltenemez. Eğer yeltenirse, bu girişimi Tanrı'nın buyruklarına aykırı olur. Geçmişte Tanrı'nın buyruklarını çiğneyen pek çok Müslüman

Arap, Müslüman Türk çıkmış; Türklerin dilini, yazısını Araplaştırmaya girişmiş ve bunu belli oranlarda başarmışlardır.

Biz, bundan sonraki bölümde, Türk yazısının Tanrı'nın buyruklarına aykırı olarak Araplaştırılmasının Türklerin anlama yetileri üzerinde yol açtığı kemirici etkileri inceleyeceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK YAZISININ BOZULMASI VE DİN

I — *Arap Yazısının Kutsallaştırılması*

Bu bölümde, konuşmaların yazıya geçebilmesi için, konuşmadaki bütün seslerin kendilerine özgü birer çizge (harf) ile gösterilmesi gerektiğini; eğer konuşmada kullanılan bütün seslerin yazıda yetkinlikle gösterilmesi gerçekleşmezse, o yazıda bir bulanıklık, bir karışıklık ortaya çıkacağını; Arap yazısının Türkçedeki bütün sesleri gösterecek yazı birimlerinden yoksun olduğunu; kanıtlarıyla işleyeceğiz.

Yazım alanında kullanılan "harf", "cümle", "kelime" gibi pek çok sözcük dilimize Arapçadan sokulmuştur. Biz bu Arapça sözcükler yerine, Türkçelerini kullanmayı yeğliyoruz.

Yazı, kişisoyunun yeryüzündeki toplumsal yaşamını kolaylaştıran çok önemli bir araçtır. Önemini kavrayabilmek için, "Yazı olmasaydı kişisoyunun yeryüzündeki toplumsal yaşamı nasıl olurdu; ilişkiler nasıl yürütülürdü?" diye düşünmek yeterlidir.

Yeryüzünde yaşayan toplumların birbirine benzer, benzemez başka başka yazılar kullanıyor olması Kur'an'a göre Tanrı'nın işlerindendir; Çin yazısı, Arap yazısı, Latin yazısı, vb. gibi bütün yazı biçimleri, tıpkı evrendeki bütün yaratık türleri gibi, Tanrı'nın dileğine bağlı olarak ayrı ayrı biçimlenmişlerdir. Bu yüzden Kur'an öğretisine göre kendi bildikleri, kullandıkları yazı türünü üstün, bilmedikleri yabancı yazıları aşağı diye niteleyen kişiler; olgunlaşmamış sığ kişilerdir. Bunlar, kendi beğenilerini nesnel gerçeğin üstüne çıkartarak, kendi beğenilerini yüceltir, nesnel gerçeği karartırlar.

Arap yazısını bütün öteki yazı türlerinden üstün, yüce sayanlar; öteki ulusların yazılarını sanki "şeytan işi"ymiş gibi karalamaktadırlar. Oysa bu davranış, öncelikle Kur'an'a aykırıdır. Kur'an öğretisinde

Tanrı "rabbelalemin" dir; "âlemlerin rabbı"dır; Türkçesi, o bütün varlık türlerinin, bütün soyların, ulusların, öbeklerin, kümelerin yaratıcısı, eğiticisi, öğreticisi, biçimlendiricisi, geliştiricisidir; hiçbir varlık kendi türünü kendisi, kendi istenciyle yaratmış değildir; kuşu kuş, arıyı arı, kişiyi kişi yapan Tanrı'dır. Kuş, havlayamaz; köpek cikleyemez; kurbağa kişneyemez; at vraklayamaz; bütün yaratıkların nasıl sesler çıkartacakları Yaradan'ın, Tanrı'nın belirlemesiyle gerçekleşmiştir. Öyleyse atlar niçin kişniyor da ötmüyorlar; kuşlar niçin anırmıyor da cikliyorlar, diye suçlanamaz. Anırmayı "çirkin", ciklemeyi "güzel" diye niteleyen biziz. Bunlar yalnızca bizim beğenimizi gösterir. Ancak, bizler beğendiklerimizi doğru, beğenmediklerimizi yanlış sayamayız. Eşeğin anırması bizim kulağımıza sevimsiz gelebilir; ancak eşeğin anırması yanlıştır diyemez ve eşeğe ciklemesini buyuramayız. Kargaların gaklamasını beğenmeyebiliriz; ancak kargalar gaklamakla çok yanlış bir iş yapmaktadırlar, kargaları eğitelim de gaklamasınlar, diyemeyiz. Kimbilir, kargalar da bizim sesimizi beğenmiyor; kendileri gibi gaklayamadığımız için bizleri aşağı yaratıklar olarak niteliyorlardır. Tıpkı böyle, Arapların boğaz yapısı, ses telleriyle, başka toplumların boğaz yapısı, ses telleri yaradılıştan başka olabilir. Başka uluslar, Arapların çıkardıkları kimi sesleri çıkaramayabilirler. Çünkü boğaz yapıları, ses telleri yaradılıştan buna uygun biçimde gelişmemiştir. Buna karşılık Araplar da başka ulusların çıkardıkları kimi sesleri çıkaramayabilirler. Bunlar Kur'an'a göre birer üstünlük, aşağılık konusu değil, yalnızca yaradılış biçimlenmesinden, Tanrı'dan kaynaklanan başkalıklardır...

Arap Yazısı Yabancı Dillerdeki Sesleri Göstermekte Yetersizdir

Anadili Arapça olan bir tanıdığıma, Arap yazısı ile Churchil (çörçil) yazmasını söyledim. "Şurşil" yazdı. Bunu, başka bir Arab'a okuttum: "Çörçil" değil "şurşil" diye seslendirdi. Yazana dönüp; niçin "çörçil" değil de "şurşil" yazdığını sordum. "Çünkü," dedi, "bizim dilimizde 'çe' sesi yoktur. Dolayısıyla 'çe' sesini gösterecek bir yazı birimimiz, harfimiz de yoktur. Bizim dilimizde 'ö' sesi de yoktur, buna ya-

kın olan 'ou' sesi vardır. Bu nedenle 'ö' yerine 'u'; 'ç' yerine 'ş' yazdım; 'çörçil' sesi bizim dilimizde, yazımızda olmadığından; bunun benzerini 'şurşil' yazdım..." Bu Arap tanıdığım, Arapça'nın yeryüzünün en üstün dili, Arap yazısının da "yazıların ilahı" olduğunu söylüyordu. Oysa "çörçil" örneği onun bu söyledikleriyle nesnel gerçekliğin çeliştiğini apaçık gösteriyordu. Arap dili yeryüzündeki bütün ulusların dillerinden üstün bir dil olmadığı gibi, Arap yazısı da bütün yazılardan üstün bir yazı değildi. Eğer üstün olsaydı, ötekileri içerirdi. Oysa Arap dilindeki sesler, öteki ulusların dillerindeki kimi sesleri içermediği gibi, Arap yazısındaki birimler, harfler, öteki ulusların yazılarındaki kimi birimleri içermiyor. Arap dili Araplara, Arap yazısı da Arap diline yetebilir, yetmektedir; ancak Arap dili öteki uluslara, Arap yazısı öteki dillere yetmiyor, yetmemektedir.

Anadili Arapça olan bu tanıdığım, karşılık olarak benden DZARABA sözcüğünü bugün Türkiye'de kullanılan yazı ile yazmamı istedi. Ben tutup "zaraba" yazdım. Olmadı, dedi. Çünkü ağzından çıkan ilk ses gerçekten de "z" ye çok benzese de "z" değildi; biraz "d" yi andıran boğuk bir "z"ydi. İkinci kez "daraba" diye yazdım. Yine, olmadı dedi. Evet, gerçekten de olmamıştı çünkü ağzından çıkan ilk ses "d" değil, "d"ye benzer bir "z" ydi. Bu ses, yeryüzünde yalnızca Arapların dilinde bulunan, başka ulusların dillerinde bulunmayan Araplara özgü bir sesmiş. Bu nedenle Arap diline ZAD dili de denirmiş.

Sonunda ikimiz de anladık ki, bugün Türklerin kullandığı yazı, ancak Türklerin dilindeki sesleri yazmaya yeter. Arapların kullandığı yazı da, ancak Arapların dillerindeki sesleri göstermeye yarar.

Eğer, Araplardan bizim kullandığımız yazıya geçmelerini istersek, bizim kullandığımız yazı, onların çıkardıkları tüm sesleri gösteremeyecektir. Tıpkı bunun gibi, bizden de Arap yazısıyla Türkçe yazmamız istenirse, biz de ağzımızdan çıkan tüm sesleri bu yazıyla gösteremeyeceğiz.

Araplar şimdiye dek, kendi yazılarını bırakıp başka ulusların yazılarıyla yazmaya hiç girişmediler. Ancak yeryüzünde pek çok Müslüman Türk toplumları, kendi yazılarını bırakıp Arap yazısıyla Türkçe yazdılar. Oysa Arap yazısı Türklerin dillerindeki tüm sesleri göstermeye yetmiyordu. Sonuç gerçekten de son kertede üzücü oldu. Çünkü

Türklerin yüzyıllar öncesinden kalan Arap yazılı Türkçe belgeleri, bugün doğru okunamayacak denli bulanıktır. Bunun örneklerini ileride sergileyeceğiz. Ancak, şimdi, niçin bu Arap olmayan Müslüman ulusların, Arap yazısını alıp kendi yazılarını bıraktıkları üzerinde düşünelim.

Arap Yazısının Türklere Benimsetilmesi

Türk diline Arapça, Farsça sözcüklerin sokulmasındaki kandırmacaların tıpkısı, Türklere Arap yazısını benimsetme çabalarında da geçerli olmuştur. Önce bu yazıyı bütün ötekilerden üstün, kutsal diye belletmişlerdir. "Kur'an Arapça değil, Allahça'dır!" "Kur'an Arap yazısıyla değil, Allah yazısıyla yazılmıştır!" gibi uyduruk, üstelik Kur'an'a da aykırı sözlerle; Arap olmayan Müslüman ulusların dilleri, yazıları aşağılanmıştır. Bu işi yapanlar, yüzyıllar öncesinin yanlış düşünceli, Kur'an'ı yanlış anlamış ya da bile bile çarpıtmış kişileridir. Ancak günümüzde de bu yanlış düşünceli kişilerin artçıları vardır. Bunlar arasında ünlü doğubilimciler de vardır ki, en şaşılası olan budur. Bu doğubilimcilerden kimi, Arap yazısını öve öve bitiremez; ona "yazıların kraliçesi" der. (*Bkz*: Helmutt Ritter, Akt: Muhammed Hamidullah, Hz. Peygamberin Altı Orjinal Diplomatik Mektubu. s. 20.) Kimi de Türkçe'yi öve öve bitiremez, "dillerin kralı" diye niteler. Oysa bunlar bilimsel saptamalar değildir; bilimde böyle ululamalara, yermelere yer yoktur; bu bilginler kendi sevdiklerini, kendi beğendiklerini gerçeğe karşı yüceltmektedirler. Böbürlenmenin en inandırıcı olanı, karşıtların övgülerini gerçeğin kanıtı imiş gibi göstermektir. Dil yarıştırıcılar, kendi dillerini başka dillerle karşılaştırıp üstün çıkartırken çoğu kez yabancıların övgülerini kanıt diye kullanırlar. Söz gelimi Türk dilini yücelten dilbilimci Türk olmayıp yabancı olunca, övenin yabancı olması, onun gerçeği söylediğinin baş kanıtı sayılarak çok etkili olmuştur. "Bakın, yabancılar bile Türkçenin üstünlüğünü anlata anlata bitiremiyorlar," diye ortaya fıralayan kimi Türk dilcileri, Türk dilini bütün öteki dillerden üstün saymaya girişmişlerdir. (*Bkz*: Besim Atalay, *Arapça ile Türkçenin Karşılaştırılması*. İst. Maarifet Matbaası, 1954, s. 25.) Tıpkı bunun

gibi, Arap yazısını "yazıların kraliçesi" diye niteleyen kişi de Arap değil ve üstelik bir de Hıristiyan olduğu için, Arap dilcileri bu yabancının sözleriyle coşarak, kendi yazılarının bütün öteki yazılardan üstün olduğunun böylece kanıtlandığını savlamışlardır. Oysa, onlardan çoğu, bir yabancı doğubilimci bu övgüyü etmese de çağlar boyu bu üstünlük savındaydılar; ancak bir yabancı, üstelik bir Hıristiyan da bu yolda konuşunca, kendi savlarını karşıtlarının bile onayladığını düşünerek, iyice azgınlaşmaktadırlar. Bunlar arasından kimileri, işi en uç yana çekerek: "Arap yazısı ve dili, Tanrı'nın insanlığa bildirimde bulunmak için tüm dil ve yazılar arasından seçip, kendisini insanlığa anlatabilmek üzere özel olarak geliştirdiği bir dil ve yazıdır; Arap dili, Arap yazısı, Tanrı'nın bildirimleri için en uygun olanıydı; öteki diller, yazılar, Tanrı'nın söylevlerini yazmaya uygun değildi," diyorlar. Oysa, bütün bu savların Kur'an'a aykırı birer yanılgıdan ya da bilinçli çarpıtmadan öte bir anlamı yoktur. Çünkü Kur'an öğretisine göre Tanrı kişioğullarına çağlar boyunca yalnızca Arapça değil, pek çok dilde seslenmiş; bildirilerini yalnızca Arap yazısıyla değil, pek çok yazı ile yazdırmıştır.

Tanrı Her Yaratığa Onun Anlayacağı Dille Seslenir

Kur'an'a göre Tanrı tüm yaratıklara onların anlayabilecekleri bir yolla bildirimde bulunmuş; arılara da arıların anlayacağı biçimde buyruğunu vermiştir. Bu Kur'an'da şöyle bildirilmiştir:

> Rabbin bal arısına esinledi (vahyetti): "Dağlarda, ağaçlarda ve çardaklarda yuvalar yap", "çiçeklerin, meyvelerin tümünden ye; Rabbinin sana kolaylaştırdığı yollarda yürü, uç..(Nahl suresi, 68-69. ayetler)

Şimdi, Tanrı, bal arısına Arapça olarak mı söyledi? Hayır. Arı, Arapça mı biliyordu? Hayır. Tanrı bal arısına hangi dilde seslendi? Arıların anlayacağı dilde. Çünkü, yeryüzünde bal arıları bal yaparken, Adem ola ki daha yaratılmamıştı. Öyleyse bal arıları bal yapmak için Adem'in konuşmayı öğrenmesini beklememiştir. Tanrı balarısına bildirimde bulunduğunda, kuşkusuz yeryüzünde Arap soyu diye bir soy, Arapça diye bir dil yoktu; çünkü Arapların bir yabancı soydan ayrıldık-

ları yazılıdır Kur'an'da. Demek ki, Tanrı bal arısına Arapça değil, arıların anlayacağı dille seslenmiştir.

Tanrı daha hiçbir yaratığı türetmemişken, daha yeryüzünde arılar bile yokken, şimdi üzerinde tepindiğimiz şu yeryüzü yuvarlağı bile daha yokken, içinde yerin, göğün ilk öğelerinin kaynaştığı tütsü benzeri bulutsuya da (kaos) bir buyruk vermiştir:

Bulutsu durumda olan göğe yöneldi, ona ve yere "İsteseniz de istemeseniz de gelin," dedi. "İsteyerek geldik," dediler. (*Bkz*: Fussilet suresi, 11. ayet)

Tanrı, daha yeryüzünü ve içindeki varlıkları yaratmadan önce, bu bulutsuya kişioğullarının dilleriyle seslenmiş değildir; bu seslenme, Arapça ya da İbranice olmadığı gibi, bugün bilinen dillerden hiçbiriyle değildi. Belki bizim bugün bildiğimiz anlamda bir dil bile değildi bu.

Tanrı Bütün Dilleri Bilir

Kur'an'a göre Tanrı, bütün varlıkları konuşturabilendir.

Dediler ki; "Her şeyi konuşturan Tanrı, bizi konuşturdu.(Fussilet suresi, 21. ayet)

Kur'an'a göre Tanrı, bütün dilleri, bizim bildiğimiz bilmediğimiz, bilemeyeceğimiz bütün dilleri yaratır ve kullanır; Tanrı için iletişimde engel yoktur; Tanrı engel tanımaz. Bu nedenle, "Arapça İ.S. 600'lerde yeryüzündeki dillerin en gelişmişi, en yetkini olduğu için, Tanrı kişioğullarına bildirimde bulunabilmek üzere özellikle Arapçayı seçmiştir," gibi açıklamalar, Tanrı'yı gereği gibi değerlendiremeyen kişilerin, Kur'an'a aykırı uydurmalarıdır.

Dil ve Yazı Uyumu

Arap yazısı, Arapların dili için uygun bir yazıdır. Arap yazısı ile Arap dili bir bütündür. Arap dilini başka bir yazıyla yazmak çok güç

olacağı gibi; Arapça'dan başka bir dili Arap yazısı ile yazmaya kalkışmak da saçmadır. Çünkü ses-yazı uyuşmazlığı ortaya çıkar.

Yetkin bir yazının, konuşmada kullanılan bütün sesleri gösterebilmesi baş kuraldır. Çünkü yazı, yalnızca bunun içindir. Demek ki, bir ulusun kullandığı yazı, o ulusun dilindeki bütün sesleri gösterebiliyorsa sorun çıkmaz; uyum vardır. Tersi olursa, sorun çıkar; uyum olmaz. *Bir yazının bir dile uygunluğu, tıpkı bir ayakkabının bir ayağa uygunluğu gibidir.* Ayağına dar gelen ayakkabı ile yürüyen kişi acı çeker, topallar; ya o ayakkabıyı değiştirir ya da ayağı sağlığını yitirir. Türk dili Arap yazısı ile yazılmaya uygun değildir. Ancak bin yılı aşkın bir süre Türk dili Arap yazısıyla yazılmaya çalışılmıştır. Olmamıştır. Yetmemiştir. Bu yüzden Türklerce Arap yazısına Araplarca bilinmeyen kimi eklemeler yapılmıştır. Yine olmamıştır. Yazışmalarda yanlış anlamalara yol açmaktan kurtulamamışlardır. Türk, ayağına uymayan bir ayakkabı ile dolaşmıştır bin yıl boyunca, topallamıştır. Sonunda 1928 Yazı Devrimi'yle çıkarıp atmıştır bu ayakkabıyı. Kurtulmuştur. Peki, niçin giymişti bu ayağını vuran ayakkabıyı bin yıl boyunca Türkler? Tanrı'nın beğenisini kazanmak için.

Oysa Tanrı, Arap olmayan Müslüman uluslar Arap yazısı kullansın, diye buyurmamıştır; bunu kullar uydurmuştur. Arapça Kur'an'ın Arap yazısı ile yazılmış olması, sanki öteki Arap olmayan Müslüman uluslar da bu yazıyı kullanmak zorundaymış gibi anlaşılmıştır. Arap olan Müslümanlar doğal olarak Arap yazısını kullanmalıydılar. Bu doğruydu. Ancak Arap olmayan Müslümanların, Arap yazısını kullanmaları gerekli değildi, budur yanlış olan. Kendi ulusal dilini bırakıp, Arap diline geçmeyen bir ulus; Arap yazısına niçin geçsin?

Tek Din, Tek Dil, Tek Yazı Yanılgısı

Kişi, vur deyince öldürür. Birlik deyince, bütün başkalıkları yok etmeye kalkışır. Sanır ki, bir düşüncede birleşen kişiler biçim olarak da birbirlerinin aynısı olmazsa, birlik bozulur; ulusal özellikler ortadan kaldırılmazsa, uluslar dinsel ya da düşünsel bir amaç çevresinde birleşemezler. Böyle kişiler, ulusların ulusal özelliklerini koruyarak da din-

sel ya da düşünsel bir amaç çevresinde birleşebileceklerini düşünemezler.

Çeşitli ulusların, belli bir dinsel ya da düşünsel öğreti çevresinde birleşebilmesi için, bu uluslar arasındaki yazı ve dil ayrılıklarının ortadan kaldırılması gerektiğini söyleyenler yanılmaktadırlar. Bu yanılgıyı en acı bir biçimde, Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizm uygulaması göstermiştir.

Sosyalizm Uğruna Ruslaştırma Deneyimi

Sovyetler Birliği, içerisinde pek çok ulusların yaşadığı bir ülkeydi. Dilleri, dinleri, töreleri başka başka olan pek çok ulus, 1917 Ekim Devrimi'nden sonra, tek amaç çevresinde birleştirilmeye çalışılmıştır: Sosyalizm'i kurmak... Bu amaca varmak için Rusya'daki bütün uluslar kendi dillerini bırakıp bir tek dili benimsemeli; kendi dinlerini, inançlarını bırakıp bir tek din ve inanç, Sosyalizm inancı çevresinde kenetlenmeliydi.

Zekeriya Sertel'in Azerbaycan anılarında, bu gerçek çok acı bir biçimde gözler önüne serilmiştir. Şimdi Sertel'in anılarından uzunca bir bölümü aktaralım:

Yerli halktan biri bir Rus'la Türkçe konuşmaya kalkarsa, Rus onu milliyetçi olarak suçlar. Türkler böyle bir suçlama altında kalmamak için, Rusça konuşmayı yeğ görürler. Bir gün komşumuz ve dostumuz bir Rus kadını bana şikayet etti.

"Şu Azeri Türkleri çok milliyetçi!," dedi.

"Neden?," dedim.

"Hep Azeri Türkçesi konuşuyorlar. Ben Azeri Türkçesi bilmiyorum. Benimle bile Türkçe konuşmaya kalkarlar."

Evet, bu Rus kadın bir Azerbaycan Türk'ü ile evlidir. 12 yıldan beri Azerbaycan'dadır. Fakat yerli dili öğrenmemekte ısrar etmiş. Onun bu hareketi milliyetçilik olmuyor da, kendi dilini kullandığı için Azeri Türk'ü suçlu oluveriyor! Güzel zihniyet!

Ruslar, halklara dinlerini, milliyetlerini unutturmak için birçok yollara başvururlar. 1- Bu memleketlere, Rus gençleri, özellikle Rus kadınları gönde-

rirler. Bu kadınlar yerli erkeklerle evlenirler. Doğan çocuklar artık Rus'tur! Bakü'de Türkler şimdiden azınlığa düşmüşlerdir. Bakü'nün 1970'lerde 1,5 milyon nüfusu vardır. Bunun üçte biri Türk'tür. Öteki ikisi, Ermeni ve Rus! Yalnız taşra köyler bu Ruslaştırmaya karşı direnmekte devam ediyorlar. Türk Cumhuriyetleri'nde bulunan Ruslar, asla yerli dili kullanmazlar. Etüdik bir yolla, inatla ve ısrarla Rusça konuşurlar. Gazetelerde kullanılan dil de Rusça'dır. 2- Azerbaycan'da Türk okulları azalıyor, Rus okulları çoğalıyor. Ülkede ilk ve ortaokulların yalnızca yüzde onu Türk okuludur. Geri kalanı "Rus Okulu"dur. Rus okulunda Türkçe, haftada bir saat öğretilir. Azeri tarih ve edebiyatı hiç öğretilmez. Rus okullarında okuyan Türk çocukları kendi dillerini kendi tarihlerini ve edebiyatlarını öğrenemezler, ama Rusçaları mükemmeldir. Bundan başka çocuk yuvalarında öğrenciler yalnızca Rusça konuşturulur. Çocuklar evlerinde olmazsa Rusça'yı buralarda öğrenirler. 3- Stalin Döneminde Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan'daki Türklerin, Türkiye ile her türlü bağlantıları kesilmiştir. Dillerine uygun olmadığı halde bu memleketlerde Rus harfleri kabul edilmiştir. Biz onların yazılarını okuyamayız, onlar bizimkini sökerler. Zaten bu memleketlerde Türkiye'den kitap gazete ve dergi getirmek de yasaktır.

Bir gün, Bakü'de deniz kenarında oturuyordum. Yanıma bir ihtiyar geldi. Beraberinde 6-7 yaşlarında torunu vardı. Torunu ile Rusça konuşuyordu. Şöyle bir yüzüne baktım. Anladı.

"Bağışla efendi," dedi. "Bizim torun mektepte Rusça konuşuyor. Eve gelince bizimle de Rusça konuşmakta ısrar ediyor. Türkçe cevap versen kızıyor! Bizleri de Rusça konuşmaya zorluyor."

"Siz nerelisiniz?" dedim.

"Taşralıyım," dedi, "şimdiye kadar biz bu Rus damgasına karşı geliyorduk. Ama şimdi oğullarımız ve torunlarımız bizi bu yola sürüklüyorlar. Başımız dertte."

Sonra kendisini çağıran torununa döndü, durdu ve Rusça cevap verdi.

(Zekeriya Sertel, bundan sonra, Sovyetler Birliği'ndeki Türk Cumhuriyetlerinde, teknik sözcükleri, edebi, felsefi terimleri öğretecek Türkçe sözlükler bulunmadığını, bu terimlerin Rusçadan alındığını anlatıyor.)

"Daha şimdiden Azeri Türkçe'sinin %40'ı Rusça'dır", diyor ve ekliyor. "Benim görüşüme göre, yüz yıla varmaz bu memleketlerde Ruslaşma hedefine varacak."

Adı Rusça olan Türkler onu daima çok rahatsız etmiştir. Daha Çarlık döneminde başlayan soyadının sonuna "-of" ekleme adetinin devam ettiğini, son zamanlarda bazı yazar ve ediplerin bundan kurtulmaya çalıştıklarını, Ahmedof, Mehmedof gibi adları bırakarak Türk adları kullandıklarını, ancak halkın bu ör-

neği izlemediğini anlatıyor. Rusların Azerbaycan'da tanıdığı bazı Türklere Rusça ad taktıklarını anlattıktan sonra, şu örneği veriyor:

"Bizim avluda çocuklar Rusça konuşurlardı ve birbirlerini Rus adlarıyla çağırırlardı. Evde de aralarında Rusça konuşurlardı. Komşulardan birinin Ali adında bir oğlu vardı. Beni görünce koşar:

"Zekeriya Bey, Marki yest?" (Pul var mı?) diye sorardı.

Ben de Türkçe söylemedikçe pul vermeyeceğimi söylerdim. Mahzun mahzun yüzüme bakar, uzaklaşırdı. Derken, yukarıdan annesinin sesi duyulurdu.

"Alek, idi suda!" (Ali, gel buraya)

Annesi Türk'tü ve çocuğunun adı Ali idi. Annesi ona "Alek" Rus adını takmıştı.

Rusların kullanmakta olduğu Ruslaştırma metodlarından biri de okuldur. Küçük Cumhuriyetler kendi dillerinde okul açabilirler. Ama küçük Cumhuriyetlerin açtıkları okullar yerli halkın ihtiyacını karşılamıyor. Okulu bitirdikten sonra yükselmek, ilerlemek imkanlarından yoksun kalıyorlar. İlerleyebilmek için Rusça bilmek, Moskova'da yüksek okullarda tahsil görmek gerekiyor. Bu nedenle bütün aileler çocuklarına daha küçük yaştan itibaren Rusça öğretiyorlar. Okul çağı gelince çocuğu Rus okuluna veriyorlar.

Ruslar öteki halkları Ruslaştırmak için de bu durumdan yararlanıyorlar. Küçük Cumhuriyetlerde bol bol Rus okulu açıyorlar. Örneğin Bakü'de iki yüz okuldan yalnızca 17'si Azeri Okulu'dur. Geri kalanı Rus okuludur. Öteki Cumhuriyetlerde de durum budur.

Çocuklara Rusça öğretmenin yollarından biri de çocuk yuvalarıdır. Sovyetlerde 3-6 yaş arasındaki çocuklar mutlaka çocuk yuvalarına giderler. Orada kadınlar çalıştığı için, çocukları çocuk yuvalarına verme zorunluluğu vardır. İşe giden kadın, sabah erkenden çocuğunu ana yuvasına bırakır. Akşam, işten dönüşte alır. Çocuk bütün gününü çocuk yuvasında geçirir. Burada eğitmen kadınlar Rustur. Çocuklar kendi aralarında Rusça konuşurlar. Böylece daha çocuk bu yaşında Rus okullarına hazırlanır ve gitmek çağı gelince, aile ister istemez Rus okulunu seçer çocuğa.

Sovyetler'de en büyük suç milliyetçi olmaktır. Bu hak yalnızca Ruslara tanınmıştır! Dünya komünizmi, milliyeti eritir. Komünist olan milliyetçi olamaz. Onun için milli davalarınızı ancak komünizm perdesi altında yürütebilirsiniz. Doğrudan doğruya milliyetçi olamazsınız. Ruslar bunu öteki, Rus olmayan Sovyet halklarını Ruslaştırmak için bir araç olarak kullanırlar. Bütün Cumhuriyetlerde yalnızca Rusça konuşulmasını isterler." (*Bkz:* Zekeriya Sertel'in Azerbaycan Anıları. Yazı dizisi. *Milliyet Gazetesi*, 31 Ekim 1991. Bölüm 5)

Müslümanlık Uğruna Araplaştırma Deneyimi

Zekeriya Sertel'in anılarını okurken bilmem ayırdına vardınız mı? Arapların Arap olmayan Müslüman uluslara yapmaya çalıştıklarının, Rusların SSCB'deki Rus olmayan uluslara yaptığından pek bir başkalığı yoktur. Geçmişte İslam adına yapılanların, SSCB'de Sosyalizm adına yapılanlar ile çok büyük benzerlikler gösterdiği acı bir gerçektir. Çarpıtılmış İslam'da da en büyük suç milliyetçi, "kavmiyetçi" olmaktır ve bu hak yalnızca Araplara tanınmıştır. Çarpıtılmış İslam da ulusları eritir, "İslam olan ulusalcı, kavmiyetçi olamaz," derler. Bu yüzden İslam Birliği'nde ulusal amaçlarınızı ancak İslam perdesi altında yürütebilir; doğrudan doğruya ulusçu olamazsınız. Araplar İslam'ı öteki Müslüman ulusları Araplaştırmak için bir araç olarak kullanırlar. Bütün Müslüman ülkelerde yalnızca Arapça konuşulmasını, hiç değilse Arap yazısı kullanılmasını isterler. Sovyetler Birliği'nde Ruslar nasıl Türkleri Rus yazısı, Kiril abecesi kullanmaya itmişlerse, Araplar da Türk diline uymayacağını bile bile Türklere Arap yazısı kullanmayı dayatmışlardır. Ruslar bu işi "Sosyalizm adına" yapmışken, Araplar bunu "İslam adına" gerçekleştirmişlerdir. Ruslarca yanlış anlaşılan Sosyalizm'de Sosyalist olanın Ruslaşması gerektiği savunulduğu gibi; yanlış anlaşılmış İslam'da da Müslüman olanın Araplaşması gerektiği savunulmuştur.

Oysa Gerçek İslam öğretisi, Kur'an: "Uluslar, "kavimler" yok olsunlar, bütün Müslümanlar Araplaşsınlar," demez; "Uluslar, 'kavimler' var olsunlar; ancak kardeşçe yaşasınlar." der.

Gerçek İslam'da, Kur'an'da: "Arapça'dan başka bir dili konuşan, Arap Yazısından başka bir yazı kullanan İslam olamaz," diye bir kural yoktur. Ancak, kimi kişiler İslam'da böyle bir kural var sanmışlardır. İslam Birliği, ulusların ortadan kaldırılmasını gerektirmez. Ancak bazı kişiler; Müslümanlar eğer birlik olacaklarsa, ulusal başkalıkların ortadan kalkması, bir potada erimesi gerektiğini savlamışlardır. Sovyetlerdeki Türklerin Sosyalizm uğruna Ruslaştırılmasının bir benzeri, Türklerin, yanlış anlaşılmış İslam uğruna Araplaştırılması biçiminde uygulanmıştır. Türkler, Müslüman olabilmek için kendi Türkçe adlarını bırakıp Arapça adlar almanın gerektiğini sanmışlardır. Oysa, Kur'an'dan önce gelmiş geçmiş bütün Tanrı elçileri de hep Müslümandılar, ancak

bunların adları Arap adı değildi. Demek ki, Müslüman olmanın ön koşulu, kendi yerli adını bırakıp Arap adı almak değildir. Fransız Komünist Partisi kuramcılarından Roger Garaudy bir gün tutup Müslüman oluyor ve Fransız adını değiştirip Arapça "Raci Carudi" yapıyor. İngiliz şarkıcı Cat Stevens bir gün tutup Müslüman oluyor; İngiliz adını değiştirip Arapça "Yusuf İslam" yapıyor ve Arap giyisilerine bürünüyor. Bütün bunlar Müslüman olmakla Araplaşmanın birbirine karıştırıldığını göstermektedir.

Yazıda Araplaştırma

Arap yazısının İslam yazısı olduğu, Müslüman olmak için ulusların kendi yazılarını bırakıp Arap yazısına geçmeleri gerektiği savunulmuştur. Oysa Kur'an'a göre Tanrı'nın saygın elçisi Muhammed'den önce gönderdiği bütün elçiler de hep Müslümandılar, ancak yazıları Arap yazısı değildi; her biri Tanrı'dan aldıkları buyrukları kendi dönemlerinde, kendi toplumlarının kullandığı yazı ile yazmışlardır. Tanrı'nın Muhammed'den önceki elçilerinden Musa'nın bir 'levha' ya kazıdığı Tanrı Buyrukları, Müslüman buyruklarıydı, ancak Musa'nın kullandığı yazı Arap yazısı değildi. Tanrı, elçisi Muhammed'den önce gelmiş geçmiş bütün elçilerine Müslümanlığın ilkelerini Arapçadan başka dillerde, Arap yazısından başka yazılarla yazdırmıştır. Demek ki Tanrı, Müslüman olabilmek için Arap yazısı kullanmayı bir ön koşul olarak dayatmış değildir. Tanrı'ya göre her ulus, kendi ulusal dilinde konuşup, kendi yazısıyla yazarak Müslüman olabilir, olmuştur; Kur'an bunu anlatır.

Öyleyse, niçin Arap olmayan Müslüman uluslardan kendi yazılarını bırakıp Arap yazısına geçmeleri istenmiştir? Bunun bir Tanrı buyruğu olmadığı apaçıkken, niçin böyle bir koşul öne sürülmüştür: İnanç birliği adına.

Yazı Birliği, Din Kardeşliğini Doğurmuyor

Arap olmayan Müslüman uluslar, kendi yazılarını bırakıp Arap yazısına geçerlerse aralarında birlik sağlanır, diye bir düş kurulmuş; fakat

Arap olmayan Müslüman ulusların, bin yıl boyunca Arap yazısı kullanmalarına karşın, aralarında bir birlik sağlayamadıkları; tersine birbirlerini arkadan vurdukları acı bir gerçek olarak yaşanmıştır. Bırakalım Arap olmayan Müslüman ulusları, Arap Müslümanlar dahi, hepsi Arap yazısıyla yazar, Arapça konuşur oldukları halde, geçmiş boyunca birbirlerini yemişlerdir.

Örnek 1- Tanrı'nın elçisi Muhammed'in sağlığında, çevresindekilerin yaklaşık hepsi Arapça konuşur, Arap yazısı kullanırlarken; aralarında tam bir yazı ve dil birliği varken; üstelik doğrudan Tanrı'nın elçisi de başlarındayken; Arap Müslümanların kimileri Tanrı'nın verdiği "hicret", göç buyruğuna uyarak Mekke'den Medine'ye göç etmiş; kimileriyse Tanrı'nın buyruğuna uymayarak göç etmemişlerdir. Hepsi Arapça konuşup Arap yazısı kullanan bu Arap Müslümanlar daha Tanrı'nın elçisi Muhammed başlarında iken ikiye bölünmüşlerdir. Demek ki, bütün Müslümanların tek yazıya bağlanıp Arap yazısı, tek dile bağlanıp Arapça kullanmaları, özledikleri birliği kurmalarına yol açmamıştır.

Örnek 2- Tanrı'nın seçkin saygın elçisi Muhammed'in ölümünden çok değil birkaç yıl sonra, hepsi Arap yazısı kullanan, hepsi Arapça konuşan Müslüman Araplar arasında, çok sayıda dinde dönme olayları yaşandı. Ebubekir'in yönetimi, bunlarla savaşmakla geçti. Dinden dönenler de Arap yazısını kullanıyorlardı, dönmeyenler de. Demek ki tek dil, tek yazı kullanmak, Müslüman Araplar arasında dinsel birlik oluşturmaya yetmemiştir.

Örnek 3- Ebubekir'den sonra yönetimi eline alan Ömer, çıkarlarına dokunduğu kimi Müslümanlarca öldürtüldü. Tanrı'nın elçisi Muhammed'in ölümünden yalnızca 12 yıl sonra. Ömer'i öldüren Müslümanlar da Arap yazısı kullanıyorlardı, onu koruyan Müslümanlar da; ancak birlik değildiler. Demek ki, yazı ve dil birliği, toplumu tek bir inanç çevresinde birleştirmeye yetmemektedir.

Örnek 4- Ömer'den sonra Müslümanların başına Osman geçti. Osman'ın öldürülme nedeni, Arap yazısının eğer özenle yazılmazsa Araplar için bile yeterli olmayışıdır. Osman yönetime geçtikten altı yıl sonra, Müslümanlar arasında arka arkaya ayaklanmalar çıkmıştır. Ayaklananlar da Arap yazısını kullanırlardı, bastıranlarda. Üstelik, hepsi de

Müslümandılar. Ayaklanmalar birbirini izledi. Osman karşıtları ile Osman yandaşları pek çok kez çarpıştılar. Sonunda Osman'ın karşıtları onu Medine'de kuşattılar. Osman onların isteklerini yerine getirmeyi benimseyip Mısır yerel yöneticisinin, kuşatanların önerdikleri kişi olmasını onayladı. Bunun üzerine kuşatmacılar, Mısır'a geri dönmeye başladılar. Ancak yolda, Osman'ın Mısır'a gönderdiği bir atlı ulağı yakaladılar. Ulağın elinde Osman'ın Mısır yöneticisine gönderdiği yazılı buyruk vardı. Kimi bilginlere göre, bu yazılı buyrukta Osman, kendisini kuşatmaktan geri dönenlerin, Mısır'a döndüklerinde "kabul" edilmelerini istiyordu. Ulağı yakalayan kuşatmacılar "kabul" sözcüğünü "katil" diye okudular ve Medine'ye geri dönüp Osman'ı öldürdüler. Gerçekten de Arap yazısı beneksiz yazılırsa "kabul" sözcüğü ile "katil" sözcüğünün yazılışları birbirinin tıpkısıdır. Dileyen "kabul et", dileyen "katil et" biçiminde okuyabilir. İşte Osman, kimi tarihçilere göre (Ör: M. Hamidullah), Tanrı'nın elçisi Muhammed'in ölümünden çok değil yirmi dört yıl sonra, Arap yazısının o yıllarda çoğunlukla beneksiz yazılmasının yol açtığı bir yanlış anlama sonucu öldürülmüştür. Demek ki, Arap yazısı özenle yazılmazsa kimi durumlarda kendisi bir iletişim kargaşası doğurabilmekte ve yazı birliği Müslümanlar arasında yönetsel bir birlik oluşturmaya yetmemektedir.

Örnek 5- Osman'dan sonra Ali geçmiş Müslümanların başına. Hepsi de Arap yazısı ile yazan, Arapça konuşan Müslümanlar yine ikiye bölünmüşler: Ali yandaşları, Ayşe yandaşları. Ali ve Ayşe, onbinlerce kişilik ordular oluşturup birbirlerine saldırmışlar; oluk gibi kanlar akmış; onbeş bine yakın Müslüman ölmüş; birbirlerini doğramışlar. Doğrayanlar da Arapça konuşur Arap yazısı kullanırmış, doğranan lar da. Yenileceğini anlayan ordunun erleri, kargılarının tepesine birer Kur'an asarak boğazlaşmayı durdurabilmişler. O Kur'an'lar da Arap yazısı ile yazılmıştı, ancak aralarında birlik sağlamak için yeterli değildi bu...

Ali, Tanrı'nın elçisi Muhammed'in ölümünden yalnızca 29 yıl sonra, bir saldırıya uğradı, yaralandı, kısa süre sonra da öldü. Saldıran da Arap yazısı kullanırmış, saldırılan da. Demek ki tek dil, tek yazı kullanır olmak, Müslümanları birleştirmeye yetmemiştir.

Örnek 6- Bunlar olup biterken, hepsi Arapça konuşan, Arap yazısı kullanan Müslüman Araplar yetmiş iki buçuk "fırka"ya, "parti"ye bölünmeye başlamışlar; aralarında mezhep ayrılıkları baş göstermiş; her

mezhep kendi yasama ve yargısını ayrı ayrı oluşturmuş; Müslümanlar arasında yargı birliği dahi kalmamış. Her bir bölük Arapça konuşur, Arap yazısı ile yazarmış. Her bölüğün ayrılık ilkeleri, Arap yazısı ile Arap diliyle yazılmış. Demek oluyor ki, Arap yazısı kullanınca, salt Arap yazısı kullandılar diye Müslümanlar birlik oluverecek değildiler. Her bir bölüğün ayrılık gerekçeleri Arap yazısıyla yazılı olduğuna göre, Arap yazısı, bölünmeyi önleyici bir yazı değil demektir.

Örnek 7- Birinci Dünya Savaşı'nda, Arapça konuşup Arap yazısı kullanan Müslüman Suudiler, Arapça konuşmayan ve Arap yazısı kullanmayan Hıristiyan İngilizlerle birleşip, Arap yazısının uyarlanmışını kullanan Müslüman Türkleri arkadan vurmuşlardır. Demek ki yazıda birlik, yaşamda tepişmeyi önlemiyor.

Örnek 8- Irak ile İran yakın geçmişte sekiz yıl savaştılar. Her iki ülke de Arap yazısı kullanıyor ve Müslüman olduklarını söylüyorlardı. Demek ki din ve yazı birliği boğazlaşmalarını önlememiştir.

Örnekler kuşkusuz çoğaltılabilir; sonuç değişmeyecektir: Tek dil ve tek yazıda birleşmek, kişiler ya da uluslar arasında düşün ve eylem birliği sağlamaya yetmiyor, yetmemiştir. Gelgelelim, dilleri yazıları başka başka olan toplumların bir düşünde birleşebildikleri çok görülmüştür.

Dil ve Yazı Ayrılığı, İnanç Birliğine Engel Değildir

Yeryüzünde dilleri, yazıları başka başka olan pek çok ulus bugün Hıristiyanlık inancındadır. Hıristiyan Araplar vardır, Hıristiyan Hintliler, Hıristiyan Bulgarlar, Hıristiyan Almanlar, Hıristiyan İtalyanlar, Hıristiyan İngilizler, Hıristiyan İspanyollar, Hıristiyan Brezilyalılar, Hıristiyan Ruslar, Hıristiyan Koreliler, Hıristiyan Afrikalılar, Hıristiyan Çinliler, Hıristiyan Japonlar vardır. Bunların dilleri başka başka, yazıları da başka başka, ancak inançları birdir.

Demek ki, çeşitli uluslar arasında inançsal ya da düşünsel bir birlik kurulabilmesi için; aralarında dil ve yazı birliği kurulması gibi bir önkoşul yoktur. Ulusal biçimlenme ayrılıkları, çok uluslu inanç birliği oluşturmanın önünde engel değildir. Ulusal dil ayrılıkları, uluslararası inanç birliği oluşturmanın önünde engel değildir. Tersine şu ya da bu

inançta olanların yeryüzü ölçeğinde bir birlik oluşturmalarının önündeki biricik engel, "ulusal özelliklerin bir potada eritilip yok edilmesi gerektiği; uluslararası birliğin ancak ulusların doğal renklerinin silinmesiyle gerçekleştirilebileceği" saplantısıdır. Bu, yaşamın gerçeklerine ve gereklerine uymayan, üstelik gerçekleştirilebilmesi de olanaksız olan bir düştür. Çünkü ulusal renkler, ulusal nitelikler, ulusların mayasından, doğasından, yaradılışından kaynaklanmaktadır. Tanrı öyle istediği için, yeryüzünde ayrı ayrı soylar, ayrı ayrı toplumlar, ayrı ayrı uluslar bulunuyor. Tanrı öyle istediği için, yeryüzünde başka başka diller konuşuluyor. Tanrı öyle istediği için yeryüzünde kullanılan yazı türleri başka başkadır. Tanrı öyle istediği için, bu ulusal özellik ayrılıkları, inanç birliği oluşturmanın önünde bir engel oluşturmuyor. Tanrı, uluslara başka başka diller vermiş; başka başka yazılar öğretmiş; ancak anlaşabilsinler diye onlara bir de "çeviri yeteneği" armağan etmiştir. Descartes: Tanrı kişisoyuna "doğruyu bulma yeteneği" armağan ettiğine göre, niçin "yanlış yapma özgürlüğü" tanımıştır diye suçlanamaz, diyor. Tıpkı bunun gibi, biz de: Tanrı bütün uluslara "çeviri yoluyla anlaşma yeteneği" verdiğine göre, dillerin, yazıların çeşitliliğinden dolayı suçlanamaz, diyeceğiz.

Arap Yazısı; Kur'an Alfabesidir, İslam Yazısıdır Kandırmacası

Arap olmayan ulusların Müslüman olabilmek için öncelikle Arap yazısını kullanmaları gerektiği koşullandırmasının bin yıl önce olduğu gibi bugün de savunucuları vardır. *Zaman Gazetesi*'nin 15 Eylül 1991 sayısında, Muhammed Han Kayhani adlı bir köşe yazarı, bakın ne diyor:

(Atatürk döneminde yapılan 1928 Yazı Devrimi ile- eb) "Kullanılmakta olan Kur'an alfabesi bir gece içinde değiştirilerek, bu toplum cehaletin karanlığına itildi." "Müslümanların alfabesi değiştirildi, böylece Müslümanlar İslam'dan şiddetle uzaklaştırıldı," "İslam alfabesi yasak olduğu halde, Müslüman Türk halkı İslam'dan ayrılmadı."

Kolayca görülebileceği üzere, bu yazar okuyucusunu birkaç yönden kandırmaktadır.

Birincisi, 1928 Yazı Devrimi'yle Türkiye'de toplumsal iletişim aracı olmaktan çıkartılan yazı, bu yazarın dediği gibi "Kur'an Alfabesi", "Müslüman alfabesi", "İslam alfabesi" olmayıp, "Osmanlı yazısı"ndan başka bir şey değildir. Türkler arasında Arap yayılmacılığının aracı olan bu yazar, 1928 Yazı Devrimi'yle kullanımdan kaldırılan "Osmanlı yazısı"nı okuyucularına "Kur'an yazısı", "Müslüman yazısı", "İslam yazısı" gibi nitelemelerle sunmakla, Yazı Devrimi'ni dine karşı bir eylemmiş gibi göstermeye çalışıyor. Oysa Kur'an, yalnızca Kur'an'a özgü bir yazı ile yazılmamıştır ki Kur'an alfabesi diye bir yazı türü olsun. Kur'an'da kullanılan yazı, puta tapıcı Arapların Tanrı'nın elçisi Muhammed'den önce bilip kullandıkları bir yazıdır. Bu yazıyla Kur'an yazılabildiği gibi, nice yüz kızartıcı sövgüler de yazılabilir. Bu yazıyla, örneğin "Tanrı vardır, birdir, ondan başka Tanrı yoktur" sözleri yazılabileceği gibi, "Tanrı yoktur" da yazılabilir. Öyleyse, sanki bu yazı yalnızca Kur'an'a özgü, yalnızca Müslümanlığa özgü, yalnızca İslam'a özgü bir yazı imiş de, başkaları bu yazıyı kullanamazlarmış gibi, "Kur'an, İslam, Müslüman alfabesi" adlarını takmak, çok yaman bir kurnazlıktır. Çünkü Türkler ya da başka Arap olmayan Müslüman uluslar, eğer Arap yazısını kullanmayacak olurlarsa, damgayı basacaktır: "Siz Kur'an yazısına karşı çıktınız, demek ki Müslüman değilsiniz." Oysa Kur'an'da kullanılan Arap yazısının eşiyle yazılmış Yahudi, Hıristiyan, Tanrıtanımaz ya da Doğatanrıcı pek çok dinsel öğreti vardır. Bir toplumun Kur'an'ın yazıldığı Arap yazısını benimseyip kullanması o toplumu Müslüman edecek bir şey değildir. İ.S. 600'lerde Tanrı'nın elçisi Muhammed'in bildirdiklerini yadsıyıp onu Tanrı elçisi olarak görmeyen ve kendilerinden Kur'an'da "kâfir" olarak sözedilen Araplar dahi, Kur'an'daki yazının tıpkısını kullanmaktaydılar; ancak İslam, Müslüman değildiler.

İkincisi: Bugün basılan Kur'an'larda kullanılan Arap yazısı, Tanrı'nın elçisi Muhammed döneminde kullanılan Arap yazısından başkadır. Öyle ki, Tanrı'nın elçisi Muhammed bir an için dirilip, bugün basılan Arap yazılı Kur'an'ları görse, bu Kur'an'ların yazıldığı Arap yazısının, kendi döneminde kullanılan Arap yazısı olduğuna inanmaz;

çünkü bu yazı o günden bugüne tanınmayacak denli evrilmiş, tanınmayacak denli değişmiştir. Öylesine değişmiştir ki, elde bulunan en eski Kur'an yazmasını okuyabilmek, bugün artık yalnızca bu yazı üzerinde yıllarca eğitim görmüş özel uzmanların işidir ve böyle bir uzmanlık eğitiminden geçmedikçe en eski Kur'an yazmalarını ne Araplar okuyabilir ne de İmam Hatip Lisesi, İlahiyat Fakültesi bitirmiş Türkler. Bugün kullanılan Arap yazısını "Kur'an yazısı" olarak niteleyebilmek için, bugünkü Arapların o ilk Kur'an'ları okuyabilmeleri gerekir. Oysa bugünkü Araplar Tanrı elçisi Muhammed döneminden kalma Arap yazısını okuyamadıkları gibi, onun ölümünden iki yüz yıl sonra yazılmış Kur'anları bile okuyamıyorlar; çünkü bugün kullanılan Arap yazısı, o dönemde kullanılan Arap yazısıyla eş değildir; yazı süreç içerisinde biçim değiştirmiştir ki, bu da çok doğaldır. Bu nedenle, bugün yeryüzünde Arapça bilen yüz milyonlarca Müslüman içerisinde, en eski Arapça yazılı Kur'an'ları okuyabilecek uzman sayısı belki elliye varmaz. Çoğu kimse bu gerçeği bilmediği için Arap yayılmacılığının güdümünde birtakım yazarlar çıkıp, bugün kullanılan Arap yazısını sanki Tanrı elçisi Muhammed döneminde kullanılan Arap yazısının tıpkısı imiş gibi sunarak, sanki yeryüzündeki tüm Müslümanlar bugün Arabistan'da kullanılan Arap yazısını kullanmazlarsa Müslümanlıkları sarsılırmış gibi konuşmaktadırlar.

Üçüncüsü: Osmanlı döneminde kullanılan ve 1928 Yazı Devrimi'yle Türkiye'de toplumsal iletişimden kaldırılan yazıya, değil "Kur'an yazısı", "Arap yazısı" bile denmez, "Osmanlı yazısı" denirdi. Çünkü Osmanlıların kullandığı yazıya Kur'an'da, Arap yazısında bulunmayan pek çok birim katılmıştı, öyle ki gerek Araplar gerekse Farslar Osmanlı yazısını doğru okuyamamakta, doğru seslendirememekte ve doğru anlayamamaktaydılar. 1928 Yazı Devrimi'yle toplumsal iletişimden kaldırılan yazı, "Kur'an yazısı" değil, Arapların bile doğru okuyamayacağı Osmanlı yazısıydı. Gerçek buyken, Arap yayılmacılığının aracı olan yazarlar, Yazı Devrimi'yle iletişimden kaldırılan yazının, "Kur'an Alfabesi" olduğu yalanını yayabilmektedirler; sanki Kur'an Osmanlı yazısıyla yazılmış gibi.

"Kur'an'ca" diye bir dil olmadığı gibi, "Kur'an yazısı" diye ayrı bir yazı türü de yoktur. Kur'an, "Kur'an'ca" değil "Arapça"dır, ki bu

Kur'an'ın içinde de böylece belirtilmiştir. Kur'an, "Kur'an'a özel bir yazı" ile yazılmamış; Putatapar Arapların bilip kullandıkları Arap yazısıyla yazılmıştır. Bu nedenle bu yazıya "Kur'an alfabesi" denilemez; "Arap yazısı" denebilir ve Kur'an Arap yazısıyla yazılmıştır.

1928 Yazı Devrimi ve Din

Gerçek buyken, niçin Arap yazısı demek yerine "Kur'an alfabesi", "İslam alfabesi" ya da "Müslüman alfabesi" diyorlar? Arap olmayan Müslümanları kandırıp Araplaştırmak için. Arap olmayan Müslümanları Arap dilinin, Arap yazısının egemenliği altına sokabilmek için. Yapılan İslam bayrağı altında Arap ırkçılığı ve yayılmacılığıdır. Tıpkı Sovyetler Birliği'nde Rus olmayan toplumların Sosyalizm adına Ruslaştırılmaları gibi; İslam Birliği adı altında Arap ırkçılığı yapılarak Arap olmayan Müslümanlar Araplaştırılmaya çalışılmıştır, çalışılmaktadır. 1928 Yazı Devrimi'yle Osmanlı yazısının toplumsal iletişimden kaldırılması, İslam bayrağı altında Arap ırkçılığı ve yayılmacılığı yapanlarca, Müslümanlığa karşı girişilmiş bir saldırı olarak gösterilmektedir. Oysa bu devrimin iletişimden kaldırdığı ne "Arap yazısı" ne de "Kur'an Yazısı"ydı; devrim Arapların bile okuyamayacakları Osmanlı yazısını kaldırdı. Osmanlı yazısı Arap yazısına benziyor diye, Arap yazısından bozularak oluşturulmuştur diye, bunu bile İslam adına korumaya kalkanlar; Arap olmayan Müslümanları İslam diye diye Araplaştırmaktan utanmayan Arap ırkçılarıdır.

Arap olmayan Müslüman uluslar içerisinde Latin yazısına geçen ilk ulus, Anadolu Türkleri değil, Azerbaycan Türkleridir. Arap yazısından bozma yazıyı ilk bırakan Müslümanlar onlardır. Ancak nedense Azerbaycan'ın ilk olduğu unutturulmaya çalışılır da, hep Türkiye'ye ve Atatürk'e yüklenilir. Bir ulus Arap yazısını bırakıp diline uygun başka bir yazı kullanmaya başlar ise, İslam adına suçlanmaya başlanır: "İslam'dan uzaklaşmaya başladılar. Müslümanlara sırt çevirdiler. Kur'an Alfabesini bıraktılar. İslam Alfabesini, Müslüman alfabesini bırakıp gavur yazısına döndüler."

Bu yanlış düşünce, bin yılı aşkın bir süredir Arap olmayan Müslüman uluslar üzerinde baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Arap yazısı

kullanılmazsa Müslüman olunamayacağı, Müslümanlığın biteceği yanılgısı beyinlere öyle bir işlenmiştir ki, Türkiye'de Osmanlı yazısı kaldırılınca, sanki Müslümanlık yasaklanmış gibi bir anlayış gelişmiştir. 4 Kasım 1991 günlü *Zaman Gazetesi*'nde Hekimoğlu İsmail adlı bir yazar, bu anlayışı şöyle dile getiriyor:

> Harf inkılabı (1928) ve diğer devrimler karşısında bir kısım dindar ilim adamları, "artık bir şey yapamayız" diye, köyüne, kentine çekildi. (...) Şimdi (1991) İslami basın yayından söz edilebilir. 170 kadar kitapçı (Latin yazısıyla) dini yayın yapmaktadır. Kitap işinde oldukça ileriyiz.

Evet, bu yazarlar kendi ağızlarıyla, yazdıkları yazılarla, gerçekte kendi yanlış düşüncelerini yine kendileri çürütmektedirler. Şimdi, 1992 yılında, Türkiye'de bir İslamcı basın yayın vardır; ancak bu İslamcı basın yayın Arap yazısıyla ya da Osmanlı yazısıyla değil, 1928 Yazı Devrimi'yle toplumsal iletişim aracı olan Latin kökenli Türk yazısıyla çalışmaktadır. Demek ki, Arap ya da Osmanlı yazısı kullanmaksızın da İslamcı yayınlar yapılabiliyormuş. Öyleyse bu kişiler, şimdi kullandıkları bu Latin kökenli Türk yazısına nasıl olup da İslam değil "gavur işi" diye karşı çıkabileceklerdir? Bu yazıyla İslamcı yayınlar yapılabildiğini, kendileri yaparak kanıtladıktan sonra, bu yazıya nasıl karşı çıkabilirler? Bu yazı kendilerini İslamdan uzaklaştırmadığına göre bütün sözde İslamcı düşüncelerini bu yazıyla yayabildikleri bir gerçek olduğuna göre, demek ki yeryüzündeki bütün yazı türleri ile İslam düşüncesi yayılabilir. İslam, Arap yazısına tutsak değildir. Müslüman olmak için Arap yazısı ya da Osmanlı yazısı kullanmak gerektiği düşüncesi, yalnızca İslam'ı Arap çıkarlarının bir aracı olarak kullanmak isteyen ırkçı Arap yayılmacılarının ortaya attığı bir tuzaktır.

Arap olmayıp da sonradan Müslüman olan yabancıların kendi yerli adlarını değiştirip Arap adları alması, kendi kullandıkları yazıyı değiştirip, kendi dilini Arap yazısıyla yazması; üzümden ya da portakaldan bir ayrıcalığı olmamasına karşın, hurmaya bütün öteki yemişlerden ayrı bir saygı göstermesi; çoğu kişilerin İslam olmayı Araplaşmak sandıklarının bir göstergesidir. Çoğu Araplar da bu yanlış sanıyı sürdürmekten ulusal bir çıkar elde etmektedirler. Oysa Tanrı'nın bir topluma bir elçi yollaması, o toplum açısından iki gerçeği ortaya çıkarır. Birin-

cisi, Tanrı onlara bir değer vermiştir. İkincisi, o yıllarda yeryüzünde Tanrı'yı en çok öfkelendiren toplum bu toplumdur; Tanrı bunları yok etmeden önce son kez uyarmaktadır. Bunu şöyle de anlayabiliriz. Bir dilenci ya da çok yoksul bir kişi gördüğümüzde ona yardım ederiz. Bu yardım bizim ona acıdığımızı, değer verdiğimizi gösterdiği gibi, onun da acınacak durumda olduğunu kanıtlar. Acınacak durumda olmaksa bir yücelik değildir. Araplar Tanrı'nın kendilerine bir elçi göndermesi olayının yalnızca bir yanını abartıp, öteki yanını unutturuyorlar. Eğer İ.S. 610 yıllarında kendilerine Tanrı'dan bir uyarıcı geldiyse, bu durum Tanrı'nın onları yok etmeden önce son bir kez uyarmak istediğinin de bir göstergesidir ve bu Kur'an'da böylece belirtilmiş; eğer kendilerine iletilen Tanrı buyruklarına uymayacak olurlarsa yok edilecekleri, yerlerine başka bir toplum getirileceği Arapların yüzlerine karşı açık açık söylenmiştir. Kur'an'da Araplar Tanrı onlara bir uyarıcı göndermeden önce, "Cehennemin yanı başına dek gelmiş" bir toplum olarak tanımlanmaktadır. (Al-i İmran suresi, 103. ayet; Cuma suresi, 2. ayet.) Peki, Araplar Tanrı'ya karşı suçlarından dolayı cehenneme yuvarlanmak üzere oldukları o yıllarda, hangi yazıyı kullanıyorlardı? Kur'an'daki Arap dilini ve Kur'an'daki Arap yazısını değil mi? Kur'an, işte cehennemlik Arapların dilini ve cehennemlik Arapların yazısını kullanarak onları uyarmıştır, başka bir dili ve başka bir yazıyı kullanarak değil. Demek ki Kur'an'daki Arap yazısını ve Kur'an'daki Arap dilini kullanarak cehenneme de gidilebilir cennete de.

Söz, yazı, bunlar yalnızca birer araçtırlar ve kullanılırlar. İyi, doğru yönde kullanılabildikleri gibi; kötü, yanlış yönde de kullanılabilirler. Arap yazısıyla, Kur'an'ı yazmakta kullanılan yazıyla cennetlik düşünceler dile getirilebildiği gibi cehennemlik düşünceler de dile getirilebilir. Kişileri ve toplumları cehenneme sürükleyen yanlış düşüncelerin neler olduğu, Kur'an'da, Kur'an'ın yazıldığı Arap yazısı ve Arap diliyle gösterilmiştir. Demek ki Kur'an'daki yazı, cehennemlik düşünceleri yazmak için de kullanılabiliyor. Öyleyse, İslamı Arap yazısına bağlı saymak, hem gerçeğe uymaz hem de Kur'an'a aykırı bir düşüncedir. Bir an önce bırakılması gereken bu yanlış düşünce, bin yıldır Müslümanların beyinlerine kazındığı gibi, günümüzde de çok yoğun bir biçimde işlenmektedir.

Araplar, yeryüzündeki binlerce soydan bir soy, yüzlerce ulustan bir ulustur; diğerlerinden ne daha yücedirler ne daha aşağı. Kendine özgü renkleri, özellikleri vardır; kendilerine özgü dilleri, yazıları vardır. Yeryüzündeki öteki soylara, uluslara üstünlük taslamadıkları, öteki soyları, ulusları Araplaştırmaya çalışmadıkları sürece, kardeş kardeş geçinir gideriz. Kendi yazılarını "Arap yazısı" olarak değil de "Kur'an alfabesi" diye yutturmaya kalkışıp, yakın geçmişte bu alfabe ile yazdıkları bildirileri, Hıristiyan İngilizlerle birleşip Müslüman Türklere saldırmak için yaydıkları gerçeğini unutmamaları gerekir. Birinci büyük paylaşım savaşı sırasında Hıristiyan İngilizlerle birlik olup Müslüman Osmanlı'yı arkadan vuran Araplar, bu yaptıklarını "Kur'an'ın alfabesi" diye adlandırdıkları yazıyı kullanarak yazdıkları bildirilerle, kitaplarla savunup güzel göstermeye çalıştılar. Suudiler gibi Iraklılar da Arap'tırlar ve Arap yazısı kullanırlar; peki yazdıklarının kaçta kaçı Kur'an'a uygundur? Irak'ı yöneten Baas Partisi dindışı bir düşünceyle kurulmuştur; dindışı tüzükleri, dindışı düşünceleri, hep Arap yazısı ile yazılmıştır. Şimdi bunlar Kur'an alfabesi mi kullanmaktadırlar? Eğer kullandıkları yazıya Kur'an alfabesi denilecek olursa, bu yazının dindışı amaçlar için kullanılabilmesini nasıl açıklayacaksınız? Suudi Arabistan kendi topraklarını Arap soydaşları olan Iraklılardan koruyabilmek için Amerikan ordusunu çağırdığında hangi yazıyı kullanıyordu? "Arap yazısı" mı, "Kur'an yazısı" mı? Kadın erkek ilişkilerinin çiftleşme yönünü en açık biçimde yazan, en ince ayrıntısına dek anlatan Arap, hangi yazıyı kullanıyordu? 'Arap yazısı' mı, 'Kur'an alfabesi' mi? Dilimize *Iturlı Bahçe* adıyla çevrilen Arapça kitabın yazarı, ırkçı Arap yayılmacılarının "Kur'an alfabesi" adını taktıkları Arap yazısıyla şunları yazmıştır:

> Es-Sabır: Bir kadın dişilik organı türünün Arapça adıdır. Cinsel birleşim sırasında, erkeğin cinsel organının tüm davranışlarına katlanan kadın dişilik organına, Arapça da Es-Sabır denilir.

Demek ki, "sabır" sözcüğü Kur'an'da olumlu bir dinsel erdemin adı olarak kullanılabildiği gibi, bir Arapça cinsel bilgi kitabında, kadın üreme organlarından birinin adı olarak da kullanılabiliyor. Öyleyse

Arap yazısına ve diline kutsallık, üstünlük yüklemek, onu sanki yalnızca Tanrı buyruklarını yazmakta kullanılırmışçasına dine özel bir yazı gibi göstermek yanlıştır. Bu gibi yüz kızartıcı sözlerin de yazılabildiği Arap yazısına Kur'an alfabesi demek, her şeyden önce Kur'an'a saygısızlıktır. Irkçı, yayılmacı Araplar kendi yazılarını yüceltmek isterlerken Kur'an'a saygısızlık ettiklerini çok iyi bilmektedirler.

"Arap olsun olmasın yeryüzündeki bütün Müslümanların Arap yazısında birleşmeleri gerektiği" düşüncesinin, kimi bilisiz (cahil) Müslümanlarca iyi dileklerle ortaya atıldığını ve Kur'an'a aykırı bu yanlış düşünceyi, içinde bir kötü dilek olmaksızın benimseyenler olduğunu görüyoruz. "Eğer bütün Müslüman uluslar tek bir yazı kullanır ve Arap yazısında birleşirlerse, bu onlar için iletişim kolaylığı sağlar ve çok iyi olur" diye düşünenler, Müslümanların iyiliği ve güçlenmeleri için bunun gerekli olduğuna kendilerini inandırmış olabilirler. Ancak, Tanrının yarattığı yaşam, kişilerin özel dileklerine, beğenilerine uygun olmak zorunda değildir. Benim "iyi" dileklerim, beğenilerim, güzellik anlayışım, yeryüzünde hiç kötü kokulu, pis, kaka şeyler bulunmasın; varlıklar yesinler, içsinler, ancak kıçlarından hiç kaka çıkmasın, biçiminde olabilir. Eğer benim bu "iyi" dileğim, Tanrı korusun bir gerçekleşecek olursa, güzel kokulu yemişleri, çiçekleri de bulamaz oluruz; çünkü bütün çiçekler, güzel kokulu varlıklarını, kötü kokulu kakalarla, gübrelerle beslenerek oluşturuyorlar. Kötü kokulu gübreler olmasaydı, güzel kokulu çiçekler de olmazdı. Evet "gübre" pistir, güzel kokmaz; ancak o olmazsa, güzel kokulu pek çok bitki de yetiştirilemez. Gülün dikeni, kişioğluna gereksiz gelebilir, ancak kişinin dikenin işlevleri üzerine doyurucu bir bilgisi bulunmuyor. Dikenin işlevleri üstüne bilgi edindiği an belki dikeni de gül denli sevecek ve onun da gerekli olduğunu savunacaktır. Kişioğlu kendine çirkin geleni, yanlış sayma eğilimindedir. Sarmısak çok kötü kokulu bir bitkidir. Kişisoyu eğer kötü kokusundan dolayı sarmısağa savaş açıp bu bitkinin kökünü kurutmuş olsaydı, kendi kendisini çok yararlı bir bitkiden etmiş olurdu; çünkü sarmısağın bir sağaltıcı olarak yararları saymakla bitmiyor. Köpekbalığı da bize göre çok korkunç bir yaratıktır. Eğer elimizden gelse köpekbalıklarının soyunu kuruturduk. Ancak bugün, köpekbalıklarının yapısında kanser adı verilen ölümcül sayrılığın iyileştiricisinin bulunduğu

anlaşılmış bulunuyor. Eğer sevmediklerimizi yok edebilseydik, belki yeryüzünde yaşam biterdi, kendi soyumuzu da kurutmuş olurduk bilmeden. Bu, gerçekte yıkıcı olan kimi nesneleri, yıkıcılığını bilmeden sevdiğimiz durumlar için de geçerlidir. Örneğin güzel kokmak için ürettiğimiz kimi püskürük nesneler, göğün koruyucu katmanını delmiş bulunuyor. Keçiler gibiyiz. Keçiler de bilmeden, salt tadını çok sevdikleri için çam ağaçlarının tepesindeki sürgünleri yiyerek, yaşadıkları ortamdaki bitki örtüsünün yok olmasına neden olurlar. Sevdiğimizi yapmak, sonucun iyi olmasını sağlamayabilir.

Benzer biçimde, "yeryüzündeki bütün Müslümanlar tek bir dil, Arapça ve tek bir yazı, Arap yazısı kullanırlarsa, bu Müslümanlığın yararına olur," düşüncesi de, sonucun yararlı olacağını gerçekten bilen kişilerce ortaya atılmış bir sav değil; yalnızca kendi kuruntularını gerçek yerine koyan Müslümanların ortaya attıkları Kur'an'a dahi aykırı bir savdır. Çünkü Kur'an'a göre Tanrı, evrendeki bütün biçimsel çeşitliliklerin ve özsel başkalıkların yaratıcısıdır; türlü türlü diller ve türlü türlü yazılar, varlıklarını Tanrı'ya borçludurlar.

Yazı, konuşma diline bağlı bir konudur. Bir düşünce, değişik dillerde, o dillere uygun yazı ile yazılabilir. Çin yazısı ile Çince yazılabildiği gibi, Arap yazısı ile Arapça, Kiril yazısı ile Rusça, Latin yazısı ile Latince, özetle var olan bütün dillerde, o dillere uygun yazılarla yazılabilir. Siz yeryüzünde kullanılan yazıların başka başka olmasını istemeyebilirsiniz; yeryüzünde bir tek dil konuşulsun ve bir tek yazı kullanılsın, bu iletişim kolaylığı sağlar, diyebilirsiniz. Bu sizin kendi isteğinizdir. Bakalım Tanrı sizin gibi mi düşünüyor? Tanrı, Kur'an'da:

> Eğer gerçek insanların istediklerine uyacak olsaydı, hiç kuşkusuz gökler, yer, bunların içinde olan her şey bozulmaya uğrardı, diyor. (23/71)

Demek ki, yeryüzündeki bütün Müslümanların bir tek dili konuşup, bir tek yazı kullanmaları bir Tanrı buyruğu değil, kul uyduruğudur. Tanrı, bütün çeşitleri, türleri yaratıyor; onun kulları ise tüm çeşitleri istemiyor, kendi beğendiklerini yaşatıp, beğenmediklerini yoketmeye çabalıyor. Tanrı; Kur'an'da:

Eğer Tanrı, kişioğullarının bir kesimini öteki kesimiyle savuşturmasa idi, "manastırlar", "kiliseler", "havralar" ve içinde Tanrı'nın adının sıkça anıldığı "mescidler" kuşkusuz yıkılıp giderdi. (22/40)

diyerek, Hıristiyanların manastırlarının, kiliselerinin; Yahudilerin havralarının; Müslümanların camilerinin, mescidlerinin yıkılmaktan korunması dileğinde olduğunu bildiriyor. Ancak çoğu bilisiz Müslümanlar yalnızca Müslümanların camileri, mescidleri ayakta kalsın; havralar, manastırlar, kiliseler yıkılsın istiyorlar ve bu isteklerinin Tanrı'nın dileğine aykırı olduğunu bile bilmiyorlar. İşte tıpkı bunun gibi, "Yeryüzündeki bütün Müslümanlar arasında yalnızca Arap dili konuşulsun, yalnızca Arap yazısı kullanılsın," diyen bilisiz Müslümanlar da, kendilerince Tanrı'nın beğeneceği bir işe giriştiklerini sanıyorlar; ancak Tanrı'nın böyle bir buyruğu yoktur. Tanrı, Kur'an'da diyor ki:

Görmedin mi ki göklerde, yerde olanlarla, dizi dizi uçmakta olan kuşlar, gerçekten Tanrı'yı yüceltmektedir. Her biri kendine özgü duasını (seslenmesini) ve tesbihini (yüceltmesini) bilmiştir. Tanrı onların neler eylemekte olduklarını bilendir. (24/41)

Eşdeyişle, siz insanlar onların seslenmelerinin anlamını bilmeyebilirsiniz, ancak Tanrı bilmektedir, diyor. Tanrı, yarattığı, türettiği varlık öbeklerinin kendilerine özgü birer dillerinin, kendilerine özgü seslerinin, kendilerine özgü bir seslenme biçimlerinin, kendi öbeklerine özgü, doğalarına uygun dinsel törenlerin bulunduğunu, her yaratık öbeğinin kendine özgü biçimde Tanrı'ya yöneldiğini ve seslendiğini söylüyor; bu çeşitliliği yok edin, yeryüzünde tek dil, tek yazı, tek tapım biçimi kalsın, diye bir buyruk vermiyor. Gelgelelim pek çok bilisiz Müslüman, Tanrı'nın kendilerine böyle bir buyruk verdiğini sanmakta. Tanrı, Kur'an'da şöyle bildiriyor:

"Biz her ümmete (topluluğa) ayrı bir tapım biçimi gösterdik, onlar bu biçimde tapınmaktadırlar. Öyleyse tapım konusunda çekişmesinler." (22/67)

Demek ki, Tanrı, kendisine bağıtlanan bütün topluluklar için, o toplumların yapısına uygun düşen tapım biçimleri buyurmuş ve bu tapım

çeşitliliğinden kendisini sorumlu tutmaktadır; kişioğullarının tapım çeşitleri konusunda birbirleriyle çekişmesini bu nedenle uygun bulmamaktadır. Yeryüzünde Tevrat, İncil, Kur'an gibi hepsi Tanrı'dan gelmiş birçok kutsal kitap bulunması da Tanrı'nın işlerindendir ve Tanrı, Kur'an'da şöyle bildirmektedir:

İncil'e bağıtlananlar İncil ile, Tevrat'a bağıtlananlar Tevrat ile, Kur'an'a bağıtlananlar Kur'an ile çözsünsünler uyuşmazlıklarını. (Bkz: Maide suresi; 43, 45, 47, 48. ayetler)

Demek ki bu çeşitlilikler de Tanrı'dandır. Gelgelelim çoğu bilisiz Müslümanın kendi kutsal kitabı Kur'an'da neler yazılı olduğu konusunda yeterli bir bilgisi yoktur ve sanır ki, yeryüzündeki bütün toplumlar için tek din, tek tapım biçimi olmalı, yeryüzünde bir Tanrı'ya inanan başka başka dinsel toplumlar başka başka tapım biçimleri olmalıdır. Oysa bu, kişilerin kendi tutkularıdır, Tanrı'nın buyruğu değil. Tanrı, Kur'an'da ne diyor:

Sizlerden herbiriniz için ayrı bir şeriat, ayrı bir yol, yöntem yaptık. Eğer Tanrı dileseydi, sizi bir tek ümmet (toplum) kılardı. Ancak bu durum (çeşitlilik), size verdikleriyle sizleri denemesi içindir. Artık iyiliklerde yarışınız. Tümünüzün dönüşü Tanrı'yadır. Üstünde anlaşmazlığa düştüğünüz konuları, Tanrı size bildirecektir. (5/48)

Görüleceği üzere Tanrı, Müslümanım diyen pek çok kimsenin söylediklerinden başka türlü buyruklar vermektedir.

Tanrı, bağnaz değildir. Dinin özü bir, biçimleri başka başka olabilir diyor. Bayramları başka olabilir, diyor. Kur'an'da yazılıdır:

"Meryemoğlu İsa: "Tanrım, Rabbimiz, bize gökten bir sofra indir, öncemiz ve sonramız için bir bayram ve senden de bir belge olsun," diye yakarmış. (5/114)

Tanrı da bunu olumlamıştır, (5/115). Demek ki, Hıristiyanların o bayramı, Kur'an'da Tanrı'nın olumladığı bir bayramdır; ancak çoğu Müslüman bu bayramı Tanrı'nın Kur'an'da onayladığını bilmez, elin-

den gelse Hıristiyanların bu bayramlarını yasaklamaya kalkışır. Çünkü Tanrı'nın bildirisini gerektiği gibi okuyup anlayabilmiş değildir. Kur'an'a bağıtlanan Müslüman Kur'andaki buyrukları yerine getirmekle yükümlüdür; ancak Yahudilik, Hıristiyanlık da kendi bağıtlarını yerine getirecektir.

Sonuç olarak; Kur'an öğretisi uyarınca, evrendeki yaratıkların tür olarak çeşitliliği; renk olarak çeşitliliği; ses olarak çeşitliliği; dil, yazı başkalıkları; yeryüzünde bir Tanrı'ya inanan tapım biçimleri birbirinden başka, gelenekleri, görenekleri, dilleri, yazıları değişik birçok toplumların bulunması; Tanrı'nın işlerindendir. Gelgelelim Tanrı'ya inananların çoğu, Tanrı'nın yarattığı bu çeşitliliği benimseyebilmiş değildir.

"Müslümanlar tek dil konuşsun, tek yazı kullansın," diyenler de Tanrı'nın buyruğunu değil kendi dileklerini dile getirmiş olmaktadırlar. Bunlar düşünmüyorlar ki, yeryüzünde Araplar dışında başka soylar ve uluslar var ise, onların dilleri de tıpkı Arapça gibi Tanrı'nın yarattığı dillerdir. Yeryüzünde Arap yazısından başka yazılar var ise, bu yazılar da tıpkı Arapça gibi Tanrı'nın bildirisi ve öğretisi altında gelişmişlerdir. "Bütün Müslüman uluslar tek dil, tek yazı kullanmalıdırlar," demek, "Bütün Müslümanlar aynı büyüklükte ayakkabı giymelidirler," demek gibi saçmadır. Ayak büyüklükleri başka başka olan Müslümanlar, nasıl kendi ayaklarına uyacak büyüklükte ayakkabılar giyiyorlar ise, dilleri başka başka olan Müslüman uluslar da, kendi dillerine uyan yazı türünü kullanacaklardır. Doğal olan, yaradılışa uygun olan, budur.

"Kutsal Yazı", "Kutsal Olmayan Yazı" Ayrımı

Yazı türleri "kutsal olanlar", "kutsal olmayanlar" diye ikiye ayrılmaz. Arap yazısı kutsaldır, Latin yazısı kutsal değildir, diyemezsiniz; çünkü, böyle bir ayrımın dilbilimsel bir dayanağı olmadığı gibi, dinsel bir dayanağı da yoktur. Kur'anda da böyle bir ayrım yapılmamıştır. Kutsal öğretiler, yeryüzündeki bütün dillerle, bütün yazı türleriyle ortaya konulabilir. Yolda yürürken yerde Arap yazısı ile yazılmış bir kağıt görünce bunu saygıyla yerden kaldırıp yüksekçe bir yere kaldıran

kişi; aynı saygılı davranışı öteki yazılar için göstermiyorsa yanılır. "Arap yazısıdır," diye yerden kaldırıp yüksekçe bir yere koyarak korumaya çalıştığı o kağıtta sövgüler yazılı olabileceği gibi; Çin yazısı diye çöpe attığı kağıtta Tanrı sözleri yazılı olabilir. Müslüman olup da yazıların birini ötekine üstün saymayan gerçek din bilginleri de vardır. Örneğin, Hattat Muhammed Bedrettin Yazır, bu konuda bir Müslüman dinbilgininin şu aydın davranışını aktarıyor:

Merhum biraderim müfessir Elmalılı Hamdi Yazır'dan gençliğimde şu hadiseyi dinlemiştim: Kendisi on üç yaşında iken 1310 Hicri (M.1893) yılında İstanbul'a gelip Küçük Ayasofya Medresesi'ne girmiş, Hacı Kamil Efendi adında mübarek bir zata hizmet eder, hayır duasını almaya çalışırmış. Oda kapısının eşiği yüksekçe olduğundan, Kamil Efendi'nin rahatça girip çıkabilmesi düşüncesiyle, üzerinde Romence (Latince) yazı bulunan bir gazyağı sandığının kapağını eşik önüne yerleştirmiş. Ertesi sabah, bunu gören Kamil Efendi, biraderimin koymuş olduğunu öğrenince;

"Ey Oğul" demiş "Ayağımızın altına öyle bir karpuz kabuğu koymuşsun ki, hiç günahımız olmasa bu yeter!"

Biraderim;

"İslam yazısı değil ki," demeye kalmamış, Kamil Efendi:

"A molla! Müslüman'ın da gavurun da yazısı vardır; ama, yazının Müslüman'ı gavuru olur mu? Biriyle görülen iş diğerleriyle de görülmüyor mu? Elverir ki kötü yerde ve batılda kullanılmamış olsun; hayra yarayan, hakka hadim olan her yazıya saygı lazım. Allah: "Nun, vel-kalemi ve ma yesteruni!" ayetinde (68/1) yazılara ve yazanlara boşuna mı kasem buyurdu sanıyorsun? Aman, dikkatli ol yavrum!" demiş ve o üzeri Latin yazılı tahtayı basamaktan kaldırtmıştır. İşte din ve imanı sağlam olanların işleri de böyle olur. Allah ikisine de gani gani rahmet eylesin?" (Kalem Güzeli. S. 64,65)

Bu anıdan kendilerine bir öğüt düşenler vardır. Onlar, bugün Türkiye'de kendi İslamcı gazetelerini Latin kökenli Türk yazısıyla Türkçe basıp, sonra da "Latin yazısı gavur, şeytan yazısıdır; Arap yazısı Kur'an alfabesidir, İslam yazısıdır." diye bilisiz Müslümanları kışkırtan, üstelik bu yaptıklarını da sanki Tanrı öyle buyurmuş gibi gösterenlerdir. Şimdi nerede o Hacı Kamil Efendiler? Hacı Kamil Efendi günümüzde yaşasaydı, bugün onu yazı konusundaki bu görüşlerinden dolayı "kâfir" diye niteleyecek birçok İslamcı köşe yazarı bulunurdu kuş-

kusuz. Oysa kimin "kâfir" kimin "mümin" olduğunu Tanrı bilir. Benim beynim, yüreğim, yazı konusunda Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın hocası Hacı Kamil Efendi'nin yanındadır. Yazı konusunda bu görüş, hem bilime, hem Kur'an öğretisine uygundur.

Demek ki, bir yanda bilisiz Müslümanlar ve ırkçı Arap yayılmacıları yalnızca Arap yazısına bir kutsallık yükleyip öteki yazıları kutsal değil diye aşağılarken; öte yanda Bilge Müslümanlar bütün yazılara saygı göstermeyi bir erdem olarak bellemişlerdir ki, doğrusu da budur.

Gelgelelim, günümüzde (1992), toplumu dinsel yönden bilgilendirme çabasında olduğunu söyleyen kimi İslamcı gazeteler, Arap yazısını "kutsal" öteki yazıları "kirletilebilir" gösteriyorlar. Bunlardan biri olan *Zaman Gazetesi*, birkaç aydır orta yaprağını "Akademi" başlığı altında "akademik düzeyde"(!) dinsel bilgiler vermeye ayırmıştır. 12 Kasım 1991 günlü *Zaman Gazetesi*'nde yayımlanan 6 sayılı "Akademi" sayfasının sağ üst köşesinde, şöyle bir uyarı yayımlanmıştır:

> Hatırlatmamıza rağmen, Akademi sayfasının İslami edebe uygun şekilde muhafaza edilmemesi, bizi vicdanen rahatsız etmiştir. Onun için, bundan böyle ayet ve hadisleri orjinal aslıyla (Arap yazısıyla -eb) yayımlayamayacağımızı bildirir, işin ehli (yani Müslümanlığı incelikleriyle kavramış -eb) okurlarımızdan özür dileriz.

Hani; "Özürü kabahatinden büyük," derler ya, işte öyle bir açıklamadır bu. Kur'an ayetleriyle hadislerin Arap yazısıyla basıldığı Akademi sayfasının İslami edebe uygun olarak korunmadığı saptanmış. Gazetenin Akademi sayfasında yayımlanan Arap yazılı ayetlerle hadisler, gazete dağıtılırken oradan oraya atılabiliyor; gazeteyle birlikte yerlere, çöpe atılabiliyormuş. Bunun önüne geçilemeyeceği de açıkmış. Tek çözüm Akademi sayfasında yayımlanacak ayet ve hadisleri bundan böyle Arap yazısıyla değil Latin yazısıyla basmakmış. Çünkü Arap yazılı ayet ve hadislerin yerlere çöplere atılması "günah", fakat Latin yazılı ayet ve hadislerin yerlere, çöplere atılması "günah" değilmiş...

İşte kimi "Akademik"(!) Müslümanların yazı konusundaki anlayışları da böyle. Gerçekten de bu gazetenin bu sayısında, daha önceki sayılarda hep Arap yazısıyla basılan ayetlerin yerini Latin yazısıyla basılmış ayetler almıştı; bunlardan biri "Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı

öldürmeyin, onların da sizlerin de rızkınızı biz veririz." (En'am 151) ayetiydi. *Zaman* Gazetesinin "Akademik"(!) Müslümanları bu ayeti Arap yazısıyla bassalardı, yerlere çöplere atılabilir diye vicdanları rahatsız olacaktı, ayeti Latin yazısıyla basınca, artık yerlere çöplere atılmasından vicdanları sızlamıyor; çünkü yazısı Arap değil Latin. Vicdana bakın!

Bunlara sormak gerek: Kur'an ayetlerini ve hadisleri Latin kökenli yazıyla basma olanağı 1928 Yazı Devrimi'yle sağlanmamış olsaydı, vicdanlarınızı nasıl kurtarabilecektiniz?

Müslümanlar açısından Kur'an ayetleri, ister Arap yazısıyla Arapça basılmış olsun, ister Latin kökenli Türk yazısıyla Türkçe çevirisi basılmış olsun, her iki durumda da korunmak gerekir. Bir basılı yayının, onu alanlarca çöpe atılması, onu basanlara bir sorumluluk yüklemez. Ancak, siz alfabeleri, abeceleri "kutsal olan alfabeler" ve "kutsal olmayan alfabeler" diye ikiye ayırırsanız, yaptığınız bu yanlış gün gelip kendi ayaklarınıza işte böyle dolanacaktır. Öyledir. Kişiler, bugün yaptıkları yarın kendilerini kuşatacak varlıklardır. Bugün bir yanlış yaparsanız, yarın o yanlış sizi kuşatacaktır; bugün bir doğru yaparsanız, yarın o doğru sizi kuşatacaktır. Tıpkı bir koza gibi, salgınızla sarmalanırsınız.

Bir kâğıtta eğer Arap yazısı varsa, içinde ne anlatıyor olursa olsun korunacak; bir kağıt eğer Arap yazısıyla yazılmamışsa, ne anlatılıyor olursa olsun, yerlere, çöplere atılabilecek. Bugün kendilerine "Aydın Müslüman" diyenler bile, alfabeler, abeceler, yazı türleri konusunda bu eğilimde olursa, bundan bin yıl önceki çoğu bilisiz Müslümanlar Arap yazısının kutsallığı konusunda kim bilir nasıl bir bağnazlık içerisindeydiler, düşünmek gerek...

II — *Arap Yazısının Türkleri Birleştirdiği Savı*

Bin yıl önce Türkleri kendi yerli yazılarını bırakıp Arap yazısı kullanmaya sürüklemek için uydurulan "Arap yazısının ötekilerden kutsal olduğu" savının gerek bilime gerekse Kur'an öğretisine aykırı olduğu

yadsınamaz kanıtlarla sergilendiğinde, bu kez de dilbilimsel süsü verilmiş gerekçelerle savunulmuştur. Bu sözde dilbilimsel gerekçelerden en güçlü, en kandırıcı gibi görüneni şudur:

"Türkçe Arap yazısıyla yazılınca, çeşitli Türkçe sözcüklerin değişik lehçelerde, ağızlarda başka başka söylenişi yazıya yansımıyordu; Arap yazısı ile Türkçe yazmak konuşma dilindeki lehçe, ağız ayrılıklarının yazıya yansımasını önlediği için lehçeleri başka olan Türkler arasında yazı dili birliği sağlıyordu."

Buna "Arap yazısıyla Türkçe yazmanın Türkleri birleştirici yönü" adını veriyorlar. Turgut Akpınar, *Tarih ve Toplum Dergisi*'nde (Mart 1991, sayı 87) bu görüşü savunuyor ve bu savı geçmişte ilk kez Zeki Velidi Togan'ın ortaya attığını söylüyor. Zeki Velidi Togan;

> Türkçe sözcükler Arap yazısıyla yazıldığında muhtelif ağızlar, lehçeler arasındaki farklar yazıya geçmiyordu. Böylece farklı söylenen kelimeler, yazıda müşterek hale geliyordu, diyor.

Zeki Velidi Togan'ın Yazı Devrimi'ne karşı çıkan bu savı, günümüzde Azerbaycanlı Edebiyatçı Doç. Dr. Alaeddin Mehmedoğlu'nun da ağzına dolanmış bulunuyor. Mehmedoğlu'nun savı Togan'ınkinden biraz başka. Ona göre Türk ağızları, lehçeleri arasındaki ayrılıklar, yapılacak bir sözlükle ortadan kalkacakmış. Sormak gerek: Lehçe ayrılıklarının yeni bir sözlük yaparak ortadan kaldırmak, olanaklı mıdır? Bu nasıl bilimselliktir? Yeni bir sözlük yaparsak, Karadenizli yurttaşlarımız "geldim" yerine "celdim" demeyi bırakacaklar mıymış?

Gerek Zeki Velidi Togan'ın, gerekse izdaşlarının, lehçelerin ortadan kalkması, hiç değilse yazıya yansımaması için Türkçe sözcüklerin Arap yazısıyla yazılması ve Türklerin topluca Arap yazısını benimsemesi gerektiği savı, dayanaksızdır, usdışıdır, bilimdışıdır.

Çünkü; Arap yazısı, ünsüzleri yazıda özellikle gösterir. Türk lehçelerindeki söyleyiş başkalıklarıysa özellikle ünsüzlerdedir. Öyle ki, Türk lehçelerin dilbilimsel adları bile bu gerçeği yansıtır: 'C' lehçeleri, 'Y' lehçeleri 'N' lehçeleri, vb. gibi... Türk lehçelerinde, sözcük başında,

d/n/y/c/ç/s/s/z'/z/j/d/ts/dz/c'/dy

değişmeleri vardır.[1] Örneğin Türkiye Türkçesindeki "yastık" sözcüğü, öteki lehçelerde "castık", "dastık" oluyor. Türkiye Türkçesindeki "çilek" sözcüğü , öteki lehçelerde "cilek", "yilek" oluyor. Türkiye Türkçesindeki "yıldız" sözcüğü, öteki lehçelerde "culduz", "dulduz" oluyor. Türkiye Türkçesindeki "yüz" sözcüğü, öteki lehçelerde "cüz", "düz" oluyor. Türkiye Türkçesindeki "yumurta" sözcüğü, öteki lehçelerde "nıbırtka", "dımırtka" oluyor. Türkiye Türkçesindeki "aygır" sözcüğü, öteki lehçelerde "aykır", "atır", "ayır", "askır" olabiliyor. Bundan başka, Türkçedeki söyleyiş başkalıkları, sözcük ortasında yer alan ünsüzlerin yer değiştirmesi biçiminde de görülüyor. Örneğin "toprak" sözcüğü "torpak" oluyor; "öksür" sözcüğü "öskür" oluyor; "köprü" sözcüğü "körpü" oluyor; "kirpik" sözcüğü "kiprik" oluyor; "sarımsak" sözcüğü "samırsak" oluyor; "yaprak" sözcüğü "yarpak" oluyor.[2] Peki göstergeleri ünsüzlerden oluşan Arap yazısı, özellikle ünsüzlerde olup biten bu değişimleri nasıl olup da göstermeyebilir?

Sonuç olarak:

1- Türkçe'deki sözcüklerin değişik ağızlarda başka başka söylenişi, büyük bir çoğunlukla ünsüzlerde değişmeler biçiminde görülmektedir. Bu durum, belgelerle, bulgularla kanıtlıdır. Yaşamın kendisinde istenildiği an yeniden kanıtlanabilecek durumdadır. Demek ki deneyle sınanabilir nitelikte bilimsel bir gerçektir.

2- Arap yazısı ise, özellikle ünsüzleri yazıda göstermekte olan, çoğunlukla ünlülerdeki söyleniş başkalıklarını gizleyebilecek türden bir yazıdır. Bu da bilimsel, doğruluğu istenildiği an yeniden sınanabilecek türden, bilimsel bir gerçektir.[3]

[1] *Bkz*: A. Dilaçar, "Türk lehçelerinin meydana gelişi" Türk dili araştırmaları yıllığı belleten, 1957, s, 82-93

[2] Prof. Dr. A. Caferoğlu, "Anadolu ağızlarındaki metathese gelişmesi" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. Belleten, 1955. s, 1-7

[3] Arap yazısı, sessiz harflerin söylenişinde ortaya çıkan değişimleri özellikle gösteren bir yazı olmakla birlikte, onun bu niteliği daha çok Arap dili için tanıdır. Arap harfleri ile Türkçe yazıldığında Arap harfleri Türkçedeki ünsüz harf değişimlerini öncelikle gösterir; ancak bu, tam ve açık bir gösterme değildir yine de. Doç. Dr. Ali Fehmi Karamanlıoğlu "Gülistan Tercümesi"nde: "Ünlülerde olduğu gibi, ünsüzlerde de Türkçeye yabancı bir alfabede (Arap harfleri- eb), bütün sesleri tesbit edebilmek oldukça zor ol-

3- Öyleyse, Arap yazısı ile yazıldığında Türkçe sözcüklerin değişik ağızlarda başka başka söylenişlerinin yazıda görülmeyeceği savı, bilimsel gerçeklere aykırıdır.

"Arap yazısı kullanılarak yazılırsa Türkçe sözcüklerin değişik ağızlarda başka başka söylenmesi yazıya yansımaz; başka söylenseler de, Arap yazısı kullanırlarsa bu başkalıklar yazıda görülmez." savı öyle dayanaksızdır ki, pek çok belgeyi yok saymaksızın savunulamaz. Bu belgelerden en önemlisi, Arap yazısı ile Türkçe yazılmış olan *Divan'ı Lûgat-it Türk*'tür. Bu yapıtta, Türklerin değişik boylarının belli sözcükleri nasıl başka başka söyledikleri, Arap yazısı kullanılarak gösterilmiştir. Eğer savlandığı gibi Arap yazısı bu türden söyleyiş başkalıklarını göstermiyor olsaydı, bu yapıtın yazarı Kaşgarlı Mahmut o başkalıkları Arap yazısı ile gösterememiş olurdu. Gösterdiğine göre, demek ki Arap yazısı Türk ağızlarındaki bu söyleyiş başkalıklarını gösterebilen bir yazı demektir. *Divan'ı Lûgat-it Türk*'de şöyle yazıyor:

Oğuzlar ve Kıpçaklar başında "y" bulunan isim ve fiillerin ilk harfini "e" yahut "c"ye çevirirler. Öbür Türkler "yolcu" anlamında "yelkin", Oğuzlar ve Kıpçaklar ise "elkin" derler. Öbürlerinin "yincü" dediklerine, bunlar "cincü" derler. "Yuğdu" yerine "cuğdu" derler.[4]

Bütün bu lehçe başkalıkları Divan'da Arap yazısıyla yazılarak gösterilmiş olduğuna göre, bir dilbilimci nasıl olup da Arap yazısı Türkçedeki söyleyiş başkalıklarını yazıda göstermediği için yazıda birlik sağlıyor, diyebilir?

Zeki Velidi Togan'ın bu savına ardçı olan Turgut Akpınar, söz konusu yazısında şöyle bir anı aktararak Togan'ı desteklemeye girişiyor:

Türk dilcilerinden Besim Atalay ile Arap dilcilerinden Satı Bey bir ortamda karşılaşmışlar. Besim Atalay, Satı Bey'e: "Niye Latin harflerinin Arapçaya

maktadır. Mesela Türkçenin çok kullanılan "k" ve "g" ünsüzlerinin tefriki (ayırt edebilmesi), bu sesleri ayırt etmeyen alfabe (yani Arap harfleri-eb) yüzünden, çoğu zaman şüpheli kalmaktadır." (*A.g.y.*, XLIX) diyerek, Arap harflerinin Türkçe yazmada kullanılması durumunda tam bir yansıtma gerçekleşmediğini belirtir.

[4] *Divan'ı Lûgat-it Türk*, Muhammed oğlu Hüseyin, Hüseyn oğlu Mahmud. Nam-ı diğer, Mahmud el Kaşgari. Günümüz Türkçesiyle: Kaşgarlı Mahmud.

tatbiki için önayak olmuyorsunuz?" diye sormuş. Satı Bey de buna: "Konuşulan Arap şiveleri o kadar ayrıdır ki, biz Araplar kelimeleri aynı şekilde yazarız amma türlü türlü okuruz. Bize eğer sesli harfleri tatbik ederek yazacaksınız dediniz mi, ortada müşterek Arapça diye birşey kalmaz," diye karşılık vermiş.

Turgut Akpınar, bu anıyı aktardıktan sonra: "İşte benzer bir rolü, Arap harfleri, Orta Asya'daki çeşitli ağız ve lehçelerdeki farkın yazıda görülmemesi şeklinde oynamıştır," diyerek, Türklerin Arap yazısı kullanmalarının sağlayacağı yararları böylece gösteriyor.

Yazdığı çeşitli yazılarla Türkçe'nin çok yüksek, Arapça'nın çok aşağı, ilkel bir dil olduğunu kanıtlamaya soyunan B. Atalay ile, Arap dilinin bütün öteki dillerden üstün olduğunu savlayan Panarabist, aşırı Arap üstünlükçüsü Satı Bey arasında geçtiği öne sürülen bu konuşma, eğer gerçek ise, bu konuşmadan dilbilimi açısından hiçbir sava, hiçbir dayanak çıkmaması bir yana, başka uluslara bağlı iki üstünlükçü arasında geçen dille ilgili bir üstünlük yarışı olarak, yalnızca gülmece konusu olabilecek bir nitelik taşımaktadır. Arap dilini bilen bir dilcinin bir Arab'a "Niçin Latin yazısı kullanarak Arapça yazmıyorsunuz?" diye sorması gülünç olduğu denli; Arab'ın ona verdiği karşılık da o denli gülünçtür: Arap yazısı Arap dilindeki söyleniş başkalıklarının yazıda görülmesini önlüyormuş da ondan bırakamıyorlarmış bu yazıyı...

Arap dilcisi Satı Bey, Arap dilindeki sözcüklerin çeşitli Arap boylarının ağzında değişik değişik söylenmesi olayını, yalnızca ünlülerde ortaya çıkan değişiklikler olarak gösteriyor; sanki Arap ağızlarındaki söyleyiş başkalıkları ünsüzlerde hiç görülmezmiş gibi. Bu savın yalan olduğunu, lugat bilgini Ebu-t-Tayyib'den öğreniyoruz. Bu bilgin: "Başka başka Arap oymaklarının türlü türlü söyleyişleri vardır. Aynı bir kelimeyi kimisi hemzeli, kimisi hemzesiz, kimisi "sin" harfiyle kimisi "sad" harfiyle söyler, kimisi de "lam" yerine "ma" getirir," diyerek[5], Arap ağızlarındaki başka söyleyişlerin yalnızca ünlülerde olmayıp ünsüzlerde de değişme yaptığı, dolayısıyla bu değişmelerin de Arap yazısında gösterildiğini kanıtlamış, Arap üstündilcisi Satı Bey'in Türk

[5]Prof. Naim Hazım Onat *Arapçanın Türk Diliyle Kuruluşu*, T.D.K. (D.20) İstanbul 1944, Maarif Matbaası, Cilt 1, s. 96.

üstündilcisi Besim Atalay'a yalan söylediğini böylece ortaya koymuştur. Arap lugat bilgini Ebu-t-Tayyib'in yukarıdaki sözlerini aktaran kaynakta, bir de şu anlatıyla kaşılaşıyoruz:

İki Arab "as-sakru" (çalıkuşu) sözcüğünün söylenişinde çelişkiye düşmüşler. Biri, bu sözcüğün "sin" ünsüzüyle, öteki bu sözcüğün "sad" ünsüzüyle söyleneceğin tuttumuş. Sonunda karşılarına çıkacak ilk adamın hakemliğine razı olarak beklemeye koyulmuşlar. Önlerine çıkan ilk kimse de bunları dinledikten sonra: "Valla ben bu sözcüğün ikinizin de söylediğinden başka türlü söylendiğini biliyorum. Ben onu az-zakru diye söylerim" demiş." [6]

Bu da bize Arap ağızlarında yalnızca ünlü değişmeleri değil, pek çok ünsüz değişmeleri de görüldüğünü. bunların da Arap yazısıyla gösterildiğini kanıtlamaktadır. Başka kaynaklar da Arap ağızlarında yazıya yansıyan ünsüz değişmelerinin bolluğunu kanıtlıyor. Prof. Naim Hazım Onat'ın *Arapçanın Türk Diliyle Kuruluşu* adlı kitabında şunlar yazılı:

Arapça dünyanın en zengin lisanı sayılıyor. Kelime çok. Ancak lugat toplanırken muhtelif kabilelerin şive ve lehçeleri hep tesbit olunarak —hatta peltek söyleyenlerin telaffuzları bile sanki ayrı bir kelime imiş gibi gösterilerek— bunlar sanki ayrı ve başlıbaşına birer sözcük imişler gibi, madde başı yapılmışlardır. Lugatın hacmi işte böyle böyle yapay olarak şişirilmiştir.[7]

Arap filologları da bu hakikati belirtiyorlar.[8]

Temim kabilesinin "en-nas" yerine "en-nat" dediği; Kays kabilesinin "kitabik" yerine "kitabiş" dediği, Kureyş kabilesinin "hatta" dediğine Hüzeyl kabilesinin "atta" dediği Arap harfleriyle yazılmış eserlerden öğrenilmektedir.[9]

---

[6]Ebu Hayyan- Et- Teshil Şerhi. c. 1, s. 156, 281. Aktaran: Prof. N. H. Onat. *a.g.y.*, s. 96.

[7]Dr. Osman Keskioğlu, *Nüzülünden Günümüze Kur'an'ı Kerim Bilgileri*, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, 2. baskı, Ankara 1989, s. 177. dipnot 53.

[8]Prof. N. H. Onat. *A.g.y.*, s. 95.

[9]Dr. Osman Keskioğlu. *A.g.y.*, s. 176.

Arap dilindeki çeşitli ağızlar arasında ünsüzlerin söylenişindeki değişikliklerin ne denli geniş ve çeşitli olduğunu belirtmek için burada bazı örnekler vereceğiz.[10]

Prof. Naim Hazım Onat, yaklaşık üç yüz yaprak tutan, yaklaşık beş bin Arapça sözcüğün Arap yazısıyla gösterilen ağız değişimlerini sergilemektedir ki, bu durum Arap üstünlükçüsü Satı Bey'in "Arap yazısı Arap dilindeki ağız başkalıklarının yazıda görülmesini önlüyor," savını çürütmeye yeter.

Arap ağızlarındaki söyleniş başkalıklarının Arap yazısında nasıl görüldüğü *Divan'ı Lûgat-it Türk*'de de belgelenmiştir. Bu yapıtta, Kur'an'da "rabbiki" diye yazılan bir sözcüğün, kimi Arap ağızlarında "rabbişi" diye yazıldığı gösteriliyor.[11] Demek oluyor ki, Arap üstün ırkçılığı eğitimciliğine baskın gelen Satı Bey'in; "Biz Araplar kelimeleri başka başka söylesek de yazımız bunları tek biçimde gösterir" gibi sözleri, hiçbir bilimsel anlam taşımayan boş bir böbürlenmeden öte geçmiyor.

İşte Turgut Akpınar, tıpkı dayanaksız atan Satı Bey gibi, Arap yazısına o yazının kendisinde bulunmayan bir üstünlük giydirmek yoluyla "lehçe başkalıklarını yazıda gösteremeyen harika yazı" olarak sunarken, gerçeklere aykırı, belgelerle bulgularla çürüyen, öylesine boş bir sav ortaya atmış bulunuyor.

Sonuç olarak: Arap yazısı hem Türk dilindeki ağız başkalıklarını hem de Arap dilindeki ağız başkalıklarını göstermeyen olağanüstü, birleştirici bir yazı değildir.

Bir yazının lehçe başkalıklarını yansıtmaması için o yazının eski Mısır ve Çin yazıları gibi gösterdikleri nesnenin çizimlerinden oluşan

---

[10]Prof. N. H. Onat. *A.g.y.*, s. 95'ten 435'e kadar. Sayın Onat, ne kadar Arapçanın Türk dilinden "doğduğunu", "çıktığını", "kaynaklandığını" savlar iken yanılıyor olabilirse de, Arap lehçe ve ağızlarındaki değişimleri güzelce belgelemiştir. Onat, bu değişimlerin yazıya nasıl yansıdığını özenle hazırladığı çetelelerle ortaya koymuştur. Her çalışma eleştiriyle yanlışlardan arınır. Onat'ın bu çalışmasında da, kimi anlam değişikliğine yol açan söyleyiş değişiklikleri, sanki anlamı birmiş de söylenişi ağıza göre değişik imiş gibi gösterilmiştir. Ancak bu gibi yanlışlar 5000'e yakın sözcük içerisinde çokça yer tutmamaktadır. Bunlar titiz bir çalışmayla ayıklandığında, geriye kalan doğrular Satı Bey'in sözlerini çürütmeye yeter.

[11]*Divan'ı Lûgat-it Türk*. Cilt I, s. 62, 63.

"resim yazı", bir "çizge yazı" olması gerekir. Oysa Arap yazısı bir hiyeroglif ya da resim yazı olmayıp "sesçil yazı"dır.

Türkler geçmişte değişik yazılar kullanmışlardır, ancak 1928 Yazı Devrimi'nden önce kullandıkları hiçbir yazı Türk dilini Arap yazısı denli bulanık bir biçimde yansıtmamıştır. Bir tek Brahmi Yazısı "o" "ö", "u", "ü" gibi yakın seslileri de ayrı ayrı göstergelerle belirttiği için geçmişte kullanılan yabancı yazılar içinde dilimize en uygunu olmuştur. Bunun dışındakiler, söylenişi benzer ünlülerin yazıda belirgin olarak seçilemediği, ayrı göstergeyle yazılmadığı yazılardır. Örneğin "o" ile "ö" yazıda ayrılamıyordu; "u" ile "ü" de öyle. Ancak, Türkler Arap yazısına geçmeden önce, hiç değilse yalnızca iki ünlü yazıda birbirine karışırken, Arap yazısına geçtikten sonra "o", "ö", "u", "ü" gibi dört ünlü birden yazıda seçilemez olmuştur. Çünkü Arap yazılı Türkçede bu dört ünlü için bir tek gösterge kullanılmıştır. Arap yazılı Türkçedeki bu bulanıklık, savlandığı gibi "lehçe başkalıklarının yazıda gösterilmeyişi" sonucunu değil, tersine tek bir ağızda (lehçede) yapılan konuşmalarda, aralarında anlam ve ses karşıtlığı bulunan sözcüklerin yazıda birbirinden seçilemez olması sonucunu doğurmuştur ki, bu bir dilsel "katliam"dır, kırımdır.

Bugün, Arap yazısını çok iyi bilen dilcilerimiz, bundan yüzyıllarca önce Arap yazısıyla Türkçe yazılmış kimi önemli yapıtları okumaya giriştiklerinde, karşılarına çıkan kimi sözcüklerin nasıl seslendirileceğini ayırt etmekte bocalıyor, şaşırıp kalıyorlar. Örneğin, Arap yazısı ile Türkçe yazılmış bulunan *Divan'ı Lûgat-it Türk*'ü inceleyen bir dilci, bu yazıda "o", "ö", "u", "ü" seslerinin bir tek göstergeyle yazılmış olması nedeniyle (çünkü Arap yazısında bunları yarı ayrı gösterecek gösterge yok!), karşısına çıkan bir sözcüğün "ürüldü" mü, "uruldu" mu, "oruldu" mu, "örüldü" mü okunacağını bilemiyor, sıkıntı çekiyor; çünkü bu sözcüklerin Türkçedeki anlamları birbirine karşıt, fakat Arap yazısıyla yazılışları birbirinin eşidir. Divan'da "ürüldü": kabardı, şişti; "örüldü": örgü yapıldı; "oruldu": kesildi, biçildi; "uruldu": takıldı, gibi birbirleriyle hiçbir anlam ortaklığı olmayan dört sözcük, Arap yazısıyla yazılmış oldukları içindir ki biri diğerinden ayrılamaz olmuştur. Şimdi soralım bakalım: Arap yazısıyla yazılınca Türk dilindeki lehçe başkalıkları mı yazıda gösterilemiyor, yoksa anlam başkalıkları mı? Arap yazısıyla

Türkçe yazmak, birlik mi sağlar yoksa bulanıklık mı? Bulanıkta birleşmenin Türk'e ne yararı var, Müslümanlığa na yararı olabilir?

Kullanılan Arap yazısının konuşulan Türkçe'deki tüm sesleri gösterememesinden kaynaklanan yazı bulanıklığı, yüzyıllar boyu Türklerin başına örülmüş çorap olarak kalmıştır. Türkleri böyle Türk diline uygun olmayan bir yazıya tutsak edenler kimlerdir? Bunu Tanrı mı buyurmuştur yoksa kimi kulları mı uydurmuştur? Tanrı'nın buyrukları arasında: "Türkler bir gün Müslüman olacak olurlarsa, kendi yazılarını bırakıp Arap yazısıyla yazsınlar," diye bir buyruk yoktur.

Bugün Türkler arasında "Atatürk Arap kökenli eski yazıyı kaldırmakla iyi etmedi; atalarımızın geçmişte eski yazıyla yazdıklarını okuyamaz olduk; tarihimizden, kültürümüzden koptuk. Eğer Arap kökenli eski yazı kaldırılmamış olsaydı, atalarımızdan kalan yazılı belgeleri okuyup anlayabilirdik," diyenler vardır. Bunlar bilmiyorlar ki Arap kökenli eski yazıyı bilmekle atalarının yazdıklarını şıp diye anlamaları olanaklı değildir. Bugün eski yazı üzerinde yıllarca uzmanlık eğitimi görenler bile atalarımızın o yazıyla yazdıklarını şıp diye okuyup anlamıyorlar; okurken saçlarını başlarını yolup yine de anlayamadıkları sözcükler oluyor. Osmanlı'da toplumun ezici çoğunluğunun bile aydınların yazdıklarını şıp diye okuyup anlayamadığını, bilmeyenler ya da bilip de unutanlar var. Atatürk'ün eski yazı denilen yazıyı niçin kaldırdığını kavrayamamış olanlar çoğunlukta. Bugünkü Latin kökenli Türk yazısını öğrenmek için çocukların okul çağına gelmesini bile beklemeye gerek yok; çünkü çocuk, evinde oynarken bu yazıyı öğrenmektedir. Arap kökenli eski yazıyı öğrenmenin ise, öğreteni de öğreneni de uzun yıllar çitilediği apaçık bir gerçektir. Bunu sınamak isteyen, doğrudan kendi kendine Osmanlı yazısı öğrenmeye bir soyunsun da başına neler geleceğini doğrudan kendisi yaşasın.

Saygın dilcilerimizden Muharrem Ergin: "Türkler tarafından çok uzun zaman ve geniş ölçüde kullanılmış olmasına rağmen, Arap harfleri Türkçe için hiç de elverişli bir yazı vasıtası değildi. Bu alfabede Türkçe için bir yandan lüzumundan fazla bir ünsüz gösterge (konsonant) kalabalığı, öte yandan birkaç kansonantı bir tek işaretle karşılamak gibi yetersizlikler vardı. Vokal (ünlü) işaretleri ise Türkçe'nin zengin vokal sistemini karşılamaktan çok uzaktı. Türkçe'nin iki veya

dört vokali için bir tek harfi olduğu düşünülürse, bu alfabenin Türkçe bakımından nasıl yetersiz olduğu kolayca anlaşılır." — "Eski yazının imla geleneği de Türkçeye hiçbir zaman uygun olmamıştır. Türkçeye uygun bir imlanın kurulamamış olması da her halde Arap harfli yazının lehine kaydedilecek bir nokta değildir. Gerek bu kusurlu, sistemsiz ve gelişi güzel imla gerek Arap harflerinin (Türk diline) uygunsuzluğu ve (Türk diline) yetersizliği, Türkçeyi asırlardır yarısı yazılıp yarısı yazılamayan, yazılan kısımları da tam açık olmayan bir dil halinde tutmuştur. Bu yüzden Türkçenin tarihi gelişme seyrini takib ederken büyük güçlüklerle karşılaşmaktayız."[12] diyor. O yazının uzmanları bile günümüzde o yazıyla yazılmış yazıları okumakta büyük güçlüklerle karşılaşıyorken, tutup: "Arap kökenli yazı ne iyiydi, hiç değilse lehçeler arasındaki söyleniş başkalıkları yazıya geçmiyordu ve böylece yazıda bir birlik sağlanıyordu," diyebilmek için yüz ister. Türklerin anlaşılırlığı bulanık bir yazıda birleşmek yerine, anlaşılırlığı belli bir yazıda birleşmeleri çok doğru olmuştur.

Demek ki, Arap yazısı ile Türkçe yazmak, bir Tanrı buyruğu olmadığı gibi, dilimizin dayattığı bir gereklilik de değildi. "Kutsaldır, dinimiz bunu gerektiriyor," diye bu yazıyı almış isek; gördük ki Kur'an'a göre yalnızca Arap yazısı değil bütün yazılar kutsaldır. "Dilimiz bunu gerektiriyor," diye bu yazıya yönelmişsek; gördük ki dilimiz bunu gerektirmiyor, tersine Arap yazısı dilimize aykırı. "Lehçe ayrılıkları yazıda görülmüyor, Türkler arasında yazıda birlik sağlıyor," diyerek bu yazıyı benimsemişsek, işte gördük ki bu yazının lehçe başkalıklarını yazıda göstermemek gibi bir niteliği de yok.

Peki bu yazıyı Türklere şimdi yeniden niçin dayatmaktalar? İran ile Suudi Arabistan, Orta Asya'daki Türklerin Arap yazısını, Fars yazısını benimsemeleri için bastırıyorlar. "Bu yazıyı benimserseniz basım araçlarını bile biz vereceğiz, karşılıksız olarak," diyorlar. Gazeteler şöyle bildiriyor:

Bakü'ye Türkiye'den Arap alfabesi
Milliyet Gazetesi, 15.01.1992
Ali Sirmen, Bakü'den bildiriyor

[12] Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi yayınları 8. Baskı, s. 2-3.

Türkiye ile Azerbaycan arasında, büyükelçilik düzeyinde diplomatik ilişkiler kurulmasını öngören protokol dün Bakü'de, Cumhurbaşkanlığı sarayında Büyükelçi Bilal N. Şimşir ile Dışişleri Bakanı Hüseyin Sadıkov arasında imzalandı.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Muttalibov'un ülkemizi ziyareti öncesinde imzalanan anlaşma iki ülke ilişkilerine yeni boyutlar getiriyor.

Ancak bir yandan hükümetler arası bu anlaşma yapılırken, bir yandan da Türkiye'deki bazı İslamcı kuruluşlar Azerbaycan'daki tutucu dinci çevrelere destek oluyor.

Örneğin, 13 Ocak 1992 Pazartesi günü, yeni protokolu imzalamak üzere Azerbaycan başkentine uçan Büyükelçi Bilal N. Şimşir'i taşıyan uçak, aynı zamanda Türkiye'den paketlenmiş olan "Kur'an Alfabesi" başlıklı, Arap alfabesi kolilerini de birlikte getirmekteydi.

Pazartesi gecesi Azerbaycan havaalanına gelen binlerce Arap alfabesi kitabını, son zamanlarda Bakü'de büyük atak yapan İslamcı bir Türk gazetesinin temsilcileri aldılar ve kolilerin içeriği hakkındaki soruları yanıtsız bırakarak hızla oradan ayrıldılar. Bu arada *Milliyet*'in Bakü muhabiri Rehber Beşiroğlu, paketi taşıyan Azerbaycanlı görevlileri sayesinde içerik hakkında bir bilgi edindi ve alfabe kitaplarından bir adet edindi.

Bilindiği gibi Azerbaycan'da alfabe savaşı üç taraf arasında bütün şiddetiyle sürmekte. Halk'ın ve Halk Cephesi önderlerinin başı çektiği grup geçmişteki bağımsız Azerbaycan devletinde de kullanılmış olan Latin alfabesinin kabulünü savunur ve sonunda yönetimin de bu yönde karar almasını sağlarken, eski komünistler Kiril alfabesine bağlı kalmaktan yana görünmekteler.

İran yönetimi ile Allahaşükür Paşazade önderliğindeki Bakülü İslamcı tutucu cephe ise, "şeytanın alfabesi" olarak tanımladıkları Latin alfabesine karşı çıkıp "Kur'an'ın alfabesinin kabulünü" savunuyorlar.

Allahaşükür Paşazade. Geçen hafta yüz kadar molla ile Cumhurbaşkanlığı sarayı önünde gösteri yapıp bu konuda Muttalibov ile görüşmeyi de başarmıştı.

Önceki gün Türk Hava Yolları uçağı ile Türkiye'den gelen binlerce Arap alfabesi ile son zamanda ülkemizden de Allahaşükür Paşazade ve mollalar takımına destek gönderilmiş oldu.

Bakü'ye Gönderilen kitap ve broşürlere tepki
Milliyet Gazetesi, 16.01.1992

*Arkadaşımız Ali Sirmen'in Azerbaycan'dan gönderdiği "Türkiye'den Bakü'ye Arap Alfabesi" başlıklı haber büyük yankı uyandırdı.

HABER MERKEZİ

Gazetemizde dün yayımlanan "Türkiye'den Bakü'ye Arap Alfabesi" başlıklı manşet haberi büyük yankı uyandırdı. Çeşitli çevrelerden değişik tepkilere yol açan haberimiz üzerine bazı vatandaşlar, "Asya Türk cumhuriyetleriyle Türkiye Cumhuriyeti arasında kültür ve iletişim alanlarında birliği sağlamak için Latin alfabesi kullanılmasının milli bir devlet politikası olduğu şu günlerde, bazı dernek ve kişilerin bu ülkelere ısrarla Arap alfabesi göndermeleri sorumsuzluktur. Haberiniz pek çok çevreyi uyaracaktır," derken, bazı vatandaşlar ve kuruluşlar da, "Gönderilenler Arap alfabesi olmayıp Kur'an elifbesidir. Bunun sakıncası olmamak gerekir," diye görüş bildirdiler.

Milli Gazete yazarlarından Abdurrahman Dilipak da gazetemize gönderdiği açıklamada, "Gönderilenler 16 sayfalık Kur'an elifbesidir. Ayrıca Arapça öğreten kitaplar gönderilmesinin de suç olmaması gerekir," dedi.

MİLLİYET'İN NOTU: Arkadaşımız Ali Sirmen'in Bakü Havaalanında tanık olduğu, Türkiye'den bir gazete tarafından Arap dili ve yazısını öğreten kitap ve broşür kolilerinin bu gazetenin temsilcileri tarafından alelacele alandan alınıp kente götürülmesi olayı idi. Eğer Sirmen ve Milliyet'in Bakü muhabiri arkadaşımız, Latin alfabesini öğreten Türkçe broşür ve kitapların gönderilmesine tanık olsalardı bunu da haber olarak bildireceklerdi.

Tüm Arap ülkeleri ile İran'ın, temelinde siyasi ve kültürel niyetler yatan, "Asya Türk cumhuriyetlerine Arap alfabesi yayma" girişimlerinin çok yaygın olduğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin de Asya'daki soydaşlarına kendi kullandığı alfabeyi benimsetmek istediği şu günlerde, Milliyet objektif gazetecilik yapmıştır.

Evet, bir yazı savaşı, bir abece savaşı veriliyor. Bu savaşta dilbilimcilerin sesi duyulmamakta.

Şunun iyice anlaşılması gerek: Arap yazısı Arap diline uygundur; ancak Arap yazısının Türk diline uymaz olduğu, yaşanan, yaşamda görülmüş bir gerçektir. Evet, ikinci bir dil öğrenmek isteyen Müslüman dingörevlisi Türklerin Arapçayı, Arap yazısını öğrenmeleri çok yerinde olur. Ancak, Türkçeyi Arap yazısıyla yazmak, dinsel gereklere de bilimsel gereklere de uygun düşmemektedir. Çünkü kullanılan yazı türünün konuşulan dile uygun olması, yazı türü seçiminde biricik belirleyici etkendir.

Türkler geçmişte bin yıla yakın bir süre Arap yazısı ile Türkçe yazdılar. Bu dönemden elimizde bulunan yazılı belgelere bakıldığında bu-

nun ne denli yanlış olduğu açıkça görülmektedir. *Divan'ı Lûgat-it Türk*, Arap yazısıyla Türkçe yazmanın neden olduğu karmaşanın örnekleriyle doludur. Açın Divan'ı bakın. "Or" ile "ör" sözcüklerinin Arap yazısında birbirinden ayrılamadığını görürsünüz. Ancak bunlardan "ör" sözcüğünün yanında "vav harfi ince, çekilerek okunacak" diye bir uyarı yazılı. Demek ki Arap yazısı bu Türkçe sözcüklerin nasıl okunacağını gösterememiştir. Bu sözlükteki "üç", "uç", "uç" olarak gösterilen üç ayrı sözcük, aralarında anlam ayrılıklarının yanısıra ses başkalıkları da bulunmasına karşın, Arap yazısı ile üçü de birbirinin eşi olarak yazılmıştır. Bu durum Divan'daki "ot", "öt", "üt" maddeleri için de böyledir. Bunların da okunuşları birbirinden başka olmasına karşın, Arap yazısı kullanıldığından birbirinin eşi olarak yazılmıştır. "Öt"lerden birinin yanına "vav harfi yukarıdakinden daha az ince, çekilerek okunacak" diye uyarıda bulunulmuş. Demek ki bu üç sözcük arasında söyleniş ve anlam başkalıkları var, ancak bu başkalıklar Arap yazısında gösterilemiyor. Bunlar lehçe başkalığı değil, tek bir lehçedeki anlamları söylenişleri başka sözcüklerdir. Türkçe sözcüklerin Arap yazısıyla yazıldığı Divan'da "ölitti" ve "ulıttı" sözcükleri arasındaki ses başkalığı Arap yazısında gösterilememiş. Bunlardan "ölitti", ıslattı; "ulıttı" ise eğdirdi anlamına geliyor. Divan'daki "ekildi" sözcüğü ile "egildi" sözcüğü arasındaki söyleniş ve anlam başkalıkları Arap yazısı ile yazıldıkları için görülmüyor. Üfledi anlamına gelen "ötürdi", kesti anlamına gelen "uturdu" ve deldi anlamına gelen "ütürdi" sözcükleri bugün kullandığımız Latin kökenli Türk yazısında birbirinden ayırt edilebiliyor; ancak bu sözcükler Arap yazısıyla yazıldıkları Divan'da birbirinin eşidirler; aralarındaki ses ve anlam başkalıkları Arap yazısında görülmez.

Araplara Türkçe öğretmek amacıyla Türkçe sözcüklerin Arap yazısıyla gösterildiği *Divan'ı Lûgat-it Türk*'ü alıp okuyan bir Arap düşünelim. Diyelim ki bu Arap, Türkçe sözcükleri Arap yazısıyla yazarak, bir Türk'e bir mektup yazmış olsun. Bu mektupta ona bir buluşma yeri bildirsin: "Samanlığı geç, sağa doğru yirmi adım yürü." Türkçe sözcüklerin Arap yazısıyla yazıldığı böyle bir mektubu alan Türk, önce samanlığı bir güzel yakabilir, sonra da sağa doğu yirmi adım yürür. Çünkü, Divan'da "geç" anlamına gelen "öt" sözcüğü ile "yak" anlamına gelen

"üt" sözcüklerinin Arap yazısıyla yazılışları birbirinin eşidir. Bin yıl boyunca Arap yazısı ile Türkçe yazan atalarımızın bu dönemde nasıl yazım bulanıklıkları içinde bocalamış olduklarını düşünmek, hiç de güç değildir.

Sonuç olarak; Arap yazısı Türk dilindeki anlamı başka söylenişi benzer olan sözcüklerin birbirlerinden ayırt edilemediği bir yazıdır. Arap yazısı Arap diline uyar, Türk diline uymaz.

Geçmişte kanat takıp uçmayı deneyen ilk kişinin Hezarfen Ahmet Çelebi olduğu sanılır. Oysa ondan 600 yıl önce bir başka Türk, Sözlükçü Cevheri, İ.S. 1010 yıllarında, kanat takıp uçma denemelerinden birinde yere çakılıp ölmüştür. Cevheri'den günümüze kalan Arapça sözlük: *Tac-ül-Luga* ve *Sihah ül-Arabiyye*dir. Bu sözlük, yüzyıllarca Türk medreselerinde biricik kaynak olarak bellenmiş; dahası öğrencilere bütünüyle ezberletilmiş; Cevheri'nin sözlüğünü ezberlemeyenler medreseden icazet alamamışlardır. Gelgelelim Cevheri'nin ölümünden 400 yıl sonra, bu kez bir başka sözlükçü, Firuzabadi çıkmış, Cevheri'nin sözlüğünün pek çok yanlışlarla dolu olduğunu söyleyerek, göstermiştir.[13] İyi, güzel de, bizim medreselerimizde yanlışlığı 400 yıl sonra ortaya çıkan bu sözlükle üstelik dinsel öğrenim yapılmıştı; şimdi ne olacaktı?

Türkler, 1000 yıllarında, Arapça'yı —yanlışları ancak 1400 yıllarında ortaya çıkacak olan— Cevheri'nin sözlüğünden öğrenmiş, dolayısıyla 400 yıl boyunca Arapça sözcüklere yanlış anlamlar vermeyi sürdürmüşlerdir. Bu ne demektir?

Bu, şu demektir: Türkler dört yüz yıl boyunca Kur'an'daki kimi sözcüklere yanlış anlam yüklediler. Çünkü, dayandıkları sözlük yanlışlarla dolu idi. Bu durum günümüze dek böyle sürmüştür.

Cevheri'nin yanlışlarında, onun çağdaşı olan Kaşgarlı Mahmud'un sözlüğündeki yazı bulanıklığının bir etkisi olabilir mi? Bilmiyoruz. Araştırdık mı? Araştırmadık. Cevheri'nin yanlış tanımladığı sözcükler hangileri? Bilmiyoruz. Firuzabadi'nin eleştirileri neler? Şimdilik bunlar üzerinde durmuyoruz. Ancak, Mehmet Akif Ersoy'un dediği üzere, biz Türkler Kur'an'da geçen "sabır", "tevekkül", vb. gibi pek çok önemli kavramı yanlış anlamış, yanlış anlamlar yüklemişiz. Peki bu

[13]Prof. N. H. Onat. (*A.g.y.*)

yanlışlarda, yazılı kaynakların, örneğin Arap yazısı ile Türkçe yazmaktan doğan yazı bulanıklığının etkisi olmamış mıdır?

Dine ilişkin kökleşmiş dilsel, anlamsal yanlışlarda, geçmişte çağlar boyu Arap yazısı ile Türkçe yazmış olmamızın da etkisi bulunduğu, yadsınamaz bir gerçektir. Kendi yazısı bulanık olan bir ulusun başka dillerle ilişkisi de bulanık olur.

Kaşgarlı Mahmud'tan, Cevheri'den çok sonra bile, Arap yazısı kullanarak Türkçe yazmaktan doğan bulanıklığın yüzyıllarca sürdüğü, belgelerde açıkca görülüyor. Zemahşeri'nin *Mukaddemet ül-Edeb* adlı yapıtında, Türk dilindeki "o", "ö", "u", "ü" seslerinin Arap yazısında yine birbirine karışmış olarak yazıldığını görüyoruz. Bu yanlış seslendirmeler, yanlış anlamaları doğura doğura yüz yıllarca sürdü.

Arap abecesiyle yazılan Türkçe sözcüklerin yazıda birbirine karışması, bunların anlamlarının da birbirine karışması sonucunu doğurmuştur. Örneğin, biçmek anlamına gelen "ormak" sözcüğü ile, takmak anlamına gelen "urmak" sözcüğü, Arap yazısıyla birbirinin tıpkısı olarak yazıldığı için, bunların anlamları da süreç içerisinde birbirine karıştırılmış, gerçekte "Orun boynunu!" (kesin boynunu) olarak söylenmesi gereken tümce, giderek yanlış yazılıp yanlış seslendirilerek "Urun boynunu!" olmuştur. Böylece yazı bulanıklığı pek çok anlam karışıklığına da neden olmuştur.

Arapça olan bir sözcüğün anlamını, Türklere Arap yazısıyla Türkçe yazarak açıkladığınızda, yaptığınız bu Türkçe açıklamanın yazısı bulanık olacağından dolayı, o Arapça sözcüğün tanımı da yanlış okunmaya, yanlış anlışılmaya pek uygun olacaktır. Bunun özellikle dinsel açıdan büyük, çok büyük sakıncalar doğurduğu, yadsınamaz bir gerçektir. Bu yüzden Türkler Arap dilini dolayısıyla da Kur'an'ı çok iyi kavramak istiyorlar ise, yaptıkları Arapça Türkçe sözlüklerde, Türkçe açıklamaların kesinlikle Arap yazısıyla Türkçe olarak yazılmaması gerektiğini derinden kavramalıdırlar.

Diyelim ki Türkçe karşılıklarını Arap yazısıyla Türkçe yazarak bir Arapça-Türkçe sözlük yapıyorsunuz.

Arapça "kûn" sözcüğünün karşısına Türkçe "ol" sözcüğünü, Arap yazısıyla "elif-vav-lam" olarak yazacaksınız.

Arapça "mevt" sözcüğünün karşısına Türkçe "öl" sözcüğünü, Arap yazısıyla, "ol" ile eş biçimde; yine "elif-vav-lam" olarak yazacaksınız.

Çünkü Arap yazısında "o" ile "ö" yü ayırt edecek ayrı ayrı göstergeler yoktur. Gelgelelim Türk dilinde "ol" ile "öl" sözcükleri karşıt anlamlıdır. "Olmak" ile "ölmek" gibi anlamı zıt sözcüklerin birbirinden ayırt edilemediği bir Arap abecesi kullanarak Türkçe yazma edimi, Türklerin Arapça ile ilişkilerini bulandırmıştır. Türklerin Arapça ile ilişkilerinin bulanıklıktan kurtulması için, öncelikle Arap yazısıyla Türkçe yazmayı bırakmaları gerekiyordu; bırakmışlardır da. Ancak bundan sonradır ki, artık Arapça-Türkçe ilişkileri, Türk dilcilerinin geçmişteki bulanıklığı giderecek uzun çalışmalar yapmalarından sonra sağlıklı bir biçimde kurulabilecektir.

Türkler Müslüman olduktan sonra kendi yazılarını değiştirip Arap yazısı ile Türkçe yazmaya başladıkları gibi kendi Türk kökenli adlarını değiştirip Arap adları almaya başladılar. Bunun sonucu olarak da "Muhammed" sözcüğü Türk dilinde "Mehmed", "Mehmet", "Memet", "Memo", "Memiş" oldu. "Muhammed" sözcüğünün Türk dilinde "Mehmet" olup çıkması da, sanırım bu Arap abecesiyle Türkçe yazmanın yol açtığı seslendirme bulanıklığının bizlere bir armağanıdır. Arapça "Muhammed" sözcüğü, söylene söylene mi, yoksa Arap abecesiyle bulanık yazılıp yanlış okunarak mı "Mehmet"e dönüştü? Bunun nasıl oluştuğu sorunu, yazı sorunundan bağımsız düşünülemez.

Türkler, Arap yazısıyla Türkçe yazmaya giriştiklerinde, Arap yazısının Türkçe sözcükleri doğru olarak yazmada yeterli olup olmadığını uzun uzun düşünmüş değildirler. Tersine, bunu Müslümanlığın bir buyruğu sanmaktaydılar. Arap yazısının Türkçe sözcükleri yazmaya yetmediğini, ancak süreç içerisinde, yaşayarak gördüler.

Arapça "Muhammed" sözcüğünün nasıl olup da Türk dilinde "Mehmet"e dönüştüğünün yanıtını aradığımızda, bunun bir yazı-dil uyuşmazlığının ürünü olduğunu göremeyen kimi Müslümanların şu görüşüyle karşılaşıyoruz:

Mehmed: Muhammed isminin Türkçe'de meşhur olmuş değişik şeklidir. Resul-i Ekrem Efendimize verilen ve sadece ona layık bulunan Muhammed (A.S.M) ismine hürmeten bu değişiklik adet olmuştur. (*Bkz*: Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat, s. 608.)

Bu açıklama doğru olamaz, çünkü Türkiye'den başka hiçbir Müslüman ülkede "Mehmet" adı yoktur. Mehmed adı yalnızca Türklerde vardır. Araplar ve öteki Müslüman uluslarda erkek çocuklara bol bol Muhammed adı konulduğu belgeli bir gerçek olduğuna göre; Müslümanlar arasında "Muhammed" adına Türklerden başka hiçbir ulus saygı göstermeyip çocuklarına saygısızca "Muhammed" adını veriyorlar, diyebilir miyiz? Ya da Muhammed adını yalnızca Tanrı'nın elçisine özgü kılıp, kendi çocuklarına ad olarak koymaktan saygıyla çekinen biricik ulus Türklerdir, diyebilir miyiz? Bu durumda, Türklerin dışındaki bütün Müslüman uluslar, Muhammed adını Tanrının elçisine özgü kılmayarak ona büyük saygısızlık etmişlerdir, diyebilir miyiz?

Türk dilindeki "Mehmet"in Arapça "Muhammed"ten evrildiği üzerinde kimsenin aykırı düşündüğü yok. Ancak, bu bilinçli olarak, saygı nedeniyle mi olmuştur, yoksa olağan bir dil yuvarlaması mıdır? Bunun "Muhammed" adını yalnızca Tanrı elçisine özgü kılıp, ona saygıdan dolayı kendi çocuklarına "Muhammed" adını vermeyip, buna benzer bir ad olarak "Mehmet" adını vermekle hiçbir ilgisi olmadığını görüyoruz; çünkü Türklerde çocuklara "Muhammed" adı konulmuştur. Örneğin son yüzyıl Türk dinbilginlerinden Muhammed Hamdi Yazır'ın dahi önadı "Muhammed"tir. 1942'de ölmüştür. Onun yaptığı Kur'an yorumu 1935'te Latin abecesiyle Türkçe olarak basılmıştır. Bu baskıdaki adı Latin yazısıyla Muhammed Hamdi Yazır'dır. Kendisi kendi adını Latin abecesiyle "Elmalılı Hafız Muhammed Hamdi, babası Numan, babası Muhammed" olarak yazmıştır. Demek ki dedesinin adı da Muhammed'tir. Biz, "Muhammed"in Müslüman ülkeler arasında yalnızca Türkiye'de "Mehmet"e dönüşmesini, Arap yazısının Türk diline uymazlığının ortaya çıkardığı seslendirme bulanıklığından kaynaklanan bir durum olarak niteliyoruz. Tıpkı "Eba Yezid" adının da Türklerin dilinde "Bayezit" olduğu gibi...

Türklerden başka hiçbir Arap ülkesinde "Bayezid" diye bir ad yoktur. "Yezid", Farsça'da Zerdüşt inancındakilerin Allah'a verdikleri addır. (Yezdan, Yezid). Fars Zerdüştler, sonradan Müslümanlığa geçince, "Yezid" sözcüğünü Allah'ın Farsçadaki karşılığı olarak kullanmışlardır. Ünlü Fars tasavvufçusu Ebu Yezid Bistami'nin adı Türk dilinde söylene söylene Bayezit-i Bistami olup çıkmıştır. İşte "Bayezit" sözcü-

ğü iki Türk padişahının adı olarak buradan yuvarlanmıştır. Mehter marşlarında, "Kur'anda zafer vaat ediyor Hazreti Yezdan" denilerek gümbür gümbür davullar vurulur. "Yezdan" kim ola ki Kur'an da zafer vaat edebilsin, diye araştırdığımızda, mehter marşında Allah'ın Farsça karşılığı olan Yezid'in kullanıldığını görüyoruz. Üstelik Farsların İslamlık'tan önceki putataparlık dönemindeki tanrılarının adıdır Yezdan. İşte "Yezid" buradan. "Bayezit" de buradan geliyor. "Mehmet" sözcüğü de aynı biçimde "Muhammed" sözcüğünün Türk dilinde evrilerek aldığı bir biçim olduğu denli, Arap yazısının Türklerce seslendirilmesindeki güçlüğün ortaya çıkardığı bir sözcüktür.

Evet, Arap yazısıyla Türkçe yazmak, Türk yazı dilinde bulanıklığa yol açmış ve bu ülkede, Arapça "umum" sözcüğünü "imam" diye okuyup, bu yanlış okumadan dolayı yanlış fetvalar veren din görevlileri de görülmüştür.[14]

Bir Türk'ün ana belgeleri Arapça olan Müslümanlığı çok iyi kavrayabilmesi, Türkçe-Arapça sözlüklerin, Türkçe-Arapça ilişkisinin bulanık olmamasına bağlıdır. İşte diller arası bu açık seçiklik gereğinden dolayı, Türk dilindeki yabancı sözcükler atılıp yerlerine Öztürkçeleri konmadıkça; Türkçe sözcükler Arap yazısıyla değil, Türk diline upuygun olan bugünkü yazımızla yazılmadıkça; Türklerin bütün yazılı belgeleri Arapça olan Müslümanlığı olabildiğince derinden ve doğru olarak kavraması olanaksızdır.

Atatürk'ün öncülüğünde 1928'de gerçekleştirilen Yazı Devrimi'yle, Türkler bin yıl sonra bulanık Arap kökenli Osmanlı yazısından kurtulabilmiş; kendi sözcüklerini açık-seçik yazmaya başlamış, yanlış okuma, birbirine karıştırma ortamından kurtularak, din alanında dahi ilk kez Arapça yazılı dinsel belgeleri Türkçede anlaşılır biçimde açıklayabilme olanağına kavuşmuştur. Yine Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarıyla, dilindeki yabancı sözcüklerden de kurtulma yoluna girmiştir. Dolayısıyla, artık Türkler Arapça dinsel sözcükleri kendi dillerine yetkin biçimde çevirebilecek; Kur'anda geçen Arapça sözcükleri, dilimize yine Arapça'dan geçmiş olan başka bir Arap kökenli sözcükle çevirme çarpıklığından da kurtulacaktır.

---

[14]Necdet Öklem, *Hilafetin Sonu*, s. 107. Ege Ün. Rektörlüğü, Yayın No:1.

Örneğin Kur'an'da geçen Arapça "kâfir" sözcüğünü, dilimize Farsça'dan geçmiş bir sözcük olan "nankör" ile çevirmek, bir anlam sapmasıdır. Kur'anda geçen "kâfir" sözcüğünü "küfreden" diye de çeviremezsiniz, çünkü Arapça'daki "küfür" sözcüğü, Osmanlıca'da "sövmek" anlamına gelen "küfür" sözcüğü ile anlamdaş değildir. Gelgelelim, Kur'an çevirilerinde, anlamlandırılmalarında, Kur'an da geçen "kâfir" sözcüğü genellikle Farsçadan alınan "nankör" ya da Arapçadan alınıp anlamı kaydırılan "küfreden" sözcükleriyle çevrilmiştir. Oysa Arapça "kâfir" sözcüğünün Öztürkçe karşılığı "yalıtıcı", "yadsıyıcı"dır. İşte Kur'an çevirilerinde niçin Arapça'dan Farsça'dan dilimize giren sözcüklerin kullanılmaması gerektiğinin binlerce örneğinden biri de budur. Ancak Dil Devrimi'den sonradır ki, Türkler Kur'an'da geçen "kâfir" vb. gibi Arapça sözcüklere Öztürkçe birer karşılık verebilecek duruma gelmişlerdir. Bu Arapça sözcüklerin anlamını ancak yeni yeni doğru olarak Türkçeleştiriyoruz.

Türkler Arap kökenli Osmanlı yazısından kurtuldukları gibi, dillerindeki Arapça, Farsça kökenli sözcüklerden da kurtuldukça, Kur'an'ı görece olarak daha derinden kavrayacak; dinlerini beyinlerinde, yüreklerinde, özlerinde duyumsayacak; Tanrı'ya yobazca, bilisizce, onu yanlış anlayarak değil, daha bilgili, aydınlık ve içten bağlanacak; böylece "dinsel gericilik"ten kurtulup, "dinsel ilericilik"e yönelerek düşün, bilim alanlarında da ilerleyeceklerdir.

"The Türkçe"

Bu çalışma boyunca, dil-din ilişkileri çevresinde dolandığımızdan, sanılabilir ki dilimize Batı'dan giren sözcüklere karşı değiliz. Bunu ayrı bir konu olarak ikinci bir çalışmada işlemeyi uygun gördüm. Türk aydınlarından, Batının yanaşması, yardakçısı, özentisi olanlar da, bugün dilimizi batı kökenli sözcüklerle bozmaya girişmiş bulunuyorlar. Türk dilini "The Türkçe" ye dönüştürme çabaları, en az Türk dilini "Al-Türki"ye çevirme çabaları denli bozucudur. Gerçekte "The Türkçe"cilerin "Al-Türki"cilerden dile yaklaşım olarak bir başkalıkları yoktur. Biri ötekinin közüngüsü (aynası) oluyor.

Bütünüyle arınmış, bütünüyle yerli sözcüklerden oluşacak bir Türkçenin olanaksızlığı açıktır. Olabildiğince arınmış, olabildiğince yerli sözcüklerden oluşacak bir Türkçe ise, olanaklıdır. Önerdiğimiz, din açısından bile çok gerekli olduğunu örneklerle kanıtlamaya çalıştığımız, ikincisidir. Olanaklı olandır, olması gerekendir.

Atalarımızdan bize kalan yazılı belgelerle uğraşırken, kiminde şaşkınlıktan dilim tutuluyor. Örneğin, "şafak" sözcüğünü Farsçadan almışlar. Ancak Farsçada "günbatımı" anlamına gelen "şafak"a niçin "gündoğumu" anlamını verdiklerini bir türlü anlamıyorum. Düşünün İngilizceden "morning" (gündoğumu) sözcüğünü alıp buna "günbatımı" anlamını vererek kullanıyorsunuz. Bu ne demektir? Bir İngiliz size "good morning" (günaydın) diyecek, siz ise bunu 'iyi geceler' diye anlayaçaksınız; "Good morning","İyi günbatımları".

Atalarımız Fars dilinde olumluluk öntakısı olan "bi"yi dilimize almışlar. Sonra Araplar üzülmesin, ya da Arapların hatırı kalmasın diye Arapçada olumlu bir bağlaç olan "bi"yi de dilimize sokmuşlar.

Fars dilinde "billah" Allahsız demektir; "bi-", "-sız" anlamına gelir.

Arap dilinde "billah" ise "Allah ile" demektir; "bi-" "-le, -la, -li, -lı" anlamına geliyor.

Atalarımız biri Arapça biri Farsça olan bu iki karşıt anlamlı "bi-"nin ikisini birden dilimize sokmuşlar.

Osmanlıcada "bigünah", suçsuz demektir; "bigünah"ın "bi-" si Farsların kullandığı olumsuzluk öntakısıdır.

Yine Osmanlıcada "bihakkın", haklı demektir; "bi-hakkın"daki "bi-" Arapların kullandığı olumluluk öntakısıdır.

Atalarımız niçin kimi yerde olumlu, kimi yerde olumsuz işlev görecek "bi-" gibi bir ön eki, üstelik birini (olumsuzunu) Farslardan, ötekini (olumlusunu) Araplardan alıp kendi dillerine sokma gereğini duymuşlar? Kendi dillerini bu denli bozan başka yöneticiler gelmiş midir yeryüzüne bizim Osmanlılarımızdan başka? Osmanlının dil konusundaki bozguncu tutumu, Konfüçyus'un dile verdiği önemle karşılaştırılınca çok iyi anlaşılır.

Konfüçyus ve Osmanlı

Konfüçyus'a soruyorlar: "Bir ülkeyi yönetmeye çağrılsanız, yapacağınız ilk iş ne olurdu?"

Konfüçyus yanıtlıyor:

Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başlardım. Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılamazsa, yapılması gerekli şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gerektiği gibi yapılamazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlığa düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir.

Osmanlının bir Konfüçyus'u yoktu besbelli! Osmanlı, Konfüçyus dil konusunda ne öğütlüyorsa tam tersini yapan yöneticilerden oluşuyordu. Dili ve yazısı günden güne bozulan Osmanlı'nın batması, Konfüçyus'un dil ve yönetim arasında kurduğu bağlantının ne denli doğru olduğunun somut bir kanıtıdır. Osmanlı'da bilim geriledi. Niçin? Bilimsel düşünce üretiminin ön koşulu olan dil seçikliği kalmadığı; dil, kendisiyle bilimsel düşünceler üretilemeyecek ölçüde bozulduğu için. Osmanlı'da toplumun büyük çoğunluğuyla aydınlar arasında büyük bir dilsel uçurum vardı. Niçin? Yeryüzündeki hiçbir toplum, kendi aydınlarının ne yazdığını anlamak için kendi dilinden başka yabancı iki dilin daha kurallarını öğrenmeye soyunmaz da onun için. Osmanlı toplumunun çoğunluğu, Osmanlı aydınının neler düşündüğünü neler yazdığını anlayabilmek için Farsçanın, Arapçanın, Osmanlıcanın, dolayısıyla üç dilin kurallarının öğrenmek zorundaydı. Aydınlar nedense buna katlanabilmişler, ancak toplumun buna katlanmasını beklemek alıklık olmuştur.

Dilimiz açıklıkla aydınlanmadıkça, ne dinimiz, ne düşünce üretimimiz yıldızlar gibi ışıldayabilir. Dilimiz bulanıklıktan arındıkça, yazımız dilimize uygun oldukça, Türklerin yeryüzünde İslam'ın batıyı bile imrendirecek en ilerici, en aydınlık örneği olacağını; düşünce üretiminde insanlığa büyük katkılarda bulunacağını savlıyor, bu özlemi beynimin gözeneklerinde, yüreğimin derinliklerinde duyumsuyorum.

SONUÇ

1. Bin yıldır Türk diline yığılan Arapça, Farsça sözcükler, gerçek bir gereksinmenin kaçınılmaz sonucu olarak dilimize girmiş olmayıp, uydurma dinsel gerekçelerle kişileri, toplumu kandırarak sokulmuşlardır.

2. Dilimize sokulan her bir Arapça, Farsça sözcük, dilimizde bulunan, kullanılagelen yerli bir sözcüğü kullanımdan düşürmüş, böylece onun unutulmasına yol açmıştır.

3. Dilimize sokulan Arapça, Farsça sözcükler; dilimizde önceleri bulunan sağlıklı kök türev ilişkilerini yaralamış; dolayısıyla yeni durumların gerektirdiği yeni sözcükleri kendi öz sözlüğümüzden türetmemizi güçleştirmiştir.

4. Bu da öz dilimizi işleyip geliştirmemizi önlemiş, bizlerin sözcük türetme yetimizi körelterek, düşünce üretme ya da yabancılarca üretilmiş düşünceleri kendimiz için yeniden üretme olanağımızı köstekleyemiştir.

5. Bunun sonucu olarak, ne sağlıklı düşünceler üretebilmiş ne de yabancılarca ortaya konmuş düşünceleri kendimiz için yeniden yorumlayarak bunlardan olabildiğince yararlanabilmişiz.

6. Bu durum, Kur'an'ı bile yeterince anlayamayıp, onu usumuzla kavrayamama, yüreğimizde duyumsayamama sonucunu doğurmuş.

7. En kötüsü de özellikle dinde yanlış anlamalara neden olmuş.

8. Ulusumuzun din ve bilim alanlarında düşünsel gelişimini geriletmiş.

9. Türkçe'nin Arap yazısıyla yazılması da gerçek bir gereksinmenin kaçınılmaz sonucu olarak değil, bütünüyle yanlış koşullanmanın bir so-

nucu olarak benimsenmiştir. Bu, Tanrı buyruğu olmadığı gibi, bilimsel bir gereksinim de değildi.

10. Kullanılan yazı türünün bir olması, uluslar arasında inançsal ayrılıkları önlemediği gibi, eylemsel bir birliği de sağlayamaz. Bunun böyle olduğu yaşam deneyimleriyle, binlerce olayda görülmüştür. Latin yazısının da Arap yazısının da toplumların birbirlerini boğazlamasını engelleyebilme gibi bir gücü yoktur. Birinci ve ikinci dünya savaşlarında dinleri bir, yazıları, abeceleri bir olan Hıristiyan, Latin uluslar birbirleriyle savaşmışlardır. Dinlerinin, yazılarının bir olması, birbirleriyle savaşmalarını önleyememiştir. Tıpkı bunun gibi, Müslüman olup tümü Arap yazısını kullanan İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan, Suriye gibi ülkeler de birbirleriyle boğazlaşmaktadırlar. Demek oluyor ki bir abece, yazı birliği kurmak, o yazıda birleşen uluslar arasında duygu, düşünce ve eylem birliği oluşturmaya yetmemektedir.

11. Topluca Latin yazısını benimsemek, yeryüzündeki bütün Türk toplumlarının duygu, düşünce, eylem birliğini gerçekleştirmeye yetmez.

12. Topluca Arap yazısını benimsemek, yeryüzündeki tüm Müslümanların duygu, düşünce, eylem birilğini gerçekleştirmeye yetmez.

13. Uluslar arasında duygu, düşünce, eylem birliği; o ulusların dilleri, dinleri, yazıları başka başka olsa da gerçekleşebilir. Örneğin Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı-Alman birliği; iki toplumun din, dil, yazı ayrılıklarına karşın gerçekleşmiştir. Suudi-Amerikan işbirliği, bu iki ulusun din, dil, yazı ayrılığına karşın gerçekleşmiştir.

14. "Yeryüzündeki bütün Türkler topluca şu ya da bu yazıyı benimserlerse birbirleriyle uyum içinde yaşarlar," düşüncesi yanlıştır. Orhon yazıtlarında taşa kazınmış gerçekler, Türklerin kimi durumlarda birbirlerini yediklerini; aralarındaki din, dil, yazı birliğine karşın birbirleriyle savaştıklarını belgeliyor.

15. Bir toplumun kullanacağı yazıyı seçmesinde belirleyici olabilecek biricik etken, seçilecek yazının konuşulan dildeki bütün sesleri yeterince gösterip gösteremeyeceğidir. Eğer şu ya da bu yazı, konuşulan dildeki bütün sesleri yetkin bir seçiklikte gösterebiliyor ise, o benimsenmeli; gösteremiyor ise, o yadsınmalıdır.

16. Arap yazısı Türklerin dillerindeki bütün sesleri yetkin bir seçkinlikle gösteremediği için Arap yazısıyla Türkçe yazmak yadsınmalıdır.

17. Yeryüzündeki hiçbir dil aşağılanamaz ya da ötekilerden çok yüceltilemez. Her dil işlenmeye, gelişmeye, yetkinleşmeye açıktır. Doğası gereği aşağı olan dil ya da yazı yoktur. Geliştirilmesi unutulmuş, bırakılmış dil ya da yazı vardır. Ölmüş denilen İbrani dili, İbrani yazısı; İsrail'in kurulmasıyla yeniden dirilmiş, gündelik konuşma ve düşünce üretme aracı oluvermiştir.

18. Arap yazısı, Arap dili için uygundur, yeterlidir. Ancak Arap yazısı Arap dili için uygun biricik yazı da değildir. Araplar dilerlerse kendi dillerini İbrani, Süryani yazılarıyla da yazabilirler. Çünkü bu yazılar da Arapça sözcükleri yetkinlikle göstermektedir. Tersi de olabilir. Süryanilerle İbraniler, dilerlerse Arap yazısını kullanabilirler, bundan dolayı bir dil-yazı uyumsuzluğu doğmayacaktır.

19. Gelgelelim Türkler, Arap, İbrani, Süryani yazılarını kullanarak Türkçe yazamazlar. Çünkü bu yazılar, Türklerin konuşmalarındaki bütün sesleri yetkin bir seçiklikle gösteremezler. Bu yazıların doğası, Türk dilinin doğasına uymuyor.

20. Yazı türü, abece seçimi, dinsel bir ayrım konusu değil, yalnızca dilsel bir gereksinim konusudur.

21. Arap yazısının Türk dilindeki lehçe (ağız) ayrılıklarını yansıtmayan birleştirici bir yazı olduğu savı doğru değildir. Sözcüklerin söyleniş başkalıklarını göstermeyecek yazı, ancak "çizge (resim) yazı"dır. Arap yazısı değil fakat Çin yazısı bu nitelikte sayılabilir. Bugün Çin'de konuşulan Çin lehçeleri arasındaki başkalıklar, iki Çin'li arasında çevirmen gerektirecek ölçüde büyüktür; ayrı lehçeleri konuşan iki Çinli, birbirleriyle ancak bir çevirmen aracılığıyla anlaşırlar. Gelgelelim Çin yazısı bir "çizge (resim) yazı" olduğundan, lehçesi ayrı iki Çinli konuşarak birbirleriyle anlaşamasalar dahi, yazıştıklarında anlaşabilmektedirler. Çünkü yazdıkları, ses göstergesi olmayıp, çizge (resim) dir. Arap yazısı, bir "çizge (resim) yazı" olmayıp ses göstergelerinden oluşan bir sesçil yazı olduğu için, başka lehçelerin tek yazılışa indirgenmesi gibi bir sonuca yol açmıyor.

22. Din görevlisi Türkler Arap yazısıyla Türkçe yazmayı savunacaklarına, Türkçelerini koruyup, ana dillerine ek olarak Arap dili öğrenebilirlerse, yurtlarına, uluslarına daha yararlı bir iş yapmış olurlar.

23. Ana belgeleri, buyrukları Arap dilinde Arap yazısıyla yazılı olan Müslümanlığı yetkin düzeyde kavrayabilmek için, Arapça öğretileri en yetkin bir düzeyde Türkçeye çevirmek gerekmektedir.

24. Dilimize geçen Arapça sözcüklerin, bugün bizim dilimizde yüklenmiş oldukları anlam başka, onların 1400 yıl önce Kur'an'da yüklenmiş oldukları anlam başkadır. Dolayısıyla, Kur'an'ın ya da öteki Arapça yazılı dinsel belgelerin Türkçeye çevirisinde, o Arapça belgelerde karşımıza çıkan bizim bugün dahi kullandığımız sözcükler, kesinlikle yapılan çevirilerde kullanılmamalıdır. Kur'an'da geçen, örneğin "hamd" sözcüğünü, "Bu nasıl olsa bizim dilimizde bugün de yaşıyor," diyerek olduğu gibi çeviriye yazarsanız, yaptığınız çeviri, çeviri değil, deviri olur. Kur'an çevirmiş değil, çam devirmiş olursunuz. Cumhuriyet döneminde yapılan bütün Kur'an çevirileri, bu bakımdan birer "çam devirileri"dir.

25. Kur'an'ı çevirmek, anlambilim (semioloji), kalıtbilim (arkeoloji), dilbilim, kökenbilim (etimoloji), Samiyoloji (sami dilleri bilimi), Arapça, İbranice, Ortadoğu dinleri, Kuzeydoğu Afrika, eski Mısır, Güneydoğu Anadolu, Bizans konularında uygarlık bilgileri, insanbilim (Antropoloji) vb. gibi pek çok bilim dalının uzmanlarının uyum içinde, bilgi alış verişi içinde çalışacakları bir ortamı gereksinir: Bugüne dek yapılan çevirme, anlamlandırma çalışmaları, bu çalışmayı yapanların derme çatma bireysel eğilimleriyle, saydığımız bilimsel alanlardaki tarihsel bulguların çoğundan yoksun olarak yapılmıştır. Kişilerin iyi dilekleri, iyi istençleri yetkin bir çeviri yapmak için tek başına yeterli değildir.

26. En önce, şimdiye dek yapılmış çevirilerin dilbilimsel eleştirileri yapılmalıdır. Çeviri eleştirisi, Kur'an eleştirisi değildir. Tersine, Kur'an'ın daha doğru anlaşılması için gereklidir.

27. Yapılacak çeviri eleştirilerinin ve eleştiri eleştirilerinin oluşturacağı bilgi birikimi, Kur'an'ın daha doğru anlaşılması için gelecekteki olası çevirilere ışık tutacaktır.

28. "Çevirilerde yanlışlar var," deyip de bu yanlışların neler olduğunu tek tek göstermeyen kişi, Tanrı katında sorumludur. Bir şeyin yanlış olduğunu bilen kişi, o şeyin doğrusunu da biliyor demektir. Kişi gördüğü yanlışı, ya eliyle ya diliyle düzeltir. Bildiği doğruyu ortaya koyar.

29. Kur'an çevirilerini yanlışlardan arındırma çabası, öncelikle Türk dilcilerinin (dincilerin değil!) en başta gelen görevleridir. Çünkü, çeviri dilsel bir olaydır. Dinsel uzmanlıktan öte, dilsel uzmanlık gerektirir.

30. İncil'in Almanca'ya çevirisi nasıl Alman dilini de geliştirmişse, kimi sözcüklere kavram yüklenmesi yoluyla, Alman dili kavramsal bir yeterliliğe kavuşmuşsa; tıpkı bunun gibi, Türk dili de Kur'an'ın Türkçeye yetkin düzeyde çevirilmesi çabalarındaki tutkunun yüksekliği ölçüsünde, yabancı sözcüklerden arınacak, Türkçe sözcüklere kavram yüklenerek, dil işlenip geliştirilecektir.

31. Sözde dinsel kaygılarla bozulan dilimiz, özlü dinsel kaygılarla yeniden sağlığına kavuşacaktır.

32. Türk dili arındıkça, Türkler Müslümanlığı daha aydınlık bir bakışla kavrayacak, dini yanlış anlamaktan doğan kimi düşüncel, toplumsal, bireysel geriliklerimiz, böylece onarılacaktır.

33. Kur'an öğretisinde Tanrı, bizleri yanılgılarımızda uyaran, bizlere doğru yolu gösteren, yanlışlardan arınmayı tüm benliğiyle özleyen kullarını arındıran, ışığına yöneltendir. Tanrı, Müslümanlığı "atasından kendine kalmış bir gelenek olarak yalnızca biçimsel törenlere indirgemiş olan" tüm kullarını aydırmayı ve onlara sözlerinin özünü kavratmayı dilerse; buna kim engel olabilir? Tanrı dilediğini yapandır...

Çalışmamızın ortaya çıkardığı bu sonuç, bu otuz üç yargı, bir tesbihin taşları gibi birbirine bağlıdır. Biri diğerinin ardından gelir. Bu otuz üç taşlı tesbihin, tüm taşları, bir damıtmanın ürünüdür. Bu kitapta nelerin damıtıldığı kaynakça bölümünde görülebilir. Bu çalışmanın okunurluğunu kolaylaştırmak açısından savlarıma ilişkin tüm kanıtları yazının içinde tek tek göstermedim; bir konuda yalnızca üç dört kanıt kullandıysam; bu, kanıtlarım yalnızca bunlar olup elimde başkaca bir ka-

nıt yoktur, anlamına gelmez. Yüzlerce kanıt vardır, ancak yazının içinde bunlardan birkaçını anmakla yetinilmiştir; okuyan bunalmasın diye.

Bilimsel doğruların, topluma, toplumun anlayacağı gündelik konuşma diliyle verilmesi olanaklıdır; yapılması gerekli bir edimdir. Aydını toplumdan kopartan dilidir. Oysa aydın, kullanacağı dili özenle toplumun anlayacağı biçimde kullanabilir. Toplum anlayışsız değil, yalnızca uzmanlık gerektiren sözcüklere yabancıdır ki, bu da suç değildir. Unutmamalıyız ki Yazı ve Dil Devrimlerinin amacı aydın-halk dil kopukluğunu gidermekti.

Yazının içinde yer yer yinelemeler var. Bu yinelemeler bile isteye yapılmıştır. Her bir yineleme, bir öncekine yeni bir öğe katarak yürür. Kişiyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek için yürünecek yol bunu gerektirir. Bu kendileri o yere önceden gelmiş olanlar açısından sıkıntı verici olacaktır. Ancak, ben bu yazıları uzmanlara bilmediklerini öğretmek için yazmadım. Tersine, toplumumuzun yanlış bildiklerini düzeltmek için yazdım.

Dil üzerine toplumda dil bilinci uyandırıcı nitelikte yayınlar yapılması zorunludur. Özdilimizi korumak gerektiğini söylemek yetmez; niçin korumak gerektiğini göstermek de bir gerekliliktir.

ÜÇÜNCÜ BASIMA EKLER

BABİL KULESİ'NDEN SON TÜRK DİL KURULTAYI'NA

*Bu yazı, 1992 yılında, *Hürriyet Gösteri* dergisine gönderilmiş, fakat yayımlanmamıştır.

İ.S. 740'larda, atalarımız dillerindeki tüm sesleri tam bir yetkinlikle gösterebildikleri 38 harften oluşan bir Göktürk abecesi kullanırlarmış. (*Bkz*: *Orhon Yazıtları*). Bundan yaklaşık olarak üçyüz yıl sonra, İ.S.1050'lerde, bir yandan Uygur abecesiyle yazarken, diğer yandan Arap abecesiyle Türkçe yazmaya başladıklarını görüyoruz. (*Bkz*: *Divan-ı Lugat it-Türk*.) Daha sonra, Zemahşeri'nin 1130'lu yıllarda yazdığı Arapça dilbilgisi kitabının 13.yy'da satır arası yöntemiyle Harizm Türkçesine çevrildiği ve bu çevirinin de Arap harfleriyle Türkçe olduğu görülüyor. (Bkz: *Mukaddimet-ül Edeb*, Şuster nüshası). Sonra, 1430'larda Muhammed bin Hamza'nın satır arası Kur'an çevirisi geliyor; bu da Arap harfleriyle Türkçe... Ardından, 15.yy. başlarında yazıya geçirilen Dede Korkut anlatıları geliyor, bunlar da Arap harfleriyle Türkçedir.

Bu adlarını saydıklarımızdan başka, hiçbiri diğerinden önemsiz sayılamayacak daha yüzlerce yazılı belgemiz var. Bütün bu dilsel, tarihsel belgelerin yadsınamaz bir biçimde ortaya koyduğu çok acı bir gerçek var: Atalarımız, kendi dillerindeki tüm sesleri gösterebildikleri Göktürk yazısını bırakıp Arap harfleriyle Türkçe yazmaya başladıktan sonra, Arap harflerinin konuşulan Türkçedeki tüm sesleri gösteremez oluşu nedeniyle ortaya çıkan ve yüzyıllarca süren yazı dili bulanıklığı...

İlk tıpkıbasımı 1917-1919'da Kilisli Rifat (Bilge) ve yayımlanabilen ilk çevirisi Besim Atalay tarafından yapılan *Divan'ı Lûgat-it Türk*, Arap harfleriyle Türkçe yazmanın (daha doğru bir deyişle; yazamamanın) yol açtığı kargaşanın örnekleriyle doludur. Divan'da, "or" ve "ör" sözcüklerinin Arap harfleriyle yazılışları arasında hiçbir ayrım yoktur.

Ancak, "ör" sözcüğünün yanına: "vav harfi ince çekilerek okunacak" açıklaması yazılmıştır. Demek ki Arap harfleri, bu iki sözcük arasındaki söyleniş ayrımını göstermeye yetmemiştir. Aynı biçimde, Divan'da yer alan "üç", "uç"(1), "uç"(2) sözcüklerinden birinin yanına: "U kalınca, tokça söylenerek okunacak," uyarısı yazılmış. Çünkü üçünün de Arap harfleriyle yazılışları aynı. Bu durum Divan'da geçen "ot", "öt"(1), "öt"(2) sözcükleri için de geçerlidir; birinin yanına "Vav harfi ince çekilerek okunacak," diğerinin yanına "Vav harfi yukarıdakinden daha ince, çekilerek okunacak," uyarısı yazılmış. Yani Türk dilinde gerçekte seslendirilmeleri ve anlamları başka başka olan bu üç sözcük, Arap harfleriyle yazıldıklarında, aralarındaki ses başkalıkları gösterilemez oluyor. Divan'da "ölitti" (ıslattı), "ulıttı" (eğirdi) sözcüklerinin Arap harfleriyle yazılışları da birbirinin tıpkısı olduğu gibi, "ekildi" (ekildi) ve "egildi" (eğildi)'nin Arap harfleriyle yazılışları; "ögüşdi" (öğündü) ve "ügişdi" (un öğüttü) nün Arap harfleriyle yazılışları; "ötürdü" (üfledi), "uturdu" (kesti) ve "ütürdü" (deldi)'nin Arap harfleriyle yazılışları; "ürüldü" (kabardı), "uruldu" (örüldü), "oruldu" (biçildi) ve "uruldu" (koyuldu) sözcüklerinin Arap harfleriyle yazılışları, aralarındaki ses başkalıklarını yansıtmayacak biçimde birbirinin tıpkısıdır. Örnekler böylece uzayıp gider...

Divan'ı Lûgat-it Türk Araplara Türkçe öğretmek üzere yazılmış bir sözlüktür ve bize Türkçenin Arap harfleriyle yazılmasında çok önemli sorunlar bulunduğunu göstermektedir. Diyelim ki bir Arap, bir Türk'e Arap yazısıyla Türkçe bir pusula yazıp göndermiş olsun: "Ahmet'in evini "öt" (geç), sağa doğru yürü." Bu pusulayı alan Türk, Ahmet'in evini ateşe verebilir; çünkü Türkçede "geç" anlamına gelen "öt" ile "yak" anlamına gelen "üt" sözcükleri, Arap harfleriyle birbirinin tıpkısı olarak yazılabiliyor, ses başkalığı Arap yazısında gösterilemiyor. Türkçeyi Arap yazısıyla yazmak, Türklerin kendi aralarındaki yazılı iletişimde de böyle yanlış anlamalara yol açacak niteliktedir.

Türkler dillerindeki tüm sesleri gösterebilen Göktürk abecesini bırakıp Arap harfleriyle Türkçe yazmaya başladıktan sonra Türk yazı dilinde ortaya çıkan bulanıklık, Divan'dan üçyüz yıl sonraki kitaplarda bile sürmektedir. Zemahşeri'nin Arapça-Türkçe dilbilgisi kitabına 13.yy.'da eklenen satır arası Harizm Türkçesi çeviri, yine Arap harfle-

riyle Türkçedir ve burada da "o", "ö", "u", "ü" seslerinin ve diğer birtakım seslerin Arap harfleriyle yazılışları birbirinin tıpkısıdır. "On", "ön", "ün" ve "un" gibi sözcükler, Arap harfleriyle yazıldıklarında, birbirinden ayrılamaz durumdadırlar.

1430'lara geldiğimizde, Muhammed bin Hamza'nın Arap harfleriyle Türkçe yazılmış satır arası Kur'an çevirisinde yazım alanında bir gelişme olduğunu görüyoruz. "O","ö" sesleriyle "u", "ü" sesleri yazıda ayrılabiliyor; gelgelelim "o" ile "ö" karışıyor, "u" ile "ü" karışıyor. Sözgelimi, bu belgede "ol" sözcüğü ile "öl" sözcüğünün Arap harfleriyle yazılımları birbirinin tıpkısıdır. Aynı biçimde "uç" sözcüğüyle "üç" sözcüğü de Arap harfleriyle yazılınca birbirinden ayrılamaz durumdadır. Sözkonusu ettiğimiz belgelerde, üstte bir Arapça sözcük ve onun hemen altında, izdüşümünde bu Arapça sözcüğün Arap harfleriyle Türkçe yazılımı bulunduğu için, bu belgeler günümüz Türkçesine "kolayca" çevrilebiliyor; "ol" ile "öl", "uç" ile "üç", üstte Arap dilinde karşılıkları yazılmış durumda olduğu için ayırt edilebiliyor; yoksa yalnızca tümcenin akışına göre anlamlandırmamız gerekecekti ve bu da her durumda güvenilir bir çözüm olmadığından, yanlış okumalardan, yanlış anlamlandırmalardan kurtulamayacaktık.

Atalarımızın Göktürk abecesini bırakıp Arap abecesiyle Türkçe yazmaya başlamalarından sonra ortaya çıkan yazı bulanıklığı yüzyıllarca sürdüğü için, ve tam da bu dönemde atalarımız dinin önderliğini üstlendikleri için, sorun oldukça önemlidir.

Kendi yazısı bulanık olanın, başka dillerle ilişkisi pürüzsüz olamaz. O yıllarda Türklerin kullandığı Arap yazısı Türkçeyi bulanık gösterdiği için, Türkçe-Arapça ilişkisi de doğal olarak yeterince açık değildi. Hezarfen Ahmet Çelebi'den altıyüz yıl önce kanat takıp uçmayı deneyen ve bu denemelerinden birinde düşüp ölen Türk sözlükçüsü Cevheri, *Tac ül-luga* ve *sihah ül-arabiyye* adını verdiği bir Arapça sözlük yazmıştır. Cevheri 1010 yılında öldüğüne göre, yapıtı *Divan'ı Lûgat-it Türk*'ten de önce geliyor. Gelgelelim Cevheri'den dörtyüz yıl sonra, Firuzabadi, Cevheri'nin sözlüğünü sert bir biçimde eleştirmiş, onun pek çok Arapça sözcüğü yanlış anlamlandırdığını göstermiştir. Gelgelelim bir kez olan olmuş; atalarımız bu eleştiriye dek dörtyüz yıl boyunca Arapça sözcüklere Cevheri'nin sözlüğünde uygun görülen an-

lamları yüklemiş oldukları için, dörtyüz yıllık yanlış anlamalar öyle bir sözlükçünün eleştirmesiyle düzelemeyecek denli kök salmıştır. Demek ki, Arap harfleriyle Türkçe yazmaktan kaynaklanan yazı bulanıklığı, Arapça-Türkçe ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun dinsel açıdan önemi ise çok çok büyüktür.

Arap harfleriyle Türkçe yazmanın getirdiği yazı bulanıklığının, başlarda çok olsa da, süreç içerisinde birtakım ayırt edici imler uydurularak giderileceği umulurdu, değil mi? Oysa, Osmanlı'nın son dönemlerine doğru yazı bulanıklığının daha çok arttığına tanık oluyoruz. Atatürk'ün gerçekleştirdiği 1928 Türk Yazı Devrimi'nden hemen önceki yıllarda (1927), Arap harfleriyle Türkçe yazmanın dokuzyüzüncü yıllarında, Arap harfli Osmanlı yazısının ne durumda olduğu, ilk baskısı Arap harfli Osmanlı yazısıyla Türkçe olarak yapılan Atatürk'ün *Büyük Nutuk*'unda görülebilir. 1928 Yazı Devrim'inden önce Arap harfli Osmanlı yazısıyla yazılmış son önemli tarihsel belge olan *Nutuk*'un 1927'de yapılan ilk baskısında, "o", "ö", "u", "ü" seslerinin, Türklerin Arap yazısıyla Türkçe yazmaya başladıkları ilk dönemden bile daha korkunç boyutlarda birbirine karıştığını görüyoruz. 1000 yıllarında yazılmış belgelerde bu seslerin dördüne birden aynı Arap harfleri "elif" + "vav" kullanıldığı için karışıyordu; 900 yıl sonra Arap harfli Türkçenin, Osmanlı yazısının son tarihsel belgesi olan *Nutuk*'ta ise bir ses için birçok harfler kullanıldığı için karışmaktadır. Üstelik bu harfler de belli bir sesi göstermez, keyifleri öyle istemişse, hiç benzerliği olmayan bambaşka sesleri göstermek için de kullanılırlar. Örnekleyelim:

1928 Yazı Devrimi'nden önce Osmanlı yazısıyla basılmış son önemli belge olan *Nutuk*'ta "Umumiye" sözcüğünün "u"su, "Osmanlı" sözcüğünün "o"su, "asker" sözcüğünün "a"sı, "ünvan" sözcüğünün "ü"sü ve "İsmet Paşa"nın "i"si, hep aynı Arap harfiyle yazılmaktadır...Ayrıca, "Erzurum" sözcüğünün "er"i, "Ordu" sözcüğünün "or"u, "arazi" sözcüğünün "ar"ı ve "erkan" sözcüğünün "er"i, aynı harfle yazılmaktadır. Yani Arap harfli Osmanlı yazısıyla yazılmış bulunan *Nutuk*'un ilk baskısında, yalnızca "o", "ö", "u", "ü" seslerinin yazılışları birbirine karışmakla kalmaz, bunlar bir de "e", "a", "i", "ı" seslerinin yazılışıyla da karışır.

Nutuk'tan bir yıl sonra gerçekleştirilen 1928 Yazı Devrimi'yle, Türklere yaklaşık bin yıl çile çektiren Arap yazısıyla Türkçe yazmanın getirdiği bulanıklığa bir son verilmiştir. Böylece Türklerin yazısı, Doç. Dr. Fehmi Karamanlıoğlu'nun deyişiyle "ittıratsızlık"tan, yani kuralsızlıktan, keyfilikten kurtulmuştur. "Yazı Devrimi" yoluyla, hem Türkler dillerindeki tüm sesleri ayrı ayrı gösteren bir abeceye kavuştular, hem de Arap harfleri Türklerin ağzında gerçekte göstermedikleri, kendilerine yabancı birtakım seslerin göstergesi olmaktan kurtulmuş oldu. Çünkü Arap harfleriyle Türkçe yazmak demek, Arap harflerini o harflerin göstermediği seslerle okumak demektir ki, Yazı Devrimi'yle hem Türk dili, hem de Arap harfleri karşılıklı olarak kurtulmuşlardır.

Bugün dilimizdeki tüm sesleri yetkinlikle gösterebildiğimiz bir abece kullanıyoruz; "ol" ile "öl" ve "üç" ile "uç" artık yazımızda birbirine karışmaz durumdadır. Öyleyse artık dilbilginlerimiz, Türk tarihinde Arap harfleriyle Türkçe yazmaya başlamanın doğurduğu yüzyıllarca süren yazı bulanıklığının neden olduğu anlam kaymalarının saptanması ve olumsuz sonuçlarının düzeltilmesi işine girişebilirler. Bu çaba, sonuçta dini de daha doğru anlamayı sağlayacağından, çok gerekli ve ertelenemezdir.

Bir anlatıya göre, binlerce yıl önce, Babil'de, insanlar göğe çıkmak için bir kule yapmaya girişmişler; ancak dilleri karışıp birbirlerini anlayamaz bir duruma düştüklerinden bu iş de yarım kalmıştır. "Babil Kulesi", dil karışıklığının yol açtığı başarısızlıkların bir simgesi olarak pek çok sanat yapıtının esin kaynağı olmuştur. Türk yazısının geçmişinde de yarım kalmış bir Babil Kulesi öyküsü yatmaktadır. Yazı Devrimi'yle yapımına yeniden giriştiğimiz bu kule, dilbilginlerimizin çabalarıyla, özverileriyle hızlanır umudundayım.

ÖZTÜRKÇECİLİK ÇAĞDAŞ UYGARLIĞA KARŞIT DEĞİLDİR

Bu yazı, Zülfü Livaneli'nin *Sabah* gazetesinde yayımlanan "The Türkçe" başlıklı iki yazısına yanıt olarak yazılmış; yayımlanmak üzere *Hürriyet Gösteri* dergisine gönderilmiş, yayımlanmamıştır.

DENİLDİ Kİ; "Dil konusunda gerçekte solcuların savunması gereken çizgiyi sağcılar, sağcıların savunması gereken çizgiyi ise solcular savunuyor. Solcuların savunuculuğunu üstlendikleri "Öztürkçecilik", özünde Ortaasya lehçelerine dönme çabası olup, Ortaasya kültür kökenini savunmaktır; buysa "sağcı milliyetçilik"e yakışır. Çağdaş uygarlığa, yani batıya yönelenler, dilimize batıdan giren sözcükleri de benimsemelidirler. Solculuk batıya yönelmiştir, çağdaş uygarlıktan yanadır. Öyleyse bugüne dek "sağcı milliyetçiler"in savunageldikleri "yaşayan Türkçecilik"i savunmak solculuğa yakışır. "İzmir", "Ankara" gibi sözcükler de yabancı kökenlidirler. Öztürkçeciler önce bu adları değiştirsinler. "İzmir"in, "Ankara"nın yabancı kökenli adlarını yerli adlarla değiştiremeyeceklerse, dilimizdeki hiçbir yabancı kökenli sözcüğe de dokunmasınlar. Ya hep ya hiç!.."

Çağdaş uygarlığı savunmak amacıyla ortaya atılan bu gibi görüşler, çok ağır yanılgılardan oluşmaktadır. Bu nedenle üstünde durmak gerekiyor.

Evet, yeryüzünde yaşayan bütün ulusların dillerinde yabancı kökenli sözcükler bulunabilir. Alışveriş, din, komşuluk gibi ilişkiler sonucu, dilden dile sözcükler girer. Ancak olağan nedenlere dayanan sözcük alışverişi, hiçbir ulusun dilini olağanüstü kertede yabancı sözcüklerle doldurmazken; yapay, özentiyle körüklenen yabancı sözcük kullanma düşkünlüğü, ulusun dilini olağanüstü sayıda yabancı kökenli sözcüklerle doldurmaktadır. Böyle bir ortamda, tutup: "Eğer doğal ge-

reklerle dilimize giren yabancı sözcükleri dilimizden atamayacaksanız; yapay, özenti gereği dilimize doldurulan yabancı sözcükleri de dilimizden atmaya kalkışmayın," demek, hiç de aydınca bir tutum olmuyor. Sözgelimi, dilimize Arapçadan giren "münevver" ya da İngilizceden geçen "entelektüel" sözcüklerini atıp, yerine Öztürkçe "aydın" sözcüğünü koymaya kalkıştığımızda, önümüze dikilip; "İzmir'in, Ankara'nın yabancı kökenli olan adlarını Türkçeleştirmeden önce bunu yapamazsınız; önce Ankara'nın, İzmir'in adlarını Türkçeleştirin, sonra münevveri, entelektüeli Türkçeleştirmeye kalkışırsınız," denilirse; böyle bir davranış münevverliğe, entelektüelliğe yakışmayacağı gibi, aydınlığa da yakışmaz.

Münevverliğe yakışmaz; çünkü Arap münevverleri bile Özarapçacıdırlar, arı Arapçadan yanadırlar. İslam'dan sonra ele geçirdikleri yerlerde karşılarına çıkan eski Yunan-Roma-Bizans uygarlıklarının yoğun etkisi altına giren Arap münevverleri, bu uygarlıkların Yunanca yazılı düşün ürünlerini, özel çeviri ocakları kurarak Arapçaya çevirip, kendileri için yeniden üretmişler; çağırdıkları Selanik'li bilgini kendilerine vermeyen Bizans'a bu yüzden kızıp savaş açacak denli Yunan-Roma kalıtını benimseyen İslam halifelerince yönetilmişler; öyle ki, Araplar Aristoteles'i "Muallim-i evvel" (Başöğretmen), "Hacce-i evvel" (Başkılavuz) diye ünleyecek denli o yabancı uygarlığın etkisi altında kalmışlardır. Gelgelelim, bu yoğun yabancı etki altında bile Arap münevverleri, Özarapçacılıklarına, arı dilciliklerine toz kondurmamışlar, kendi dillerine çevirdikleri Yunanca yazmalarda geçen bütün soyut kavram adlarını Arapçalaştırmayı başarmışlardır. Çeviri yoluyla yabancı uygarlığın düşünce ürünlerini özümsemişler, ancak yabancı sözcükleri kendi dillerine sokmaya hiç özenmemişlerdir.

Şimdi Türk "entelektüel"i diyor ki: "Hıristiyan dünyasının felsefi kavram adlarının İslam âleminde Arapça karşılıkları var, ama Türkçede yok; çünkü biz arada kalmışız."

Buna karşılık olarak ben diyorum ki, batı dillerindeki soyut kavram adlarının bugün Arapçada birer karşılıkları varsa, bu durum Arap münevverlerinin birer Özarapçacı olarak, o yabancı kavram adlarını daha bin yıl önce Arapçalaştırmış olmalarının bir sonucudur. Eğer Arap münevverleri Özarapçacı olmasalardı, batı dillerindeki kavram adlarını

doğrudan kendi dillerine alırlardı ve bugün o yabancı kavram adlarının Arapçada bir karşılığı bulunmuyor olurdu...

Öztürkçeciliğe karşı çıkmak, münevverliğe yakışmadığı gibi entelektüelliğe de yakışmaz. Batılı entelektüeller 1200 yıllarında çok yoğun olarak İslam uygarlığının etkisi altına girmişler ve İslam uygarlığının Arapça yazılı düşünsel ürünlerini, özel çeviri ocakları kurup kendi özdillerine çevirmek yoluyla aydınlanmışlardır. Batının kendi aydınlanmasını Arapçadan yapılan çevirilere borçlu olduğu, batılı entelektüellerce saptanmış, onanmış nesnel bir gerçekliktir. Aydınlanma dönemindeki batılı entellektüeller de tıpkı kendilerinden yüzyıllarca önce yaşamış Arap münevverleri gibi kendi öz dillerini korumaya, işlemeye, geliştirmeye pek düşkündüler; bunlar Arapça yazılı düşünsel ürünleri kendi dillerine çevirerek özümsemişler, ancak bunu yaparken Arapça kavram adlarını dillerine doldurmaya özenmemişlerdir.

İmdi, bir Türk eğer Arap münevveri ya da batı entelektüeli düzeyinde aydın olmak istiyorsa, "Türkçe soyut kavram adları türetmekte yetersizdir. Bu nedenle soyut kavram adlarını yabancı dillerden almak zorundayız," gibi "bağışlatıcı özür"(?)ler uydurup kendi kendisini aldatmamalıdır.

"Türk dili yetersizdir," savı dayanaktan yoksundur. Çünkü bütün dillerde soyut kavram adları, o dillerdeki somut nesne adlarından türetilmiştir. Örneğin "Elektron" sözcüğü bugün çağcıl bilimin soyut kavram adlarından biridir; fakat bu Yunanca kökenli sözcük, 2700 yıl önce bugün kullandığımız soyut anlamda kullanılmıyor, tersine somut bir nesnenin adı olarak biliniyor, Aydın ilimizin Söke ilçesi yakınlarında yaşayan Thales'in dilinde, kendisinden tespih yapılan katılaşmış reçinenin adı olarak var bulunuyordu. Eski Yunanca "elektron" sözcüğünün Türkçede bire bir karşılığı "samankapar" ya da "çöpçeken"dir. Eski yunanlılar taşlaşmış reçine tanelerinin saman çöplerinin kendisine doğru çektiğini gözlemlemiş, bu gözlemlerine dayanarak ona kendi dillerinde "saman+kapar" anlamına gelen "elek+tron" adını vermişlerdir. Elektron sözcüğü batıda 1891 yılına dek somut nesne adı olarak kalmış, ilk kez 1891 yılında bilimerlerince bu sözcük soyut kavram adı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eski yunanlıların "elektron" (samançeker) dedikleri taşlaşmış reçineye Farslar da kendi dillerinde "keh"

(saman), "rüba" çeken sözcüklerini birleştirerek "kehrüba" (saman çeker) adını takmışlardır. Farsça da 19.yy'a dek yalnızca taşlaşmış reçineden yapılan tespih tanelerine verilen somut nesne adı olarak kullanılan "kehrüba" sözcüğü, ilk kez 19.yy.'da Farsçada "elektrik" anlamında soyut kavram adı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Soyut kavram adları hep somut nesne adlarından türetildiğine göre; öyleyse soralım bakalım: "Türk dili soyut kavram adları türetmekte yetersiz midir?" Gerçek şu ki, Türk dilinde kendisinden soyut kavram adları türetilmeyi bekleyen çok sayıda öztürkçe somut nesne adı bulunmaktadır. Bu nedenle soyut kavram adları türetmekte yetersiz bir dil olamaz. Yetersiz olan Türk dili değil, kendi dilini bırakıp bir Arap münevveri gibi Arapça düşkünü, bir batı entellektüeli gibi Yunanca Latince düşkünü olup, bir türlü Türkçeye düşkün Türk aydını olmayı becerememeyen Türklerdir.

Çağcıl bilimin kullandığı soyut bilimsel kavram adlarından biri de "quark"tır. Bu sözcük, James Joyce'un *Finnegans Wake* romanında geçen "tree quarks of Mr. Mark," tümcesinden alınmıştır. Bu sözcüğe bilimdeki soyut anlamını Joyce değil, bilimerleri yüklemiştir. Bu doğaldır. Dildeki kimi somut nesne adlarını soyut kavram adlarına dönüştürecek olanlar, o dille düşünen, o dille düşünce üreten aydınlardır.

Bugün görülen Öztürkçe soyut kavram adlarının sayısındaki azlık, yalnızca Arapçı münevverlerimizin, batıcı entelektüellerimizin, Türk aydını olmakta, aydınlaşmakta ne denli geç kaldıklarının bir göstergesi olabilir; Türk dilinin yetersizliğinin değil. Öztürkçeciliği "sağcı milliyetçilik"le, Türkçeyi de "yetersiz" olmakla suçlandırıp kendimizi aklayamayız.

"THE TÜRKÇE"

SON bir iki yıl içerisinde dilimize binlerce yabancı sözcük girdi. Kimi duyarlı aydınlarımız buna tepki gösterirken, Zülfü Livaneli'nin tutup tepki gösterenlere tepki göstermesi, oldukça ilginçti.

11-12 Nisan 1992 günlü *Sabah*'ta yayımlanan "The Türkçe" başlıklı iki yazısında Livaneli, dil konusunda oldukça çarpık görüşler savunuyordu. Çokça seveni bulunan Livaneli'nin yanlış görüşleri, onları kolayca yanılgıya sürükleme gücü taşıdığı içindir ki, Livaneli'nin yanıldığı konularda doğruları ortaya koymayı gerekli buldum.

1 — Livaneli, söz konusu yazılarında şunları söylüyor:

Dilde "özleşme" diyenlere karşı "yaşayan Türkçe" tezi çıkarıldı. Burada bir yanlışlık vardı. "Öztürkçe"ciler, dilin yabancı kelimelerden arındırılmasını ve Ortaasya lehçelerinin esas alınmasını istiyorlardı. "Yaşayan Türkçe"cilerse, dili şu andaki biçimiyle ve içindeki yabancı kökenli kelimelerle birlikte korumayı savunuyorlardı. Ama "öztürkçe" isteyenler solcuydu, "yaşayan Türkçe" isteyenler ise sağcı. Bu grupların dil mücadeleleri, diğer konulardaki politik görüşlerine uygun değildi. Çünkü Ortaasya kültür kökenini sağcılar savunuyordu, solcular değil! Ama sadece dil konusunda rolleri değişiyorlardı.

Livaneli, dili yabancı kökenli sözcüklerden arındırmayı sağcılara (gericilere) yakışır bir davranış, dili yabancı kökenli sözcüklerle doldurmayı ise solculara (ilericilere) yakışır bir davranış olarak göstermektedir. Bu, kökten yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü, bir ulusun dili, o ulusun düşünce üretme (düşünme) aracıdır. Bir ulusun öz dili, bir yandan kendi ulusal yaşam deneyimleri üzerinde düşünce üretme aracı olurken; öte yandan yabancı ulusların yabancı dilde ürettikleri düşün-

celeri çeviri yoluyla kendisi için yeniden üretme aracıdır. Bir ulusun düşünce üretme aracı olan dilin sağlığını yitirmesi, o ulusun düşünsel üretiminin de sağlıksız olmasını doğurur. Bir ulusun düşünme aracı olan dilinin sağlıklı olması demek; o ulusun bireylerinin yaşamın şu ya da bu anında ayırdına vardıkları yeni olgulara yerli sözcük köklerinden yerli yapım ekleri kullanarak yeni sözcükler üretip, yeni olgulara ad koyabilme yetisinin tıkır tıkır işlemesi demektir. Bir ulusun düşünce üretme aracı olan dilin sağlığını bozan, o ulusun diline giren yabancı kökenli sözcüklerdir. Çünkü o ulus yeni karşılaştığı olgulara ad olacak yeni yerli sözcükler üretmesi gereken durumlarda, yerli üretimi engelleniyor, kendisi sözcük üretmek yerine, yabancılarca üretilmiş olan yabancı kökenli sözcükleri alıp kullanmaya başlıyor; dolayısıyla kendisi sözcük (düşünce) üreticisi olmaktan çıkıp, dil ve düşün alanında yabancılarca üretilmişlerin tüketicisi oluyor. Sonuçta ulusun dil sağlığıyla birlikte düşünce sağlığı da bozuluyor. Bu nedenle, ulusumuzun dilinin yabancı sözcüklerden arındırılmasını, yerli sözcük türetiminin artırılmasını savunanlar, bu ulusun düşün sağlığını korumak isteyenlerdir. Buna karşı çıkıp, dilimize yabancı sözcüklerin doluşmasını isteyenlerse, bu ulusun düşün sağlığının bozulmasından yarar umanlardır. Bu gerçekleri unutup, "Yaşayan bozulmuş Türkçeyi savunmak solculuğa (ilericiliğe) yakışır; Öztürkçeyi savunmak sağcılığa (gericiliğe) yakışır," diyen kişi, dilin düşünceyle bağını göz-ardı ediyor demektir. Livaneli, bu bağlantı üzerinde yeniden düşündüğünde, bu yanlış görüşlerini düzeltebilir umudundayım.

2 — Livaneli söz konusu yazısında şunları söylüyor:

> Türkiye yüzünü batıya dönünce, İslam uygarlığından benimsediği kavramları birer birer terk etmeye başladı. "Hendese", "geometri" oldu; "siyaset", "politika"oldu; "iktisat", "ekonomi" oldu; "mecra" ise "medya"!.. İslam bilim ve felsefesinin yarattığı kelimelerin yerine, Hıristiyan dünyasının ürettiklerini koyuyorduk.

Livaneli'nin bu görüşleri de doğru değildir. Bir kez geçmişte Arapçadan Farsçadan dilimize giren sözcükler "İslam uygarlığının yarattığı kelimeler" olmayıp, Arapların, Farsların İslam'dan önce dahi bilip kul-

landıkları sözcüklerdir. Arapça demek "İslamca" demek değildir. Arapça ile İbranice bir ananın iki çocuğudur, kardeştir. Arap "Selamınaleyküm" der, Yahudi "Şalomalehe". Arap "tevrat" der, Yahudi "divrot". Arap "Allahümme" der, Yahudi "Elohim". İsa'nın çarmıha gerilmesini öyküleyen İncil'de, İsa'nın Tanrı'ya İbranice: "Eli, eli, lema sabaktani?!", Türkçesi: "Tanrı'm!, Tanrı'm!.. Niçin beni terk ettin!?" diye seslendiği yazılıdır. İbranice "Eli, eli, lèma sabaktani" Arapçaya çevrilince "İlahi, ilahi, lima sebakteni" olur. Bu karşılaştırmalarla anlatmak istediğim şudur ki, Araplar ile İbraniler tıpkı Özbekler ile Türkmenler gibi soycak kardeştirler; dilleri de kardeştir, çevirmensiz anlaşabilirler. Demek ki, Yahudilerin İbranice dinsel deyimleriyle Müslümanların Arapça dinsel deyimleri aynı bir kökten, Sami dilinden türeme sözcüklerdir; Livaneli'nin dediği gibi bunlar "İslam uygarlığının yarattığı kelimeler" değil, tersine Sami dil öbeğine giren çeşitli ulusların İslam'dan yüzyıllarca önce bilip kullanageldikleri sözcüklerdir. Tıpkı bunun gibi, Türkler yüzlerini batıya döndüklerinde bu kez de "Hıristiyan dünyasının ürettiği kelimeleri" almış değillerdir. Çünkü Türklerin batıdan aldıkları kavram adlarını Hıristiyanlar üretmemiştir; Hıristiyanlıktan, İsa'dan yüzyıllarca önce üretilmiş sözcüklerdir bunlar... Livaneli "geometri", "ekonomi", "politika", "medya" gibi dilimize batıdan giren sözcükleri "Hıristiyan dünyasının ürettiği kelimeler" diye nitelemekte haksızdır; çünkü bu sözcükler Hıristiyanlıklan yüzlerce yıl önce eski Yunanca'da, Aristoteles'in, Platon'un dillerinde vardı; bu sözcükleri üretenler Hıristiyan değillerdi. Eh, eski Yunan bilgelerinin de tüm bilgilerini Babil'den, Mısır'dan, Hindistan'dan, Fenike'den aldıkları da bir gerçek olduğuna göre, kimin hangi uygarlığı nereden alıp nereye aktardığı sorusuna yanıt vermek, öyle kulaktan dolma bilgilerle köşe yazıları yazmaktan güçtür; en azından kökenbilimin bulguları üzerinde düşünmeyi gerektirir, ki Livaneli'nin kökbilim konusunda bir uzmanlığı olmadığını biliyoruz.

3 — Livaneli, söz konusu yazısında şunları söylüyor:

Eğer bir kültür kendini başka kültürler üzerinde etkili kılıyorsa, kelimeleri ve terminolojisi de mutlaka benimsenecek, bundan kurtuluş yok.

Bu da doğru değildir. Yaşanmış olgular bunun yanlışlığını ortaya koymaktadır. Şöyle ki:

Örnek 1 — Türkler Müslümanlığı benimsemeden yüzyıllar önce, Şamanlığın yanı sıra, yer yer Mani, Brahma ve Hıristiyanlık dinlerini de benimsemişlerdi. Türklerin bu dönemlerinden elimizde yazılı dil belgeleri vardır. Bu belgeler incelendiğinde, Türklerin bu yabancı dinleri benimsemelerine karşın, yabancı sözcükleri, deyimleri, kavram adlarını pek kullanmadıklarını görüyoruz. Türkler bu yabancı dinlerin yabancı dilde yazılmış öğretilerini 1000'de 990, yani %99 oranında Türkçeye çevirerek, kendileri için yeniden üretmeyi becermiş ve böylelikle dillerini yabancı sözcük akınından korumayı da başarmışlardır.

Örnek 2 — Türkler daha sonra Müslümanlığı benimsemişler, Müslümanlığı benimsedikten sonra da üçyüz yıl boyunca Arapça yazılı dinsel öğretileri 2500'de 2490, yani %99,6 oranında Türkçeleştirerek kullanmışlar ve böylelikle hem dillerini koruyup hem de Arapça dinsel deyim ve kavram adlarını kendileri için yeniden üretmeyi başarmışlardır.

Örnek 3 — Araplar Müslüman olduktan iki yüz yıl sonra Yunan uygarlığının etkisi altına girmişlerdir. Yunancadan Arapçaya çeviri ocakları kurduran İslam halifelerinden biri, o yıllarda yaşayan Selanik'li bir bilgini kendi buyruğu altına çağırmış, Bizans o bilgini Araplara vermek istemeyince de Bizans'a bu nedenle savaş açmıştır. (Yıl, 830) O dönemde Araplar eski Yunan uygarlığının Yunanca yazılı düşün ürünlerini büyük ölçüde Arapçaya çevirmiş, sonunda Araplar Aristoteles'i "Muallim-i evvel", "Hace-i evvel" (İlköğretmen, Başkılavuz) diye adlandıracak denli benimsemişlerdir. İki yüz yıl boyunca eski Yunan uygarlığının büyük etkisi altında kalan Müslüman Araplar, bu dönemde ellerine geçen bütün Yunanca yazılı düşün ürünlerini büyük oranda Arapçaya çevirerek o yazılardaki düşünceleri kendileri için yeniden üretmeyi başarmış, ancak bunu yaparken Arap dilini Yunanca sözcüklerle doldurmamışlardır. Bu yüzden Arap dilinde Yunanca kökenli sözcük sayısı, denizde damla gibidir.

Örnek 4 — Avrupa, 1200 yıllarında İslam uygarlığının ezici etkisi altına girmiştir. İtalya'da kurulan çeviri ocaklarında, ellerine geçirdikleri Arapça yazılı belgeleri kendi dillerine çevirmişlerdir. Aristoteles gibi büyük Yunan düşünürlerinin yapıtlarını ilk kez Yunancasından de-

ğil Araplarca yapılmış Arapça çevirilerinden öğrenerek aydınlanmışlardır. "Aydınlanma"sını (Rönesans'ını, Reform'unu) Arapçadan yapılmış çevirilere borçlu olan Avrupa uluslarının dillerindeki Arapça kökenli sözcük sayısı, denizde damla oranındadır, çok azdır.

Demek ki, "Bir ulus, yabancı kültürün etkisine girince, yabancı deyimleri, yabancı kavram adlarını da benimseyecek, bundan kurtuluş yok," savı yanlıştır. Olgular bu savı yanlışlamaktadır. Livaneli konu üzerinde yeniden düşündüğünde, umarım bu yanlıştan da dönecektir.

3 — Livaneli söz konusu yazısında şöyle diyor:

Türkçemiz ne yazık ki soyut kavramlar konusunda yeterince gelişmemiştir. Türkçe felsefe, hukuk, biyoloji, fizik, vb. gibi birçok alanlarda yeterli kelimeyi türetememiştir.

Türkçe soyut kavramlar türetemedi, yetersiz kaldı, derken; Türklerin yapacaklarını Türkçeyi kişileştirip ondan bekliyor Livaneli... Şurası bir gerçektir ki, bütün dillerdeki soyut kavram adları, hep o dillerde bulunan somut nesne adlarından türetilmiştir. Bir dilin sözlüğünde yeterli sayıda yerli somut nesne adları varsa, o dili kullananlar istedikleri sayıda yerli soyut kavram adları türetebilirler, demektir. Bunu somut bir örnekle anlatalım: Günümüzde bilim, düşün alanında kullanılan kavram adlarının hiçbiri yeni uydurulmuş sözcükler değildir. Örneğin eski Yunanca kökenli "elektron" sözcüğü, evet günümüzde bilim alanında kuramsal anlamı olan bir soyut kavramın adıdır; fakat "elektron" sözcüğü günümüzden 2700 yıl önce yaşayan Thales'in dilinde de vardı ve o yıllarda yalnızca kendisinden tespih tanesi yapılan taşlaşmış reçinenin, yani kehribarın adı olarak kullanılıyordu. Taşlaşmış reçinenin bir yere sürtüldükten sonra yakındaki saman çöplerini kendisine doğru çektiği gözlenerek, bu reçineye Yunancada "saman kapar" anlamına gelen "elektron" adı verilmiş. Bu Yunanca sözcük ilk kez Thales'ten 2500 yıl sonra, 1891 yılında, G. Johnstone Stoney adlı bilgince soyut kavram adına dönüştürülmüş. Benzer bir durum Farsçada da görülür. Katılaşmış reçinenin Farsça adı "keh" (saman), "rüba" (çeker, kapar) sözcüklerinin birleşmesinden oluşan "kehrüba" (saman kapar)dır.

19.yy.'a dek "kehrüba" sözcüğünü yalnızca katılaşmış reçineye ad olarak kullanan Farslar, 19.yy.'dan sonra "kehrüba" sözcüğüne "elektrik" anlamını yükleyip soyut kavram adına dönüştürerek kullanmaya başlamışlardır. Demek ki, 2700 yıl önce somut nesne adı olan bir sözcük, 2700 yıl sonra soyut bir kavram adı olarak kullanılabiliyor.

Sonuçta görülüyor ki "Türkçemiz soyut kavramlar türetmekte yetersiz kalmıştır," savı da yanlıştır. Türkçemizdeki sözcük dağarcığı, en az yabancı dillerdeki sözcük dağarcığı ölçüsünde, kendilerinden soyut kavram adı türetilmeyi ve kendilerine soyut kavramlar yüklenmeyi bekleyen yerli somut nesne adlarıyla doludur. Ancak söz dağarcığımızdaki yerli sözcüklerimize kavramsal anlam giydirmeleri ve bu sözcükleri birer kavram taşıyıcısına dönüştürmeleri gereken Türk aydınlarının çoğu, böyle yapmak yerine, yabancılarca üretilmiş yabancı dilden kavram adlarını alıp Türk diline sokmak için yarış etmektedirler. Yetersizlik Türk dilinde değil, bunlardadır.

Okuduğu türküleri, ezgileri beğeniyle dinlediğimiz sayın Livaneli'nin dilimiz konusunda gerçeğe uymayan savlar yayması, onarılamaz bir yanlış değildir. Kendisinin konu üzerinde yeniden düşüneceğini, görüşlerini özeleştiri süzgecinden geçireceğini, yanılgılarını göreceğini umut etmememiz için hiçbir neden yok...

Kitap Gazetesi
1 Ağustos 1992
sayı 9-10, s.12

TDK BAŞKANI Prof. Dr. HASAN EREN'E

ATATÜRK dedi ki:
Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıyız.

Turgut Özal dedi ki:
Dilimizde Arapça "muallim" varken niçin Türkçe "öğretmen"i kullanalım?

Süleyman Demirel dedi ki:
Öztürkçe işinde aşırıya gitmeyin! (Yani, demek istiyor ki; Türkçe "bunun üzerine" demek yerine Arapça "binaenaleyh" dersek, Adriyatik'ten Çin Denizi'ne dek bütün Türkler anlar...)

Zülfü Livaneli dedi ki:
Türkçeyi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak imkânsızdır; teslim olalım.

T.D.K. Başkanı Prof. Dr. Hasan Eren dedi ki:
Her ulusun dilinde bizim dilimizdeki kadar yabancı kelime var. Bunu "karşılıklı alışveriş" sayıp böylece kabul etmek gerekir. Türkçeleştirmede aşırıya gitmeyin.

***

Son bir iki yıldır, etkili ya da yetkili kimi "önemli" yurttaşlarımız, sanki son yıllarda Öztürkçeciler gemi azıya almışlar gibi, bunu önlemeye çalışmaktalar!!! Son on yıldır, Türk dili yabancı sözcükler yağmuru altında çıplak, korunmasız bırakılmış, önüne gelen bir yabancı sözcük getirip dilimize sokuşturmaya çabalarken; neredeyse bağlaçları bile yabancı dillerden alıp Türk diline yedirmeye çalışan ulusuna yabancılaş-

mış aydınlar, basın yayında Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğuna her gün biraz daha sokma yarışına girmişken; üstelik ortalıkta buna karşı çıkan da pek görülmezken; kalkıp "Öztürkçeciler aşırıya gitmesinler!" diye bağırmak, nedir?

Türkçeyi Amerikan vurgusuyla, Amerika'lı ağzıyla konuşan FM'ler sardı dört bir yanımızı. Şimdi "dört yanımız puşt zulası" diyen ozanı, Ahmet Arif'i nasıl anımsamayalım biz?

Türk Dil Kurumu'nun kuruluş amacı belli: Türk dilini geliştirmek, yabancı diller boyunduruğundan kurtarmak için çalışmak... Kuruluş amacı bu olan bir Türk Dil Kurumu'nun başkanı, şimdi kalkmış; "Türkçeye giren yabancı kelimeleri karşılıklı alış veriş olarak görüp dilimizde bırakalım, Türkçe karşılık aramayalım," diyor. Bu Türk Dil Kurumu Başkanı'na soruyorum: Öyleyse Türk Dil Kurumu'na ne gerek var? Kapatalım gitsin! Türk Dil Kurumu dilimize sokulan yabancı sözcüklerle savaşmayacak ise, onun Kurum olarak varlığının ne gereği kalır?

Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Hasan Eren, 25 Ağustos 1992 günlü Milliyet'te yayımlanan demecinde şunları söylüyor:

> Türkçede de diğer dillerde olduğu gibi yabancı kelimeler vardır. Bunlardan kurtulmanın imkânı yoktur. Bu durum karşılıklı alış veriş olarak değerlendirilmelidir, (boyunduruk ilişkisi olarak değil — eb)

Ne ilginçtir ki, bu sözleri T.D.K. Başkanı'ndan çok kısa süre önce Zülfü Livaneli'den duymuştuk.

Yanlış şuradadır: Yabancı ulusların dilleri, başka ulusların dilleri ile "boyunduruk ilişkisi"nde olmayıp, "karşılıklı alış veriş ilişkisi" durumundadır. Ancak Türk dili, öteki dillerle olağan bir "karşılıklı alış veriş" içerisinde olmayıp, yabancı dillerin boyunduruğu altına sokulmuş durumdadır. Bu şuna benzer: Amerika'nın İngiltere ile ilişkisi, "boyunduruk ilişkisi" niteliği taşımaz, "karşılıklı alış veriş" niteliği taşır. Ancak Amerika'nın Türkiye ile ilişkisi bir "yarı-sömürge" ile "sömürgeci" arasındaki ilişki niteliğindedir; yani "karşılıklı alış veriş" değil "boyunduruk" söz konusudur. Türk dili de tıpkı bunun gibi yabancı dillerin boyunduruğu altında olduğu için, bu durumu bir "karşılıklı alış veriş ilişkisi" saymanın olanağı yoktur.

Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Hasan Eren diyor ki:

Yabancı dillerden arınmış bir Türkçenin oluşturulması sırasında ilginç olaylar yaşandı. Öztürkçe sanılan bazı kelimeler yabancı menşeli çıktı. Mesela "hudud" kelimesini bilirsiniz; onu attık Arapçadır diye, "sınır" kelimesini Türkçe sanarak aldık, bu da Rumca çıktı.

Ne ilginçtir ki, bu türden kandırıcı tuzak örnekler TDK Başkanı'nın bu demecinden kısa süre önce yine Zülfü Livaneli'nin *Sabah*'ta yayımlanan "The Türkçe" başlıklı köşe yazılarında bol bol karşımıza çıkmıştı.

İmdi, toplumun dilinde bilinir, kullanılır, herkesçe anlaşılır bir Öztürkçe sözcük olan "köken" varken; bir Türk Dil Kurumu Başkanı'nın, verdiği demeçlerde Öztürkçe "köken" demeyip, bunun yerine herkesçe bilinmeyen Arapça "menşe" sözcüğünü kullanarak, bunu diriltmeye çalışması; Türkçe "olanak" sözcüğü artık herkesçe kullanılıp dururken, bunun yerine kalkıp Arapça "imkân"ı yeğlemesi; Türkçe "sözcük" bilinip kullanılırken, bunun yerine Arapça "kelime"yi yaşatmaya çalışması; onun şu an başkanı bulunduğu Türk Dil Kurumu'nun kuruluş amaçlarına, tüzüğüne ne denli kökten aykırı bir çalışma içerisinde olduğunu apaçık gözler önüne sermektedir. Prof. Dr. Hasan Eren, dilimize yerli "örnek" sözcüğü artık yerleşmişken, demecinde bunu kullanmayıp Arapça "mesela" diyor; "Hudud kelimesini bilirsiniz, onu attık Arapçadır diye, sınır kelimesini Türkçe sanarak aldık, bu da Rumca çıktı..."

Bir dilcinin, bir Türk Dil Kurumu Başkanı'nın ağzına hiç yakışmayacak denli bayağı yanlışlardır bunlar. Çünkü "sınır" sözcüğü dil devrimcilerinin çabalarıyla dilimize Dil Devrimi ile 1930'lardan sonra sokulmuş bir sözcük değildir. Tersine, "sınır" sözcüğü, Dil Devrimi'nden yüz yıllarca önce, Osmanlı kadılarının kullandıkları bir yasa deyimi olarak, Osmanlı'nın dilinde vardı. Sığırtmaçların sürüleri otlatırken başkalarının çayırına girmesini önlemek üzere, kişilere hangi otlağın kendilerinin olduğunu gösterir birer yasal belge verilirdi. Bunun adı Osmanlı yasalarında "Sınır-name"ydi. Demek ki "sınır" sözcüğü Osmanlı köylüsünün, sığırtmacının dilinde, Dil Devrimi'nden yüz yıllarca önce var bulunuyordu. Öyleyse, ne demeye şimdiki Türk Dil Kuru-

mu Başkanı Prof. Dr. Hasan Eren; "Sınır sözcüğü dil devrimcilerinin yanlışı sonucu dilimize sokulmuş bir Rumca kökenli sözcüktür," gibi apaçık yanlış demeçler veriyor? Yoksa Türk Dil Kurumu'nun amacı, tüzüğü değiştirildi de; "Türk Dil Kurumu Dil Devrimi'ni suçlamak için dil devrimcilerine işlemedikleri suçları giydirir," diye gizli bir amaç mı benimsendi?

Toplumumuz, çoğu bilimsel uzmanlık gerektiren alanlarda, "kifayetsiz muhteris"lerce yönetiliyor; eşdeyişle yetersiz, yeteneksiz kösnükler...

Kitap Gazetesi,
1 Kasım 1992, Sayı 14, s. 12

KUR'AN'DA "KADINLARI DÖVÜN" BUYRUĞU YOK

Cumhuriyet gazetesi, Haziran 1991'de Oral Çalışlar'ın "İslam ve Kadın" başlıklı yazı dizisini yayımlamaya başlamıştı. Oral Çalışlar, bu yazı dizisinde Müslümanlığın kadınlara ilişkin yaklaşımını eleştiriyor; Kur'an'dan birtakım alıntılar aktarıyor; alıntılar üzerinde birtakım yorumlar yapıyor; yargılar veriyordu ve yargılarının bilimsel olduğunu vurguluyordu. Ben de gazeteye bu yazımı göndererek, dinin dille olan ilişkisini gözler önüne serdim ve olayın bilimsellik boyutuna katkıda bulundum. Yazım, 20.06.1991 günlü *Cumhuriyet* gazetesinde kısaltılarak yayımlanmıştı. Şimdi tümünü yayımlıyorum.

ORAL Çalışlar, Cumhuriyet'te yayımlanmakta olan "İslam ve Kadın" başlıklı yazı dizisine şöyle başladı:

Kur'an'dan yapacağımız alıntıları, anlaşılırlık durumuna göre bazen Okat yayınlarının çevirisinden, bazen Milliyet yayınlarının çevirisinden yapacağız.

Oral Çalışlar'ın alıntıladığı ayetlerin kimilerinin çevirisini Okat yayınlarından, kimilerinin çevirisini de Milliyet yayınlarından aktarma gerekçesi "anlaşılırlık"tır. Oysa Çalışlar'ın bu gerekçesi bilimsel değildir. Herhangi bir çevirinin dilinin anlaşılır olup olmaması bir şey, o çevirinin Arapça metne uygun olup olmaması başka bir şeydir. Cumhuriyet döneminde yayımlanmış otuzu aşkın Kur'an çevirisi vardır. Bu çevirilerin çoğunun Türkçeleri sözlük yardımıyla "anlaşılır gibi" olmasına karşın, kimi ayetlere verdikleri anlamlar birbirine çok aykırıdır. Şöyle ki:

1- Ali Bulaç'ın "Harut'la Marut'a indirileni öğretiyorlardı," diye çevirdiği bir ayeti, Osman Keskioğlu; "Harut'a ve Marut'a bir şey indirilmemişti," diye çevirmiştir, (Bakara,102).

2- Ali Bulaç'ın "Allah size minnet etmektedir," diye çevirdiği bir ayeti, Osman Keskioğlu "Sizin Allah'a minnettar olmanız gerekir," diye çevirmiştir, (Hucurat,17).

3- Pek çok çevirmenin "İnkâr edenlerin durumu," diye çevirdikleri bir ayeti, Süleyman Ateş "İnkâr edenleri (hakka çağıranın) durumu," diye çevirmiş; böylece parantez kullanma sanatında yepyeni bir çığır açmıştır, (Bakara, 171).

Kur'an çevirilerindeki birbirine uymazlıkların, tersliklerin eksiksiz bir dizini çıkartılacak olsa, ayrı bir kitap olabilecek denli çoktur.

Demek ki, bir Kur'an eleştirmeni, Kur'an çevirilerinden alıntılar yapıyorken, o çevirinin Türkçesinin, dilinin akıcı, düzgün, "anlaşılır" olup olmadığına bakmaktan öte, o çevirinin Kur'an'ın Arapçasına uygun olup olmadığını "bilmek" ile yükümlüdür.

Oral Çalışlar'ın yazı dizisinde alıntı olarak verdiği çevirilerin Kur'an'ın Arapçasına upuygun olup olmadığını yoklayabilecek bir uzmanlığı olmadığı, çünkü Arapça bilmediği görülmektedir. Arapça bilmeden Kur'an'ı eleştirmek, Almanca bilmeden Marx'ın *Kapital*'ini eleştirmek gibi bilimselliğe aykırı bir tutumdur. Fransızca bilmeden Baudelaire'i eleştirmeye kalkanlara anında öfkeyle karşı çıkan aydınlarımız, Kur'an'ı Arapça bilmeden eleştirenlere niçin alkış tutarlar, anlayabilmiş değiliz.

Oral Çalışlar, Müslümanlıkta kadınlara katı davranmanın bir Tanrı buyruğu olduğu savını kanıtlamak üzere, Kur'an çevirilerinden "kadınların örtünmesi" ve "kadınların dövülmesi" konusuyla ilgili olanları alıntı olarak verdi. Gelgelelim Çalışlar, eğer çevirilerini alıntı olarak verdiği bu ayetlerin Arapça metnine bir göz atabilseydi, dilimize "dövün" diye çevrilen Arapça sözcük ile "örtün" diye çevrilen Arapça sözcüğün aynı olduğunu şaşkınlıkla görür ve bilimsel kuşkuculukla; "Kur'an'da geçen aynı bir Arapça sözcük , nasıl olup da bir ayette "dövmek", bir başka ayette "örtmek" diye anlamlandırılabiliyor?" diye sorardı.

Evet, çevirmenlerin bir ayette "örtün" diye çevirdikleri sözcük ile bir başka ayette "dövün" diye çevirdikleri sözcük, Kur'an'ın Arapçasında aynı sözcüktür: D-R-B. Kur'an'da 58 yerde karşımıza çıkan D-R-B sözcüğüne çevirmenler neredeyse her ayette başka bir anlam veriyorlar. Kimi yerde yola "çıkmak", kimi yerde boyun "vurmak",

kimi yerde karanlığa "bürümek", kimi yerde parmakları "doğramak", kimi yerde örnek "vermek", kimi yerde verilen bir şeyi geri "almak", konulan bir şeyi "kaldırmak", birini "dövmek", birini "yatırmak", "uyutmak", "örtmek" ve daha pek çok birbirine uymaz anlamların hepsi aynı sözcüğe, Kur'an'daki D-R-B sözcüğüne yüklenmiştir. Örneğin Kur'an'da geçen "Kulakların üzerine D-R-B etmek" kimi çevirmenlerce; "Kulaklarının üzerine yatırıp uyutmak," diye anlamlandırılırken, kimilerince; "Kulaklarının üzerine vurmak," diye çevrilmektedir. "Bu nasıl böyle olabilir?" diye sorulduğunda; "Tümcenin gelişine göre (Arapça deyimle "siyak"ına göre) uygun bir anlam yakıştırıldığı" söylenmekte! Yani, "Arapça değil mi? Uydur uydur söyle!"

Çevirmenlerin ve yorumcuların büyük bir çoğunluğunun; "O kadınları dövün," diye çevirdikleri ayette de karşımıza çıkan bu D-R-B sözcüğü hakkında, 1050 yıllarında yazılmış bir Arapça sözlük —ki tüm İslam bilginleri kaynak olarak benimsemişlerdir— şöyle der:

D-R-B: Bu sözcük hakkında ihtilaf vardır. (*Bkz*: Ragıb el Müfredat)

Yine tüm İslam bilginlerinin kaynak olarak benimsedikleri Firuzabadi'nin 1450 yıllarında yazdığı büyük sözlüğünde de aynen şöyle söylenir:

D-R-B: Bu sözcük hakkında ihtilaf vardır.

Evet, bu sözcüğün anlamının ne olduğu konusunda bilginler arasında "ihtilaf", yani uyuşmazlık vardır; gelgelelim bu sözcüğü "dövün" diye çeviren hiçbir çevirmen, hiç değilse bir açıklama koyarak: "bu sözcüğün anlamının ne olduğu konusunda kesinlik bulunmadığını, bu nedenle "dövün" diye yakıştırılan Türkçe anlamın doğru olmayabileceğini" belirtmek gereğini duymamış; sanki bu sözcüğün "dövmek" anlamı kesinmiş gibi, hepsi de ağız birliği ederek "dövün" diye çevirmişlerdir. İlginç olan bu çevirmenlerin tümünün de erkek olmasıdır. Yalnız kimi çevirmenler, bir parantez açarak "(acıtmadan, azıcık) dövün," diye çevirmişlerdir. Oysa Kur'an'ın Arapçasında "acıtmadan", "azıcık" gibi uyarılar bulunmamaktadır. Eğer "D-R-B" sözcüğü "acıtmadan, azıcık dövmek" anlamına geliyor ise, aynı sözcük, aynı kipte, bir

başka ayette (Enfal,12), niçin "hiç acımadan parmaklarını doğrayın," anlamına gelsin?

Evet, Kur'an'da "O kadınları D-R-B edin," diye bir buyruk gerçekten de vardır; ancak bunun "O kadınları dövün," mü, "yatırın" mı, "gönderin" mi, "yollayın" mı, "doğrayın" mı, "atın" mı, yoksa "örnekleyin" mi anlamına geldiği "ihtilaflı"dır, tartışmalıdır. Çünkü Arapçada "kitap D-R-B etmek"; kitap yayımlamak, piyasaya kitap çıkartmak anlamına gelir. "Para D-R-B etmek"; dolaşıma para sürmek, tedavüle sokmak anlamına gelir. Arapçada "D-R-B'ül evvel" deyimi; ilk yaratıklar, anlamına gelir. Arapçada "iki insanın birbirleriyle D-R-B'laşması"; dövüşmeleri anlamına gelmez, tersine, birbirleriyle ortak olup bir işletme kurmaları anlamına gelir. Birinin kendi parasını D-R-B ettiği, diğerinin de yalnızca işgücünü, emeğini D-R-B ettiği ortaklıklara da Arapçada "D-R-B'laşma" (Mudaraba) adı verilir. Öyleyse, Kur'an'da geçen "O kadınları D-R-B edin," tümcesi, nasıl olup da "dövün" demek olabilir? Arapçada "kitap D-R-B etmek,"; bir kitabı pataklamak, dövmek midir ki, bir kadını D-R-B etmek, o kadını dövmek anlamına gelsin? Arapçada "çadır D-R-B etmek"; çadır "kurmak" anlamına gelir; yoksa çadırı "dövmek" değil.

Kur'an eleştirmenlerinin tümü gibi, Oral Çalışlar da içinde D-R-B sözcüğü geçen ve biri "örtmek", diğeri "dövmek" diye çevrilen iki ayeti alıntı olarak kullanmıştır. Müslümanların D-R-B sözcüğünün bu ayetlerde "dövün" anlamına geldiğine inanmaları başka şey, Oral Çalışlar'ın bu Arapça sözcüğün alıntıladığı ayetlerde çevirilerde verilen anlama gelip gelmediği üzerindeki kendi yargısı başka şeydir. Oral Çalışlar, kendisini sosyalist olarak tanımlayan, bilimselliğe dayandığını söyleyen bir araştırmacı olarak, bilim erdemini, bilimsel kuşkuculuğu elden bırakmamalıydı. Oysa o, Müslümanların doğru kabul ettikleri çevirilerin gerçekten de doğru olduğuna inanıyor; ölümünden üç yüz yıl sonra yazılıp Muhammed'e aittir denilen sözlerin (hadislerin) gerçekten de ona ait olduğunu, bilimsel kuşkuculuktan yoksun çoğu Müslümanlar gibi, bilimsel sosyalist Oral Çalışlar da kabul ediyor ve tıpkı Müslümanlar gibi Oral Çalışlar da bunlara inanabilmek için bilimsel nitelikte somut kanıtlar aramıyor. Yazısının bir yerinde şöyle diyor:

Cehennemdekilerin çoğu kadınlar. Bu sözler Muhammed'e aittir. Kimse aksini iddia edemez. Çünkü tüm İslam kaynakları bu sözlerden alıntı yapıyorlar.

Nasıl hiçbir bilgin, Tanrı'nın elçisi Muhammed yaşarken yazıya geçirilmemiş olan ve ancak onun ölümünün üzerinden üçyüz yıl geçtikten sonra birileri tarafından yazılıp Muhammed'e aittir denilen bu gibi sözlerin, gerçekten de ona ait olduğunu söyleyemezse; kendisine bilimselliği dayanak aldığını savlayan Oral Çalışlar'ın bu usyürütmesinin de bilim erdeminde yeri yoktur. Çünkü, bir sözün çok yayılmış olması, o sözün o kişi tarafından söylendiğinin bilimsel anlamda kanıtı değildir. Galilei'nin yüzyıllardır bilim adamlarınca anlatıla anlatıla bitirilemeyen şu ünlü Pisa Kulesi deneyinin, araştırıldığında uydurma çıkması, buna güzel bir örnektir. Ders kitaplarında bile yer aldığı için doğruluğuna yüz yıllarca bilginler dahil herkesçe inanılan ünlü Pisa Kulesi deneyi öyküsü şöyledir: Galilei bilimde deneyciliği başlatan bilgindir. Ondan önceki bilginler deneyci değildirler. Galilei'nin bilimde deneyciliği başlatışı şöyle olmuştur. Galilei, nesnelerin düşme hızlarında onların ağırlıklarının başka başka oluşlarının bir etkisi olmadığını savlamış. Bütün bilginler onun bu savına karşı çıkmışlar. O da tutup hepsini Pisa Kulesi'ne çağırmış. Gelmişler. Galilei Pisa Kulesi'nin tepesine çıkmış ve ağırlıkları başka olan iki nesneyi kulenin tepesinden aynı anda bırakmış. Nesneler yere aynı anda çarpmışlar. Böylece nesnelerin düşüş hızında ağırlıklarının etkisinin bulunmadığı deneyle kanıtlanmış. Bu, bilimde deneyciliği başlatan ilk deneymiş. Bu öykü böylece yayılmış, ders kitaplarına girmiş, yüz yıllar boyu herkes bu anlatılanı doğru bellemiş. Gelgelelim bu anlatımın doğru olmadığı bu öyküdeki deneyi yeniden yapan bilginlerce ortaya çıkarılmış bulunuyor. Galilei, yüz yıllarca gerçek diye anlatılan o ünlü Pisa Kulesi deneyini hiç yapmamıştır. Eğer yapsaydı, yanılan kendisi olacaktı. Çünkü Pisa Kulesi'nden bırakılan ağırlıkları başka iki nesne yere aynı anda düşmüyor, bu deneyle saptandı. Ayrıca, bu denli ünlü ve çağ değiştirici olduğu savlanan bir deneyin Galilei'nin yazdıkları içerisinde sözü bile edilmemiş. Demek ki, kimi bilim tarihçileri, bir bilimsel deney öyküsü uydurup bunu Galilei'ye mal ederek yüz yıllarca tüm insanlığı Galilei'nin böyle bir deney yaptığına inandırmışlardır. (*Bkz*: Alexand-

re Koyre, Yeniçağ biliminin doğuşu, Ara y. 1989, s.159, v.d.) Bu nasıl olabiliyor? Çünkü insan bir yönüyle de "Hadis uyduran hayvan"dır. Tarihte önemli işler başaran insanların ölümlerinin ardından, onlara maledilen çok şeyler uydurulmuş, kimi uydurarak yüceltmeye, kimi uydurarak karalamaya çalışmıştır. Sağduyulu insanlara düşen, bir insanın ölümünden üç yüz yıl sonra onun hakkında ona atfedilen şeyleri, somut belge ve bulgularla kanıtlanmadıkça ona ait saymamaktır.

Kur'an eleştirisi, din eleştirisi, inanç eleştirisi yaparken, bilimselliğin sınırları içinde kalmak gerekir. Bilimsellik savında bulunan Oral Çalışların yargıları:

1- Türkçe Kur'an çevirileri içerisinden, Arapçasına uygunluğunu kendisinin bilmediği alıntılara,

2- Hadislerden, gerçekten de Muhammed'e ait olduğunu bilemeyeceği alıntılara dayandırılmıştır.

Bu nedenle bilimsel bir çalışmanın ürünü değildirler.

Müslümanlıkta Kur'an'ın doğru anlaşılması, çok erken dönemlerde ortaya çıkmış önemli bir sorundur. Bu yalnızca bir dil ve çeviri sorunu olmaktan da ötedir. Örneğin Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" deyiminin Türkçeye "orta namazı" diye çevrileceğinden hiçbir çevirmenin kuşkusu olmamıştır. Gelgelelim Kur'an'da geçen bu "orta namazı" deyimiyle hangi namazın adlandırılmış olduğu konusunda çevirmenler ve yorumcular arasında en küçük bir anlayış uzlaşımı dahi görülmemektedir. Bu konuda birbirine aykırı 17 değişik anlayış vardır: Şöyle ki:

1. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta"(Orta Namazı), bildiğimiz ikindi namazıdır, diyenler: Bunlar bu anlayışlarını Hz.Ali, İbni Mesud, Ebu Eyyub, İbni Ömer, Semret ibni Cündeb, Ebu Hüreyre, Utayye ibni Abbas, Ebu Saidi, Hz. Ayşe, Hz. Hafsa, Ebu Hanife, imam Şafii, çok sayıda tabiin ve bir çok ashab-ı malikten edinmişlerdir.

2. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), bildiğimiz sabah namazıdır, diyenler. Bunlar anlayışlarını Hz. Ömer, Hz. Ali, Ebu Musa, Muaz, Cabir, Ebi Umame, Mücahid, İmam Malik ve İmam Şafii'den almışlar.

3. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), bildiğimiz öğle namazıdır, diyenler. Bunlar bu anlayışlarını, Ömer, Zeyd, Usame, Ebu Said, Hz. Ayşe ve İmamı Azam'dan almışlardır.

4. Kur'an'da geçen "es salatı vusta" (Orta Namazı), bildiğimiz akşam namazıdır, diyenler.

5. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), bildiğimiz yatsı namazıdır, diyenler.

6. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), bildiğimiz beş vakit namazın hepsine birden verilen genel bir addır, diyenler.

7. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), beş vakit namaz içerisinden hangisi olduğunu bilemediğimiz bir tanesidir, diyenler.

8. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), bütün öğle namazları ve cuma namazının adıdır, diyenler.

9. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), yatsı ve sabah namazlarının adıdır, diyenler.

10. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), sabah ve ikindi namazlarının adıdır, diyenler.

11. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), yalnızca cuma namazının adıdır, diyenler.

12. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), farz olan namazların tümüne birden verilen genel bir addır, diyenler.

13. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), korku namazıdır. Can güvenliğinin bulunmadığı ortamlarda kılınan namazlara bu ad verilir, diyenler.

14. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), vitir namazına verilen diğer bir addır, diyenler.

15. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), kurban bayramı namazına verilen özel bir addır, diyenler.

16. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), Ramazan bayramı namazına verilen özel bir addır, diyenler.

17. Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı), kuşluk vakti kılınan namaza verilen özel bir addır, diyenler.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili* adlı 8 ciltlik Kur'an yorumunda Kur'an'da geçen "es-salatı vusta" (Orta Namazı) deyiminin hangi dinbilirlerce nasıl anlaşıldığına ilişkin verdiği dizin burada bitiyor. (*Bkz*: *a.g.y.*, cilt 1, s. 812, 1935 baskısı.)

Görüleceği üzere Kur'an'da geçen Arapça "vusta" sözcüğünün doğru okunmuş, Türkçeye "orta" diye doğru çevrilmiş olması dahi, bu

sözcükle neyin anlatıldığı konusunda birbirine uymaz on yedi uzlaşmaz görüşün ortaya atılmasını önleyemiyor. Üstelik bu on yedi değişik görüş, Kur'an'dan sonraki ilk iki yüz yıl içerisinde, hepsinin de anadili Arapça olan Arap dinbilirleri arasında ortaya çıkmış. Hepsi tek bir Kur'an'ı okuyup bir tek sözcük hakkında on yedi değişik anlayış geliştiren bu Arapların her biri kendi anlayışının en doğrusu olduğuna tanık olarak Muhammed'e atfen hadisler de söylemişlerdir. Her değişik anlaşı öbeği, "Hz. Muhammed sağlığında bu konuda şöyle demişti, bu nedenle 'orta namazı' bizim anladığımız gibidir," demişlerdir.

Kur'an'da, kendilerine Tanrı'dan kitap verilmiş toplumların o tek kitap çevresinde kenetlenip birlik olmak yerine, birbirleriyle tersleşip birbiriyle çekişmelerinin nedeninin, onların kişisel hırs ve kariyerist eğilimleri olduğunu bildiren ayetler vardır. (*Bkz*; Bakara/213) Demek ki, "Kur'an'ı doğru anlama sorunu", Kur'an'da bile sözü edilmiş bir sorundur ve buna göre "Kur'an'ı doğru anlamak", Kur'an'ı okuyan kişilerin kendi kişisel ruhsal biçimlenmesiyle doğrudan ilintili bir sorundur, diyebiliriz.

Bunu bir diğer örnekle görelim: Kur'an'da, namaza durmadan önce temizlenirken "başlarınıza MESH edin," denilmektedir. (*Bkz*: Maide/6). "Mesh" sözcüğü Arapçadır ve araplar için anlaşılmaz bir yanı olmaması gereken bir sözcüktür. Gelgelelim her biri Arap olan, anadili Arapça olan ve *Hz. Muhammed*'in ölümünden sonraki ilk yüz yıllarda yaşayan ilk dört büyük mezhebin kurucuları, Kur'an'da geçen bu "mesh" sözcüğünü ötekinden başka anlamış ve ötekinden başka uygulamıştır.

1- İmam Malik ve İmam Hanbel; "mesh"in başın bütününe uygulanmasını

2- İmam Şafii; "mesh" buyruğunu yerine getirmek için başa parmakla bir kez dokunulmasının yeterli olduğunu,

3- Hanefi Mezhebi'yse, "mesh"in başın bir el kadarlık yerine uygulanmasının yeteceğini, söylemiştir.

Ortada, içinde Arapça "mesh" sözcüğü geçen bir tek Kur'an buyruğu ve bu buyruğun Araplarca üç değişik biçimde anlaşılmasından doğan üç değişik uygulama var.

Durum diğer Kur'an buyruklarının anlaşılmasında da karşımıza çıkıyor. Kur'an'da geçen ve "hırsızın elini kesin," diye çevrilen Arap-

ça "kat'a eydiyehim" ayeti de yine böyle değişik biçimlerde anlaşılmıştır. Kimi Araplar "hırsızın parmağının uçunu birazcık çiziktirmek"; kimi Araplar "hırsızın elini bilekten kopartmak"; kimi Araplar "hırsızın kolunu omzundan kopartmak" biçiminde anlamış ve anladıkları gibi başka başka uygulamışlardır Kur'an'daki "kat'a eydiyehim" buyruğunu... Bu anlayışların doğru olup olmadığı; Kur'an'da geçen "kat'a eydiyehim" (ellerini kesin) sözlerinin, bir deyim olup olmadığı; örneğin "el kesme"nin belki de "toplumla ilişkisini kesmek" anlamına gelip gelmeyeceği, çok kesin bir biçimde ortaya konabilmiş değildir.

Kur'an'daki Arapça Tanrı buyruklarının, anadilleri Arapça olan mezhep kurucularınca bile niçin başka başka anlaşılıp başka başka uygulandığı, üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur. Bu denli önemli bir diğer sorun da Arapça olan Kur'an'ın anadili Arapça olmayan Türklerce dosdoğru anlaşılmasıdır. Bugüne dek yapılan Kur'an çevirileri, kendileri şu ya da bu mezhebe bağlı olan, dilbilimsel bir kaygı değil mezhep kaygıları güden, kendi mezhebinin anlayışının diğer mezheplerin anlayışından daha doğru olduğunu yaptığı çeviriyle kanıtlamak isteyen, mezhebini yaptığı Kur'an çevirisine doğrulatmaya çalışan kişilerce yapılmıştır. Bunlar, Kur'an'ı çevirirken, önündeki Arapça ayetin Türkçe karşılığını bilimsel bir çabayla bulmaktan çok, kendisinden önce kendi mezhebinden kişilerin o ayeti nasıl anladıklarına bakmaktadırlar ve kendi mezheblerinin o ayete ilişkin daha önceki yorumlarına aykırı bir çeviri yapmaktan ödleri patlamaktadır. Böylesi çevirmenlerin ortaya koydukları çeviriler, bilimsel çeviriler olmayıp, kendi mezheplerinin Kur'an yorumunun bir özetidirler. Sözgelimi, "el-küffar" sözcüğü, Kur'an'da on dokuz kez geçer. Bu sözcüğü on sekiz yerde "kâfirler" diye çeviren bir çevirmen, bir ayette tutup "çiftçiler" der... Neden? Çünkü geçmişte kendi mezhebinden biri çıkmış, o ayette geçen "el-küffar" sözcüğünün "kâfirler" değil de "çiftçiler" anlamına geldiğini yazmış; bu çevirmen de buna uymak zorunda duyumsuyor kendini ve "Kur'an'da on dokuz yerde geçen "el-küffar" sözcüğü, on sekiz yerde "kâfirler" oluyor da niçin bir yerde "çiftçiler" oluyor?" diye sormuyor, (*Bkz*: Kur'an çevirileri, 57/20). Mezhepçilik güden çevirmenlerin kendilerini önlerindeki Kur'an'a sadık kalmaktan çok, Kur'an'ın kendi mezheplerince yapılmış önceki yorumlarına sadık

kalmakla yükümlü sayması sonucu, çevirilerde Kur'an'ın kendisinde bulunmayan birtakım tutarsızlıklar, çelişkiler görülmektedir. Örneğin, bir ayette geçen "insanın insana NSH etmesi,"ni Türkçeye "insanın insana öğüt vermesi" biçiminde çeviren biri, başka bir ayette karşısına "insanların Allah'a NSH etmesi" gibi bir tümce çıkınca, bunu "insanların Allah'a öğüt vermesi" diye çevirmek yakışık almayacağı için, tutup, "Allah'a içten bağlandılar," diye çevirmiştir. Oysa bu çevirmen, karşılaştığı bu çelişkili durumu, Arapça "NSH"nin bir önceki ayette de "öğüt vermek" anlamına gelmeyebileceğinin bir göstergesi saymalı ve dönüp "insanın insana öğüt vermesi" diye çevirdiği ayeti de "insanın insana içten bağlanması" diye çevirmeli değil midir? Kur'an çevirmenlerinin, kendi içinde kendi kendisiyle ve Kur'an'la tutarlı çeviriler yapmak gibi dilbilimsel bir kaygıları yoktur. Bu nedenle Kur'an'daki NSH sözcüğü kimi yerde "öğüt vermek", kimi yerde "içten bağlanmak" diye çevrilmektedir. (*Bkz*: Tevbe / 91, Araf / 93.) Bunlar yaptıkları çevirilere çeviri de demiyorlar zaten; "meal" yani "anlamlandırma" diyorlar. Gelgelelim, yaptıkları "anlamlandırma"lar dahi kendi içlerinde tutarlı olmuyor.

Kur'an'ın doğru anlaşılması, bilimsel bir sorundur. Kur'an'a inananlar neye inandıklarını, Kur'an'a karşı çıkanlar neye karşı çıktıklarını bilmek için, öncelikle Kur'an'ı dosdoğru anlamak zorundadırlar, ki bunun yolu da Kur'an'a "dilbilim"le, "anlambilim"le, "kökbilim"le, "insanbilim"le, özetle bilimsel yöntemlerle eğilmekten geçmektedir. Bunu yapmaksızın ne inanırların inançları, ne karşıtların yadsımaları sağlıklı olacaktır.

20.06.1991 *Cumhuriyet*

BİZİM DEDE KORKUT'LARIMIZA NE OLDU?

KARISI doğurma özürlüymüş. 86 yaşına dek bir çocukları olmamış. Bu nedenle kendisine bir erkek çocuk vermesi için Tanrı'ya yalvararak, karısının da onayıyla ikinci bir kadın alıp yatıyor. Tanrı onun gece gündüz yalvardığını "işitip" ona ikinci karısından bir erkek çocuk bağışlıyor. O da, Tanrı yakarılarını "işittiği" için bana bu çocuğu bağışladı, diyerek, oğluna İbranice "isma" (işitmek) ve "el" (Tanrı) sözcüklerini birleştirip İbranice "ismael" (Arapçası: "ismaiyl") Türkçesi: "Tanrı işitti" adını veriyor ve kendisi de artık soyunu sürdürecek bir erkek çocuğu olduktan sonra adını değiştirip: Türkçede "ata" anlamına galen İbranice "ab" ile Türkçede "bir soy" anlamına gelen İbranice "rahm"ı birleştirip "Abrahm" (Arapçası: İbrahim) Türkçesi "bir soyun atası" adını alıyor. Derken bu olay, ona yıllardır bir erkek çocuk doğuramamış olan ilk karısını çok üzüyor. Bu kez de ilk karısı kendisinin de bir erkek çocuk doğurması için gece gündüz Tanrı'ya yalvarmaya başlıyor. Birkaç yıl yana yakıla dua ettikten sonra, Tanrı bu kadının da yalvarmalarını olumlayıp ona da bir erkek çocuk doğuracağını bildiriyor. Gelgelelim kadın 90 yaşındadır. Tanrı'nın bu müjdesine bir türlü inanamıyor; "Ne?! Ben mi?! Bu yaşımda doğum mu yapacağım?" diyerek kıkır kıkır "gülüyor". Sen misin Tanrı'nın müjdesine "gülen"? Bir de bakıyor ki karnı şişmeye başlamış. Derken doksanlık kadın günü gelip bir oğlan çocuk doğurmuyor mu? Eh, bu çocuğa da bir ad koymak gerekiyor. Çocuğun adını İbranice "güldüren" anlamına gelen "İshak" koyuyorlar; çünkü bu çocuk anasını "güldürmüş". Gelgelelim, ikinci erkek çocuk doğunca, baba "Abrahm"ın "bir soy atası" anlamına gelen adının da yeni duruma göre

değiştirilmesi gerekiyor. Öyle ya, artık iki erkek çocuğu olduğuna göre, kendisinden "bir soy" değil, "iki soy" türeyecek. Bu nedenle baba da adını değiştirip Türkçede "ata" anlamına gelen İbranice "ab" ile Türkçede "soylar" anlamına gelen İbranice "raham"ı birleştirerek "Abraham", Arapçası "İbrahim", Türkçesi "Soylar atası" yapıyor. İşte kutsal kitaplarda Tanrı'nın elçisi olarak adı geçen "İbrahim" (Soylar atası) bu İbrahim'dir; ilk oğlu "İsmail" (Tanrı işitti) ikinci oğlu "İshak" (Güldüren) böyle olmuştur.

İbrani kutsal yazılarındaki tüm kişi adlarının böyle yaşanmış olgulardan kaynaklanan bir anlamı vardır. Adlar, gerçek durumu tanımlayan sözlerden oluşur. Bir varlığın gerçek durumunda bir değişme olduğunda, onun adı da yeni durumuna uyacak bir sözcükle değiştirilir. Bu ilke yalnızca kişi adları için değil, yer ve nesne adları için de geçerlidir. Örneğin, bir gün bir su kuyusu açarlar. Bu su kuyusunun kimin olacağı konusunda aralarında "kavga" çıkar. Bu nedenle o kuyunun adı "kavga" anlamına gelen İbranice "esek" konur. Sonra bir kuyu daha açarlar. Kuyular iki olunca aralarındaki su kavgası bitip "barış" yaptıklarından dolayı, bu ikinci kuyunun adını "barış" anlamına gelen İbranice "rehavot" (Arapçası; "rehavet") koyarlar.

Bir kişiye, bir yere, bir nesneye ad olarak verilen sözcüğün sözlük anlamının, ad olarak verildiği nesnenin, kişinin, yerin gerçek durumuna uygunluğunu gözetmek, yalnızca eski İbranilerde değil, bütün eski soylarda karşılaştığımız bir "ad koyma ilkesi"dir. Örneğin Moğollarda "Cengiz Han"ın adı, çocukluğunda "Cengiz" değil, "Temuçin"dir. Bu ad ona doğduğu yıl görülen ilginç bir olayın anısına verilmiştir. Ancak Temuçin büyür, egemenliği çok geniş alanları kapsayan bir hakan olur; öyle ki, ülkesinin bir ucu Hazer "denizi"ne, bir ucu Kara "deniz"e dayanır. İşte egemenliğinin sınırları "iki denize" dayandığı içindir ki, Temuçin'in adı bu yeni duruma göre değiştirilir; Temuçin atılır, yerine eski Türkçe "tengiz" (deniz)in Moğol dilindeki çoğulu "Cengiz" (iki deniz) adı verilir. "Cengiz Han" (İki denizin hakanı, denizler hakanı) demektir, ki adı durumuna uygun olmuştur.

Eski Türklerin ad koyma geleneklerinin de yukarıda örneklediğimiz "ad koyma ilkeleri"ne ve "sözcük türetmenin evrensel ilkeleri"ne dayandığını, en belirgin olarak "Dede Korkut Anlatıları"nda buluyoruz.

Bu anlatılardan birinde, Dirse Han'ın bir oğlu olur. Bu oğul ergenlik çağına girmesine karşılık, "kendisini kendi benzerlerinden ayırt ettirecek nitelikte bir özgünlük sergileyemediği için adsız" yaşamaktadır. Çünkü, toplumun ad koyma kurallarına göre, onun kendisini öbürlerinden ayıracak "özel bir ad"ı olabilmesi için, kendisini öbürlerinden ayıracak "özel bir yan"ı görülmesi gerekmektedir. Günün birinde karşısına azgın bir "boğa" çıkar. Adsız dolaşan bu genç o "boğa"yı bir vuruşta yıkınca, "kendisini kendi benzerlerinden ayırt eden ve böylece özel bir adla anılmayı gerektiren bir özellik göstermiş" olur. Toplumun ad koyucusu Dede Korkut gelir, boy boylar, soy soylar; gence bir ad verir: "Boğaç".

Toplumun ad koyucu başı Dede Korkut, gence verdiği adı öylesine uydurmamıştır. Baştan savma bir ad vermemiştir. Gözlerinin önünde, o güne dek görülmemiş —dolayısıyla adlandırılmamış— bir olay olmuştur; belleğinde geçmişte ayırdına varılmış olgulara verilmiş adlardan oluşan bir sözlük vardır; elindeyse "bilinen sözcüklerden bilinmeyen sözcükler türetmeye yarayan türetim (yapım) ekleri" bulunmaktadır. Bir de, tüm toplumların bilge kişilerine Tanrı'nın armağan ettiği "ad koyma", "sözcük türetme" yetisi...

Eski çağlarda doğaçtan işleyen bu yetiyi biz şimdi bir yazılı yasaya çevirebiliriz:

* Ayırdına yeni varılan —dolayısıyla o an için bir adı bulunmayan— yepyeni bir olguyla karşılaşıldığında,

* öncelikle, yeni gözlemlenen bu olgunun, geçmişte karşılaşılıp da adı geçmişte konulmuş bulunan olgulardan hangisiyle ne gibi bir bağlantısı olduğu düşünülür,

* sonra da, ad konulmayı bekleyen bu yeni olguya, onu şu ya da bu açıdan bağlantılı gördüğümüz bilinen bir olgunun bilinen adından,

* uygun türetim (yapım) ekleri kullanılarak,

* yeni bir sözcük türetilip,

* ad verilir.

* Seçilen türetim (yapım) eki, ad konmayı bekleyen yeni olgunun, adı konmuş eski olgulardan hangisiyle nasıl bir bağlantı içinde düşünüldüğünü gösterir, eleverir.

* Bu bir "biçimsel benzerlik" bağlantısı, bir "işlevsel benzerlik" bağlantısı ya da bir "neden-sonuç" bağlantısı olabilir.

* örneğin, ad konulacak gencin kendisi boğaya "biçim olarak benziyor" olsaydı, adı "Boğamsı" konabilirdi. Oysa, genç boğayı "yenmiş"tir, devirmiştir. Üstün gelmek anlamında "yenmek" nasıl "yemek"ten geliyorsa, eski çağlarda savaşta üstün çıkmak da "içmek" sözcüğüyle anlatılıyordu. İşte genç boğaya üstün geldiği için, üstün gelmek anlamındaki "iç"ten "ç" sesi eklenerek, "Boğaç" konmuştur adı; Boğayı yenen.

Diyorlar ki, "Türkçe soyut kavram adları türetmeye yetmiyor, Türkçe yetersizdir." Bunu nasıl diyebiliriz? Neye dayanır bu sav?

"Bizim dilimizde "vites" anlamına gelen yerli bir sözcük yoktur," diyorlar. Oysa "vites" Latincede "çubuk" demektir. Batılılar 2000 yıl önceki Latinlerin "çubuk" anlamına gelen"vites" sözcüğünü alıp, otomobillerin "vites"i, "çubuğu" anlamında kullanmışlardır. Gerçekte "çubuk" anlamına gelen "vites" sözcüğü, sözlükteki anlamıyla bugün ad olarak kullanıldığı otomobil parçasını bütünüyle tanımlamaya, anlatmaya, adlandırmaya yetmez; onu yalnızca "biçimi"yle tanımlamaya yeter. Ancak bilinmelidir ki, hiçbir dilde, hiçbir sözcüğün ad olarak verildiği nesneyi bütünüyle tanımlamaya yeter bir anlamı yoktur; verilen ad onun yalnızca bir yönünü dile getirebilir çok çok... Batılılar "vites" (çubuk) sözcüğünü bir otomobil parçasına gördüğü işlev bakımından "çubuk"la uyumsuz olsa da, biçimsel benzerlik açısından "çubuk" gibi olduğu için yakıştırmışlardır. Bizse, öz dilimizden sözcükleri, bırakalım soyut kavram adı olmaya, nesne adı olmaya bile yakıştıramaz durumdayız; ne gülünç.

"Zaman", batı dillerinde "krono" sözcüğüyle adlandırılan bir "soyut kavram adı"dır. Gelgelelim "krono" geyik boynuzu demektir. Geyikler her yıl yeni bir boynuz çıkarırlar. Bu nedenle "boynuz", "krono", zamana ad olmuştur. "Kronoloji" böyle türetilmiş bir sözcüktür. Biz Türkler dilimizde bulunan "boynuz" sözcüğünden "kronoloji" anlamına gelen bir sözcük türetmeyi beceremeyiz, ama batılılar pekâlâ "krono" (boynuz) sözcüğünden "kronoloji" yi türetebilmişlerdir. Uysa da, uymasa da!

Bizler, Dede Korkut'larımızın "ad koyma yordamı"ndan koptuğumuz içindir ki, kendi öz sözcüklerimize yabancılaşmış bulunuyoruz. Batılılar kendi Dede Korkut'larının ad koyma yolundan yürüdükleri içindir ki, kendi öz dillerini işliyor, geliştiriyor; ve böylece kendi yaşamlarını kendileri için daha anlamlı, daha sevecen, daha yaşanır kılabiliyorlar.

1991

KURTULUŞ SAVAŞINI OSMANLICAYLA DEĞİL TÜRKÇEYLE KAZANDIK

BEYAZ Nokta Vakfı, Boğaziçi Beyaz Nokta Derneği Saygıdeğer Üyeleri...

Öncelikle 18 Ocak 1996 günü İstanbul Dedeman Oteli'nde yaptığınız toplantıya beni de çağırarak, *Dil ve Din* kitabımla ilgi bir konuşma yapma ve görüşlerimi seçkin, aydın kişilerden oluşan topluluğunuzla paylaşma olanağı sağladığınız için teşekkür ederim.

Konuşmam sırasında, "Osmanlı dilinin, özellikle de son dönemlerinde epeyce bulanıklaşmış olduğunu, bu yüzden Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı günlerinde çevresindekilerle yaptığı konuşmaları krokiler çizip ellerine vererek pekiştirme gereği duyduğunu" söylemiş ve bunu Atatürk döneminde ABD'nin Ankara Büyükelçiliği görevinde bulunan General Charles H. Scherrill'in yazdığı anılara dayanarak açıklamıştım.

Bir dinleyici, karşı çıkarak, söylediklerimin doğru olmadığını; General Scherrill'in kitabında böyle bir şey olmadığını; Atatürk'ün de, çevresindekilerin de çok iyi Osmanlıca bilen kişiler olduklarını; Osmanlıca'nın çok gelişmiş bir dil olduğunu; Atatürk'ün derdini anlatabilmek için krokiler çizmeye gerek duymuş olamayacağını söylemişti.

Buna karşılık ben, söz konusu kitabın yanımda olmadığını, ilgili kaynaktan konuya ilişkin sayfaları derneğe göndereceğimi söylemiştim. Bu yazım, o sözümü yerine getirmek üzere yazılmıştır.

Konuşmamda kaynak olarak gösterdiğim kitabın tam künyesi şöyledir:

Üç Adam; Kemal Atatürk, Roosvelt, Mussolini

Yazan: General Charles H. Scherrill, Birleşik Amerika Hükümetlerinin eski Ankara sefiri.
Türkçeye çeviren: Cemal Bükerman
İstanbul Cumhuriyet Matbaası, 1937

Kitabın içinde, ilk sayfada Atatürk'ün bu yazara imzalayıp verdiği bir fotoğrafı bulunmaktadır. Atatürk bu fotoğrafını şöyle yazıp imzalamıştır:

"To my faithful friend Charles H. Scherrill, Whose eyes can penetrate in the depths of nature's virtue."

Ankara, July 12, 1935 K. Atatürk

Bu kitap yayımlandığında Atatürk sağdı, yani o öldükten sonra arkasından yayımlanmış bir kitap değildir. Bu nedenle kitapta yazılanların Atatürk'ün de onayladığı şeyler olduğu apaçıktır. Kitabın Atatürk'ün çizdiği krokilerden söz eden bölümleri şöyledir:

"Kemal, muvaffakiyetlerinin ekserisini tükenmek bilmeyen sabrı sayesinde elde etmiştir." (...) "Bu muvaffakiyette, evvela 1919 senesi temmuzunda Erzurum kongresinde, sonra da Sivas ve Ankara kongrelerinde, tamamiyle ümitsiz bir halde bulunan delegelere yurdun kurtarılması hususundaki planlarını kabul ettirebilmek için yaptığı uzun ve sayısız konuşmaların da tesiri olmuştur." (...) " Yurttaşlarını tenvir için Kemal'in yapmış olduğu görüşmeler hakkında bir fikir edinebilmek için okurların, onun tarafından yapılan mülakatlar ve muharebeler için kırmızı ve mavi kalemlerle çizmiş olduğu krokileri görmeleri icab eder.

Bu krokiler, bahsetmiş olduğum sabrın en bariz birer delilidirler.

Bir gün kendisi ile biyoğrafisi hakkında yapmış olduğum uzun mülakatlardan birinde, niçin Washington'un misaline uyarak idare merkezini yurdunun içlerine nakletmiş olduğunu sordum. Bir ucu kırmızı ve diğer ucu mavi olan bir boyalı kalem alarak cevap verdi:

"Bunun sebebini, Yıldız köşkünde Sultan ile yapmış olduğum son mülakatı tasvir eden bir kroki ile izah edeceğim. Odaya girdiğim zaman Sultan orada, bir masanın yanında oturmakta idi (odanın süratle çizmiş olduğu planı üzerinde mevkii işaret etti); ben burada, ("ben" kelimesini mavi ile yazdı) onun karşısın-

da idim. Şurada bir pencere bulunuyordu (Türkçe pencere kelimesinin birinci harfi olan P'yi majiskül olarak yazdı) ve Sultan benimle konuşurken mütemadiyen o tarafa doğru bakmakta idi. Acaba neye bakıyordu dersiniz? (Süratle birkaç mavi gemi çizdi) Sultan, Boğaziçinde, Yıldız köşküne karşı demir atmış bulunan müttefik devletler donanmasına bakmakta idi. Bu resim size, İstanbul'da yerleşmiş olan herhangi bir Türk hükümetinin yabancı devletlerin boğazlar üzerindeki bahri kontrolü ile ne derece meşgul bulunduğunu, ve idare merkezimizi bu devletlerin bahri ve askeri kontrolünden masun bir yere, yurdumuzun içlerine nakletmenin ne kadar lüzumlu olduğunu izah eder."

Kemal, Erzurum'da ve sonra da Sivas'ta fikirlerine taraftar kazanmak hususunda yapmış olduğu konuşmalarda hep bu çeşit krokiler çizerek çalıştı.

İdare merkezinin Ankara'ya naklindeki sebebi bana anlatmak için Kemal'in çizmiş olduğu kroki benim üzerimde ne kadar realist bir tesir yaptı ise bu renkli krokiler de ümitleri kırılmış Türkler üzerinde aynı kuvvetli tesiri yaptılar.

Bu krokiler, Kemal'in ziyaretçilerinin, onun projelerini *işittikleri gibi görmelerini* de mümkün kılıyorlardı. Şüphesiz bütün bunlar az çok bir zamana muhtaç idiler, fakat Kemal'in sabrının ne kadar faydalı bir tesiri haiz bulunduğunu ispat ediyordu.

Ben nasıl benim krokimi aldımsa, herkes de şef ile yaptığı görüşmenin bu faydalı hatırasını öylece alıp götürüyordu. Ziyaretçi, yapmış olduğu görüşmenin ana hatlarını, elindeki kroki sayesinde başkalarına da izah edebiliyor, ve bu suretle de Kemal'in düşünceleri etrafa yayılmış oluyordu.

Bunun neticesinde Kemal'in politik doktrini büyük bir süratle genişleyerek bütün memlekete yayıldı." (*Bkz: a.g.y.*, s. 152, 154)

Charles H. Scherrill'in aktardığı bu anılarda görüleceği üzere, Atatürk Kurtuluş Savaşı'nı yürütürken, yalnızca çok iyi bildiği Osmanlıca'yla yetinmemiş, sözlerini krokiler çizerek pekiştirme gereği duymuş, Erzurum, Sivas, Ankara kongrelerinde, konuştuğu her yerde ve herkese krokiler çizip vermiştir. Niçin?

İşte bu sorunun yanıtı benim *Dil ve Din* kitabımın "Anlamak Nedir?" başlıklı bölümünde yer almaktadır. Bu bölümü bir kez daha okursanız, gözde görüntüye dönüşmeyen bir konuşmanın anlaşılmaz olacağını göreceksiniz. İşte Osmanlıca son kertede bulanıklaşmış bir dil olduğu için, anlaşılırlığı, yani sözcüklerin gözde görüntüye dönüşebilirliği oldukça tükenmiş durumdaydı; böyle bulanık bir dille savaş iletişi-

mini yürütmek çok güçtü; sözlerin apaçık anlaşılması için krokilerle pekiştirilmesi zorunluydu.

Sonuç olarak, konuşmamda "Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı süresince Osmanlıca'nın bulanıklığını krokiler çizerek aştığını" söylememde bir yanlışlık yoktur. Evet, karşı çıkan dinleyicinin dediği gibi, Atatürk Osmanlıca'yı çok iyi biliyordu, çevresindekiler de Osmanlıca'yı iyi bilen kurmaylardı, bu doğru; gelgelelim Osmanlıca'nın kendisi bulanıktı, işte sorun buradaydı.

Atatürk, yalnızca Kurtuluş Savaşı günlerinde değil, daha 1916'da, Osmanlıca'nın kaypak, bulanık yapısından yakınıp tuttuğu günlüğe şöyle yazmıştır:

"7 Teşrinisani 1332 Pazartesi (20 Kasım 1916)
(...) Emirlerde "maksad"ın suret-i tebliği anlaşılmamıştır... "Gaye" ile "maksad" karıştırılıyor!.. Bir de icra kumandanı, akıl kumandanı olacak!.."

Atatürk, yakınında yer alan ve çok iyi Osmanlıca bilen icra kumandanına "gaye" ile "maksad"ı birbirine karıştırdığından dolayı işte böyle kızıyor. Onun günlüğünden bir aktarma daha yapalım:

9 Teşrinisani 1332 Çarşamba (22 Kasım 1916)
(...) Talimnameden "marş"ı kaldırıp "yürü!" demeliyiz.

Atatürk 1916'da Fransızca kökenli "marş" sözcüğünün kaldırılmasını, yerine Türkçe kökenli "Yürü!" sözcüğünün konulmasını önermiştir.

Sanırım aktardığım bu küçük örnekler, Osmanlıcanın Osmanlı aydınları arasındaki iletişimde dahi sorun çıkaracak denli bulanıklaşmış bir dil olduğunu yeterince göstermiştir. Evet, Osmanlıca yalnızca aydın ile halkı birbirinden koparmakla kalmamış, aydın ile aydını da birbirini anlayamaz duruma düşürmüştür. Bu savımı Namık Kemal'in şu sözleriyle kanıtlayabilirim:

Bir günlük gazeteyi anlayabilmek için dahi seksen kerre sözlüğe bakar olduk!

İşte Atatürk'ün yalnızca konuşmakla yetinmeyip sözlerini çizimlerle, krokilerle pekiştirme gereği duyması, Osmanlıcanın o yıllarda artık iyice bulanık bir dil durumunda olmasından ve bu dille Kurtuluş Savaşı'nın gerektirdiği iletişimi yürütmenin çok güç olmasındandır.

Bana karşı çıkan dinleyicinin, Osmanlıca çok gelişmiş, mükemmel bir dildi, saptamasına da katılmıyorum.

Kurtuluş Savaşı'nda komutanların birbirlerine çektikleri telgrafların dili, Osmanlıcanın ağdalı bulanık sözcüklerine olabildiğince yer vermeyen, daha çok halkın kullandığı sözcüklerden oluşuyordu. Gerçekte Dil Devrimi, Kurtuluş Savaşı'nın dayattığı bir zorunluluk olarak, daha Kurtuluş Savaşı günlerinde başlamış bir girişimdir. Kurtuluş Savaşı önderleri, halkı savaşa sokabilmek için aydınların bile birbirini anlayamadıkları denli bulanık bir Osmanlıcayla seslenemezlerdi yığınlara. Eğer yığınlara Osmanlıca seslenselerdi, halkı kazanmalarının olanağı yoktu çünkü.

Tarihçi yazar Cemal Kutay'nın *İstiklal Savaşı'nın Maneviyat Ordusu* adlı kitabında, Kurtuluş Savaşı önderlerinin yığınları olup bitenler konusunda aydınlatarak onları saldırganlara karşı savaşa çağırmak üzere bir "İrşad Heyeti" kurulduğu ve üyelerinin aydınlatıcı konuşmalar yapmak üzere yurda dağılmadan önce, yığınlara Osmanlıca değil, apaçık halk Türkçesiyle seslenmeyi ilke edindikleri, şöyle anlatılmaktadır:

Bir Menteşe milletvekili Esad Efendi Hoca vardı ki, unvanı Cephe Müftüsü idi. Ümmi, okuma yazma bilmez, Türkçesi en basit askerin mutlak rahatlıkla anlayacağı sade dille o kadar heyecanlı, tesirli, ruhları ümid ve azimle cihazlayan vaazlar veriyordu ki, en yüksek rütbesine kadar bütün ordu, adeta mütehassiri ve meftunu idik.(...) Tek dayancımız haklı olmamızdı. Fakat bu haklılığımızı halka layığı gibi anlatamazsak o dayancımız da yıkılacaktı. Türk milletinin selim hissi vardı. Yeter ki biz o günün tabiriyle münevverlerin ağdalı lisanı ve karışık mantığını, O'nun anlayış çerçevesine sığdırabilseydik... Bizim heyet allahaısmarladık için Reis Mustafa Kemal'i ziyarete gitti. Üç kişi idik: Kayseri Mebusu Hoca Alim Efendi Hazretleri, Dr. Tevfik Rüştü ve ben. İki vilayeti nahiyelere kadar dolaşacak, hem hakikatleri anlatacak, hem mahalli irşad heyetleri kuracaktık. Yola çıkınca doktor Tevfik Rüştü Bey, Hoca Alim Efendiye dedi ki: "Efendi hazretleri.. Siz şimdi kentlerde, köylerde, istiklal, vatan sevgisi, cihad, meşru devlete bağlılık, kasıtlı telkin ve menfi propagandalardan uzak kalma, gibi, zaferimize esas olacak hususları halka anlatacak,

dini ve şer'i esasları izah edeceksiniz. Misaller de vereceksiniz. Bunları acaba halkın kolaylıkla anlayacağı, sıkıntısız kavrayacağı basit bir dille yapmanız mümkün değil midir?" Hoca Alim Efendi tereddütsüz, fakat biraz da hayret bakışları içinde cevap verdi: " Ya ben onlara Arapça mı hitap edeceğim? Elbette istisnasız hepsinin sıkıntısız anlayacağı dille gerçekleri konuşacağım. Nasihatın en hayırlısı karşısındakinin kolaylıkla anlayacağıdır sözü, kudsi hadistir. Biz bu hakikatleri halka mı anlatacağız, yoksa kendimize mi? Elbette halkın kolaylıkla kavrayacağı dille, en sade en basit şekilde konuşacağız." Görev bölümü yaptık: Açıklayacağımız meseleleri Dr. Tevfik Rüştü Bey'le ben ele alıyorduk. Hoca Alim Efendi de gayemize uygun telkinleri dini ve şer'i naslarla apaçık dille yerine getiriyordu. Camiler insan almıyordu. Vazife gördüğümüz yerlerde mahalli tabirleri bile öğreniyorduk. En çetin ve kalıplaşmış zannedilen mevzuları halkın diline, duyuşuna, görüşüne göre değerlendirdik. Çünkü gerçekleri halka anlatabilmeyi, kalıbların üstüne çıkma sayan mübarek bir din bilginine sahiptik." (*A.g.y.*, s. 244, 246)

Bilgilerinize,
Saygılarımla...

Cengiz Özakıncı, 19.01.1996

BASINDA ÇIKAN YAZILARDAN SEÇMELER

DÜNDEN Bugüne Türklerde Dil ve Din, müthiş bir kitap. Olağanüstü bir kitap. Türk diline, Arap dilinden yapılan dinsel konulu çeviri olgusunu ve bu olgudan kaynaklanan düşünceyi alt üst eden bir kitap.

Cengiz Özakıncı'nın *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din* isimli kitabı, vazgeçilmez, zorunlu, kesin bir başucu kitabıdır.

Özakıncı, tüm Türk dili karşıtı, Arap dili yandaşı, Fars dili yandaşı, bağnaz, tutucu, yobaz, karayobaz, karaaydın, köktendilci, köktendinci, şeriatçı dilbilim ve dinbilim akıllarını, bilgilerini, düşüncelerini, öğretilerini, kuramlarını, kurallarını, yargılarını, yasalarını hallaç pamuğu gibi allak bullak ediyor.

Özakıncı, Arap dili ve Fars dili taraftarlarının Türk diline karşı yüzyıllardan beri yaptıkları hıyanet, ihanet ve kötülükleri çarpıcı bir biçimde anlatmaktadır.

19 Kasım 1994
Cumhuriyet Gazetesi

Metin Erksan

*
* *

Kitabı zamanım elverdiğince dikkatle okumaya başladım. Gece bıraktığım bölümü gündüz kafamda evirip çeviriyor, örnekleri anımsamaya ve çevremdekilere aktarmaya çalışıyor, iş dönüşü kitaba ayıracağım sürenin gelmesini iple çekiyordum.

Okuduğum kitap güzelim Türk dilinin başından geçenleri, daha doğrusu başına gelenleri anlatıyordu ve bu acılı öykü son derece çarpıcı, anlaşılır örneklerle gözler önüne serilmekteydi.

Kitabın yazarı, Türkçemizin geçmiş dönemde din adına Araplaştırıldığını, daha sonra Osmanlıca uydurmacasıyla Arapça ve Farsçanın saldırısına uğrayarak yozlaştığını, anlaşılmazlaştığını örnekleriyle kanıtlarken, günümüzde batılılaşma özentisiyle de "The Türkçe" durumuna gelerek yeni bir yozlaşma içine düştüğünü belirtiyor.

Kitapta insanı kolayca etkileyen bir kaç yorum ve örneği buraya almak ve okuyuculara yapıtta bulabileceklerini anımsatmak istiyorum.

Yazar kitabına Mehmet Akif'in dindeki yozlaşmayı açıklayan "Biz cehaletimiz yüzünden dini bu hale getirdik, din de bizi bu hale getirdi. İslam dini bir miskinlik (uyuşukluk) dini oldu." tümcesiyle başlıyor ve yanlış anlaşılan, yanlış yorumlanan Kur'an'daki dil sorununa değinerek, "Dilimizi dinbilgiçleri bozdu; din ise bozulan dilimiz yüzünden bozuldu," diye yorumunu yapıyor ve somut belgelerle konuyu gün ışığına seriyor.

Cengiz Özakıncı'nın birkaç örnekle tanıtmaya çalıştığımız bu ilginç araştırması, kafası karışık, soruları yanıtlanmamış tüm arayış içindeki insanlarımıza çok iyi ipuçları ve çözüm önerileri vermekte, içine çekildiğimiz kısır döngüden kurtulmak için dilimizi yabancı sözcüklerden arındırmamızın ve dini de bilimi de günlük yaşantımızı da kendimizi anlatmaya en uygun abc ile ve Öztürkçe olarak sürdürmemizin önem ve gerekliliğini vurgulamaktadır.

Dil ve Din adlı bu yapıtın, geçmişimizi ve bugünümüzü kavramada hepimize, özellikle de gençlerimize iyi bir uyarı ve yol gösterici olacağı kanısındayım.

Prof. Dr. Türkan Saylan

Cumhuriyet Kitap, sayı 290, s. 20

*
* *

Özakıncı, *Dil ve Din* isimli 259 sayfalık araştırma-inceleme kitabında, toplumda dil bilinci uyandırmaya büyük çaba harcamış. Nitelik ve nicelik olarak kapsamlı bir yapıt vermeyi başaran Özakıncı,

dilini ve ülkesini çok seviyor; baştan bunu söyleyelim ve yapmak istediğini kendi dilinden örnekleyelim:

> Bu bölümde pek çok örnekler verdim. Ortaya pek çok bulgular koydum. Kimi anlarda güldüm, ancak gülerkende kızarken de içim kan ağlıyordu. Bilmenizi isterim ki, Tanrı'nın buyruklarıyla Müslümanların yaptıkları arasında gördüğüm uçurum, bu duruma nasıl gelindiğini araştırmaya itti beni. Bulabildiğim nedenleri sizlerle paylaşmak istedim. Yanlış mı düşünüyorum, doğru mu düşünüyorum; bunu başkalarının eleştirilerini alarak öğrenebilirim, diye yazıyorum. Yazdıklarımda çelişkiler arayın! Ben de bir yandan yazıyor, öte yandan yazdıklarımı okuyarak onlarda çelişkiler arıyorum. Yazdıklarımda nerede bir çelişki görülürse, o, ya bendendir ya şeytandan. (s. 141)

Sayın Cengiz Özakıncı, bu eleştiriye açık tavrıyla, araştırmacı ve akademisyen geçinenlerin söylediklerini "Tanrı kelamı" gibi belleyen ve belleten bu toplumda, bir çiçek gibi açıyor. İbranice, Arapça, İngilizce, kökTürkçe, eski Yunanca, Latince, Fenike ve Mısır dilleri üzerine kökbilimsel çalışmalar yapan Özakıncı, bilim adamı titizliğini tüm bulgularda, kaynakça belirtmekte hiç elden bırakmamış. Üniversite ve dengi "bilim yuvaları"nda bulunmayan bilgi, özen, sabır, yeni fikir üretimi, alçakgönüllülük, dil rahatlığı, teknik sorunla temel sorunu ayırdetme özelliği, samimiyet, dürüstlük, bilgiyi topluma ve güncele aktarma heyecanı ve bilgeliğiyle, insanı derinden etkiliyor. Özakıncı, bu heyecanla derdini anlatmak için ter döküyor gerçekten, ama kararlı ve bu nedenle açıklayıcı her türlü yöntemi kullanıyor ve kullandığı didaktik ifade, okuyucuyu terslemiyor. Özakıncı'nın bilgiyi öne çıkaran anlayışı ve bilgiyi iletme kaygısı tüm kitap boyunca yok olmuyor.

Özakıncı'nın bir diğer övülecek yanı, aydınların duyarsız kaldıkları yayınları, insanları ve yazıları izlemesi. Sadece sevdiği yayınları okuyan, sadece sevdiği adamları öven, sadece tuttuğu klana bakarak "bilgi" üreten bir "aydın" değil Özakıncı... O gerçek bir aydın; yani sözcüğün kökbilimsel gerçekliğine uygun olarak aydın adını hak etmiş biri.

Birçok tartışma, araştırma ve bilgiyi kışkırtan *Dil ve Din* kitabını mutlaka okuyunuz. Bu kitap düşünce üretiminize bir katkıda buluna-

caktır. Az üretilen ve ilgilenilen konulara çengel atan Özakıncı, "iyi dergiler"de bile milletin bilim adına nasıl desteksiz attığını belgeliyor. Toplumumuzda bilgi diye yutturulan "nesne"lerin eleştiri yüzü görmemesi acaba neyin ifadesidir.

Nevval Çizgen

Cumhuriyet Kitap, sayı 267, s.17

*
* *

Bilimsel eleştiri geleneğinin yerleşmediği bir ülkede yaşıyoruz. İnsanları ya da kavramları fanatikçe karalamak, çamur atmak, çok daha revaçta. Buna rağmen Türkiye'de eleştiri ve buradan yola çıkarak bilimsel değeri yüksek yapıtlar ortaya koymayı başarabilen insanlar da var. İşte Cengiz Özakıncı bunlardan biri... Daha önce aylık olarak yayımlanan Kitap Gazetesi'nde "Laikomani", "İrticaomani" yazılarıyla dikkat çeken yazarın *Dil ve Din* kitabı, hacimli bir dizin ve bibliyografyaya sahip. Kitabın giriş bölümünde Mehmet Akif'in bir sözü göze çarpıyor:

> Biz cehaletimiz yüzünden dini bu hale getirdik; din de bizi bu hale getirdi. İslam dini, bir miskinlik dini oldu...

Cengiz Özakıncı'nın kitabı işte bu cehalet zincirinden bir halkayı kırma amacı taşıyor. Yazar kitabı şu sözlerle anlatıyor:

> Elinizdeki çalışma din dil ilişkilerinin ulusumuzun geçmişinden bugününe nasıl bir çizgi izlediğini, ulusumuzun dilinin hangi dinsel kaygılarla nasıl bozulduğunu, bu bozulmanın ulusumuzun dinsel kavrayışını nasıl bulandırdığını söz konusu etmektedir.

Özakıncı, kitabında, Türkçeye giren Arapça, Farsça sözcüklerin dili nasıl etkilediği, bu kelimelerin Türkçeye hangi yersiz köksüz kaygı ve düşüncelerle sokulduğu, Türkçedeki kök türev ilişkilerinin nasıl bozulduğu ve bunun Türkçe konuşanlara nasıl yansıdığı, düşünce üretme süreçlerini nasıl gerilettiği gibi konular üzerinde duruyor. Bunu yapar-

ken ortaya son derece net deliller koyuyor ve iddialarını havada bırakmıyor. En önemli dil bozulmasının Kur'an'ı anlamakta ortaya çıktığını vurgulayan yazar, kitabın kırılma noktasını şu sözlerle ortaya koyuyor:

"Din, dilin ucundadır..."

Özakıncı'nın *Dil ve Din* başlıklı kitabını, konuyla ilgilenenlerin Edip Yüksel'in *Kur'an Çevirilerindeki Hatalar* isimli kitabıyla birlikte okumalarında oldukça yarar var...

Matbuat Dergisi
Sayı 18, Şubat 1996

Hakan Eskiyazıcı

*
* *

Cengiz Özakıncı'nın üç yıl önce yazdığı *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din* adlı kitabı konuyla ilgili en derin araştırmalardan biri olarak ilgi görüyor. Kitap ilk baskısını 1994 yılında yaptığı zaman hemen tüketilmişti. Aynı yıl ikinci baskısı da yapıldı, sanıyorum o da tükendi.

Cengiz Özakıncı, kaynak niteliğindeki bu kitabına, Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçeye girmesinin doğurduğu sakıncalarla başlıyor ve Türklerin Türkçeyi Arap yazısıyla yazmalarının gerekli ve yararlı olduğunu bilimsellik süsü verilmiş savlarla dayatanlar üzerine hazırlamış olduğu bir denemeyle son veriyor. Kitabı okuduktan sonra Türklerin İslamı kabul ettikten sonra yapılan ilk Kur'an çevirilerinde Arapça Farsça sözcüklerin neredeyse yok denecek kadar az olduğunu öğreniyoruz. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 73 numara ile korunmakta olan Karahan Türkçesiyle yazılmış olan çevirinin neredeyse tamamen Öztürkçe olması, Türklerin benimsedikleri dinin kutsal kitabını kendi dillerine çevirip kabul ettikleri dini anlamaya önem verdiklerini gösteriyor.

Elbetteki Arap yazısı da tüm yazılar kadar önemlidir. Kuşkusuz Arap dilini bir başka yazıyla yazmak güç olacağı gibi, Arapçadan baş-

ka bir dili Arap yazısıyla yazmaya kalkmak da güçtür. Aslında konunun özü çok nettir. Atatürk'ün dediği gibi, "Mesele din meselesi değil, dil meselesidir." Cengiz Özakıncı'nın kitabı da salt bu yüzden dilimizin ve dinimizin nasıl fakirleştiğini gözler önüne seren örneklerle dolu. Bence okunmaya ve üzerinde tekrar tekrar düşünmeye değer.

Birsen Altıner

Akşam Gazetesi, 30 Aralık 1997

KAYNAKÇA

Hazırlayan: Meral Karaca

ABDÜLBAKİ, Muhammed Fuad: *el-Mücem-ül müfehres-el-lafz el-Kur'an el-Keriym*. İstanbul: Çağrı Yay., 1990. IV, 782 s.; 24,5 cm.

ABDÜLKERİMOĞLU, Abdülkerim: *Mehmet Akif'in Kur'an-ı Kerim'i Tefsiri Mev'ıza ve Hutbeleri*/Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Nuran Abdülkadiroğlu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1991. 231 s.; 24 cm. (Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 281, Halk Kitapları: 85) Kaynakça, sözlük ve dizin var. ISBN 975-19-0195-2

AHMET, Şerif: *Anadolu'da Tanin*: Birinci gezi / haz. Çetin Börekçi. İstanbul: Kavram Yay., 1977. 344 s.; 19,5 cm. (Kavram Yay.: 7, Tarih-Belge-Gezi-Anı Dizisi: 1).

"Akademi". *Zaman Gazetesi*, 12 Kasım 1991

AKERSON (Erkman), Fatma: Anlam *Çeviri Karşılaştırma, Bizim Dilimizden Öteki Dile — Öteki Dilden Bizim Dilimize*. İstanbul: ABC Kitabevi, 1991. 148 s.: şkl.; 23,5 cm. Kaynakça var. ISBN 975-09-0194-0

AKPINAR, Turgut: *Arap Yazısının Birleştirici Yönü. Tarih ve Toplum Dergisi*, Mart (1991), s. 87.

AKSAN, Doğan: *Anlam Alışverişi Olayları ve Türkçe*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1961), s. 207-273.

AKSAN, Doğan: *Kavram Alanı — Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazıdilinin Eksikliği Üzerine*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1991), s. 253-262.

AKSAN, Doğan: *Türk Anlambilimine Giriş: Anlam Değişmeleri*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1969), s. 45-55

ALİEV, Aleaddin Mehmedoğlu: "Lehçe farkı ortadan kalkacak!", *Zaman Gazetesi*, 6 Eylül 1991.

"Arap Birliği Tabeladan İbaret". *Zaman Gazetesi*, 9 Şubat 1991.

ARAT, Reşit Rahmeti: *Eski Türk şiiri*. 2. bs. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu, 1986. XXIII, 506 s.; 24 cm. (AKDTYK Türk Tarih Kurumu Yay.: VII. Dizi, Sayı: 45a).

ATEŞ, *Ahmed: Arapça Dilbilgisi, I: Alfabe, Kelime, Şekil Bilgisi, Türetme*. Ahmed Ateş, Tahsin Yazıcı, Nihad M. Çetin. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1964. XII, 307 s.; 24 cm. (İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay.: No.: 1064).

AYYUBİ, N. Akmal: *Önemli Bir Türkçe Sözlük*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1965), s. 65-101.

AZAD, Mevlana ebu'l Kelam: *Fatiha Tefsiri*/çev. Orhan Bekim. İstanbul: Bir Yay., 1984. 311 s.; 19 cm.

BAİNES, John: *Eski Mısır*/John Baines, Jaromir Malek; çev. Zeynep Aruoba, Oruç Auroba. İstanbul: İletişim Yay., 1986. 240 s.: res, şkl, hrt.; 30,5 cm. Kaynakça, dizin ve sözlük var.

BAKİLER, Yavuz Bülent: "*Avrupa'daki Bir Başka Yüzümüz.*" *Zaman Gazetesi*, 5 Nisan 1991.

BANGUOĞLU, Tahsin: *Eski Türkçe Üzerine*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1964), s. 77-84.

BANGUOĞLU, Tahsin: *Oğuz Lehçesi Üzerine*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1960), s. 23-48.

BANGUOĞLU, Tahsin: *Uygurlar ve Uygurca Üzerine: Kaşgari'den Notlar*, 1. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1958), s. 87-113.

Barnabas İncili/çev. Mehmet Yıldız; önsöz ve notlar Ali Ünal. İstanbul Kültür Basın Yayın Birliği, (t.y.) 371 s.; 19,5 cm. (Kültür Basın Yayın Birliği 26; İnçeleme Araştırma: 8).

BAŞER, Faruk: "*Kur'an-ı Kerim'i herkes anlayabilir mi?*". *Zaman Gazetesi*, 8.2.1991.

BAŞKAN, Özcan: *İnsan Dilinin Doğuşu.* Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1968), s. 143-156.

BATTAL, Aptullah: *İbnü-Mühenna lugatı*: İstanbul nüshasının Türkçe bölüğünün endeksidir. 2. bs. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, 1988. 105. (2), 3 s.; 23,5 cm. (AKDTYK Türk Dil Kurumu Yay.: 9).

BELGESAY, Mustafa Reşit: *Kur'an hükümleri ve modern hukuk: Mevzuat içtihatlar tatbikat.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1963. 409 s.; 24 cm. (İstanbul Üniversitesi Yay. No: 1015; Hukuk Fakültesi No.: 211) Dizin var.

BELGİL, Vehbi: "Yabancı Dil Nasıl Öğrenilmez." *Cumhuriyet Gazetesi Bilim Eki.*

BORONKOV, A.K.: *Özbek yazı dilinin kurucusu Ali Şir Nevai* / çev. Resime Uygun, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1954), s. 59-96.

BULAÇ, Ali, haz: *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı: Meal ve Sözlük.* İstanbul: Girişim Yayınları, 1990. LIX, 605 s.; 14 cm.

CAFEROĞLU, A.: "Anadolu ağızlarında içses ünsüz benzeşmesi." Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1958), s. 1-11.

CAFEROĞLU, A.: "Anadolu ağızlarındaki metathese gelişmesi." Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belletin, (1955), s. 1-7.

CAFEROĞLU, A.: *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü.* İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1968, XV, 320 s.; 24 cm. (Türk Dil Kurumu Yay. No.: 260).

el-CAHİZ, Ebu Osman Amr b. Bahr: *Hilafet Ordusunun menkıbeleri ve Türklerin faziletleri*= Menakib cund el-Hilafa ve fazail el-etrak/çev. Ramazan Şeşen. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1967. 108 s.; 24 cm. (No.: 33, Seri: III, sayı: A8) Kaynakça ve dizin var.

Cem Sultan'ın Türkçe Divanı/haz. Dr. Halil Ersoylu. İstanbul: Kervan Yay., 1981. 3 c.; 19,5 cm. (Tercüman 1001 Temal Eser: 157, 158, 159). Sözlük var.

CERAM, C.W.: *Tanrılar, Mezarlar ve Bilginler: Arkeolojinin Romanı*/çev. Hayrullah Örs. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986. 363, (3) s.: şkl., hrt.; 24 cm. (Büyük Fikir Kitapları Dizi: 4) Kronoloji var.

CERRAHOĞLU, İsmail: "Batıda Kur'an tetkikleri." Vakıflar Dergisi, XI (1976), s. 323-342.

CERRAHOĞLU, Paşa: *Tezakir, 1-12*/yay. Prof. Cavid Baysun. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1953. XXVI, 178 s.; 24 cm. (Türk Tarih Kurumu Yay. II. Seri No: 17) Dizin var.

el-CEVZİYYE, ibn Kayyım: *Sabredenler ve Şükredenler*/çev. Zeynelabidin Tatlıoğlu. İstanbul: İnsan Yay., 1989. 342 s.; 19 cm.

el-CEZİRİ, Abdurrahman, Şeyh, v.d., haz.: *Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı*= Kitab'ül-fıkıh ala el-mezahib'l-erbeati/çev. Tahsin Ege. Ankara: (y.y.), 1971. 4 cm.; 23.5 cm.

CLAUSEN, Gerard, Sir: "Eski Türkçe üzerine üç not." Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1966), s. 19-37.

DANBY, H.-M.H. Segal: *A concise English-Hebrew/Hebrew-English dictionary*, 5. bs. Tel-Aviv: Dvir Publishing, 1947. 462, 260 s.; 21,5 cm.

DAUZAT, Albert: *Dictionnaire etymologique de la langue Françoise*. göz. geç. ve geniş. 7. bs. Paris: Librairie Larousse, 1947. XXXVII, 840 s.; 20 cm. Kronoloji var.

Dede Korkut Kitabı, I: Giriş-metin-faksimile/(haz.) Muharrem Ergin. 2. bs. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1989. XVII, 251, 87, 154 s.: 24 cm. (AKDTYK Türk Dil Kurumu Yay. Sayı: 169).

DİLAÇAR, A.: *Türk Lehçelerinin Meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyulaşması ve Körlenmesi*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1957), s. 83-93.

DOĞRUL, Ömer Rıza: *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*. 3. bs. İstanbul: İnkilap ve Aka Kitabevleri, 1963. 262 s.; 21 cm. Kaynakça s. 251-255 s.

DOĞRUL, Ömer Rıza: *Yeryüzündeki Dinlerin Tarihi* (y.y.): Yedigün Neşriyatı, (t.y.) 119 s.; 24 cm.

DURİ, A. Aziz: *İlk Dönem İslam Tarihi: Bir Önsöz*/çev. Hayrettin Yücesoy. İstanbul: Endülüs Yay. 1991. 159 s.; 19,5 cm. (Endülüs Yay.: 9, İslam Medeniyet ve Tarihi Dizisi: 1) Dizin var.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul: *Mehmed Akif Hakkında Araştırmalar*, 1. 2. bs. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Vakfı, 1989, 254 s.; 19,5 cm. (M.Ü. İlahiyat Fak. Vakf. Yay.: 19, Mehmed Akif Araştırmaları Merkezi Yay.: 2, Mehmed Akif'e Dair Eserler: 1).

ECKMANN, Janos: *Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi*: Rylands nüshası. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1967), s. 51-69.

ECKMANN, Janos: *Türkçede D, T ve N Seslerinin Türemesi*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1955), s. 11-22.

el-ELMAİ, Dr. Zahir b. Awad: *Kur'an'da Tartışma Metodları*/çev. Ercan Elbinsoy. İstanbul: Pınar Yay., 1984. 512 s.; 19,5 cm. Kaynakça var.

ELÖVE, Ali Ulvi: *Bir Yazı Meselesi Üzerine*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1958), s. 69-85.

ERGİN, Muharrem: *Orhun Abideleri*. 12 bs. İstanbul: Boğaziçi Yay. 1988. 191 s.: fotog, hrt.; 18 cm. (Boğaziçi Yayınları: 1) Kaynakça var.

ERGİN, Muharrem: *Osmanlıca Dersleri*. 9 bs. İstanbul: Boğaziçi Yay., 1987. VIII, 124, 236 s.; 23,5 cm.

ERSOY, Necmettin: *Semboller ve Yorumlarla Görünenden Görünmeyene*. İstanbul: (y.y.), 1990. 422, (14) s.: res.; 19,5 cm. Kaynakça var.

Evolution of Chinese Charakters. Beijing: The People's Republik of Chine Pres. (t.y.) 30 s.; 12 cm.

el-EZRAKİ, ebu'l-Velid Muhammed: *Kabe ve Mekke Tarihi*/çev. Y. Vehbi Yavuz. İstanbul: Çağrı Yay., 1980, XV, 432 s.: fotog, hrt., kroki; 23,5 cm. (Çağrı Yay: 25, Tarih dizisi 3).

von GABAİN, A.: *Eski Türkçenin Grameri*/ çev. Mehmet Akalın. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1988. XXIII, 313 s.; 24 cm. (AKDTYK Türk Dil Kurumu Yay.: 532) Kaynakça s. 195-228. Dizin ve Sözlük var.

von GABAİN, Annemarie: *Eski Türkçenin Yazı Dili* / çev. Sabit S. Paylı. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1959), s. 311-329.

GRÜNBERG, Teo: *Mantıksal Anlam Kuramı: Bir Giriş Denemesi: Kaplamsal Yorumlama*/Teo Grünberg, Adnan Onat. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1980. 83 s.; 24 cm. (Türk Dil Kurumu Yay.: 466) Kaynakça, dizin ve sözlük var.

GÜLER, Ali: "Hadis-i Şerif'ler Kur'an-ı Kerim'in açıklamasıdır." *Türkiye Gazetesi*

GÜLER, Ali: "İslam mı, mezhep mi?" *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Kasıtlı tartışmalar." *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Kur'an-ı Kerim tercümeleri ve hatalar." *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Kur'an-ı Kerim'e mana vermek." *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Mealen ne demektir?" *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Mezhebi bırak İslam'a uy!". *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Tefsir ve hadis okumak caiz mi?". *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Tercümelerdeki yanlışlar." *Türkiye Gazetesi.*

GÜLER, Ali: "Yurtdışında dağıtılan Kur'an-ı Kerim tercümesi." *Türkiye Gazetesi.*

GÜRKAN, Ahmet, haz.: *Kur'an'ı nasih-mensuh ayetleri: Tarihi, mucizeleri ve ilimleri.* Ankara: Yeni İlahiyat Kitabevi, 1980. 288 s.; 19,5 cm.

Halikarnas Balıkçısı: *Anadolu Tanrıları*/yay. haz. Dr. Şadan Gökovalı. 5. bs. Ankara: Bilgi Yay., 1985. 143 s.: res.; 19 cm.

HAMİDULLAH, Muhammed: *Hz. Peygamber'in Altı Orjinal Diplomatik Mektubu ve Arap Yazısının Temeline Giriş*/çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yay., 1990. 190 s.: belge; 19,5 cm. Kaynakça ve dizin var.

HAMİDULLAH, Muhammed: *İlk İslam Devleti: Makaleler*/çev. İhsan Süreyya Sırma. İstanbul: Beyan Yay., (t.y.) 106 s.; 19,5 cm. ISBN 975-473-044-X

HAMİDULLAH, Muhammed: *İslam Peygamberi: Hayatı*, I/çev. M. Said Mutlu. İstanbul: İrfan Yay., 1966. 447 s.; 24 cm. Kaynakça s. 435-444.

HAMİDULLAH, Muhammed: *İslam Peygamberi: Hayatı ve Faaliyeti*/çev. Sahil Tuğ, göz. geç. 5. bs. İstanbul: İrfan Yay., 1990 2 c.; 24 cm. Kaynakça s. 1149-1157. Dizin var. ISBN 975-371-017-8 (tk)

HANÇERLİOĞLU, Orhan: *İnanç Sözlüğü: Dinler-Mezhepler-Tarikatlar-Efsaneler. İstanbul*: Remzi Kitabevi, 1975. 861 s.; 24 cm. (Büyük Fikir Kitapları Dizisi: 24) Kaynakça ve dizin var.

HAZAİ, G.: *Jakab Harsanyi-Nagy'ın Latin Harfleriyle Yazılmış Türkçe Metihleri.* Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1971), s. 47-59.

HEKİMOĞLU, İsmail: "Basın yayın ve Müslümanlar". *Zaman Gazetesi*, 4 Kasım 1991.

HEKİMOĞLU, İsmail: "Gaflet." *Zaman Gazetesi*, 12 Ekim 1991.

HEKİMOĞLU, İsmail: "Tanrı kelimesinin tarihçesi." *Zaman Gazetesi.*

HİTTİ, Prof. Dr. Philip: *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*/çev. Salih Tuğ. İstanbul: Boğaziçi Yay., 1989. s c.; 24 cm.

HOODBHOY, Pervez: *İslam ve Bölüm: Bağnazlığa Karşı Akılcılığın Savaşımı*/çev.. Eser Birey. İstanbul: Cep Kitapları, 1992. 223 s.; 19,5 cm.

HUME, David: *Din Üstüne: Açıklayıcı Giriş Yazılarıyla*/çev. Mete Tunçay. İstanbul: Kaynak Yay., 1983. 264 s.; 19,5 cm.

İmrül Kays: *Yedi askı*/çev. Şerafeddin Yaltkaya. İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1985. 127, 67 s.; 19 cm. (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay.: 384; Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 41).

İNAN, Abdülkadir: *Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlıca Çevirileri Üzerine Notlar.* Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1960), s. 79-94.

İNAN, Abdülkadir: *Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Çağatayca Kur'an Tefsiri.* Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1962), s. 61-66.

İNAN, Yusuf Ziya: *Antikçağ Düşüncesinde Tanrı ve Varlık Sorunu,* İstanbul: Okan Yay., 1984, 840 s.; 19,5 cm.

İZUTSU, Toshihiko: *İslam Düşüncesinde İman Kavramı*/çev. Selahaddin Ayaz, İstanbul: Pınar Yay., 1984. 299 s.; 19,5 cm.

İZUTSU, Toshihiko: *Kur'an'da Allah ve İnsan*/çev. Süleyman Ateş. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1975. 231 s.; 24 cm. (A.Ü. İlahiyat Fak.: 126) Kaynakça var.

iZUTSU, Toshihiko: *Kur'an'da Dini ve Ahlâki Kavramlar*/çev. Selahaddin Ayaz, İstanbul: Pınar Yay. VIII, 330 s.; 19 cm

Kadı Burhanettin Divanı, 1. Tıpkıbasım. İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1943. VI, 608 s.; 24,5 cm.

KARAMAN, Hayreddin: *Mukayeseli İslam Hukuku.* İstanbul: İrfan Yay., 1974, 480 s.; 1 katlı tablo; 24 cm. (İrfan Yay. No.: 57) Kaynakça s. 451-460. Dizin var.

KARATAY, Fehmi Edhem: *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu, I: Kuranlar ve Kurani İlimler.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1951. VIII, 135 s., 10 s. planş: planş; 24 cm. (İstanbul Üniversitesi Yay. No.: 489).

el-KAŞGARİ, Mahmut: *Divanü lûgat-it-Türk*/çev. Besim Atalay. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1986, 4 c.; 24 cm. (Türk Dil Kurumu Yay., 521-524).

KAŞGARLI Mahmut: *Kitab-ı divan-ı lûgat-it-Türk.* İstanbul: Matbaa-i Amire, 1333-1335. 3 c.; 27 cam.

KAYA, Mahmut: *İslam Kaynakları Işığında Aristoteles ve Felsefesi.* İstanbul: Ekin yay., 1983, 343 s.; 19 cm. (Ekin Yayınları Felsefe Dizisi: 1) Kaynakça s. 325-332. Dizin var.

KAYHANİ, Muhammed Han: "Orta Asya'daki Müslüman Türk Cumhuriyetleri ve Laiklik." *Zaman Gazetesi,* 15 Eylül 1991.

KERAMETLİ, Can: Türk İslam Eserleri Müzesi'nde erken İslam devrine ait kitabeler. *Şarkiyat Mecmuası,* VI (1966), s. 19-22.

KERİMÜDDİN Mahmud, Aksaraylı Mehmedoğlu: *Müsameret ül-ahbar: Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi*/haz. Osman Turan, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1944. 61, 366 s.; 24,5 cm. (Türk Tarih Kurumu Yay. III. Seri No.: 1). Kaynakça var.

KESKİOĞLU, Osman: *Nüzulünden Günümüze Kur'an-ı Kerim Bilgileri*, 2. bs. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1989. 336 s., 23,5 cm. ISBN 975-359-00-1

KIVAMİ. *Fetihname-i Sultan Mehmed*/haz. Franz Babinger. İstanbul: Maarif Vekaleti, 1955. VIII, 322 s.; 24 cm.

Kitab-ı Dede Korkut: Ala lisan-ı taife-i Oğuzan/müstansihi Kilisli Muallim Rıfat. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1332 181, 2 s.; 22 cm.

Kitap-ı mukaddes yani *ahd-i atik* ve *ahdi cedid*: An asıl muharrir bulunduğu İbrani ve Kıldani ve Yunani lisanlarından bil-Terceme. İstanbul: İngiliz ve Amerikan Baybıl Şirketleri, 1885. 1422 s.; 26,5 cm.

KOCABAŞ, Şakir: *İfadelerin Gramatik Ayrımı*. İstanbul: Ekin Yay., 1984. 103 s.; 19 cm. Kaynakça s. 98-103.

KORKMAZ, Zeynep, haz: *Atatürk ve Türk Dili* belgeler. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurum Türk Dil Kurumu, 1992. XXIII, 567 s.; 24 cm. Kaynakça s. 563-567. ISBN 975-16-0493-1.

Kur'an Kelimelerinin Anahtarı: Kur'an-ı Kerim'de Geçen Kelimelerin Manaları ve Geçtiği Yerler/çev. Mahmud Çanga. İstanbul: Timaş, Basın Yay., 1986. 720 s.; 25 cm.

Kur'an'dan Ayetler/çev. ve tefsir Mehmet Akif Ersoy; yay. Ömer Rıza Doğrul. İstanbul: Yüksel Yay., 1944. 675 s.; 24 cm. (Din ve Felsefe serisi: 1).

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamaları Meali. Medine: Kral Fahd Kur'an-ı Kerim Baskı Kurumu, 1987. 31, (16), 603 s.; 20 cm.

İbn KUTEYBE: *Hadis Müdafaası, Te'vilu muhtefil'il hadis*/çev. Doç. Mehmed H. Kırbaşoğlu. 2. bs. İstanbul: Kayıhan Yay., 1989. 563 s.; 19,5 cm. Kaynakça ve dizin var.

LEVEND, Agâh Sırrı: *Tarih Boyunca Türk Dili*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, (1965), s. 129-147.

LİSE, Giorgio: *Mısır Sanatını Tanıyalım*/çev. Eren Soley. İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1986. 64 s.: rnk. res., şkl.; 19,5 cm.

MALAY, Hasan: *Yunanca.* İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1990. 2 c.; 24 cm. Sözlük var.

MARDİN, Şerif: *Din ve İdeoloji*: Türkiye'de halk katındaki dinsel inançların siyasal eylemi etkilendirmesine ilişkin bir kavramlaştırma modeli: Toplueserler, 2. 4. bs. İstanbul: İletişim Yay., 1990. 135 s.; 24 cm. Kaynakça s. 126-133. ISBN 975-470-048-6.

MAZAHERİ, Ali: *Ortaçağ'da Müslümanların Yaşayışları,* La vie quotidienne des Musulmans en Moyen *A.g.e.*/çev. Doç. Dr. Bahriye Üçok. İstanbul: Varlık Yay., 1972, 399 s.; 16,5 cm. (Varlık Yay. Sayı: 1706; Faydalı Kitaplar: 132).

MISIROĞLU, Kadir: "Bir çınarın devrilişi veyahut hilafet nasıl yıkıldı?" — *Zaman Gazetesi.*

MISIROĞLU, Kadir: *Doğru Türkçe Rehberi, Yahud Bin Uydurma Kelimeyi Boykot.* İstanbul: Sebil Yay., 1993. 153 s.; 19,5 cm. Sözlük var. ISBN 975-7480-18-5

MISIROĞLU, Kadir: *İslam Yazısına Dair.* 2. bs. İstanbul: Sebil Yay., 1993. 191 s.: fotog., şkl.; 19 cm. ISBN 975-5480-20-7

MORGAN, Lewis Henry: *Eski Toplum ya da İnsanlığın Barbarlık Döneminden Geçerek yabanıllıktan Uygarlığa Yükselmesi Üzerine Araştırmalar*/yay. haz. Eleanor Burke Leacock; çev. Ünsal Oskay. İstanbul: Payel Yay., 1986. 2 c.; 19,5 cm. (Payel Yay.: 76, Bilim Kitapları: 26).

MUHAMMED bin Hamza: *XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "Satır Arası" Kur'an Tercümesi* / haz. Ahmet Topaloğlu. İstanbul: Kültür Bakanlığı, 1976-1978. 2 c.; 24 cm. (Kültür Bakanlığı Yay., 227, 300). I. cilt: Metin, II. cilt: Sözlük

MUSTAFA KEMAL, Gazi: *Nutuk.* Ankara: Türk Teyyare Cemiyeti, 1927. 543, (3) s.: 1 fotog.; 28 cm.

ebu NASR il-Farabi'nin hâlâ üzerine makalesi / çev. Necati Lugal, Aydın Sayılı. 2. bs. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek

Kurumu, Türk Tarih Kurumu, 1985. 36, 16 s.; 23,5 cm. AKDTYK Türk Tarih Kurumu Yay. XV. Dizi Sayı: 19) Tıpkı basımı var.

NEFZAVİ, Şeyh: *Korkulu Bahçe: Arap Aşk Sanatı, Er rud el ater p'nizah el hater* / çev. Mustafa Deniz. İstanbul: Limbo Yay., 1991. 196 s.: rnk. res.; 19,5 cm.

OLGUNER, Fahrettin, haz.: *Üç Türk-İslam Mütefekkiri İbn Sina-Fahreddin Razi-Nasreddin Tusi Düşüncesinde Varoluş.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985. 136 s.; 19,5 cm. (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.: 593, Kültür Eserleri Dizis: 40) Kaynakça var.

"Orta Asya'da kültür savaşı kazıştı". *Milliyet Gazetesi.*

ÖKLEM, Necdet: Hilafetin Sonu. İzmir. Ege Üniversitesi Rektörlüğü, 1981. 125 s.; 24 cm. (Ege Üniversitesi Rektörlüğü Yayın No.: 1)

Practical Chinese reader, IV. Beijing: The Commercial Press, 1987. 381 s.: res.; 20,5 cm.

bil-RAGIB el-İsfahanı, el-Hüseyin bin Muhammed: *el-müfredat fiy Arabi el-Kur'an.* Kahire: (Y.Y., t.y.) VI, 581 s.; 24 cm.

RUNCİMAN, Steven, Sir: "Avrupa medeniyetinin gelişmesi üzerindeki İslami tesirler." / çev. Nuşin Asgari. *Şarkiyat Mecmuası*, III (1959), s. 1-12.

SARI, Mevlut: *el-mevarid Arapça-Türkçe lügat.* İstanbul: Bahar Yay., (t.y.) VIII, 1695 s.0 res.; 24 cm. ISBN 975-45-000-2

Sefer tora neviim veketübim/yay. haz. Norman Henry Snaith. Beyrut: The Bible Society in İsrail, 1989. 1364, 468 s.; 17 cm. Metin İbranicedir.

SERTEL, Yıldız: "Zekireya Sertel'in Azerbaycan anıları". *Milliyet Gazetesi* 27 Ekim - 4 Kasım 1991.

SERTKAYA, Osman F.: *Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri*, III: Uygur harfleriyle yazılmış bazı manzum parçalar, 1. İstanbul: (y.y.), 1972. 32 s., XXV s. levha: levha; 24 cm.

Seyf-i Sarayi: *Gülistan tercümesi: Kitap Gülistan bi't-Türki*/haz. Ali Fehmi Karamanlıoğlu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1989. LXXXIII, 408, 187 s.; 24 cm. Kaynakça var. ISBN 975-16-0134-7

SU, Mükerrem K.: *Türkiye Cumhuriyeti İnkilap Tarihi*/Mükerrem K. Su, Ahmet Mumcu, İstanbul: M.E.B., 1981. XII, 311 s.: res.; 24 cm. Kaynakça, dizin ve kronoloji var.

ŞARDAĞ, Rüştü: "Yazık Türkçemize". *Milliyet Gazetesi.*

ŞEMSEDDİN Sami: *Kamus-ı Türki.* İstanbul: Çağrı Yay., 1987. 1074 s.; 20 cm.

ŞEN, Halidun: "Dilbilim Fakülteleri, Dilbilim ve gerçek dilbilimcilere gereksinimimiz var". *Milliyet Gazetesi,* 19 Ağustos 1991

ŞİMŞİR, Bilal N.: Asya Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye". *Milliyet Gazetesi*, 27 Aralık 1991.

TANYU, Hikmet: *İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı.* 2. bs. İstanbul: Boğaziçi Yay., 1986. X, 223 s.; 23,5 cm. Dizin var.

Tarama Sözlüğü: XIII. *Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla.* 2. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1988. 8. c.; 13,5 cm. (Türk Dil Kurumu Yay. Sayı: 212).

TAVASLI, Yusuf: *Ayetel-kürsi ve faziletli yasin-i şerif tebareke ve amme.* İstanbul: Hattat Tavaslı Yay., (t.y.) 128 s.; 11,5 cm.

TAYLAN, Necip: *Gazali'nin Düşünce Sisteminin Temelleri: Bilgi-Mantık-İman.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Vakfı, 189. 192 s.; 19,5 cm. (M.Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., 24; İlmi Eserler Serisi: 22). Kaynakça s. 183-189. Dizin var.

TAYMAS, Abdullah Battal: *Kazan Türkçesinde Atasözleri ve Deyimleri; Açıklamalar-sözlük-örnekler-bir ek.* 2. bs. Ankara: Atatürk

Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1988. 151 s.; 19,5 cm.

TEKİN, Talat: *Orhun Yazıtları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1988. XXIV, 200, (24) s.: 4 katlı tablo; 24 cm. Kaynakça s. 193-200. ISBN 975-16-065-0

TEKİN, Talat: *XI. Yüzyıl Türk Şiiri: Divan'ı Lûgat-it Türk'teki Manzum Parçalar*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1989. XI, 272 s.; 24 cm. (AKDTYK Türk Tarih Kurumu Yay., 541). Kaynakça var. ISBN 975-16-0131-2

TEKİN, Şinasi: *Eski Türklerde Yazı, Kâğıt, Kitap ve Kâğıt Damgaları*/haz. k. Tuba Çavdar. İstanbul: Eren Yay., 1993. 136 s., 1 y. hrt.: res., hrt.; 24 cm. Kaynakça s. 109-129.Dizin var. ISBN 975-7622-26-5

Temel Türkçe sözlük: Sadeleştirilmiş ve genişletilmiş Kamus-u Türki/haz. Metin Akar, v.d. İstanbul: *Tercüman* Gazetesi, 1985. 3 c; 25,5 cm.

TOSUN, Mebrure: *Sümer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı*/Mebrure Tosun, Kadriye Yalvaç. 2. bs. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu, 1989. X, (1), 327 s.: 1 fotog.; 24 cm. (AKDTYK Türk Tarih Kurumu Yay., VII. Dizi-Sa. 671). Dizin ve sözlük var. ISBN 975-16-0194-0

Et-tuhfet-üz-zekiyye fil-lugat-it Türkiyye/çev. Besim Atalay. İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1945. XXXII, 296, 91, (2) s.; 25 cm. (T.D.K. C.II.21).

TUNA, Osman Nedim: *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, 1990. IV, 57 s.; 19,5 cm. Kaynakça var. ISBN 975-16-024-1 (AKDTYK Türk Dil Kurumu Yay.: 561).

TURNAGİL, Ahmed Reşid: *İslamiyet ve Milletler Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1943. 173, (3) s.; 24 cm.

TÜMER, Günay: *Biruni'ye Göre Dinler ve İslam Dini*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1986. 279 s.; 19 cm. (Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. No.: 178). Kaynakça ve dizin var.

"Türk Dili Konferansı'na İngilizce davetiye". *Milliyet* Gazetesi, 30 Ocak 1992.

"Türk-İslam Eserleri Müzesi No.: 73'de bulunan en eski satır arası Kur'an çevirisi: Devletşah." *Vakıflar Dergisi*, 1 (1938).

TÜRKAY, Kaya: A. Dilaçar. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1982. 266 s.: 1 fotog.; 19,5 cm. (Türk Dil Kurumu Yay., 490, Türk Diline Emek Verenler Dizisi: 19).

UYGUR, Nermi: *Dil Yönünden Fizik Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985. 197 s.; 19 cm. Dizin var.

UYSAL, Mustafa: İslam'a Sokulan Bid'at ve Hurafeler. Konya: Uysal Yay., 1973. 3 c.; 19,5 cm.

UZLUK, Feridun Nafız: "Taş yazıtlarla Türkçe vakfiyeler, Arapça yazıtlarda Türkçe söz ve şiirler." *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (1963), s. 251-267.

Webster's new Collegiate Dictionary: Based on Webster's new international dictionary. 2. bs. Springfield: G. and C. Merriam Co., 1960. XXII, 1174 s.: res.; 24,5 cm.

YAZIR, Mahmud Bedreddin: *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli*/yay. haz. Uğur Derman. 2. bs. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1981. XXIV, 246 s., (26) y. rnk. res.: res.; 27,5 cm.

YAZIR, Muhammed Hamdi, Elmalı'lı: *Hak Dini Kur'an Dili*: Yeni *Meali Türkçe Tefsir*. İstanbul: T.C. Diyanet İşleri Reisliği, 1935-1938. 9 c.; 25 cm.

YEĞİN, Abdullah, v.d., haz.: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat*. İstanbul: Türdav A.Ş., 1987. 1081 s.; 24,5 cm.

YETKİN, Çetin: "Suudiler Ortaasya Türklerine el attı". *Milliyet Gazetesi*, 2 Aralık 1990.

YILDIRIM, Suat: *Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983. 240 s.; 18 cm. (Temel kültür dizisi: 1). Kaynakça ve dizin var.

YILDIZ, Sakıp: *Fatih'in Hocası Molla Gürani ve Tefsiri.* İstanbul Sahaflar Kitap Sarayı, (t.y.) 263 s.: 1 minyatür; 24 cm. Kaynakça s. 349-362.

YUHADİN, K.K.: *Kırgız Sözlüğü*/çev. Abdullah Taymas. İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1948. 2 c.; 24 cm.

YUSUF Has Hacib: *Kutadgu Bilig*/çev. Reşit Rahmeti Arat. İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1947; Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1974. 2 c.; 24 cm. (Türk Dil Kurumu C.II. 29-Türk Tarih Kurumu II. Seri - No.: 20a) I. cilt: Metin, II. cilt: Çeviri.

YUSUF Has Hacib: *Kutadgu Bilig*/haz. Reşit Rahmeti Arat, Ankara: Türk Dil Kurumu; Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1942-1949. 4 c.; 24 cm. I. cilt: Viyana nüshası, I. cilt: Fergana nüshası, III. cilt: Mısır nüshası, IV. cilt: İndex/yay.. haz. Kemal Erarslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce.

ez-ZAMAHŞERİ el-Harizmi: *Mukaddimetü'l-edeb.* İstanbul: Matbaa-i Amire, 1313. 3. c.; 30 cm.

ez-ZAMAHŞERİ el-Hvarizmi: *Mukaddimetü'l-edeb*: Hvarizmi Türkçesi ile tercümeli Şuşter nüshası; Giriş, dil özellikleri, metin, indeks/(haz.) Nuri Yüce, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1988. VI, 221, (1) s.; 24 cm. (AKDTYK Türk Dil Kurumu Yay., 535).

ebu ZEHRA, Muhammed: *İslam'da Fıhki Mezhepler Tarihi*/çev. Doç. Dr. Abdülkadir Şener. İstanbul: Hisar Yay., (t.y.) 606 s.; 23 cm. Kaynakça, dizin ve sözlük var.

ebu ZEHRA, Muhammed: *İslam'da Siyasi ve İktisadi Mezhepler Tarihi*/çev. Hasan Karakaya, Kerim Aytekin. İstanbul: Hisar Yay., 1983. 283 s.; 23 cm.

ZEYDAN, Corci: *İslam Medeniyeti Tarihi*, I/sadeleştiren Mümin Çevik. İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1976. 352 s.; 19 cm.

DİZİN

Abbasiler: 30
Abbas Abdullah Hacaloğlu: 117
Abdest:55
Abdülkadir Erdoğan: 31
A. Dilaçar: 190
Ad koyma: 91, 246, 248
Agâh Sırrı Levend: 30, 47
Ahmet Arif: 231
Ahmet Topaloğlu: 33
Akıl: 84, 86-7
Akıl yürütme: 85
Akşam gazetesi: 13
Al-Turki: 206
Alaeddin Mehmedov: 189
Alemlerin rabbı: 75, 121
Alexandre Koyre: 239
Alexandros: 108
Ali (4. Halife): 172, 239
Ali Bulaç: 121, 234-35
Ali Fehmi Karamanlıoğlu: 190
Ali Kırca: 14-5
Al-i İmran suresi: 137, 179
Ali Sirmen: 198-99
Ali Şir Nevai: 41
Allah kavramı: 57, 59, 61, 63, 68, 71, 186
Albert Einstein: 16, 18, 110
Allahaşükür Paşazade: 24
Andrey Tarkovski: 18
Alman felsefesi: 19
Alman deneyimi: 19
Alman dili: 129
Anadilin yabancılaşması: 31, 81
Ankebud suresi: 139
Anlam başkalaşması: 148, 195
Anlam büzülmesi: 149
Anlam daralması: 149
Anlam kayması: 99
Anlam saptama: 91
Anlam yakıştırma: 91
Anlama: 120
Anlama özürü: 120
Anlama yetisi: 100
Anlamak: 100, 251
Anlamaksızın seslendirme: 111, 139, 140, 152
Anlambilim: 89, 112
Anlamlandırma çabası: 243
Arab'ı rablaştırma: 75
Arap filologları: 193

Arap ulusçuluğu: 39
Arap üstünlükçülüğü: 52
Arap yazısı: 24, 39, 159, 161-63, 170, 182-83, 185-87, 189, 191, 199, 200, 202, 210-11
Arap yazısına kutsallık: 24, 38, 40, 41, 181
Arap yazısının birleştiriciliği: 188
Arap yazısıyla Türkçe yazmak: 201, 205, 211-12, 215-19
Arapça sözcükler: 29, 31, 117, 163-64
Arapça-Türkçe ilişkileri: 203
Araplaştırma: 156-57
Aristoteles: 108, 111, 221, 226, 227
Atatürk: 11, 81-2, 118, 138, 147, 174, 177, 196, 218, 230, 249, 250, 253
Atatürk dönemi: 81
Atatürkçülük: 139
Aydın-halk dil kopukluğu: 214
Aydınlanma: 110, 228
Ayırt etme yetisi: 130
Ayşe: 239
Azab: 149

Bağdat: 30
Bağırsak: 36-7
Bağursuk: 36-7
Bahadır Tokmak: 13
Bahriye Üçok: 10, 11
Bakara suresi: 35, 241
Bakü: 167, 197
Balyemez topu: 52
Basra:63
Başilah: 60
Başka olan:155
Baudelaire: 235
Benzeti yapma: 104, 106
Benzeti yapma yetisi: 106
Besim Atalay: 30, 162, 191, 193, 215
Beyan: 155
Beyaz Nokta Vakfı: 11, 13
Bayezid: 204-05
Bayezid'i Bistami: 204
-bi (Arapça): 207
-bi (Farsça): 207
Bilal N. Şimşir: 198
Bilgiçlik: 47, 51
Birinci Dünya Savaşı: 173
Birsen Altıner: 15, 260
Biruni: 39, 41-2
Bizans: 212, 221, 227
Bizim gazete: 12
Boğaç: 91
Boronkov: 41
Brahma: 227
Bulgarlaştırma:93
Büyük İskender: 107-08

Cehennem:31
Cemal Bükerman: 250
Cemal Kutay: 14-5, 253
Cengiz Han: 245
Cennet: 31
Cezayir: 10

Cevheri: 201, 217
Cevizkabuğu: 14
Charles H. Scherrill: 250-51
Cibril: 58
Corci Zeydan: 30
Cuma suresi: 179
Cumhuriyet Gazetesi: 11, 39
Cumhuriyet Kitap Eki: 11

Çeviri: 110-11, 126, 234
Çeviri eleştirisi: 136, 212
Çeviri yanlışları: 134, 136
Çeviriler arası uyumsuzluk: 127, 134
Çekilmezlik: 114
Çekilmez sözcükler: 113
Çelişik olanı yadsıma ilkesi: 134
Çetin Emeç: 10
Çin lehçeleri: 211
Çin yazısı: 159, 182, 211
Çizge yazı: 159, 211
Çoktanrıcılık: 60, 69, 136
Çorum Haber Gazetesi: 12
Çürükçül: 96

Davud: 72
Dede Korkut: 91, 215, 244-46, 248
Dil bilinci: 148, 214
Dil devrimi: 20, 206, 232, 253
Dil ve din: 21
Dil ve sanat: 20
Dil ve yasa: 20
Dil yabancılaşması: 29, 56
Dilbilim: 89, 94-5, 112, 132, 189, 212, 243
Dillerin kralı: 162
Din dili: 19
Din dilinin Türkçeleştirilmesi: 10, 14-5, 19, 20
Dingir: 64
Dinin dile bağımlılığı: 26, 151
Dinsel gericilik: 206
Dinsel ilericilik: 206
Dinsel kavram: 19
Dirse Han: 91, 246
Discorides: 39
Divan'ı Lugat it-Türk: 31, 34, 36, 191, 194, 200, 216
Doğu Perinçek: 14
Dünya Komünizmi: 168
Düşünce üretme: 21, 23, 88-9, 112, 258
Düşünce üretme aracı: 104, 224-25
Düşünce üretme yetisi: 21, 92, 109, 152
Düşünsel bağ kurma: 85, 88, 91
Düşünsel gelişim: 209

Ebu Bekr: 171
Ebu Eyyub: 239
Ebu Hanefi: 109, 239
Ebu Hüreyre: 239
Ebu Musa: 239
Ebu Said: 239
Ebu Saidi: 239
Ebu Umame: 239

Ebu-t-Tayyib: 193
Elçilerin görevi: 120
Elektrik: 78
Elektron: 79, 222, 228
Elhamdülillah: 142
Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır: 81-2, 108, 147-48, 186, 240
Em-üfür: 79
En üstün Tengri: 61
En'am suresi: 58
Endülüs Emevileri: 29
Erdem öğretileri: 33-4, 37
Esad Efendi Hoca: 253
Eski Mısır: 212
Eski Türk yazıtları: 68, 89
Estağfurullah: 142
Eylül Psikiatri Derneği: 12
Ezbersiz eğitim: 11
Ezan: 44, 71, 136

Farsça: 19
Farslaştırma: 93
Fatır suresi: 80
Fatiha suresi: 120-21
Fehmi Karamanlıoğlu: 219
Felsefe dilinin ulusallaşması: 16
Fırtına İlahı: 59
Fikret Otyam: 14
Firuzabadi: 201, 217, 236
Fussilet suresi: 107, 164
Fuzuli: 117

Galanos: 39
Gençlik Kitabevi: 13
Gerçek İslam: 120, 169
G. Johnstone Stoney: 228
Göktürk yazısı: 64-5, 67, 169, 216
Gösteri dergisi: 12
Gurur: 99
Gusul: 55
Gusul abdesti: 55
Günay Tümer: 41
Güneydoğu Anadolu: 212

Habiys: 95
Hacı Kamil Efendi: 187
Hacı Hüsrev: 38
Hadis: 125, 130
Hafızlık: 152
Hakan Eskiyazıcı: 259
Hamd: 122
Hamza Isfahani: 39
Hanefilik: 109, 129
Hanifi Altaş: 13
Hasan Eren (Dr.): 230-33
Hazreti Yezdan: 68, 205
Hegel: 15
Helmutt Ritter: 162
Heraklius: 135
Hezarfen Ahmet Çelebi: 201, 217
Hikmet Tanyu: 68
Hitan: 56
Hoca Alim Efendi: 253
Hulki Cevizoğlu: 14
Humeyni: 9
Hüda: 68
Hür FM. 13
Hüseyin Movid: 13

Irak: 210

İbn Kuteybe: 41
İbn Mesud: 239
İbni Ömer: 239
İbrahim: 40, 244-45
İbrahim suresi: 71, 94, 101
İbrani dili: 36, 211
İbrani yazısı: 211
İbranice: 226, 244
İdhi: 43, 76-7
İlahiyat Fakültesi: 176
İlhanlılar: 39
İman: 77
İmam Hanbel: 241
İmamı Azam: 239
İmam Malik: 241
İnam: 120
İngiliz denizcilik terimleri: 29
İnsanbilim: 89, 243
İntikam: 149-50
İran: 9, 10, 210
İrtica: 19
İsa (Meryemoğlu): 23, 40, 184, 226
İslam alfabesi: 177
İslam ansiklopedisi: 39
İslam Atomculuğu: 140
İslam dini: 26, 119
İslam uygarlığı:109, 222, 225, 227
İslam yazısı: 186
İslamcı: 187
İslamlıktan önce Türklerde tektanrı inancı: 68, 70
İznikli Hüseyin Musa bin Hacı: 33

James Joyce: 223
Jean-Paul Sartre: 101
Jet: 79

Kâfir: 206, 242
Kâfir Araplar: 53
Kalem güzeli: 186
Kalıtbilim: 212
Kamer suresi: 135
Kanal 6: 12
Kanal E: 13
Kanaat: 26
Karamanoğlu Mehmet Bey: 110
Karl Marx: 129, 235
Kaşgarlı Mahmut: 30, 32, 191, 201-02
Kavram adlarının Türkçeleştirilmesi: 15
Kavramlaştırma: 78
Keh: 228
Kehrüba: 78, 115, 223, 228-29
Kençekliler: 30
Kendi diline yabancılaşma: 80
Kent TV: 19
Kepler: 17
Konfüçyus: 207-08
Konuşma yetisi: 72
Kozmik din duygusu: 17
Kök türev İlişkisi: 83, 86-7, 89, 91, 93, 102, 106, 108-09, 209, 258
Kökbilim: 226
Kökdeş sözcükler: 21, 84, 88, 90, 92

Kökdeşlik: 21-2, 88-9
Közüngü: 79
Kur'an: 19, 128, 130, 132
Kur'an alfabesi: 175, 177, 180-81
Kur'an çevirileri: 19, 31, 33, 71, 109, 123, 125, 130, 136, 145, 151, 212-13, 234-35, 242
Kur'an'ca: 176
Kur'an'ı anlamadan okumak: 135
Kur'an'ı anlamadan seslendirme ibadeti: 123
Kur'an'ı seslendirme ibadeti: 44
Kur'an'ın çevirilemezliği: 132, 151
Kuşdili: 73-4
Kutsal olmayan yazı: 185
Kutsal yazılar: 185
Kuveyt: 210
Kuzeydoğu Afrika: 212
Küçük Ayasofya: 186

Laik yasa: 19
Latin yazısı: 24, 44, 159, 186-87, 204
Lokman suresi: 131

M. Fethullah Dahhak: 48
M. Fethullah Gülen: 48
MK. Dergisi: 14
Maide suresi: 241
Mani: 227
Masabaşı antropolojisi: 22
Matbuat dergisi: 13
Mehmet Akif Ersoy: 23, 25-6, 139, 145-46, 201, 256
Mehmet Ali Yula: 13, 19
Melih Âşık:51
Merhamet: 37, 89
Meryemana: 23
Metin Erksan: 11, 256
Metre: 152
Mezhepler: 133
Milli Güvenlik Kurulu: 10
Milliyet Gazetesi: 24, 117, 168, 197-98, 231
Milliyetçi: 169
Miskin: 99
Muammer Aksoy: 10
Muhammed: 36, 40-1, 45, 131-35, 146, 170-71, 175, 238-39, 241
Muhammed Bedreddin Yazır: 204
Muhammed bin Hamza: 33, 215, 217
Muhammet Hamdi Yazır: 120
Muhammed Hamidullah: 162
Muhammed Han Kayhani: 174
Muhammed sözcüğü: 58-9, 71, 172, 203-04
Muharrem Ergin: 197
Mukaddimet ül-Edeb: 215
Musa: 40, 72, 94, 152
Mustafa Kaçalin: 12
Muttalibov: 198
Münebbih ür-Rakidin: 34
Mürselat suresi 131
Müslümanlık: 96, 131, 172, 227

Nahl suresi: 163
Naim Hazım Onat: 192, 193-94, 201

Namaz: 43, 55-6, 75, 240
Namık Kemal: 252
Nas suresi: 57
Necdet Öklem: 205
Necm suresi: 131
Nevval (Çizgen) Sevindi: 12, 258
Newton: 17
Nilgün Cerrahoğlu: 128
Nisa suresi: 131, 140-41
Nuh: 40
Nükhet Güz: 13

Oğuzlar: 32, 34, 191
Olmuş olan: 156
Oral Çalışlar: 234-35, 239
Oreibasius: 39
Orhon Yazıtları: 64-6, 89, 150, 210, 215
Ortadoğu dinleri: 212
Ortodoks kilisesi: 18
Oruç: 23
Osman: 171-72
Osman Keskioğlu: 126, 193, 234-35
Osmanlı: 81, 207-08, 232
Osmanlı aydını: 208
Osmanlı dili: 249
Osmanlı yazısı: 177, 196, 218
Osmanlıca: 117, 146, 148

Hz. Ömer: 171, 239

Pandomim: 67
Paulus: 39
Platon: 226
Put tapımı: 53-4, 57, 59-60, 62

Rab: 74, 76
Radikal: 13
Rahim: 36, 42
Rahman: 31, 72
Rahmet: 89
Raşit Rahmeti Arat: 60
Reşüddin Tabib: 39
Rum suresi: 51, 91
Ruslaştırma: 167
Rüba: 223, 228

Sabır: 26, 146, 201
Salat: 75
Samiyoloji: 212
Satı Bey: 191, 194
Sebe: 73
Secde: 31, 34, 53, 54, 71
Semret İbni Cündeb: 239
Ses-yazı uyuşmazlığı: 165
Seçil yazı: 211
Sessiz sinema: 67
Siyaset Meydanı: 14
Somut anlam: 86, 223
Sosyalizm: 166
S.S.C.B.'de Türk Cumhuriyetleri: 169
Sovyetler Birliği: 24
Soyut Kavram: 86, 221, 223, 228-29, 247
Söylev: 138-39
Sözcük kökü: 21, 86

Sözcük türetme: 90-1, 104-05, 112, 209
Sözcük türetme yetisi: 21, 77, 88, 105, 246
Stalin dönemi: 167
Stephan Runciman: 29
Su ilahı: 59, 60
Sulukule: 38
Suudi Arabistan: 210
Süleyman: 72-4, 122
Süleyman Demirel: 230, 235
Sünnet: 56
Süryaniler: 211

Şafak: 207
Şeytan: 31, 73, 141

Tac-ül-Luga ve Sıhah ül-Arabiy-ye: 201
Taha suresi: 107
Talat Keskin (Prof. Dr.): 70
Tanrı kavramı: 46, 57, 62, 64
Tarık Zafer Tunaya: 117
Tefsiri Hazini: 33
Tek dil: 165, 185
Tek dil, tek din, tek yazı: 165, 182
Tektanrıcılık: 69
Tek yazı: 181-82, 185
Tevekkül: 26
Tevfik Rüştü Bey (Dr): 253-54
Tevrat: 137
Thales: 228
"The Türkçe": 220, 224, 232
Tınaz Titiz: 11
Tinsellik: 18
Tudeh: 9
Turan Dursun: 10
Turgay Yıldız: 13
Turgut Akpınar: 191-92, 194
Turgut Özal: 230
Türetimi donmuş sözcükler: 113
Türev sözcük: 103-05
Türkçe ibadet: 11
Türk Dil Kurumu: 231-32
Türk dilinin arınması: 231
Türk dilinin doğası: 92, 211
Türk dilinin yabancılaştırılması: 144
Türkan Saylan: 11, 256
Türkçedeki lehçeler: 189
Türkçeleşme: 144-45
T.B.M.M.: 145, 147
Türkiye gazetesi: 124-25
Türkleri Araplaştırma: 80

Uğur Mumcu: 10
Ulusal dil ayrılıkları: 165, 173
Ulusal Dilde ibadet: 14
Ulusçuluk: 38
Usame: 239

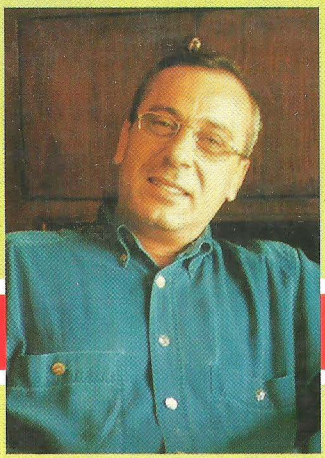
Üremez, türemez sözcük: 115
Üstün dil: 47
Üstün Yazı: 47, 159
Üstünlük: 47

Vokal işaretleri: 196

Xotanlılar: 30

Yabancı düşüncelerden yararlanma: 106
Yabancılaşma: 56, 77, 248
Yalafar: 34-5
Yalavaç: 34-5
Yanlış anlama: 56
Yaradılış biçimlenmesi: 160
Yaşar Bağ: 13
Yaşar Nuri Öztürk: 15, 128
Yaşayan Öztürkçe: 20
Yazı bulanıklığı: 202, 204, 219
Yazı devrimi: 165, 175, 189, 214, 218-19
Yazı seçimi: 24, 210
Yazı ve dil ayrılıkları: 203
Yazıda birlik: 172, 197
Yeni Günaydın gazetesi: 12
Yeni Ulusal Savunma Çizgisi: 10
Yezidi: 205
Yunuslar: 72
Yusuf: 40
Yusuf Çotuksöken: 12
Yusuf Tavaslı: 44
Yükünç: 34, 56
Yükünmek: 54, 171

Zaman gazetesi: 50, 146, 174, 178, 187-88
Zehra Kurttekin: 13
Zekeriya Sertel: 166-69
Zeki Magamiz: 30
Zeki Velidi Togan: 189
Zemahşeri: 202, 215-16
Zevk: 99
Zeyd: 239
Zulüm: 152
Zülfü Livaneli: 220, 224-27, 230-32
Zülkarneyn: 107-08
Zümer suresi: 131

CENGİZ ÖZAKINCI

AYDINLANMA, insanları bir anda sevgisiz, yıkıcı, acımasız, yabanıl sürülere dönüştürebilen usdışı, bilimdışı, gerçekdışı, karanlık boş inançların tutsaklığından kurtarıp, gerçeğin ışığında yürüyen, özgür, bağımsız, eleştirel düşünceli, barışçıl, iyicil, sevecen bireylere dönüştürme çabasıdır. Binlerce yılda yığınların beynine işlenen boşinançlar, öyle inatçı, öyle direngendir ki, bunların kısa süreli çabalarla toplumsal bellekten kazınması olanaksızdır. Avrupa'nın Aydınlanma deneyiminden dersler çıkararak Aydınlanmayı uzun soluklu bir devrim ve çilelerle dolu bir süreç olarak kavramamız gerekiyor. Aydınlanmanın geçilmesi zorunlu en önemli aşamalarından biriyse, din dilinin ulusallaştırılması ve ulusal dilin olabildiğince özleştirilerek yaşamın her alanına egemen kılınmasıdır. Bu kitabında, dil ve din ilişkilerini bir aydınlanma sorunu olarak ele alan Cengiz Özakıncı, dilin yazısıyla, düşünceyle ve aydınlanmayla bağlarını gözler önüne sererek, dilimizin bin yıldan bu yana dinsel kaygılarla bozulmuş olmasının, anlama yetimiz ve düşünsel üretimimiz üzerinde nasıl onarılması güç yıkımlara yol açtığını örneklerle gösteriyor ve çözümler öneriyor.

ISBN 975-388-108-8
9 789753 881081